

โครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี

นางสาวพัชรนันท์ จันทรไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PROJECT OF PLANNING AND DESIGNING THE BUDDAVASZONE OF
WAT KHAO TAMIAM, SUPHANBURI

Miss Patcharanan Chanthai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture Program in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	โครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัด เขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี
โดย	นางสาวพัชรนันท์ จันทร์ไทย
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ภิญโญ สุวรรณศิริ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ภิญโญ สุวรรณศิริ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วันชัย มงคลประดิษฐ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์)

พัชรนันท์ จันทร์ไทย : โครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี (THE PROJECT OF PLANNING AND DESIGNING THE BUDDAVASZONE OF WAT KHAO TAMTIAM, SUPHANBURI) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ. ภิญโญ สุวรรณศิริ, 215 หน้า.

วัดเขาทำเทียม เป็นวัดที่ตั้งอยู่ที่แนวเขาด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในบริเวณวัดมีการขุดค้นพบโบราณสถานและโบราณวัตถุสมัยทวารวดีสำคัญ ได้แก่ ธรรมจักรศิลา พระพุทธรูปสำริดปางแสดงธรรมและจารึกภาษาสันสกฤตว่า “ปุชยคีรี” ซึ่งอักษรบนจารึกนั้นเป็นชื่อที่มีความเชื่อมโยงกับ “ปุชปคีรีมหาวิหาร” ในรัฐโอริสสา ประเทศอินเดีย วิหารนี้ถูกสร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทำให้นักวิชาการมีข้อสันนิษฐานว่าวัดเขาทำเทียมเป็นวัดแห่งแรกในประเทศไทย จากการตรวจสอบสภาพปัจจุบันของวัดเขาทำเทียม พบว่ามีอุโบสถซึ่งเป็นโบราณสถานเดิมที่ถูกสร้างในสมัยอยุธยาอยู่บนเขา ทำให้ภิกษุสงฆ์ต้องใช้อาคารชั่วคราวแทนอุโบสถ นอกจากนี้รูปลักษณะของสถาปัตยกรรมสำคัญและการจัดภูมิทัศน์ในปัจจุบันของวัดไม่แสดงถึงการพัฒนาพื้นที่ของวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างเหมาะสม จึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาเพื่อเสนอแนะการออกแบบ “โครงการวางผังและออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อปรับปรุงพื้นที่ใช้งานให้มีความเหมาะสมกับความเป็นวัดในปัจจุบัน

ในขั้นตอนของการวิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลภาคเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสำคัญของเมืองโบราณอู่ทอง เพื่อความเข้าใจในความสำคัญของพื้นที่ตั้ง จากนั้นเข้าสู่การลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลกรณีศึกษาโดยแบ่งกรณีศึกษาเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การศึกษาวัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทอง กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารของจังหวัดสุพรรณบุรี กรณีศึกษาอิทธิพลทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอู่ทอง รวมถึงศึกษาลักษณะทวารวดีในงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ

ผลการวิจัยเสนอแนะให้ออกแบบวางผังเพื่อปรับปรุงวัดเขาทำเทียม และพัฒนาเป็นสถานปฏิบัติธรรม เพื่อส่งเสริมให้วัดมีจำนวนพุทธศาสนิกชนเข้ามาใช้งานเพิ่มขึ้น รวมทั้งทำการออกแบบสถาปัตยกรรมอาคารเขตพุทธาวาส ประกอบด้วย อุโบสถที่มีความเหมาะสมกับการใช้งานที่เป็นปัจจุบันและวิหารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปปางแสดงธรรมอันเป็นพระพุทธรูปปางสำคัญที่ถูกค้นพบในบริเวณวัด เพื่อแสดงคุณค่าของการเป็นวัดแห่งแรกในประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ตั้งอันมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน

ภาควิชา สถาปัตยกรรมศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา สถาปัตยกรรม

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5573340225 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORDS:

PATCHARANAN CHANTHAI: THE PROJECT OF PLANNING AND DESIGNING THE BUDDHAVASZONE OF WAT KHAO TAMTIAM, SUPHANBURI. ADVISOR: PHAO SUWANSAKSRI, CO-ADVISOR: ASSOC. PROF. PINYO SUWANKIRI, 215 pp.

Wat Kao Tamtiam is located on the range of hills in the West of U Thong ancient city, U Thong District, Suphanburi Province. Significant Dvaravati archaeological sites and antiquities were found in the area of the temple; for example, the Wheel of Dhamma, the bronze statue of Buddha preaching on the lotus seat, and the stone inscription with the Sanskrit word “Pussayakeree”. This word is relevant to “Pussapakeree Mahawiharn” in Orissa State, India which was built in the era of Ashoka the Great. This encourages the academicians to presume that Wat Kao Tamtiam is the first temple in Thailand. After surveying the present condition of Wat Kao Tamtiam, it is found that the ordination hall, an archaeological site built in Ayutthaya Era, is located on the hill. As a result, monks have to stay in a temporary building instead. Although the temple has historical value, both the appearance of important architectural works and the landscape management of the temple in the present could not appropriately demonstrate the development of the temple area. Therefore, it is agreeable to conduct a study on design suggestions called “The Project of Planning and Designing the Buddhaszone of Wat Khao Tamtiam, Suphanburi” to improve the temple area, making it conformable to the temple itself.

In the process of researching, the documents about the historical significance of U Thong ancient city. Then, the actual site was examined for gathering the data for case studies. The case studies was divided into 4 sections, namely the case study about temples in U Thong District, the case study about the architecture of ordination halls and shrine halls in Suphanburi, the case study about the influence of Dvaravati art on architectural and artistic works of U Thong ancient city, and the case study about Dvaravati characteristics in the present architectural designs. These collected data will be used further for the designing.

The result suggested that the planning and designing be conducted to improve the temple and the architectural designs for both buildings in the Buddha area should be conducted. The first building is the ordination hall. The second one is the shrine hall for a statute of Buddha preaching on the lotus seat. All the mentioned planning and designing is to demonstrate the value of the first temple in Thailand which is located on the long historical area.

Department: Architecture

Student's Signature

Field of Study: Architecture

Advisor's Signature

Academic Year: 2015

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความรู้และคำแนะนำอันมีค่ายิ่งจากคณาจารย์ที่
ปรึกษา ดังต่อไปนี้

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์เฝ้า สุวรรณศักดิ์ศรี, ศิลปินแห่งชาติ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ภิญโญ สุวรรณคีรี, ศิลปินแห่งชาติและราช
บัณฑิต

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์ ดังต่อไปนี้

รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เตมียพันธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัชชิตติ

ดร.วันชัย มงคลประดิษฐ์

ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอแสดงความขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประชา แสงสายัณห์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
พงศกร ยิ้มสวัสดิ์ และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย ผู้คอยให้ความช่วยเหลือและ
คำแนะนำอันมีค่าในด้านต่างๆอย่างมาก

ขอแสดงความขอบพระคุณ อาจารย์ธีรชัย ลีสุรพลานนท์และคณาจารย์ประจำภาควิชา
สถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่คอยให้กำลังใจ
และคำแนะนำที่ดีเสมอมา

ขอแสดงความขอบพระคุณ คุณคมสัน เจริญจำนง และกรมศิลปากรที่ 2 จังหวัด
สุพรรณบุรี สำหรับข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสำคัญในการวิจัย

นอกจากนี้ใคร่ขอแสดงความขอบพระคุณ คุณแม่พรทิพา ไช้ถาวรและครอบครัวของ
ข้าพเจ้า ผู้ให้ความเข้าใจ และกำลังใจด้วยดีเสมอมา รวมทั้งเพื่อนร่วมศึกษาและเพื่อนของข้าพเจ้า
ซึ่งคอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตลอดจนบุคคลอื่นๆที่มีส่วนให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ
ลุล่วง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
สารบัญแผนผัง	ถ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.4 วิธีการศึกษา	4
1.5 ประโยชน์ของการศึกษา.....	5
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาโครงการ	6
2.1 ข้อมูลพื้นฐานเมืองโบราณอู่ทอง.....	6
2.1.1 ความสำคัญของเมืองโบราณอู่ทอง.....	6
2.1.2 วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณอู่ทอง	8
2.1.3 สภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณอู่ทอง.....	10
2.1.4 ลักษณะพุทธสถานของเมืองโบราณอู่ทอง	11
2.2 ข้อมูลวัดเขาทำเทียม.....	16
2.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัดเขาทำเทียม	16
2.2.2 สภาพปัจจุบันและข้อปัญหา	17

บทที่ 3	กรณีศึกษา.....	25
3.1	วัดกรณีศึกษาในอำเภออุททอง	26
3.1.1	วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม	27
3.1.2	วัดเขาดีสลัก.....	33
3.1.3	วัดเขากำแพง	40
3.2	สถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี	47
3.2.1	อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	48
3.2.2	พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	56
3.2.3	พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร.....	66
3.2.3	วิหารวัดหนองพุทธาราม	72
3.2.4	วิหารวัดสำปะชีว	83
3.2.5	อุโบสถวัดเดิมบาง	91
3.3	ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอุททอง	99
3.3.1	ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรม	99
3.3.2	ลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรม	110
3.4	ลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน.....	120
3.4.1	พระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์.....	121
3.4.2	เจดีย์วัดจันเสน	123
3.4.3	ศาลาวัดจันเสน	125
บทที่ 4	บทวิเคราะห์ข้อมูล.....	127
4.1	ลักษณะกิจกรรมและการใช้งานของวัดในเมืองโบราณอุททอง	127
4.2	ลักษณะที่ตั้งและการวางผังบริเวณวัด	128
4.2.1	การวางผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาในเมืองโบราณอุททอง	128

4.2.2 การวางผังบริเวณอาคารเขตพุทธาวาสของวัดกรณีศึกษาในอำเภออุทุมพรพิสัย.....	131
4.2.3 การวางผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาในเมืองสุพรรณบุรี	132
4.3 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารสำคัญในเมืองสุพรรณบุรี.....	134
4.3.1 ผังพื้นอาคาร	134
4.3.2 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม.....	138
4.3.3 องค์ประกอบและเอกลักษณ์รูปแบบการตกแต่ง.....	143
4.3.4. การประดับตกแต่งภายในอาคาร.....	147
4.4 ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอุทุมพรพิสัย	147
4.4.1 ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรม	147
4.4.2 ลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรม	149
4.5 ลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน.....	152
บทที่ 5 แนวความคิดในการออกแบบและผลงานการออกแบบ.....	154
5.1 องค์ประกอบของโครงการ	155
5.2 แนวความคิดในการออกแบบ	158
5.2.1 แนวความคิดในการวางผังบริเวณวัด.....	158
5.2.2 แนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมอาคารเขตพุทธาวาส	163
5.2.3 แนวความคิดในการออกแบบผังอาคารอื่นๆในโครงการ	175
5.3 ผลงานการออกแบบ	181
รายการอ้างอิง	207
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	215

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อวัดกรณีศึกษาในอำเภออุ้มทอง	26
ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม	32
ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวัดเขาดีสลัก	39
ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวัดเขากำแพง	46
ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อวัดและสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาของจังหวัดสุพรรณบุรี	47
ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ.....	55
ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร.....	65
ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	71
ตารางที่ 9 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวิหารวัดหน่อพุทธางกูร.....	82
ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวิหารวัดสำปะชิว.....	90
ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาอุโบสถวัดเดิมบาง.....	98
ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 1.....	103
ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 2.....	104
ตารางที่ 14 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 3.....	105
ตารางที่ 15 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 9.....	106
ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 10	107
ตารางที่ 17 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 11	108
ตารางที่ 18 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 13	109
ตารางที่ 19 แสดงลักษณะของผังพื้นที่สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.....	137
ตารางที่ 20 แสดงองค์ประกอบโครงการและพื้นที่ใช้สอย.....	156

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1	ภาพถ่ายจารึกลานทองและจารึกปุษยคีรี จัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทง ..6
ภาพที่ 2	ภาพถ่ายและภาพลายเส้นแผ่นดินเผาพระภิกษุอุ้มบาตร 7
ภาพที่ 3	ภาพถ่ายลูกปัดเครื่องประดับหินสีและเครื่องสำริดรูปสุ่มไก่.....8
ภาพที่ 4	ภาพถ่ายทางอากาศเปรียบเทียบเมืองโบราณนครชัยศรี เมืองโบราณคูบัว และเมืองโบราณอุทง13
ภาพที่ 5	ภาพถ่ายโบราณวัตถุสำคัญที่ถูกค้นพบในบริเวณวัดเขาทำเทียมประกอบด้วย จารึกปุษยคีรี เสนาธรรมจักรและพระพุทธรูปปางแสดงธรรม 4 องค์16
ภาพที่ 6	ภาพถ่ายอุโบสถเก่าและวิหารเก่าวัดเขาทำเทียม19
ภาพที่ 7	ภาพถ่ายเจดีย์ทรงระฆังและมุมมองจากโบราณสถานบนวัดเขาทำเทียม.....20
ภาพที่ 8	ภาพถ่ายอุโบสถหลังปัจจุบันวัดเขาทำเทียม.....21
ภาพที่ 9	ภาพถ่ายศาลแบบจีนและหอรระฆัง วัดเขาทำเทียม21
ภาพที่ 10	ภาพถ่ายศาลาการเปรียญปัจจุบัน วัดเขาทำเทียม.....21
ภาพที่ 11	ภาพถ่ายกุฏิบนเขาและกุฏิเจ้าอาวาสด้านล่าง วัดเขาทำเทียม22
ภาพที่ 12	ภาพถ่ายมุมมองจากโบราณสถานด้านบนเขา (1).....23
ภาพที่ 13	ภาพถ่ายพื้นที่ตั้งโครงการจากมุมมองด้านทิศใต้ (2).....23
ภาพที่ 14	ภาพถ่ายพื้นที่ตั้งโครงการจากมุมมองถนนด้านหน้าโครงการ (3).....23
ภาพที่ 15	ภาพถ่ายพื้นที่ตั้งโครงการจากเขตพุทธาวาสปัจจุบัน (4)23
ภาพที่ 16	ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม.....27
ภาพที่ 17	ภาพถ่ายโบราณสถานบนยอดเขาพระซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์สมัยอยุธยาสร้างซ้อนทับบนโบราณสถานสมัยทวารวดี30
ภาพที่ 18	ภาพถ่ายอุโบสถปัจจุบัน31
ภาพที่ 19	ภาพถ่ายวิหารปัจจุบัน31

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 20	ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเขาคีสีล็ก33
ภาพที่ 21	ภาพถ่ายเจดีย์สมัยทวารวดีบนยอดเขาและทางเดินเท้าบนเขาคีสีล็ก.....36
ภาพที่ 22	ภาพถ่ายวิหารรอยพระพุทธรบาทและรอยพระพุทธรบาท37
ภาพที่ 23	ภาพถ่ายอุโบสถวัดเขาคีสีล็กปัจจุบัน.....37
ภาพที่ 24	ภาพถ่ายเขตสังฆาวาสวัดเขาคีสีล็ก38
ภาพที่ 25	ภาพถ่ายอาคารปฏิบัติธรรมของวัดเขาคีสีล็ก.....38
ภาพที่ 26	ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเขากำแพง.....40
ภาพที่ 27	ภาพถ่ายเจดีย์บนยอดเขากำแพง43
ภาพที่ 28	ภาพถ่ายเส้นทางเดินเท้าจากโบราณสถานไปสู่เขตพุทธาวาส44
ภาพที่ 29	ภาพถ่ายอุโบสถวัดเขากำแพง44
ภาพที่ 30	ภาพถ่ายวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ45
ภาพที่ 31	ภาพถ่ายเขตสังฆาวาสและกุฏิเจ้าอาวาส45
ภาพที่ 32	ภาพถ่ายทางอากาศของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ.....49
ภาพที่ 33	รูปตั้ง (แบบสันนิษฐาน) ด้านหน้าและด้านข้างของอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ...54
ภาพที่ 34	ภาพถ่ายพระประธาน และเสมาที่ลานประทักษิณรอบอุโบสถ54
ภาพที่ 35	ภาพถ่ายทางอากาศของวัดป่าเลไลยก์วิหาร56
ภาพที่ 36	รูปตั้งด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือของวิหารวัดป่าเลไลยก์วิหาร.....61
ภาพที่ 37	รูปตั้งด้านทิศตะวันตกและด้านทิศใต้ของวิหารวัดป่าเลไลยก์วิหาร62
ภาพที่ 38	การประดับตกแต่งหน้าบันของวัดป่าเลไลยก์วิหาร62
ภาพที่ 39	ช่องประตูและการประดับตกแต่งบานประตู63
ภาพที่ 40	ช่องหน้าต่างและการประดับตกแต่งบานหน้าต่าง63
ภาพที่ 41	ภาพถ่ายภายในพระวิหารและพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์64

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 42 การประดับตกแต่งฝ้าเพดานของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	64
ภาพที่ 43 ทศนียภาพจากมุมมองด้านหน้าพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	67
ภาพที่ 44 รูปปั้นด้านสกัดและด้านยาวของพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	68
ภาพที่ 45 การประดับตกแต่งหน้าบันและเครื่องล่ายองของพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ...	68
ภาพที่ 46 ชุ้มประตู่และการประดับตกแต่งบานประตู่พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	69
ภาพที่ 47 ชุ้มหน้าต่างและการประดับตกแต่งบานหน้าต่างพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	69
ภาพที่ 48 ภาพถ่ายภายในพระอุโบสถและพระพุทธรูปประธาน	70
ภาพที่ 49 ชุ้มสีมาที่ลานประทักษิณและใบสีมา	70
ภาพที่ 50 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดหน่อพุทธางกูร	72
ภาพที่ 51 ทศนียภาพจากมุมมองด้านหน้าวิหารวัดหน่อพุทธางกูร	77
ภาพที่ 52 ทศนียภาพมุมมองด้านหลังวิหารวัดหน่อพุทธางกูร	78
ภาพที่ 53 รูปปั้นด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร	78
ภาพที่ 54 รูปปั้นด้านทิศตะวันตกและด้านทิศใต้ของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร	79
ภาพที่ 55 การประดับตกแต่งหน้าบันและเครื่องล่ายองของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร	79
ภาพที่ 56 ภาพถ่ายฐานปัทม์ของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร	80
ภาพที่ 57 ภาพถ่ายชุ้มประตู่และชุ้มหน้าต่างวิหารวัดหน่อพุทธางกูร	80
ภาพที่ 58 บัวหัวเสา และคันทวยวิหารวัดหน่อพุทธางกูร.....	81
ภาพที่ 59 ภาพถ่ายภายในวิหารวัดหน่อพุทธางกูร.....	81
ภาพที่ 60 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดสำปะชิว.....	83
ภาพที่ 61 ทศนียภาพจากมุมมองด้านหน้าวิหารวัดสำปะชิว.....	87
ภาพที่ 62 ทศนียภาพจากมุมมองด้านหลังวิหารวัดสำปะชิว	87
ภาพที่ 63 รูปปั้นด้านทิศตะวันออกและด้านทิศใต้ของวิหารวัดสำปะชิว	88

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 64 รูปตั้งด้านทิศตะวันตกและด้านทิศเหนือของวิหารวัดสำปะชีว.....	88
ภาพที่ 65 ประตู และหน้าต่างวิหารวัดสำปะชีว	89
ภาพที่ 66 ภาพถ่ายภายในวิหารวัดสำปะชีว	89
ภาพที่ 67 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเดิมบาง.....	91
ภาพที่ 68 ทศนียภาพจากมุมมองด้านหน้าอุโบสถ	95
ภาพที่ 69 รูปตั้งด้านทิศตะวันออกและด้านทิศใต้ของอุโบสถวัดเดิมบาง.....	96
ภาพที่ 70 รูปตั้งด้านทิศตะวันตกและด้านทิศเหนือของอุโบสถวัดเดิมบาง	96
ภาพที่ 71 ซุ้มประตู และซุ้มหน้าต่างอุโบสถวัดเดิมบาง	96
ภาพที่ 72 บัวหัวเสา และคันทวย	97
ภาพที่ 73 ภาพถ่ายพระประธาน และสีมาที่ลานประทักษิณรอบอุโบสถวัดเดิมบาง.....	97
ภาพที่ 74 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งโบราณสถานของเมืองโบราณอู่ทอง	100
ภาพที่ 75 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทสถูปเจดีย์	102
ภาพที่ 76 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 1	103
ภาพที่ 77 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 2	104
ภาพที่ 78 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 3	105
ภาพที่ 79 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 9	106
ภาพที่ 80 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 10	107
ภาพที่ 81 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 11	108
ภาพที่ 82 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 13	109
ภาพที่ 83 ภาพแผ่นดินเผาและลายเส้นสันนิษฐานลักษณะเดิม	110
ภาพที่ 84 ภาพชิ้นส่วนปูนปั้นภาพพระพุทธรูปนาคปรก	111
ภาพที่ 85 ภาพชิ้นส่วนปูนปั้นหัวนาคต่างๆ.....	112

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 86 ภาพแผ่นดินเผารูปเทวดาหะ	112
ภาพที่ 87 ภาพสิ่งสำริด	113
ภาพที่ 88 ภาพแผ่นดินเผาภาพกินรี	113
ภาพที่ 89 ภาพธรรมจักรและลวดลายบนธรรมจักร	114
ภาพที่ 90 ภาพพระพิมพ์ดินเผาแสดงภาพพุทธประวัติตอนมหาปาฏิหาริย์	115
ภาพที่ 91 ภาพยอดเจดีย์	116
ภาพที่ 92 ภาพดินเผาและภาพลายเส้นรูปคชลักษณ์	116
ภาพที่ 93 ภาพถ่ายและภาพลายเส้นพระพุทธรูปปางสมาธิ	117
ภาพที่ 94 ภาพเศียรพระพุทธรูปทองคำ	118
ภาพที่ 95 ภาพพระพิมพ์ดินเผาปางสมาธิ	118
ภาพที่ 96 ภาพพระพุทธรูปสำริดปางแสดงธรรม	119
ภาพที่ 97 ภาพเครื่องประดับทองคำ (ลูกปัด) และเครื่องประดับทองคำรูปกินรี	120
ภาพที่ 98 แสดงลักษณะการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมพระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์ราช วรมหาวิหาร	122
ภาพที่ 99 แสดงลักษณะการประดับตกแต่งเสมาและพระประธานภายในพระอุโบสถ	123
ภาพที่ 100 ภาพถ่ายเจดีย์ วัดจันเสน จังหวัดนครสวรรค์	124
ภาพที่ 101 แสดงลักษณะโบราณวัตถุที่ถูกนำไปเป็นแนวคิดประดับตกแต่งอาคาร	124
ภาพที่ 102 แสดงลักษณะการประดับตกแต่งฐานประติมากรรมรูปคนแคระและสัตว์ซึ่งทำจากหิน ทราย	124
ภาพที่ 103 แสดงลักษณะการประดับตกแต่งซุ้มประตู ส่วนยอดซุ้มออกแบบเป็นรูปท้าวฤๅษ	125
ภาพที่ 104 ภาพถ่ายศาลาจันเสน วัดจันเสน จังหวัดนครสวรรค์	126
ภาพที่ 105 ภาพถ่ายแสดงลักษณะการประดับตกแต่งหน้าบัน	126

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 106 แสดงลักษณะแนวความคิดการประดับตกแต่งจากโบราณวัตถุ.....	126
ภาพที่ 107 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งของวัดกรณีศึกษาในเมืองโบราณอู่ทอง.....	127
ภาพที่ 108 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทอง.....	128
ภาพที่ 109 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงเส้นทางสัญจรของวัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทอง.....	129
ภาพที่ 110 ลักษณะของหลังคาสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.....	139
ภาพที่ 111 ภาพลายเส้นแสดงรูปตั้งของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา.....	141
ภาพที่ 112 ภาพลายเส้นแสดงฐานอาคารของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.....	142
ภาพที่ 113 ภาพถ่ายฐานอาคารของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.....	142
ภาพที่ 114 ลักษณะการประดับตกแต่งหน้าบันสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี...	144
ภาพที่ 115 ลักษณะการประดับตกแต่งซุ้มประตู สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัด สุพรรณบุรี.....	146
ภาพที่ 116 ลักษณะการประดับตกแต่งซุ้มหน้าต่าง สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัด สุพรรณบุรี.....	146
ภาพที่ 117 ลักษณะการประดับตกแต่งภายในอาคาร สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัด สุพรรณบุรี.....	147
ภาพที่ 118 แสดงภาพถ่ายสถาปัตยกรรมของเมืองโบราณอู่ทอง (ฐานเจดีย์).....	149
ภาพที่ 119 แสดงภาพถ่ายโบราณวัตถุประเภทรูปเทวดาและบุคคล.....	150
ภาพที่ 120 แสดงภาพถ่ายโบราณวัตถุประเภทเศียรนาคและรูปสิงห์.....	151
ภาพที่ 121 แสดงภาพถ่ายโบราณวัตถุประเภทลายพุกษาชาติ.....	151
ภาพที่ 122 แสดงภาพถ่ายกรณีศึกษาพระพุทธรูปปางต่างๆ.....	151
ภาพที่ 123 แสดงภาพถ่ายสร้อยทองคำและตุ้มหูรูปกิ้งกือทองคำ.....	152
ภาพที่ 124 ลักษณะการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา.....	153

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 125 แสดงลักษณะหลังคาและส่วนเรือนของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.....	169
ภาพที่ 126 แสดงลักษณะหลังคาลักษณะเป็นแบบช่อฟ้ารวบจอมของกรณีศึกษา	170
ภาพที่ 127 แสดงลักษณะแท่งดินเผารูปคชลักษณ์และเศียรนาค.....	170
ภาพที่ 128 แสดงลักษณะลวดลายพฤกษชาติบนเสมาธรรมจักร	171
ภาพที่ 129 แสดงลักษณะพระพุทธรูปที่เลือกมาออกแบบเพื่อประดิษฐานในอุโบสถและวิหาร	172
ภาพที่ 130 แสดงลักษณะห้องพักเขตสถานปฏิบัติธรรม	181
ภาพที่ 131 แสดงรูปด้านรวมอาคารเขตพุทธาวาสวัดเขาทำเทียมที่ออกแบบใหม่.....	185
ภาพที่ 132 แสดงรูปด้านหน้าอุโบสถวัดเขาทำเทียม.....	187
ภาพที่ 133 แสดงรูปด้านข้างอุโบสถวัดเขาทำเทียม.....	188
ภาพที่ 134 แสดงรูปตัดตามขวางอุโบสถวัดเขาทำเทียม	189
ภาพที่ 135 แสดงรูปตัดตามยาวอุโบสถวัดเขาทำเทียม.....	190
ภาพที่ 136 แสดงแบบขยายเครื่องลำยอง- หน้าบันอุโบสถวัดเขาทำเทียม.....	191
ภาพที่ 137 แสดงแบบขยายซุ้มประตู- หน้าต่าง อุโบสถวัดเขาทำเทียม.....	192
ภาพที่ 138 แสดงแบบขยายคันทวย-บัวปลายเสา อุโบสถวัดเขาทำเทียม	192
ภาพที่ 139 แสดงแบบขยายฝ้าเพดาน อุโบสถวัดเขาทำเทียม	193
ภาพที่ 140 แสดงแบบขยายพระพุทธรูปประธานอุโบสถวัดเขาทำเทียม.....	194
ภาพที่ 141 แสดงแบบขยายผนังกระเบื้องอุโบสถวัดเขาทำเทียม	194
ภาพที่ 142 แสดงรูปด้านหน้าวิหารวัดเขาทำเทียม	196
ภาพที่ 143 แสดงรูปตั้งด้านข้างวิหารวัดเขาทำเทียม.....	197
ภาพที่ 144 แสดงรูปตัดตามขวางวิหารวัดเขาทำเทียม	198
ภาพที่ 145 แสดงรูปตัดตามยาววิหารวัดเขาทำเทียม	199

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 146 แสดงแบบขยายเครื่องถ่ายยอง- หน้าบันวิหารวัดเขาทำเทียม	200
ภาพที่ 147 แสดงแบบขยายซุ้มประตู- หน้าต่าง วิหารวัดเขาทำเทียม	201
ภาพที่ 148 แสดงแบบขยายคันทวย บัวปลายเสา วิหารวัดเขาทำเทียม.....	201
ภาพที่ 149 แสดงแบบขยายฝ้าเพดาน วิหารวัดเขาทำเทียม	202
ภาพที่ 150 แสดงแบบขยายพระประธาน วิหารวัดเขาทำเทียม	203
ภาพที่ 151 แสดงแบบผนังกระเบื้อง วิหารวัดเขาทำเทียม	203
ภาพที่ 152 แสดงแบบขยายบันไดของเขตพุทธาวาส.....	204
ภาพที่ 153 แสดงแบบขยายกำแพงแก้วอุโบสถและวิหาร.....	205
ภาพที่ 154 ภาพถ่ายหุ่นจำลองพื้นที่ด้านหน้าโครงการ.....	206
ภาพที่ 155 ภาพถ่ายหุ่นจำลองทั้งโครงการ	206

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่	หน้า
แผนผังที่ 1	ผังแสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณอู่ทอง11
แผนผังที่ 2	ผังแสดงเมืองโบราณและแนวทะเลในอดีต12
แผนผังที่ 3	ผังแสดงตัวอย่างลักษณะสถาปัตยกรรม 4 รูปแบบที่พบในเมืองโบราณอู่ทอง15
แผนผังที่ 4	ผังแสดงพื้นที่ตั้งของวัดเขาทำเทียมและอาณาเขตติดต่อ17
แผนผังที่ 5	ผังแสดงอาณาเขตโบราณสถานและเขตพื้นที่ใช้งานปัจจุบันของวัดเขาทำเทียม18
แผนผังที่ 6	ผังแสดงตำแหน่งอาคารในเขตโบราณสถาน19
แผนผังที่ 7	ผังแสดงตำแหน่งอาคารในเขตวัดปัจจุบัน20
แผนผังที่ 8	ผังแสดงมุมมองภายนอกพื้นที่ของวัดเขาทำเทียม22
แผนผังที่ 9	ผังบริเวณวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม28
แผนผังที่ 10	ผังบริเวณเขตพุทธาวาส วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม29
แผนผังที่ 11	ผังบริเวณวัดเขาดิสลัก34
แผนผังที่ 12	ผังบริเวณเขตพุทธาวาส วัดเขาดิสลัก35
แผนผังที่ 13	ผังบริเวณวัดเขากำแพง41
แผนผังที่ 14	ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดเขากำแพง42
แผนผังที่ 15	ผังบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ50
แผนผังที่ 16	ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ51
แผนผังที่ 17	แสดงผังพื้นที่อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ52
แผนผังที่ 18	ทัศนียภาพอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ53
แผนผังที่ 19	ผังบริเวณวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร58
แผนผังที่ 20	ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร59
แผนผังที่ 21	แสดงผังพื้นที่พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร60

สารบัญแผนผัง (ต่อ)

แผนผังที่	หน้า
แผนผังที่ 22 แสดงผังพื้นพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร.....	67
แผนผังที่ 23 ผังบริเวณวัดหน่อพุทธางกูร	74
แผนผังที่ 24 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดหน่อพุทธางกูร.....	75
แผนผังที่ 25 แสดงผังพื้นวิหารวัดหน่อพุทธางกูร.....	75
แผนผังที่ 26 ผังบริเวณวัดสำปะชิว.....	84
แผนผังที่ 27 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดวัดสำปะชิว.....	85
แผนผังที่ 28 แสดงผังพื้นวิหารวัดสำปะชิว	85
แผนผังที่ 29 ผังบริเวณวัดเดิมบาง.....	92
แผนผังที่ 30 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดเดิมบาง	93
แผนผังที่ 31 แสดงผังพื้นอุโบสถวัดเดิมบาง.....	93
แผนผังที่ 32 ลายเส้นแสดงร่องรอยของโบราณสถานหมายเลข 16	100
แผนผังที่ 33 แสดงผังพื้นพระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์	122
แผนผังที่ 34 ผังบริเวณวัดกรณีศึกษาในอำเภออุทุมพร.....	130
แผนผังที่ 35 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสของวัดกรณีศึกษาในเมืองโบราณอุทุมพร	131
แผนผังที่ 36 ผังบริเวณกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.....	133
แผนผังที่ 37 ผังพื้นที่สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี	136
แผนผังที่ 38 แสดงลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมของเมืองโบราณอุทุมพร (ฐานเจดีย์)..	148
แผนผังที่ 39 แสดงองค์ประกอบภายในวัดเขาทำเทียมปัจจุบัน.....	159
แผนผังที่ 40 แสดงการวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการและกำหนดพื้นที่ใช้งานในการวางผังบริเวณ	160
แผนผังที่ 41 แสดงการกำหนดพื้นที่ใช้งานในการวางผังบริเวณ	162
แผนผังที่ 42 แสดงการวางผังบริเวณของอุโบสถและวิหารของวัดในอำเภออุทุมพร.....	163
แผนผังที่ 43 แสดงการวางผังบริเวณของอุโบสถและวิหารของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี.....	164

สารบัญแผนผัง (ต่อ)

แผนผังที่	หน้า
แผนผังที่ 44 แสดงแนวความคิดการวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส	165
แผนผังที่ 45 แสดงรูปแบบผังพื้นของอุโบสถและวิหารของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี	166
แผนผังที่ 46 แสดงแนวความคิดในการกำหนดพื้นที่ใช้งาน อุโบสถใหม่วัดเขาทำเทียม	167
แผนผังที่ 47 แสดงแนวความคิดในการกำหนดพื้นที่ใช้งาน วิหารวัดเขาทำเทียม	168
แผนผังที่ 48 แสดงตำแหน่งของผนังด้านต่างๆในอุโบสถวัดเขาทำเทียม	173
แผนผังที่ 49 แสดงตำแหน่งของผนังด้านต่างๆในวิหารวัดเขาทำเทียม	174
แผนผังที่ 50 แสดงตำแหน่งพื้นที่ของอาคารต่างๆในโครงการ.....	175
แผนผังที่ 51 แสดงขนาดอาคารในเขตสังฆาวาส.....	176
แผนผังที่ 52 แสดงผังพื้นศาลาการเปรียญ.....	177
แผนผังที่ 53 แสดงผังพื้นครัว โรงอาหารและห้องน้ำส่วนกลางของวัด	177
แผนผังที่ 54 แสดงผังพื้นอาคารหอประวัติ	178
แผนผังที่ 55 แสดงผังพื้นร้านค้าและโรงอาหาร	179
แผนผังที่ 56 แสดงผังพื้นอาคารปฏิบัติธรรม.....	180
แผนผังที่ 57 ผังบริเวณวัดเขาทำเทียมและเขตโบราณสถานบนเขา	182
แผนผังที่ 58 ผังบริเวณวัดเขาทำเทียมที่ออกแบบใหม่	183
แผนผังที่ 59 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดเขาทำเทียมที่ออกแบบใหม่.....	184
แผนผังที่ 60 ผังพื้นอุโบสถ วัดเขาทำเทียม	186
แผนผังที่ 61 ผังพื้นวิหาร วัดเขาทำเทียม.....	195

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

เมืองสุพรรณบุรีมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้กับแม่น้ำซึ่งติดต่อกับชายฝั่งทะเลในอดีต ทำให้พัฒนาไปเป็นเมืองศูนย์กลางทางวัฒนธรรมบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา เมืองสุพรรณบุรีเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณอู่ทองซึ่งเป็นเมืองโบราณที่สำคัญเมืองหนึ่งของประเทศไทย โดยมีหลักฐานสนับสนุนโดยรองศาสตราจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม ซึ่งมีข้อสรุปในหนังสือประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองอู่ทองไว้ว่า

“ในบรรดาเมืองโบราณทั้งหลายในประเทศไทย เมืองอู่ทองคือเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในยุคต้นประวัติศาสตร์แม้ว่าในสมัยหลังจะโรยร้างไปแล้วก็ตาม แต่ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองซึ่งอยู่ในเส้นทางคมนาคมโบราณที่ดำรงอยู่สืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนผลัดเปลี่ยนการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในลักษณะที่เคยเป็นชุมชนใหญ่บ้างเล็กบ้าง จนกระทั่งในปัจจุบันได้พัฒนาเป็นเมืองระดับอำเภอสำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี...”¹

เมืองโบราณอู่ทองนั้นมีการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี โบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก รวมถึงหลักฐานการนับถือพระพุทธศาสนาแบบหินยานและเถรวาท ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบมาเป็นวัฒนธรรมทวารวดีซึ่งเป็นวัฒนธรรมแห่งแรกของประเทศไทย เมืองโบราณอู่ทองจึงเป็นเมืองในสมัยทวารวดีสืบมา และด้วยปัจจัยทางด้านที่ตั้งของเมืองโบราณอู่ทองนั้นตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมและเส้นทางเดินทัพมาแต่โบราณ ทำให้เกิดชุมชนอาศัยอยู่มาจนถึงสมัยอยุธยา และเกิดพุทธศาสนสถานรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาปรากฏอยู่บริเวณโบราณสถานของเมืองโบราณอู่ทองหลายแห่ง รวมถึงพุทธศาสนสถานที่มีที่ตั้งอยู่บริเวณแนวด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอู่ทอง ได้แก่ วัดเขาดีสลัก วัดเขากำแพง วัดเขาถ้ำเสือ วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม และวัดเขาทำเทียม

¹ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, ประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองอู่ทอง (กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2549), หน้า 151.

วัดเขาทำเทียม เป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งของเมืองโบราณอุทอง วัดนี้ตั้งอยู่บริเวณโบราณสถานหมายเลข 11 ซึ่งเป็นบริเวณที่กรมศิลปากรได้ขุดค้นพบธรรมจักรพร้อมแท่นและเสาสลักหิน พระพุทธรูปสำริดปางแสดงธรรม ซึ่งเป็นโบราณวัตถุที่สำคัญสมัยทวารวดี นอกจากนี้ในบริเวณวัดเขาทำเทียมพบยังหลักฐานสำคัญคือโบราณวัตถุจารึกภาษาสันสกฤตว่า “ปุชยคีรี” ซึ่งเป็นชื่อที่มีความเชื่อมโยงกับชื่อโบราณสถานที่เนินเขาลังกุฎ ในรัฐโอริสสา ประเทศอินเดีย คือ “ปุชปคีรีมหาวิหาร” ที่ถูกสร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ตามประวัติศาสตร์นั้นมีการกล่าวถึงพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตพระอรหันต์มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดินแดนสุวรรณภูมิ² นักวิชาการจึงมีการสันนิษฐานว่าวัดเขาทำเทียม เป็นวัดแห่งแรกในประเทศไทย³

จากข้อมูลประวัติความเป็นมาของเมืองโบราณอุทองและวัดเขาทำเทียม ทำให้สันนิษฐานได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทางหน่วยงานราชการจังหวัดสุพรรณบุรีจึงมีโครงการพัฒนาผังแม่บทและแผนปฏิบัติการพัฒนาเมืองโบราณอุทอง⁴ทั้งหมด รวมถึงพื้นที่บริเวณแนวเขาด้านทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ตั้งวัดเขาทำเทียมด้วย จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่าปัจจุบันวัดเขาทำเทียมมีเพียงอุโบสถหลังเก่าซึ่งเป็นโบราณสถานเดิม ทำให้ภิกษุสงฆ์ต้องใช้อาคารชั่วคราวเพื่อใช้ประกอบศาสนพิธีต่างๆ ซึ่งอาคารดังกล่าวนั้นมีขนาดเล็กและไม่เพียงพอต่อจำนวนภิกษุสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาใช้งาน และภาพรวมของวัดยังไม่มีความสะดวก จึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาเพื่อเสนอแนะการออกแบบ “โครงการวางผังและออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม” ด้วยการปรับปรุงวางผังวัดทั้งหมด และเพิ่มส่วนสถานปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางโครงการพัฒนาวัดเขาทำเทียม⁵ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เข้ามาปฏิบัติธรรมศึกษาหาความรู้ รวมถึงออกแบบเขตพุทธาวาส ประกอบด้วยอุโบสถและวิหารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปปางแสดงธรรม ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญที่ถูกค้นพบภายในบริเวณวัด เพื่อให้วัดเขาทำเทียมมีความเหมาะสมทั้งในแง่ของการเป็นวัดซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณโบราณสถานสำคัญที่มีความเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน รวมถึงเป็นแบบอย่างของวัดสำคัญในพื้นที่อันแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น

² ศิลปากร, กรม. โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณบุรี (กรุงเทพมหานคร: หจก.สารรังสรรค์, 2542).

³ ศรีศักดิ์ วลัยโกตม, นครหลวงของไทย (กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2540).

⁴ โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมืองโบราณอุทอง

⁵ พระมหาพิชัย ธมฺมวิโช. เจ้าอาวาสวัดเขาทำเทียม.สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2557.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความสำคัญของเมืองโบราณอุทุม
- 1.2.2 เพื่อศึกษาความสำคัญและสภาพปัญหาของวัดเขาทำเทียม เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบ
- 1.2.3 เพื่อศึกษาวัดในอำเภออุทุม
- 1.2.4 เพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารในจังหวัดสุพรรณบุรี ในเรื่องการใช้สอยพื้นที่การวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส รวมถึงรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม
- 1.2.5 เพื่อศึกษาลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอุทุม
- 1.2.6 เพื่อศึกษาลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน
- 1.2.7 เพื่อเสนอแนะโครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

- 1.3.1 ศึกษาประวัติศาสตร์และความสำคัญของเมืองโบราณอุทุม
- 1.3.2 ศึกษาความสำคัญและสภาพปัญหาของวัดเขาทำเทียม เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบ
- 1.3.3 ศึกษาวัดในอำเภออุทุมในเรื่องการใช้สอยพื้นที่ กิจกรรมของวัด การวางผังบริเวณวัด และการวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส
- 1.3.4 ศึกษาสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารในจังหวัดสุพรรณบุรี ในเรื่องการใช้สอยพื้นที่การวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส รวมถึงรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม
- 1.3.5 ศึกษาลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอุทุม

1.3.6 ศึกษาลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน

1.3.7 เสนอแนะผลงานการออกแบบผังบริเวณวัดเขาทำเทียม แบบสถาปัตยกรรมอาคารในเขตพุทธาวาส ประกอบด้วย อุโบสถและวิหาร

1.4 วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลภาคเอกสารร่วมกับการสำรวจภาคสนามและการเสนอรายงานวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงบรรยาย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1.4.1 ศึกษาข้อมูลภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการศึกษาในเรื่องต่างๆดังนี้

- ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณอู่ทอง
- ประวัติศาสตร์ ความสำคัญและสภาพปัญหาของวัดเขาทำเทียม
- วัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทอง
- สถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารในจังหวัดสุพรรณบุรีที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน
- ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอู่ทอง
- ลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน

1.4.2 จัดทำโครงร่างของงานวิจัย

1.4.3 สำรวจภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสำรวจและรังวัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทอง และสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

- สังเกตและจดบันทึกข้อมูลภาคสนาม

- ถ่ายภาพเพื่อเป็นหลักฐานประกอบการศึกษา
- รั้ววัดและเขียนแบบผังพื้นอาคารและรูปด้านของอาคารกรณีศึกษา

1.4.4 วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม มาทำการวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ
ดังนี้

- รูปแบบและการวางผังบริเวณภายในวัด
- รูปแบบสถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษา
- รูปแบบองค์ประกอบของงานสถาปัตยกรรม

1.4.5 นำผลจากการวิเคราะห์ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำเข้าสู่ขั้นตอนการออกแบบ

1.4.6 จัดทำการออกแบบวางผังบริเวณ การออกแบบสถาปัตยกรรม เพื่อเสนอผลของการศึกษาขั้นสุดท้าย

1.5 ประโยชน์ของการศึกษา

1.5.1 สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปใช้ประกอบการออกแบบวัดในบริเวณเมืองโบราณอยู่ทองหรือตลอดจนวัดที่ตั้งในเขตโบราณสถานสำคัญ

1.5.2 เสนอแนะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมรวมทั้งองค์ประกอบสถาปัตยกรรมที่อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นซึ่งสามารถใช้เป็นตัวอย่างในการนำอิทธิพลของงานสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมมาปรับใช้ในงานออกแบบในปัจจุบันได้

1.5.3 สามารถเป็นตัวอย่างในการออกแบบหรือปรับปรุงโครงการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีในอื่นๆได้

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาโครงการ

2.1 ข้อมูลพื้นฐานเมืองโบราณอู่ทอง

2.1.1 ความสำคัญของเมืองโบราณอู่ทอง⁶

เมืองโบราณอู่ทองเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ในอดีตมีพื้นที่ติดทะเล ทำให้มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เช่น อินเดีย จีน และโรมัน ส่งผลให้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและศาสนาเข้ามา ต่อมาเมืองโบราณอู่ทองเจริญขึ้นสูงสุดเมื่อได้รับวัฒนธรรมทางศาสนาจากอินเดียและพัฒนาจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เรียกกันว่า “ทวารวดี” ศาสตราจารย์ช็อง บัวเซอร์ลิเยร์ มีข้อสันนิษฐานว่าเมืองโบราณอู่ทองคือ “อาณาจักรสุวรรณภูมิ” หรือเรียกว่า “จินหลิน” เป็นเมืองหลวงของรัฐทวารวดีเนื่องจากการค้นพบจารึกลานทอง ในจารึกนั้นได้กล่าวถึงพระนามของกษัตริย์ทวารวดีตามแบบอินเดียภาคใต้คือ “พระเจ้าหรรษวรมัน” นอกจากนี้ยังค้นพบศิลาจารึกภาษาสันสกฤตว่า “ปุชยคีรี” ซึ่งเป็นชื่อที่มีความเชื่อมโยงกับชื่อโบราณสถานทีเนินเขาลังกุฎี รัฐโอริสสา ในประเทศอินเดียคือ “ปุชปคีรีมหาวิหาร” ที่ถูกสร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายจารึกลานทองและจารึกปุชยคีรี จัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอู่ทอง

⁶ ศิลปากร, กรม. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง (พระนคร: หจก.ศิwap, 2509).

จากการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีต่างๆที่ถูกค้นพบในบริเวณเมืองโบราณอุทองทำให้นักวิชาการมีข้อสรุปถึงบทบาทและความสำคัญของเมืองโบราณอุทองตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ดังนี้

- 1) เมืองโบราณอุทองเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาและเป็นเมืองหลวงในยุคแรกในสมัยทวารวดี จากหลักฐานการค้นพบธรรมจักรและเสาฐานที่โบราณสถานหมายเลข 11 ซึ่งสื่อความหมายตามคติของพุทธศาสนานิกายเถรวาทและหมายถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงปฐมเทศนาที่ป่ากวาง รวมถึงยังพบหลักฐานทางศิลปกรรมที่ใช้ประดับศาสนสถาน เช่น แผ่นดินเผาพระภิกษุอุ้มบาตร ซึ่งถือเป็นโบราณวัตถุอิทธิพลศิลปะอินเดียที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย⁷
- 2) เมืองโบราณอุทองเป็นศูนย์กลางการค้าของรัฐทวารวดีมาตั้งแต่สมัยยุคเหล็ก จากหลักฐานที่ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี ค้นพบที่แหล่งโบราณคดีบ้านดอนตาเพชรที่อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองโบราณอุทองไปทางทิศตะวันตกประมาณ 35 กิโลเมตร ซึ่งพบ ลูกปัด เครื่องประดับหินสี เครื่องสำริด และเครื่องมือเหล็ก⁸
- 3) เมืองโบราณอุทองเป็นศูนย์กลางอารยธรรมแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 เมืองโบราณอุทองถูกรวมกับเมืองสุพรรณบุรี⁹

ภาพที่ 2 ภาพถ่ายและภาพลายเส้นแผ่นดินเผาพระภิกษุอุ้มบาตร (ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ, สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหนที่แผ่นดินสยาม, หน้า 19)

⁷ ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ (พระนคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2550), หน้า 33.

⁸ สุจิตต์ วงษ์เทศ, สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหนที่แผ่นดินสยาม (กรุงเทพฯ: พิษณุเศพรินติ้งเซ็นเตอร์, 2545), หน้า 173.

⁹ ศิลปากร, กรม. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุทอง (พระนคร: หจก.ศิวพร, 2509), หน้า 6.

ภาพที่ 3 ภาพถ่ายลูกปัดเครื่องประดับหินสีและเครื่องสำริดรูปสุ่มไก่
(ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ, สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหนที่แผ่นดินสยาม, หน้า 159)

2.1.2 วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณอู่ทอง

เมื่อ 3,000 ปีก่อน เมืองโบราณอู่ทองมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของคนยุคดึกดำบรรพ์ปรากฏตามบริเวณเขาทำเทียมและเขาพระจนถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำจรเข้สามพัน ซึ่งเป็นการตั้งถิ่นฐานชั่วคราว มีการค้นพบโครงกระดูก ขวานหินและลูกปัดหิน ในยุคนี้พบว่าพื้นที่ทะเลเข้ามาถึงพื้นที่ทางทิศตะวันออกของเมืองโบราณอู่ทอง และแม่น้ำจรเข้สามพันไหลลงสู่อ่าวไทยที่ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ในตอนนั้นยังไม่มีแม่น้ำท่าจีน¹⁰ ต่อมาหลัง พ.ศ. 500 หรือเมื่อ 2,000 ปีก่อน พบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของคนยุคดึกดำบรรพ์ปรากฏตามบริเวณแม่น้ำจรเข้สามพันและลำน้ำต่างๆตามเมืองโบราณอู่ทองไปจนถึงลำน้ำทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีการขุดค้นพบเครื่องมือทำจากหินและโลหะและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ใช้ทำพิธีกรรมบนแนวเขาทำเทียมต่อเนื่องไปจนถึงเขาพระ โดยใช้แผ่นหินวางเรียงล้อมทำอาณาเขตศักดิ์สิทธิ์ หรือที่เรียกว่า “วัฒนธรรมหินตั้ง”¹¹ ปรากฏหลักฐานตามบริเวณต่างๆ เช่น หินตั้งบนเขาพุหางนาคในเทือกเขารางกะปิด อำเภอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นเทือกเขาที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอู่ทอง เรียงตัวจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ประกอบไปด้วย เขาพระ เขาพุหางนาคเขาทำเทียม เขารางกะปิดและเขาถ้ำเสือ ตลอดแนวเขาส่วนมากพบเนินหิน สร้างขึ้นบนฝังที่มีลักษณะเป็นรูปทรงกลม รอบนอกตั้งหินขึ้นเป็นรูปโค้งคล้ายผลส้ม หลัง พ.ศ. 1000 เริ่มมีการรับอารยธรรมอินเดีย มีการเริ่มเผยแพร่ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ

¹⁰ สุจิตต์ วงษ์เทศ, อู่ทองต้นทางไทยในประวัติศาสตร์อาเซียน (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2557), หน้า 3.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

เป็นแห่งแรกในประเทศไทย¹² โดยลักษณะของเมืองจะมีคูน้ำคันดินล้อมรอบกำหนดเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงเป็นศูนย์กลางการปกครองเป็นที่อยู่ของชนชั้นสูง ในขณะที่วัฒนธรรมหินตั้งที่มีมาก่อนหน้าก็ถูกปรับตามศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธโดยยังคงมีการรักษาการนับถือผีไว้เช่นเดิม ในยุคนี้ถูกเรียกว่า “ยุคทวารวดี” มีการค้นพบหลักฐานว่าเมืองโบราณอุทองเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่มีความเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย และเป็นแบบแผนเมืองให้เมืองอื่นๆในภาคกลางด้วย ต่อมาหลัง พ.ศ. 1500 เมืองโบราณอุทองมีการขยายออกไปโดยรอบ โดยให้ความสำคัญด้านทิศตะวันตกตามแม่น้ำทวน-แม่กลอง กับด้านทิศเหนือไปตามแม่น้ำท่าจีนตามเส้นทางการค้าทำให้ได้รับวัฒนธรรมแบบขอม และหลัง พ.ศ. 1600 เมืองโบราณอุทองเริ่มมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมขอมเมืองละโว้¹³ มีการพบชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานแบบขอมที่เนินทางพระ อำเภอสามชูก ในขณะที่ยุคชนไทย-ลาวเคลื่อนตัวมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนซึ่งในบริเวณนี้จะกลายเป็นรัฐสุพรรณภูมิแล้วเป็นเมืองสุพรรณบุรี ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมนี้จะเกี่ยวข้องกับกรุงศรีอยุธยาในภายภาคหน้า

ต่อมาหลัง พ.ศ. 1700 เมืองโบราณอุทองเริ่มลดความสำคัญลงกลายเป็นเมืองปริมณฑลของรัฐสุพรรณภูมิ มีศูนย์กลางอยู่ 2 ฟันของแม่น้ำท่าจีน คลุมเส้นทางการค้าออกอ่าวไทย ต่อมาใน พ.ศ. 1,800 ขุนหลวงพะงั่ว รัฐสุพรรณภูมิร่วมกันกับพระเจ้าอุทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดี รัชชโอยธยา-ละโว้ สถาปนารุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีและหลัง พ.ศ. 2000 เมืองโบราณอุทองอยู่ในปริมณฑลของเมืองสุพรรณบุรี ต่อมาเจ้านครอินทร์ยิตอำนาจได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาเมื่อหลัง พ.ศ. 1900 รัฐสุพรรณภูมิจึงสลายตัวเป็นเมืองสุพรรณบุรีของกรุงศรีอยุธยา แต่ยังคงดำรงความสำคัญในฐานะราชธานีเก่าและมีการสืบเชื้อสายวงศ์ตระกูลต่อมาและปรากฏชุมชนเข้ามาอาศัยทำให้โบราณสถานและโบราณวัตถุสมัยอยุธยาอยู่จำนวนมาก ได้แก่ พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุพรรณบุรี พระปรางค์วัดมหาธาตุศาลาขาว พระธาตุสวนแดง พระเจดีย์ทรงระฆังบนเขาพระและพระเจดีย์ทรงระฆังบนเขาทำเทียม เป็นต้น

ในสมัยรัตนโกสินทร์ เมืองโบราณอุทองหลัง พ.ศ. 2325 กลายเป็นป่า แต่ในสมัย ร.3 ก็ได้มีการกล่าวถึงเมืองอุทองในบทเสภาสำคัญ เช่น เสภาขุนช้างขุนแผน ต่อมาในสมัย ร.5 บริเวณเมืองอุทองถูกรู้จักในชื่อชุมชนระแจะสามพัน เนื่องจากมีแม่น้ำไหลผ่านเมืองชื่อแม่น้ำระแจะสามพัน ต่อมา

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

¹³ จังหวัดลพบุรี

พ.ศ.2445 ได้ถูกยกเป็น อำเภอจระเข้สามพัน และยังปรากฏในบันทึกของในหนังสือรายงานตรวจราชการ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ตอนเสด็จประพาสเมืองจระเข้สามพัน จนกระทั่งวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2482 ทางกรมได้เปลี่ยนชื่อ อำเภอจระเข้สามพัน เป็น อำเภออุทุมพร จนถึงปัจจุบัน

2.1.3 สภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณอุทุมพร¹⁴

เมืองโบราณอุทุมพร มีเนื้อที่ประมาณ 976 ไร่ มีลักษณะเป็นรูปวงรี มีความกว้าง 750 เมตร ยาว 1,650 เมตร หันตามแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ- ทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีคูน้ำคันดินรอบเมือง ตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 14 องศา 22 ลิปดา 10 พิลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 99 องศา 53 พิลิปดา ตะวันออก¹⁵ มีอาณาเขตติดต่ออำเภอและจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอดอนเจดีย์
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอสองพี่น้อง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี, อำเภอบางปลาม้าและอำเภอสองพี่น้อง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอพนมทวน, อำเภอห้วยกระเจาและอำเภอเลาขวัญ

(จังหวัดกาญจนบุรี)

ลักษณะภูมิประเทศ เมืองโบราณอุทุมพรลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ทางทิศตะวันตกเป็นเขารางกะปิต เขาคำเทียม และเขาพระ โดยเทือกเขามีลักษณะเป็นเขาแนวยาวต่อเนื่อง ทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่จะเป็นหินชั้นเป็นหินปูนสีเทาสลับกับหินดินดาน หินทราย หินโคลน หินกรวดมนและหินทัพภูเขาไฟซึ่งในปัจจุบันได้มีการเปิดให้เอกชนเข้ามาสัมปทานทำการระเบิดหินอยู่เป็นจำนวนมาก ทรัพยากรป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ ส่วนทรัพยากรดินเป็นดินตะกอนที่สะสมของตะกอนทะเลเก่าและตะกอนใหม่ที่เกิดจากน้ำท่วม เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม มีแม่น้ำสายหลักคือ แม่น้ำจระเข้สามพัน

¹⁴องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, “โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอุทุมพร” 9 กรกฎาคม 2556. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁵ กรมแผนที่ทหาร 1: 50,000 ลำดับชุด L 7017 ระวัง 4839 I

แผนผังที่ 1 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณอุ้งทอง

(ที่มา: ศิริกุล กสิวิวัฒน์. 2557. รายงานผลการดำเนินงานพัฒนาเมืองโบราณอุ้งทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1432037812. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

2.1.4 ลักษณะพุทธสถานของเมืองโบราณอุ้งทอง¹⁶

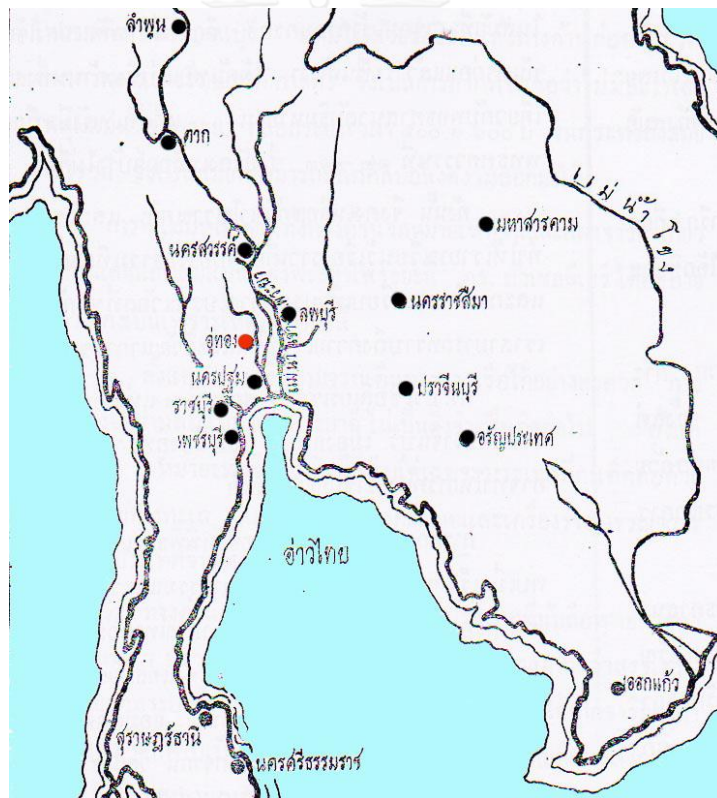
พุทธสถานของเมืองโบราณอุ้งทองมีคติทางศาสนาเช่นเดียวกับเมืองโบราณสมัยทวารวดีในภาคกลาง เช่น เมืองโบราณนครปฐม เมืองโบราณคูบัว เป็นต้น ส่งผลให้ปรากฏลักษณะฝีมือทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมที่ความคล้ายคลึงกัน ตั้งแต่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ การวางผังเมือง ลักษณะโบราณสถาน

ลักษณะที่ตั้งของเมืองโบราณสมัยทวารวดีในภาคกลางนั้น มักอยู่บริเวณในที่ลุ่ม มีแหล่งสัญจรสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำที่เชื่อมยังชายฝั่งทะเลในอดีตเพื่อติดต่อระหว่างเมืองภายใน รวมถึงติดต่อค้าขายระหว่างประเทศ เช่น อินเดีย เป็นต้น แผนผังของเมืองโบราณส่วนใหญ่จะมีลักษณะค่อนข้างกลมหรือเป็นรูปสี่เหลี่ยมมุมมน ถูกล้อมรอบด้วยคูน้ำคันดินซึ่งคันดินอาจจะมี 1 - 2 ชั้นเพื่อใช้กักเก็บน้ำและป้องกันอุทกภัย การวางผังเมืองของเมืองโบราณสมัยทวารวดี จะมี

¹⁶ ศิลปากร, กรม. ศิลปะทวารวดีต้นกำเนิดพุทธศิลป์ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2552).

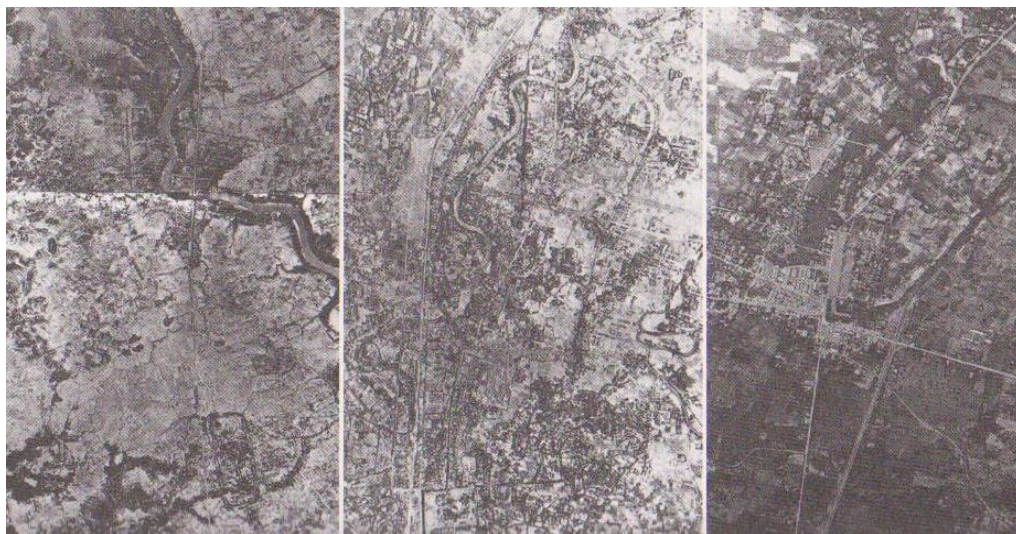
โบราณสถานขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง เช่น เจดีย์จุลประโทนของเมืองโบราณนครปฐม โบราณสถานหมายเลข 18 ที่วัดโฆลงสุวรรณคีรีของเมืองโบราณศรีเทพ เป็นต้น

ในส่วนของผังเมืองโบราณอยู่ตงนั้นจะมีลักษณะเป็นวงรี วางตัวตามตามแนวทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ- ทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีความกว้างประมาณ 750 เมตร ยาว 1,650 เมตร มีการขุดคูเมือง เพื่อทำการผันน้ำจากแม่น้ำจรเข้สามพันมาใช้ล้อมรอบเมือง และดินที่ขุดนั้นถมเป็นคันดิน กำแพงเมือง เมืองโบราณอยู่ตงมีแม่น้ำจรเข้สามพันเป็นเส้นทางสัญจรเพื่อติดต่อค้าขายกับต่างเมือง ซึ่งติดต่อกับทะเล ที่ตั้งมีความแตกต่างจากเมืองโบราณอื่นๆคือ จะปรากฏโบราณสถานอยู่รอบคูเมือง แทนที่จะอยู่ใจกลางเมือง ซึ่งเกิดจากโบราณสถานเหล่านั้นสร้างขึ้นก่อนสร้างกำแพงเมืองอยู่ตง

แผนผังที่ 2 ผังแสดงเมืองโบราณและแนวทะเลในอดีต

(ที่มา: ปรับปรุงจากแผนที่ตั้งเมืองโบราณในเอเชียอาคเนย์ ศิลปากร, กรม. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอยู่ตง, หน้า 14)

ภาพที่ 4 ภาพถ่ายทางอากาศเปรียบเทียบเมืองโบราณนครชัยศรี เมืองโบราณคูบัว และเมืองโบราณอู่ทอง
(ที่มา: ธิดา สารระยา, ทวารวดีต้นทางประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 29)

ลักษณะโบราณสถานของเมืองโบราณสมัยทวารวดีในภาคกลางนั้น พบว่ามักใช้อิฐและศิลาแลงในการก่อสร้าง โดยส่วนใหญ่เป็นอิฐแบบทวารวดี ซึ่งผสมจากแกลบข้าวเหนียวปลุก อิฐมีขนาดใหญ่และเนื้ออิฐค่อนข้างแข็ง มีสัดส่วนของก้อนอิฐโดยด้านยาวจะมีขนาดเป็น 2 เท่าของด้านกว้าง และด้านกว้างขนาดเป็นของเท่าของความหนา การก่ออิฐจะเป็นลักษณะก่อแนบสนิทและสอดด้วยดินเหนียวละเอียดผสมกับวัสดุประเภทยางไม้และน้ำอ้อย ก่อนที่จะประดับตกแต่งลวดลายปูนปั้นประดับพุทธสถานสมัยทวารวดีส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย จึงปรากฏศิลปะอินเดียตั้งแต่แบบคุปตะหลังคุปตะ และปาละ ซึ่งในแต่ละสถานที่ได้มีการพัฒนาดัดแปลงผสมผสานกับศิลปะพื้นถิ่น ทำให้แต่ละแห่งปรากฏเอกลักษณ์เฉพาะตัว โบราณสถานส่วนใหญ่มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 – 16 ซึ่งมีความเก่าแก่มาก หลักฐานที่พบจึงเหลือเพียงฐานอาคาร มีทั้งประเภทสถูป วิหารและสีมา ซึ่งในเมืองโบราณอู่ทองพบฐานเจดีย์จำนวนมากแต่กลับพบอาคารประเภทวิหารเพียง 1 แห่งเท่านั้น

สถาปัตยกรรมประเภทสถูปเจดีย์ในสมัยทวารวดี ถูกแบ่งได้ 4 รูปแบบหลัก¹⁷ ประกอบด้วย

¹⁷ ศิลปากร, กรม. ศิลปะทวารวดีต้นกำเนิดพุทธศิลป์ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2552).

สถูปเจดีย์ฐานรูปกลม สถูปเจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยม สถูปเจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมและสถูปเจดีย์ฐานแปดเหลี่ยม ดังนี้

รูปแบบที่ 1 สถูปเจดีย์ฐานกลม

มีลักษณะก่อด้วยอิฐหรือก่อด้วยดินแลง สันนิษฐานว่ามีลักษณะเป็นครึ่งวงกลม มีรั้วโดยรอบ บนสถูปประดับบัลลังก์ มีฉัตรซ้อนกันสามชั้น และมีประตูทางเข้าขนาดใหญ่สี่ทิศ ซึ่งในเมืองโบราณอุทุมพรพิสัยสถูปเจดีย์ลักษณะนี้ คือโบราณสถานหมายเลข 10 ทางทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุทุมพรพิสัย

รูปแบบที่ 2 สถูปเจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่

- 1) ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านบนก่อสถูปทรงกลม มีลักษณะแบบบาตรคว่ำ บนสถูปประดับด้วยฉัตรเป็นชั้นๆ มียอดเป็นรูปดอกบัวตูม
- 2) ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทุกด้านมีมุขยื่นออกมา ด้านบนเป็นสถูปกลม
- 3) ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสมี ด้านบนก่อสถูป มีบันไดขึ้นเพียง 1 ด้าน
- 4) ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อน โดยฐานชั้นที่สองมีการเจาะช่องสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป
- 5) ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส บริเวณฐานมีช่องสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น มีลานประทักษิณล้อมรอบ

รูปแบบที่ 3 สถูปเจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมย่อมุม แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

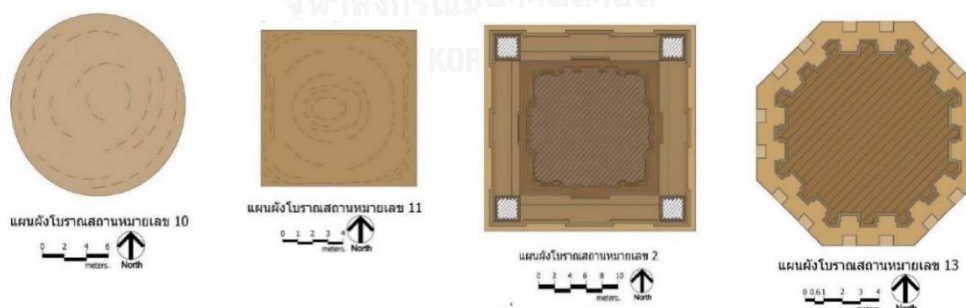
- 1) ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ย่อเก็จฐานเป็นช่องใหญ่และช่องเล็กสลับกัน บริเวณฐานประดับด้วยภาพปูนปั้นรูปสัตว์พวกกนิริและสิงห์
- 2) ฐานสี่เหลี่ยม ฐานชั้นล่างก่อสร้างอิฐย่อมุมทั้ง 4 ด้าน มีเจดีย์ทึบรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสตั้งอยู่ทั้ง 4 มุม
- 3) ฐานสี่เหลี่ยมซ้อนกันสองชั้น รอบสถูปมีลานประทักษิณล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วมีประตูทางเข้าออกด้านทิศตะวันตกมีบันไดขึ้นลง 3 ด้าน

- 4) ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ย่อเก็จฐาน สกูปประดับด้วยพระพุทธรูปยืนในซุ้ม สกูปตั้งบนฐานสี่เหลี่ยมซึ่งเป็นลานประทักษิณ มีบันไดสี่ทิศ บริเวณท้องไม่มีเสาอิง แบ่งเป็นช่องประดับภาพชาดกปูนปั้น

รูปแบบที่ 4 สกูปเจดีย์ฐานแปดเหลี่ยม_แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) ฐานแปดเหลี่ยม
- 2) ฐานแปดเหลี่ยมด้านบนทับด้วยฐานสี่เหลี่ยม
- 3) ฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสองชั้น

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าพุทธสถานในสมัยทวารวดีในประเทศไทยล้วนมีความคล้ายคลึงกัน ในส่วนของเมืองโบราณอู่ทองจะพบอาคารประเภทสกูปเจดีย์ทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่ สกูปเจดีย์ฐานกลมสกูปเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส สกูปเจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมและสกูปเจดีย์ฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสองชั้น ส่วนสถาปัตยกรรมประเภทวิหารในสมัยทวารวดี หลงเหลืออยู่จำนวนน้อยมาก โดยกรมศิลปากรได้ค้นพบใน พ.ศ. 2507 ที่โบราณสถานหมายเลข 16 ที่เมืองโบราณอู่ทอง ได้พบร่องรอยพื้นอาคารปูอิฐและศิลาแลง มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่ด้านหน้าเจดีย์ สันนิษฐานว่าตัวอาคารเป็นเครื่องไม้ ผนังของวิหารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และมีฐานเตี้ย ซึ่งปัจจุบันเสื่อมสภาพไปแล้วเหลือเพียงเนินดินและมีพีซขึ้นทับ¹⁸

แผนผังที่ 3 แสดงตัวอย่างลักษณะสกูปเจดีย์ 4 รูปแบบที่พบในเมืองโบราณอู่ทอง (ที่มา: มนัส เฒ่าพงษ์ศิลป์, “แผนอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เมืองโบราณอู่ทองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์สุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

¹⁸ รายงานการสำรวจและการขุดแต่งโบราณวัตถุสถานเมืองเก่าอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร), หน้า 19

2.2 ข้อมูลวัดเขาทำเทียม

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของวัดเขาทำเทียม

วัดเขาทำเทียม ตั้งอยู่ที่เขาทำเทียมซึ่งเป็นแนวเขาทางด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุ้มทอง เขาทำเทียมเป็นแนวเขาที่มีความสำคัญ ซึ่งนักวิชาการได้มีข้อสันนิษฐานว่าเป็นเขาปุชยคีรีในอดีต ด้วยหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น การที่แนวเขาทำเทียมอยู่ด้านหลังของเมืองโบราณอุ้มทอง ในอดีตผู้คนยังไม่มีการใช้เข็มทิศจึงต้องอาศัยแนวเขาทำเทียมเป็นหลักเพื่อเดินทางมาที่เมืองโบราณอุ้มทอง หรือ การที่มีการค้นพบศิลาจารึก “ปุชยคีรี” บนเขา ทำให้สันนิษฐานข้อสันนิษฐานที่ว่าวัดเขาทำเทียมเป็นวัดแห่งแรกในประเทศไทย

วัดเขาทำเทียมนั้นมีชื่อเรียกอีก 2 ชื่อ ว่าวัดเขารธรรมเถียรและวัดเขาถ้ำเทียมสวรรค์ ต่อมาปรากฏชื่อวัดในหนังสือรายงานตรวจราชการ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ ร.ศ.122 (พ.ศ.2446) ได้กล่าวว่าวัดนี้ตั้งอยู่บนแนวเขาทำเทียมอยู่ด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุ้มทอง¹⁹ ซึ่งบริเวณวัดเขาทำเทียม เป็นที่ตั้งของโบราณสถานหมายเลข 11 และ 12 โดยในบริเวณโบราณสถานหมายเลข 11 จากการขุดแต่งโบราณสถานดังกล่าวมีการขุดค้นพบโบราณวัตถุสำคัญ ได้แก่ เสาธรรมจักรและเสาฐาน พระพุทธรูปปางแสดงธรรม 4 องค์ ปัจจุบันโบราณวัตถุถูกนำไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุ้มทอง²⁰

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายโบราณวัตถุสำคัญที่ถูกค้นพบในบริเวณวัดเขาทำเทียมประกอบด้วย จารึกปุชยคีรี เสาธรรมจักร และพระพุทธรูปปางแสดงธรรม 4 องค์

¹⁹ ศิลปากร, กรม. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุ้มทอง (พระนคร: หจก.ศิวพร, 2509), หน้า 27.

²⁰ รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล, “ปุชยคีรีเขาศักดิ์สิทธิ์ของเมืองอุ้มทองที่ถูกลืมเลือน” ใน ดำรงวิชาการ, อรรถรรณ บุญยฤทธิ์, (พระนคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร), หน้า 142.

2.2.2 สภาพปัจจุบันและข้อปัญหา

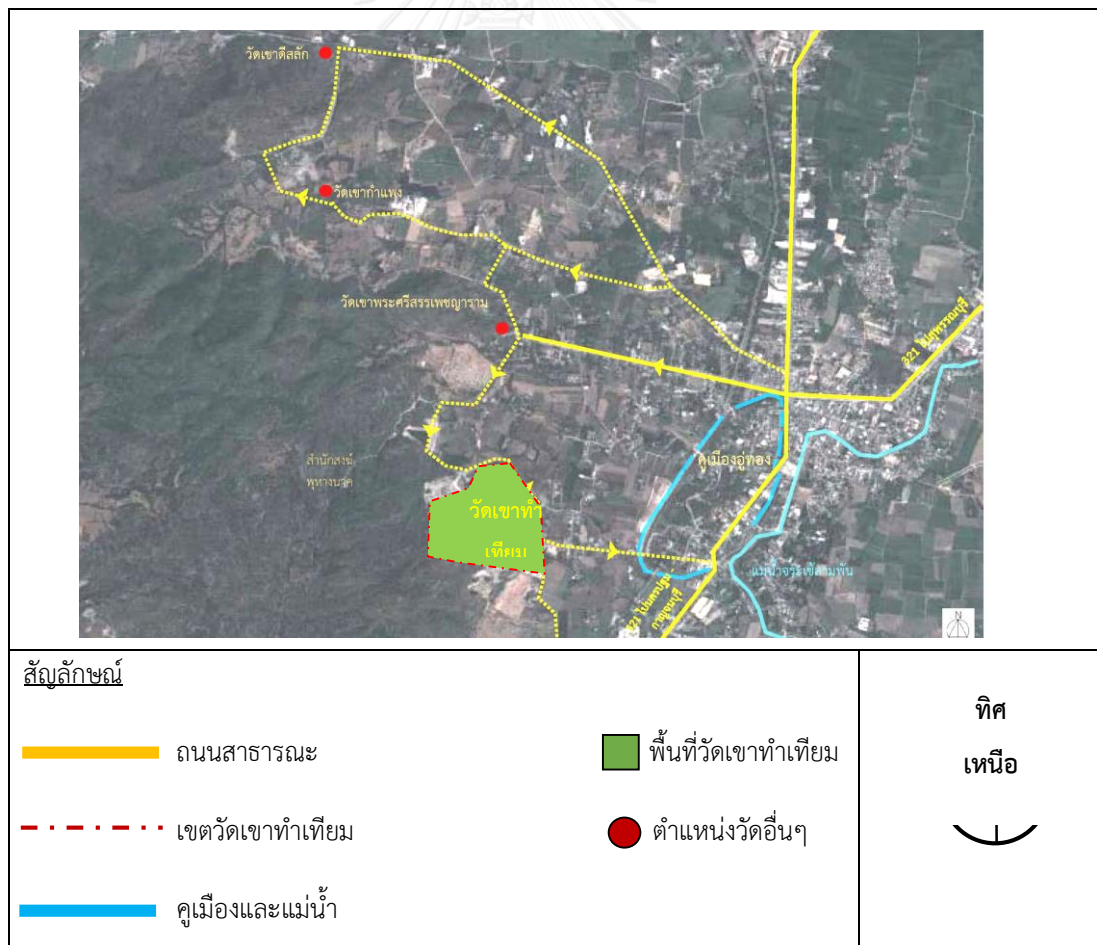
วัดเขาทำเทียมมีสถานะเป็นวัดราษฎร์ ได้ขออนุญาตสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. 2460 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 2471 พื้นที่วัดปัจจุบันมี 39 ไร่ โดยด้านบนภูเขาทำเทียมเป็นพื้นที่ของกรมป่าไม้ประมาณ 140 ไร่

ทิศเหนือ ติดกับ พื้นที่เกษตรกรรมและโบราณสถานหมายเลข 11

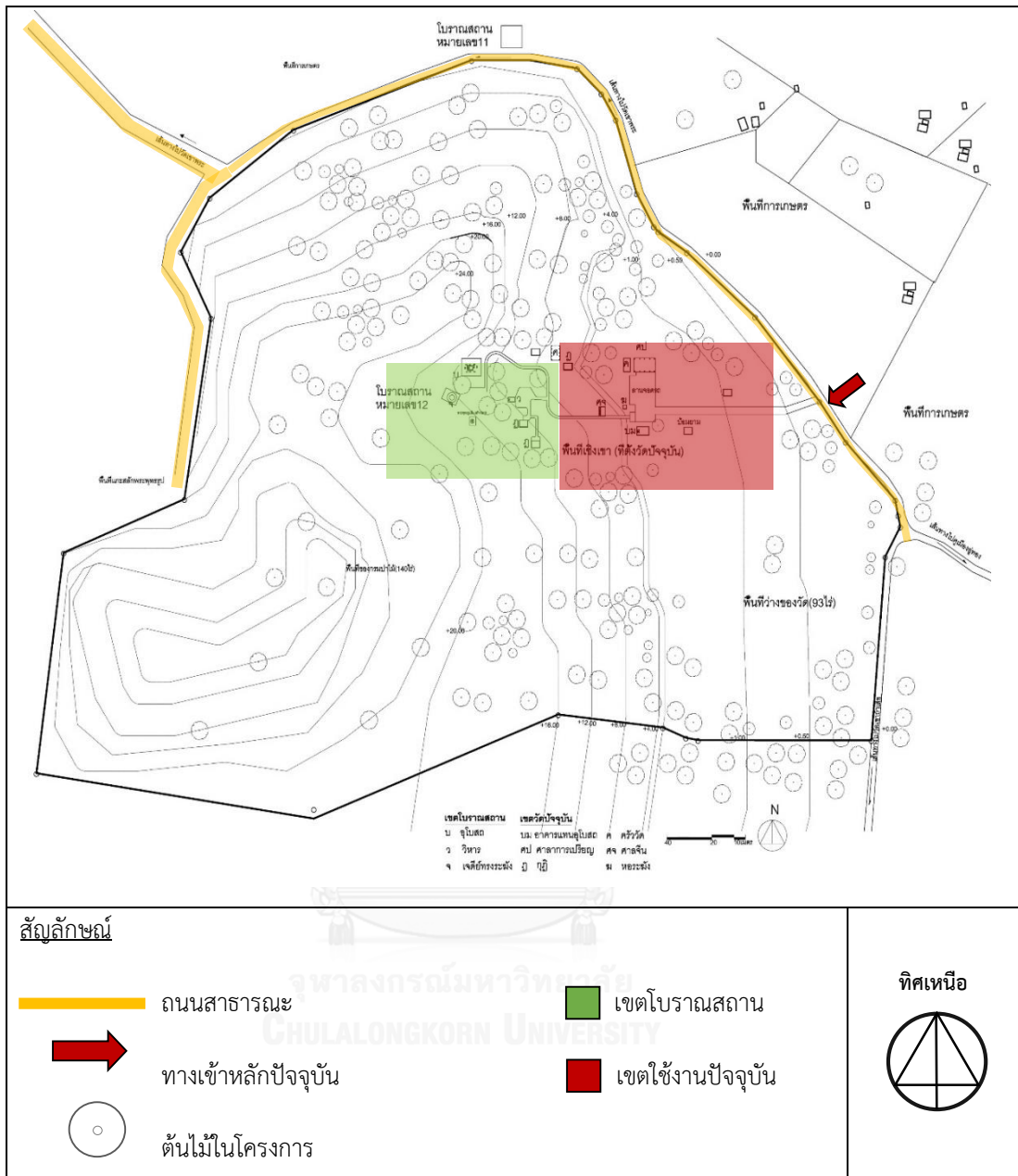
ทิศใต้ ติดกับ เคยเป็นพื้นที่สัมปทานเหมืองหิน ปัจจุบันถูกระงับแล้ว

ทิศตะวันออก ติดกับ ชุมชนและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ทิศตะวันตก ติดกับ สำนักสงฆ์พู่หางนาค (อยู่บนเขา)

แผนผังที่ 4 มังแสดงพื้นที่ตั้งของวัดเขาทำเทียมและอาณาเขตติดต่อ

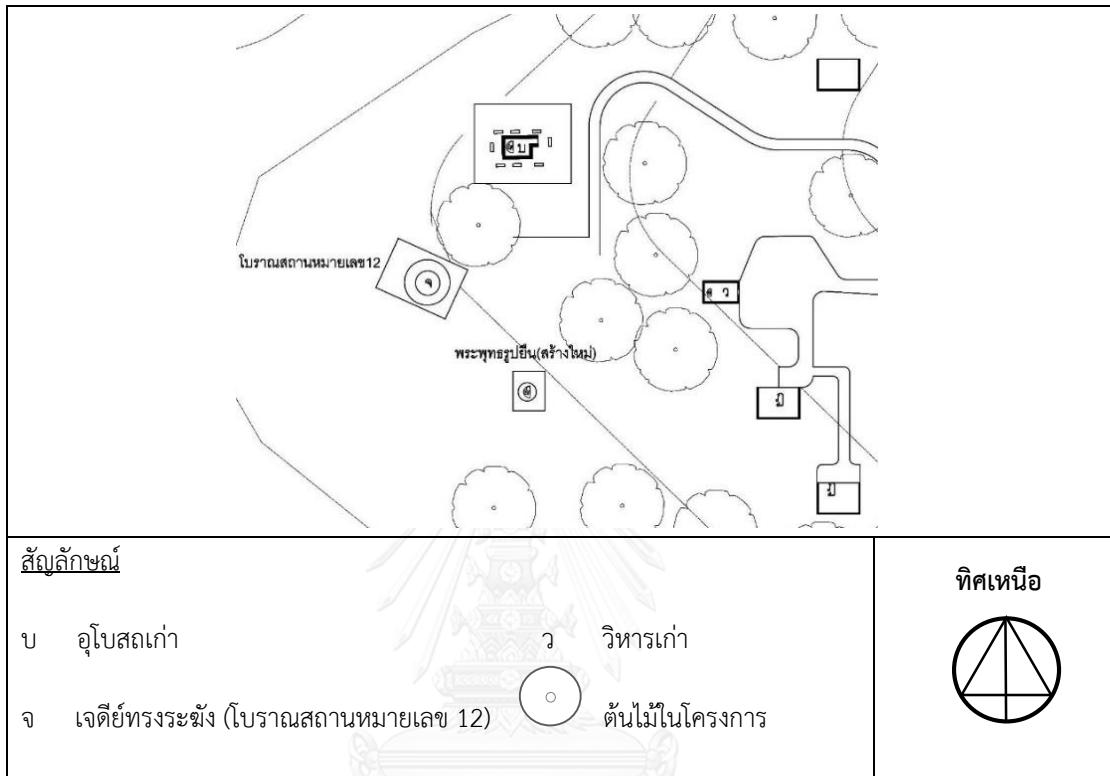
แผนผังที่ 5 ผังแสดงอาณาเขตโบราณสถานและเขตพื้นที่ใช้งานปัจจุบันของวัดเขาทำเทียม

พื้นที่ภายในวัดเขาทำเทียม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) เขตโบราณสถานอยู่บริเวณบนเขา คือ อุโบสถเก่าและกลุ่มใบเสมาหิน เจดีย์ทรงระฆัง (โบราณสถานหมายเลข 12) พระพุทธรูปยืน²¹และวิหารในบริเวณเพิงผาที่ก่อผนัง ช่องหน้าต่างแบบลูกมะหวด โดยอาคารทุกหลังหันด้านหน้าอาคารไปด้านทิศตะวันออกอันเป็นทิศทางของคูเมืองอุ้งทอง

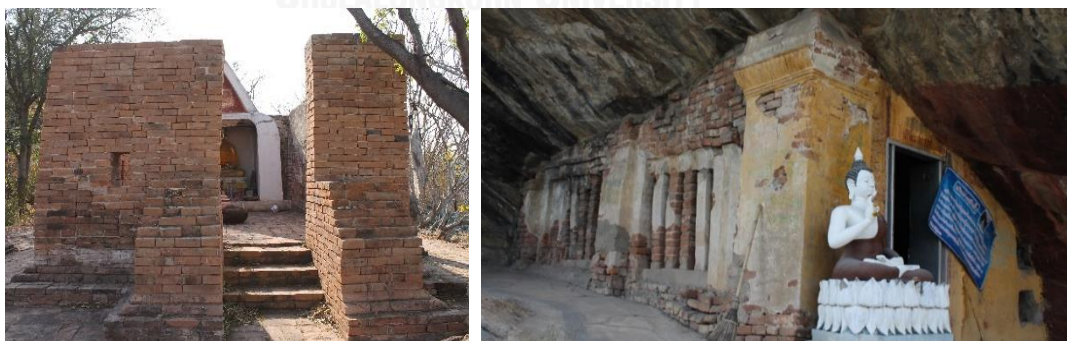
²¹ พระพุทธรูปยืนถูกสร้างใหม่ในภายหลัง

อุโบสถตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเจดีย์และวิหาร วิหารตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอุโบสถและเจดีย์ โดยตั้งอยู่แนวแกนเดียวกับเจดีย์

แผนผังที่ 6 ผังแสดงตำแหน่งอาคารในเขตโบราณสถาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

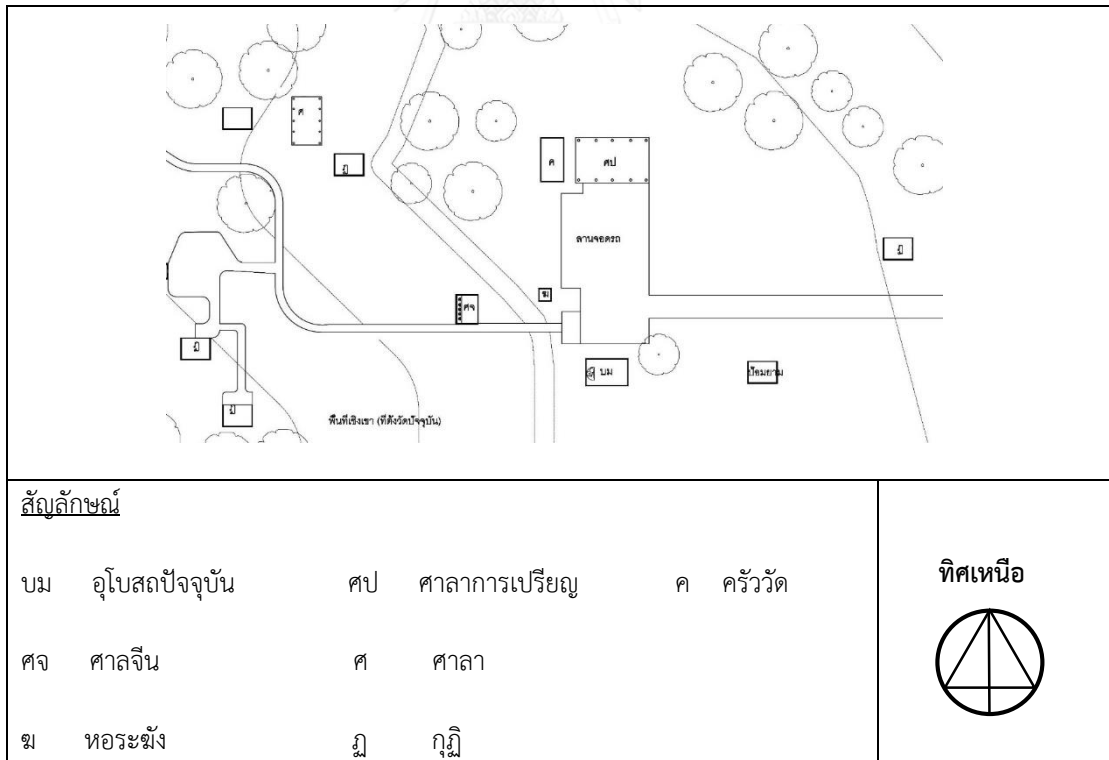

ภาพที่ 6 ภาพถ่ายอุโบสถเก่าและวิหารเก่าวัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 7 ภาพถ่ายเจดีย์ทรงระฆังและมุมมองจากโบราณสถานบนวัดเขาทำเทียม

2) อาคารในเขตวัดปัจจุบัน ตั้งอยู่เป็นเนินทางด้านทิศตะวันออกของแนวเขาทำเทียม เขตพุทธาวาสคืออุโบสถปัจจุบัน 1 หลัง ทางทิศเหนือของอุโบสถ มีศาลาการเปรียญ หอระฆัง และศาลจีน ในบริเวณเดียวกัน มีลานจอดรถอยู่กลางพื้นที่เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของถนน ไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน เป็นลักษณะกุฎิเดี่ยว ตั้งกระจายตัวกันตามไหล่เขารวมทั้งเข้าไปในเขตโบราณสถานสำคัญบนเขา

แผนผังที่ 7 ผังแสดงตำแหน่งอาคารในเขตวัดปัจจุบัน

ภาพที่ 8 ภาพถ่ายอุโบสถหลังปัจจุบันวัดเขาทำเทียม

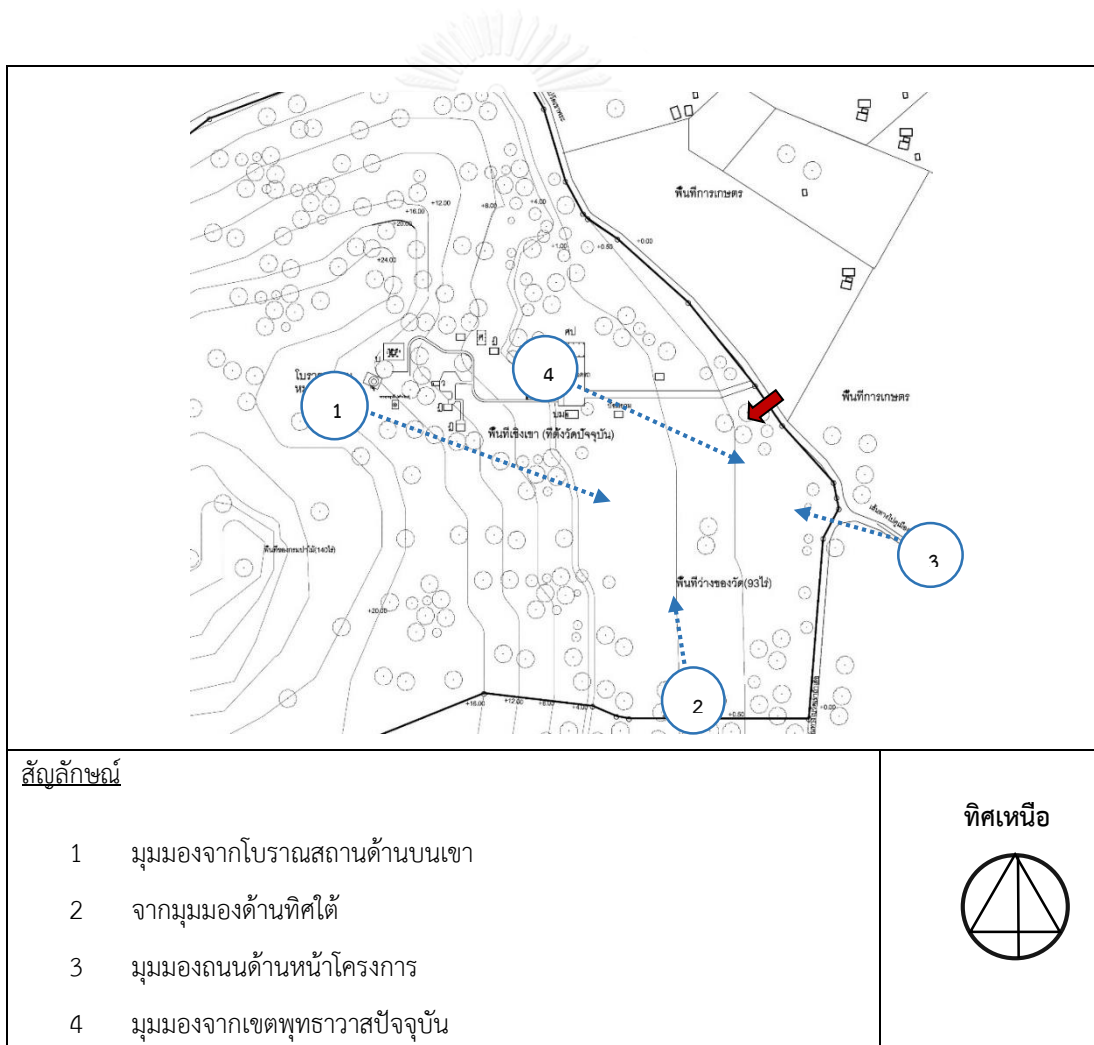
ภาพที่ 9 ภาพถ่ายศาลแบบจีนและหอรชั้ง วัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 10 ภาพถ่ายศาลาการเปรียญปัจจุบัน วัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายกุฏิบนเขาและกุฏิเจ้าอาวาสด้านล่าง วัดเขาทำเทียม

แผนผังที่ 8 ผังแสดงมุมมองภายในพื้นที่ของวัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 12 ภาพถ่ายมุมมองจากโบราณสถานด้านบนเขา (1)

ภาพที่ 13 ภาพถ่ายพื้นที่ตั้งโครงการจากมุมมองด้านทิศใต้ (2)

ภาพที่ 14 ภาพถ่ายพื้นที่ตั้งโครงการจากมุมมองถนนด้านหน้าโครงการ (3)

ภาพที่ 15 ภาพถ่ายพื้นที่ตั้งโครงการจากเขตพุทธาวาสปัจจุบัน (4)

ปัจจุบันวัดเขาทำเทียมได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาผังแม่บทและแผนปฏิบัติการพัฒนาเมืองโบราณอู่ทอง ที่ดินทางด้านทิศตะวันตกของเขาคำเทียม กำลังมีการพัฒนาเป็นอนุพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งจะมีส่วนช่วยทำให้ประชากรเข้าถึงพื้นที่ส่วนนี้มากขึ้นทั้งในเชิงการท่องเที่ยวและ

ทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาจากสภาพปัจจุบันของวัดเขาทำเทียมในด้านต่างๆ พบว่ามีข้อปัญหาซึ่งควรแก่การปรับปรุงแก้ไข ซึ่งในส่วนของข้อปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการใช้งานในปัจจุบันคือ ผังวัดยังไม่มีความเป็นสัดส่วน ปัจจุบันมีอุโบสถหลังเก่าซึ่งเป็นโบราณสถานอยู่บนยอดเขา ทำให้ภิกษุสงฆ์ต้องใช้อาคารชั่วคราวเพื่อทำศาสนพิธีต่างๆ แทนอุโบสถ ซึ่งอาคารดังกล่าวนี้มีขนาดเล็กและไม่เพียงพอต่อจำนวนภิกษุสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาใช้งาน นอกจากนี้รูปลักษณะของสถาปัตยกรรมสำคัญและการจัดภูมิทัศน์ในปัจจุบันของวัด ไม่แสดงถึงการพัฒนาพื้นที่ของวัดที่มีสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ตลอดจนไม่ปรากฏเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรี

ดังนั้นเพื่อการพัฒนาให้วัดเขาทำเทียมมีความเหมาะสมทั้งในแง่ของการเป็นวัดสำคัญที่พื้นที่ตั้งวัดที่มีความเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน รวมทั้งเป็นวัดพระพุทธศาสนาที่สำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี จึงเห็นสมควรทำการศึกษาในด้านต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปรับปรุงข้อปัญหาของวัดเขาทำเทียมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในการทำศึกษามุ่งเน้นข้อมูลที่มีความเกี่ยวเนื่องกับความสำคัญของวัดเขาทำเทียม ในแง่ของพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ในสมัยทวารวดีของเมืองโบราณอู่ทอง ทั้งนี้เพื่อในแง่ของการเป็นวัดพระพุทธศาสนาวัดเขาทำเทียมถือเป็นวัดสำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรี มีรูปแบบของวิถีประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนาอันเป็นเอกลักษณ์ เห็นได้จากรูปแบบของสถาปัตยกรรมในวัดสำคัญประจำจังหวัด ดังนั้นควรทำการศึกษาทั้งในส่วนของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางด้านกายภาพที่ส่งผลต่อการใช้งานพื้นที่ของวัด รูปแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นวัดที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ในสมัยทวารวดี รวมไปถึงความเป็นวัดที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ตั้งและบริบทท้องถิ่น

บทที่ 3

กรณีศึกษา

การศึกษากกรณีศึกษาเพื่อนำมาเป็นแนวทางการออกแบบโครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาสวัดเขาทำเทียม จำเป็นต้องศึกษากกรณีศึกษาในด้านต่างๆโดยในบทนี้ผู้วิจัยได้แบ่งกรณีศึกษาเป็นทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

- 1) กรณีศึกษาวัดในอำเภออุ้มทอง โดยพิจารณาจากวัดที่ตั้งในบริเวณแนวเขาด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุ้มทอง ได้แก่ วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม วัดเขาตีสลักและวัดเขากำแพง โดยศึกษาในเรื่องของลักษณะการวางผังบริเวณวัด ลักษณะการวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส รวมถึงการจัดการพื้นที่โบราณสถานและพื้นที่วัดปัจจุบันที่เหมาะสมเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาในการออกแบบโครงการ
- 2) กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรีโดยพิจารณาจากสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยกรมศิลปากรที่ 2 จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาในเรื่องของลักษณะการวางผังบริเวณวัด ลักษณะการวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส ลักษณะสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหาร รวมถึงการประดับตกแต่งอาคาร
- 3) กรณีศึกษาลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอุ้มทองที่ถูกขึ้นทะเบียนโดยกรมศิลปากร จากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีความสำคัญ โดยพิจารณาจากลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ในเมืองโบราณอุ้มทองและลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรม ทั้งนี้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบตกแต่งสถาปัตยกรรมอาคารในโครงการ
- 4) กรณีศึกษาลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน โดยศึกษาในเรื่องของการนำแนวความคิดมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบสถาปัตยกรรม

3.1 วัดกรณีศึกษาในอำเภออุททอง

จากข้อมูลของกรมศาสนาและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี ปรากฏจำนวนวัดที่อยู่ในอำเภออุททองมีทั้งหมด 74 วัด และในการกำหนดขอบเขตที่จะนำมาศึกษานั้นจะพิจารณาจากวัดที่อยู่ในโครงการพัฒนาผังแม่บทและแผนปฏิบัติการพัฒนาเมืองโบราณอุททอง²² ซึ่งเป็นวัดที่อยู่บริเวณแนวเขาด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุททองมีทั้งหมด 5 วัด ได้แก่ วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม วัดเขาดีสลัก วัดเขากำแพง วัดเขาถ้ำเสือ และวัดเขาทำเทียม

ในการศึกษากรณีศึกษาวัดในอำเภออุททอง เพื่อศึกษาในเรื่องของการวางผังของวัดในปัจจุบันที่ภายในพื้นที่วัดมีโบราณสถานและมีการจัดการใช้งาน กิจกรรมต่างๆภายในวัดอย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทำให้สามารถสรุปกรณีศึกษามีจำนวนทั้งหมด 3 วัด ได้แก่ วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม วัดเขาดีสลักและวัดเขากำแพง ซึ่งมีลักษณะที่ตั้งใกล้เคียงกับวัดเขาทำเทียม

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อวัดกรณีศึกษาในอำเภออุททอง

ลำดับที่	รายชื่อวัด	เขตโบราณสถาน	เขตวัดปัจจุบัน
1	วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม	เจดีย์ทรงระฆัง วิหารรอยพระพุทธรูป บาท พระพุทธรูปไสยาสน์ วิหารราย	- อุโบสถและวิหาร - เขตสังฆาวาส
2	วัดเขาดีสลัก	เจดีย์ทรงระฆัง วิหารรอยพระพุทธรูป บาท วิหารราย	- อุโบสถ - เขตสังฆาวาส - สถานปฏิบัติธรรม
3	วัดเขากำแพง	เจดีย์ วิหารราย	- อุโบสถ - เขตสังฆาวาส - ค่ายอบรมจริยธรรม

²² โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมืองโบราณอุททอง

3.1.1 วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม

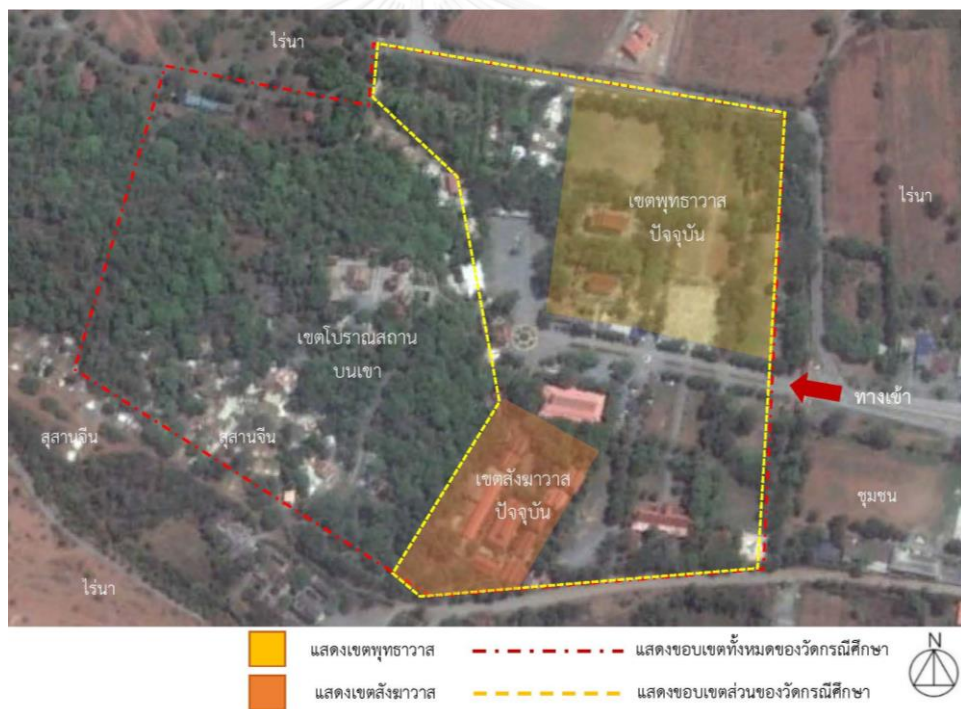
ตั้งอยู่ที่ตำบลอุทง อำเภอกุทง จังหวัดสุพรรณบุรี ในบริเวณแนวเขาด้านทิศตะวันตกในพื้นที่เขตพิเศษเมืองโบราณอุทงมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม

ทิศใต้ ติดกับพื้นที่สุสานจีน

ทิศตะวันออก ติดกับชุมชน

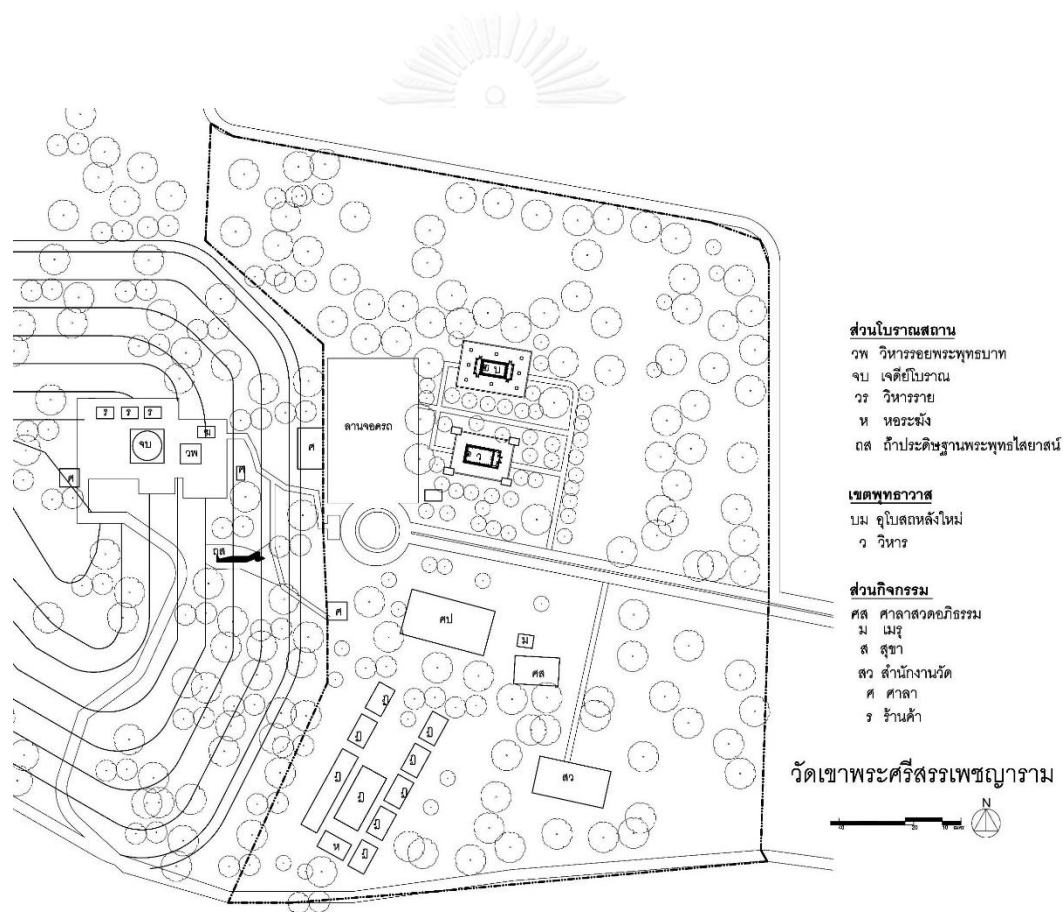
ทิศตะวันตก ติดกับแนวเขาพระ

ภาพที่ 16 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม

วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม เดิมมีชื่อว่า “วัดเขาพระ” สันนิษฐานว่าเป็นวัดเก่าแก่สมัย ทวารวดีเช่นเดียวกับวัดเขาทำเทียม ชื่อวัดเขาพระปรากฏชื่อในหนังสือรายงานตรวจราชการของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ ร.ศ.122 (พ.ศ.2446) ว่าวัดนี้เป็นวัดคู่กันกับวัดเขาทำเทียม ภายในบริเวณวัดมีการขุดค้นพบโบราณวัตถุจำนวนมาก เช่น พระพุทธรูปไสยาสน์²³ เทวรูปจักรนารายณ์เนื้อหิน พระเครื่องต่างๆ ในบริเวณบนยอดเขาพบเจดีย์แบบอยุธยาซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสในขณะที่ส่วนบนของเจดีย์เป็นองค์ระฆังแบบสมัยทวารวดี นักวิชาการสันนิษฐานว่าเป็นการก่อสร้างเจดีย์สมัยอยุธยา ซ้อนทับบนโบราณสถานสมัยทวารวดี และยังพบรอยพระพุทธรูปบาทจำลองที่ถูกสลักด้วยหินทรายสีเขียว เป็นลวดลายมงคล 108 ประการ ในกรอบวงกลม นักวิชาการสันนิษฐานว่ามีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16- 17 ซึ่งเป็นศิลปะสมัยทวารวดีตอนปลายที่ ได้รับอิทธิพลศิลปะขอม ปัจจุบันประดิษฐานไว้ในมณฑปบนยอดเขาพระ

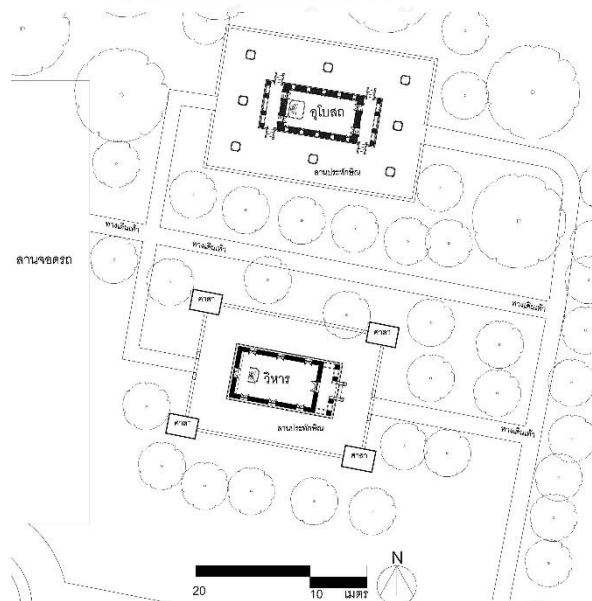
แผนผังที่ 9 ผังบริเวณวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม

²³ หลวงพ่อสังข์ ศรีสรรเพชญ์ เป็นพระพุทธรูปไสยาสน์องค์สำคัญของวัด ภายหลังจึงเปลี่ยนชื่อจากวัดเขาพระเป็นวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม ตามชื่อองค์พระสำคัญ

ผังบริเวณ

วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม แบ่งพื้นที่เป็นเขตโบราณสถานและเขตวัดในปัจจุบัน ทางเข้าหลักของวัดอยู่ด้านทิศตะวันออกอันเป็นทิศที่อยู่ของคูเมืองอุทองและแม่น้ำจระเข้สามพัน เป็นถนนสาธารณะยาวเข้ามาถึงที่จอดรถซึ่งอยู่กลางพื้นที่วัด มีเส้นทางขึ้นไปยังโบราณสถานด้านบน แบ่งเป็นเส้นทางรถยนต์ซึ่งขึ้นไปทางแนวเขาด้านทิศใต้และมีทางเดินเท้าเป็นบันไดขึ้นจากส่วนกลางของวัดจากที่จอดรถ

ส่วนโบราณสถานของวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม ตั้งอยู่บนเขาพระทั้งหมด บนสุดประกอบด้วย ฐานเจดีย์สมัยทวารวดีที่ถูกสร้างทับในสมัยอยุธยา เป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสแต่ละด้านมีความกว้างประมาณ 8 เมตร ตั้งอยู่ในแนวแกนเดียวกับวิหารรอยพระพุทธรบาท ซึ่งวิหารวางผังอาคารตามแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก ด้านหน้าวิหารอยู่ทางทิศตะวันออก ภายในวิหารประดิษฐานรอยพระพุทธรบาทจำลอง ทางด้านทิศเหนือ- ใต้ของวิหารเป็นวิหารราย 2 หลังหันด้านหน้าวิหารให้วิหารรอยพระพุทธรบาท ถัดลงมาจากยอดเขาพระมีพระพุทธรไสยาสน์ประดิษฐานอยู่ในถ้ำ องค์พระเป็นลักษณะศิลปะแบบอุทอง หันเศียรไปทางทิศตะวันออก หันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ

แผนผังที่ 10 ผังบริเวณเขตพุทธาวาส วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม

เขตพุทธาวาสปัจจุบันตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเชิงเขาพระ อยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด ประกอบด้วยวิหารและอุโบสถ ซึ่งวิหารและอุโบสถวางผังคูขนานกันอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก ทั้งสองอาคารหันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออก แนวแกนของวิหารหลังปัจจุบันมีแนวแกนเดียวกับวิหารรอยพระพุทธบาทและเจดีย์โบราณสถานด้านบน

เขตสังฆาวาสของวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม ประกอบด้วยหมู่กุฏิแบ่งเป็นกุฏิใหม่และกุฏิเดิม กุฏิใหม่เป็นแบบร่วมชาน และกุฏิเดิมเป็นแบบร่วมลาน ศาลาการเปรียญ หอกลอง หอระฆัง รวมอยู่เป็นกลุ่มอาคารเดียวกัน โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัด ส่วนทางทิศตะวันออกของกุฏิเป็นที่ตั้งของเมรุและศาลาสวดอภิธรรม

ภาพที่ 17 ภาพถ่ายโบราณสถานบนยอดเขาพระซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์สมัยอยุธยาสร้างซ้อนทับบนโบราณสถานสมัยทวารวดี

ภาพที่ 18 ภาพถ่ายอุโบสถปัจจุบัน

ภาพที่ 19 ภาพถ่ายวิหารปัจจุบัน

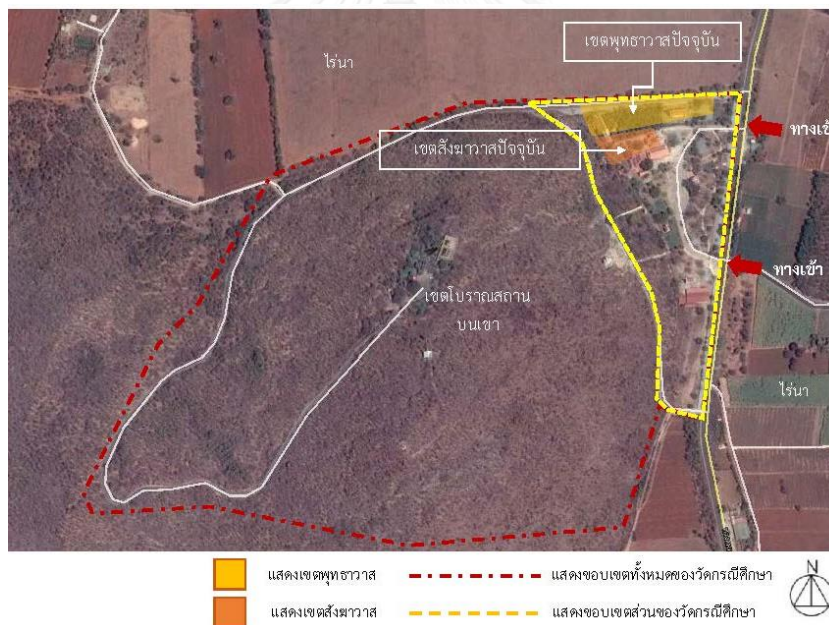
ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม

หัวข้อ		รายละเอียด
ที่ตั้ง		ตั้งอยู่ที่ตำบลอุ้มถ้อง อำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี บริเวณเขาพระ ด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุ้มถ้อง
การวางผังบริเวณวัด		ด้านหน้าวัดหันหน้าสู่ทิศตะวันออก อันเป็นที่ตั้งของคูเมืองอุ้มถ้อง มีโบราณสถานอยู่ด้านบนเขา เขตพุทธาวาสปัจจุบันอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด และเขตสังฆาวาสอยู่ทางด้านทิศใต้ของวัด
เส้นทางสัญจร		ทางเข้าหลักเข้าทางทิศตะวันออก เส้นทางสัญจรสู่ส่วนโบราณสถานมี 2 ทางคือ ทางรถยนต์ด้านทิศใต้ของวัด และทางเดินเท้าขึ้นเขาทางทิศตะวันออก
ผังบริเวณเขตโบราณสถาน	อาคารทั้งหมด	เจดีย์ทรงระฆัง วิหารรอยพระพุทธรูป วิหารราย
	การวางอาคาร	แนวแกนเดียวกับวิหารรอยพระพุทธรูป ซึ่งวิหารวางผังอาคารตามแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก
	ทิศทาง	วิหารรอยพระพุทธรูปหันไปทางทิศตะวันออก
ผังบริเวณเขตพุทธาวาส	อาคารทั้งหมด	อุโบสถ วิหาร
	การวางอาคาร	วางผังคู่นานกันอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก
	ทิศทาง	ด้านหน้าอุโบสถและวิหารหันไปทางทิศตะวันออก
ผังบริเวณเขตสังฆาวาส	อาคารทั้งหมด	หมู่กุฏิ ศาลาการเปรียญ หอกลอง หอระฆัง
	การวางอาคาร	เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศใต้ของวัด
	ทิศทาง	หันด้านหน้าไปทางทิศเหนือ
จำนวนภิกษุ- สามเณร		จำนวนภิกษุ 24 รูป- สามเณร 10 รูป
กิจกรรมอื่นๆอันเป็นเอกลักษณ์ของวัด	เพื่อการท่องเที่ยว	ทุกปีในช่วงเวลา 15 ค่ำ เดือน 12 มีการนมัสการรอยพระพุทธรูปจำลอง งานนมัสการพระพุทธรูปไสยาสน์ งานลอยกระทงสวรรค์ 12 นักษัตร

3.1.2 วัดเขาดีสลัก

ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลอนคา อำเภ่อู้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งวัดเมื่อพ.ศ. 2470 ผูกพัทธสีมา พ.ศ. 2532 ในบริเวณแนวเขาด้านทิศตะวันตกในพื้นที่เขตพิเศษเมืองโบราณอุ้อทองมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม
ทิศใต้	ติดกับแนวเขาดีสลักและพื้นที่เกษตรกรรม
ทิศตะวันออก	ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม
ทิศตะวันตก	ติดกับแนวเขาดีสลัก

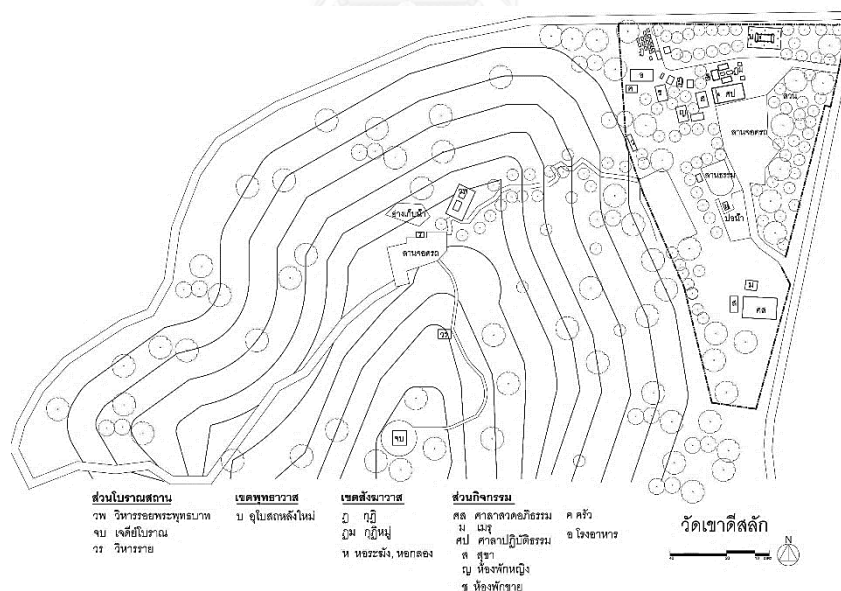
ภาพที่ 20 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเขาดีสลัก

วัดเขาดีสลักในอดีตเคยเป็นชุมชนใหญ่ในสมัยทวารวดี บนยอดเขาปรากฏหลักฐานคือเจดีย์สมัยทวารวดี ซึ่งปัจจุบันปรักหักพัง เหลือเพียงฐานเจดีย์ และยังพบพระพุทธรบาทซึ่งมีการสันนิษฐานว่าเป็นสมัยทวารวดียุคปลาย ราวพุทธศตวรรษที่ 14 พระพุทธรบาทสร้างจากหินทรายนวล เป็นพระพุทธรบาทแบบลายลักษณ์ มีลักษณะนูน ลายที่ปลายนิ้วปรากฏเป็นลวดลายก้านขดเหมือนกับลวดลาย

ก้านขดที่อยู่บนภาชนะดินเผาที่พบที่เจดีย์พระประโทน จังหวัดนครปฐมและที่พบบริเวณเมืองโบราณ บ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี จากหลักฐานทางโบราณวัตถุและโบราณสถานแสดงให้เห็นว่าบริเวณเขาดิ สลักเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่สมัยทวารวดี ซึ่งอาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ได้ชี้ถึงความสำคัญของวัด เขาดิสลักและรอยพระพุทธรูปว่า

“ ถ้าพิจารณาจากการสืบเนื่องของศิลปกรรมแบบทวารวดี และการอยู่บนเส้นทางคมนาคม โบราณ ตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว รอยพระพุทธรูปบนเขาดิสลักไม่ได้ประดิษฐาน อยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยไม่มีการสังสรรค์กับทางภายนอกแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นบริเวณรอบๆ เขาดิสลัก ก็เป็นเขตที่สัมพันธ์กับชุมชนทวารวดีที่เก่าแก่ โดยมีเมืองอู่ทองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นเมืองที่สืบ เนื่องมาจากชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ²⁴

บริเวณวัดเขาดิสลักยังพบพระพุทธรูปและพระพิมพ์ดินเผาอีกจำนวนมาก ซึ่งนักวิชาการมี การสันนิษฐานว่าในสมัยก่อนมีพระสงฆ์ฝ่ายอริยวาสีได้ทำบรรจุไว้ตามถ้ำต่างๆ²⁵ซึ่งพบที่เขาพระและ เขาทำเทียมเช่นเดียวกัน

แผนผังที่ 11 ผังบริเวณวัดเขาดิสลัก

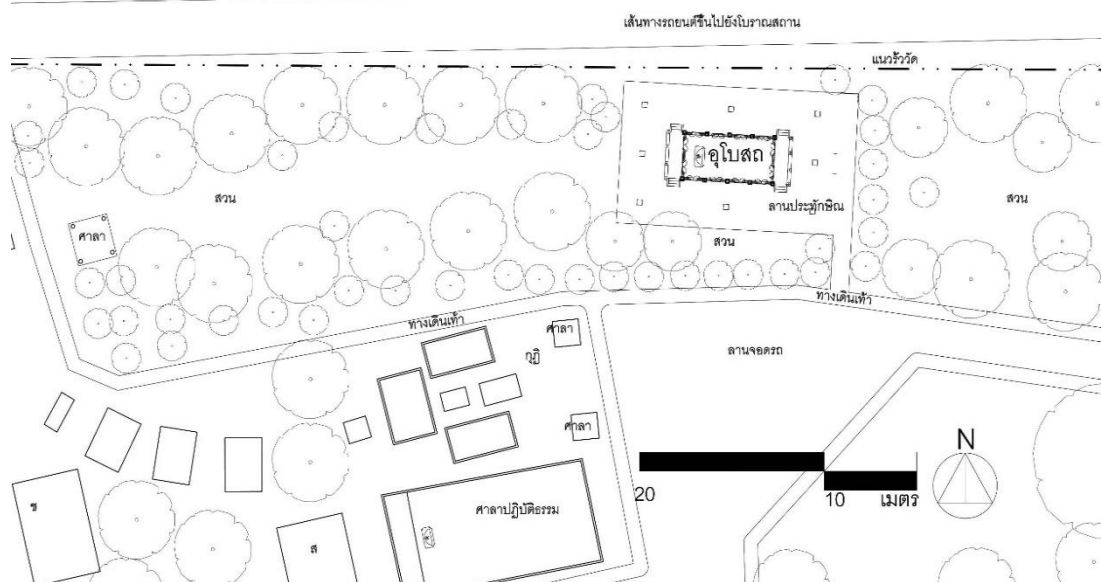
²⁴ มนัส โอภากุล, ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 198.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 200.

ผังบริเวณ

วัดเขาศีลสัก แบ่งพื้นที่เป็นเขตโบราณสถานและเขตวัดในปัจจุบัน ทางเข้าหลักของวัดอยู่ด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นทิศที่อยู่ของคูเมืองอุทอง โดยมีทางเข้า 2 ทางที่จอดรถซึ่งอยู่กลางพื้นที่วัด มีเส้นทางขึ้นไปยังโบราณสถานด้านบน แบ่งเป็นเส้นทางรถยนต์ซึ่งขึ้นไปทางแนวเขาด้านทิศเหนือและมีทางเดินเท้าเป็นบันไดขึ้นจากส่วนกลางของวัดจากส่วนกลางซึ่งเป็นสวนของวัด

ส่วนโบราณสถานของวัดเขาศีลสัก ตั้งอยู่บนเขาศีลสักทั้งหมด บนสุดประกอบด้วย ฐานเจดีย์สมัยทวารวดีที่เป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ต่ำลงมาเป็นที่ตั้งวิหารรอยพระพุทธรูป ซึ่งวิหารวางผังอาคารตามแนวแกนทิศตะวันออกเฉียงเหนือ- ตะวันตกเฉียงใต้ ด้านหน้าวิหารอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนืออันเป็นทิศที่อยู่ของคูเมืองอุทองและแม่น้ำจระเข้สามพัน ภายในวิหารประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลอง ทางด้านทิศใต้ของวิหารรอยพระพุทธรูปมีวิหารรายตั้งอยู่ในแนวแกนเดียวกันภายในวิหารรายประดิษฐานพระพุทธรูปดินเผา

แผนผังที่ 12 ผังบริเวณเขตพุทธาวาส วัดเขาศีลสัก

เขตพุทธาวาสปัจจุบันตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเชิงเขา อยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด เป็นอุโบสถ 1 หลังวางผังอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก อาคารหันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออก ไม่มีกำแพงแก้วล้อมรอบอุโบสถ แต่เป็นลานประทักษิณและถูกกั้นด้วยสวนจากส่วนอื่นๆ ด้านทิศตะวันตกของเขตพุทธาวาสมีพื้นที่สวนป่า กั้นระหว่างส่วนปฏิบัติธรรม

เขตสังฆาวาสของวัดเขาคีสลัก ประกอบด้วยหมู่กุฏิ หอกลอง หอระฆัง รวมอยู่เป็นกลุ่มอาคารเดียวกัน โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเขตพุทธาวาส ส่วนทางทิศใต้ของวัดเป็นที่ตั้งของเมรุและศาลาสวดอภิธรรม

วัดเขาคีสลักนอกจากเป็นวัดในชุมชนและเพื่อการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นวัดที่มีสถานปฏิบัติธรรม ซึ่งประกอบด้วยศาลาปฏิบัติธรรม ที่พักชาย- หญิง ส่วนพื้นที่สถานปฏิบัติธรรมตั้งอยู่ส่วนกลางของวัดบริเวณที่จอดรถและสวน โครงการปฏิบัติธรรมของวัดเขาคีสลักยังมีการบริหารจัดการให้โบราณสถานของวัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมวิปัสณากรรมฐานด้วย ในทุกเดือนวัดมีกิจกรรมขึ้นไปเดินจงกรมนั่งสมาธิบนเขาซึ่งมีโบราณสถาน และสักการะรอยพระพุทธรูปทางด้านบน

ภาพที่ 21 ภาพถ่ายเจดีย์สมัยทวารวดีบนยอดเขาและทางเดินเท้าบนเขาคีสลัก

ภาพที่ 22 ภาพถ่ายวิหารรอยพระพุทธรบาทและรอยพระพุทธรบาท

ภาพที่ 23 ภาพถ่ายอุโบสถวัดเขาตีสลักปัจจุบัน

ภาพที่ 24 ภาพถ่ายเขตสังฆาวาสวัดเขาคีสลัก

ภาพที่ 25 ภาพถ่ายอาคารปฏิบัติธรรมของวัดเขาคีสลัก

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวัดเขาตีสลัก

หัวข้อ		รายละเอียด
ที่ตั้ง		ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลอนคาอำเภออุ้มถ่อง จังหวัดสุพรรณบุรี บริเวณเขาตีสลัก ทางด้านทิศตะวันตกของ
การวางผังบริเวณวัด		ด้านหน้าวัดหันหน้าสู่ทิศตะวันออก อันเป็นที่ตั้งของคูเมืองอุ้มถ่อง มีโบราณสถานอยู่ด้านบนเขา เขตพุทธาวาสปัจจุบันอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด และเขตสังฆาวาสอยู่ทางด้านทิศใต้ของเขตพุทธาวาส
เส้นทางสัญจร		ทางเข้าหลักเข้าทางทิศตะวันออก 2 แห่ง เส้นทางสัญจรสู่ส่วนโบราณสถานมี 2 ทางคือ ทางรถยนต์ด้านทิศเหนือของวัด และทางเดินเท้าขึ้นเขาทางทิศตะวันออก
ผัง บริเวณเขตโบราณสถาน	อาคารทั้งหมด	เจดีย์ทรงระฆัง วิหารรอยพระพุทธรูป วิหารราย
	การวางอาคาร	แนวแกนเดียวกับวิหารรอยพระพุทธรูป ซึ่งวิหารวางผังอาคารตามแนวแกนทิศตะวันออกเฉียงเหนือ- ตะวันตก
	ทิศทาง	วิ ห า ร ร อ ย พ ร ะ พุ ท ธ บ า ท ห ัน ไ ป ท ำ ง ท ิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ
ผัง บริเวณเขตพุทธาวาส	อาคารทั้งหมด	อุโบสถ
	การวางอาคาร	วางผังอาคารอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก
	ทิศทาง	ด้านหน้าอุโบสถหันไปทางทิศตะวันออก
ผัง บริเวณเขตสังฆาวาส	อาคารทั้งหมด	กุฏิหมู่ กุฏิเดี่ยว หอกลอง หอระฆัง
	การวางอาคาร	เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศใต้ของเขตพุทธาวาส
	ทิศทาง	หันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออก
จำนวนภิกษุ - สามเณร		จำนวนภิกษุ 21 รูป- สามเณร 6 รูป
กิจกรรมอื่นๆอันเป็นเอกลักษณ์ของวัด	เพื่อการท่องเที่ยว	งานประเพณีตักบาตรเทโว ซึ่งภิกษุสงฆ์จะลงมาจากมณฑปรอยพระพุทธรูปตามบันไดนาค โดยมีประธานสงฆ์พรมน้ำพระพุทธรูป
	สถานปฏิบัติธรรม	จัดเดือนละ 2 ครั้ง ครั้งละ 5 - 7 วัน (จำนวน 30-50 คน/ ครั้ง)

3.1.3 วัดเขากำแพง

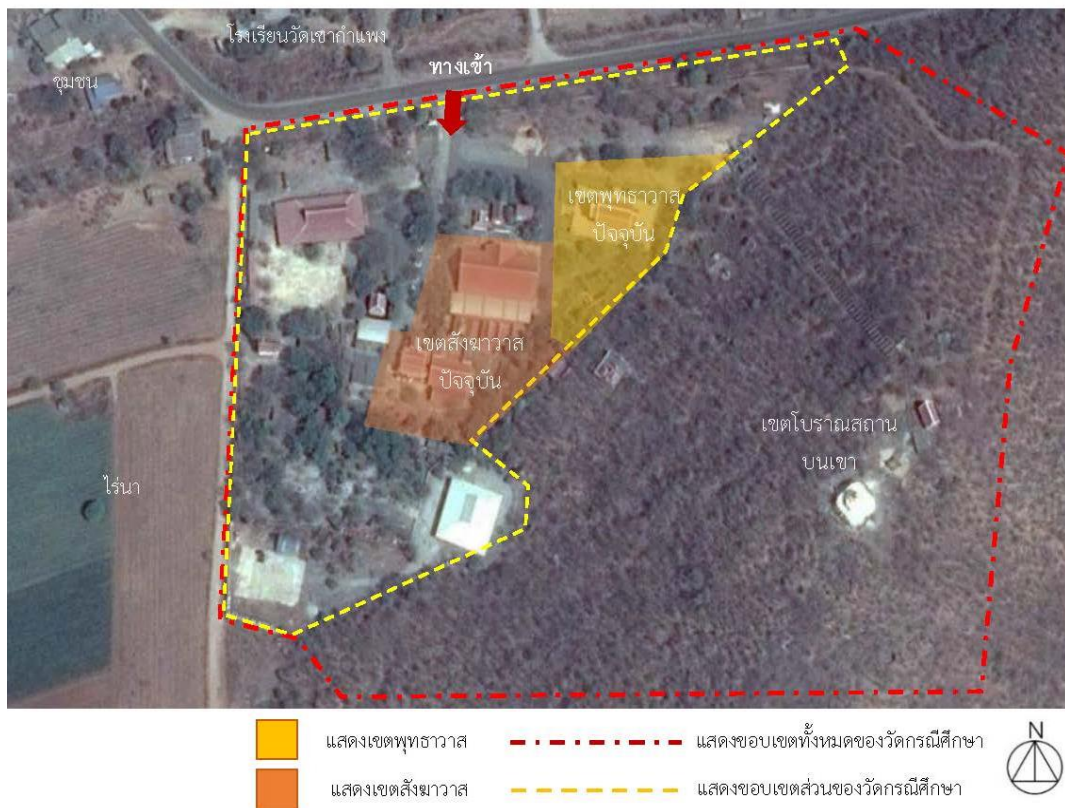
ตั้งอยู่หมู่ 12 ตำบลอนคา อำเภ่อู้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในบริเวณแนวเขาด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือในพื้นที่เขตพิเศษเมืองโบราณอุ้อทองมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับโรงเรียนวัดเขากำแพง

ทิศใต้ ติดกับแนวเขากำแพง

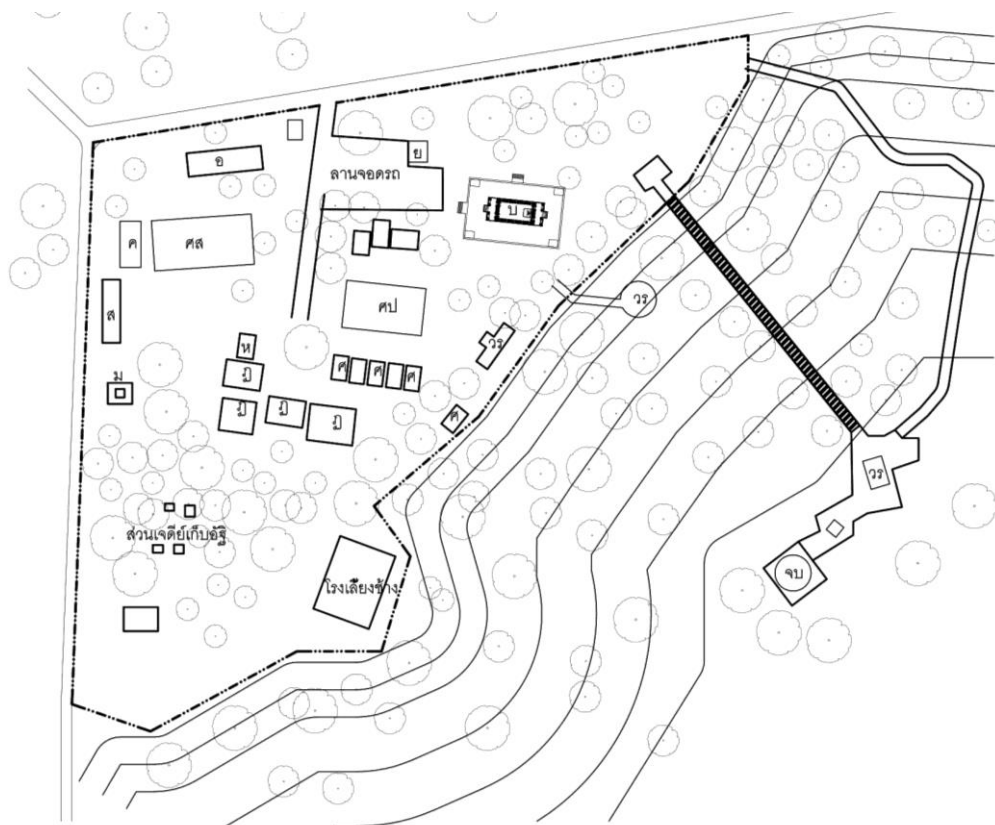
ทิศตะวันออก ติดกับแนวเขากำแพง

ทิศตะวันตก ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม

ภาพที่ 26 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเขากำแพง

วัดเขากำแพง ก่อวัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2430 และถูกบูรณะในปีพ.ศ. 2508 และเปิดเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมเมื่อ พ.ศ. 2501 ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ประมาณ 23 ไร่ ปัจจุบันเป็นวัดที่มีโบราณสถานสำคัญอยู่บนยอดเขา คือเจดีย์และวิหาร และเปิดค่ายจริยธรรมสำหรับนักเรียนในช่วงเดือนเมษายน

ส่วนโบราณสถาน

วพ วิหารรอยพระพุทธรบาท
 จบ เจดีย์โบราณ
 วร วิหารราย

ส่วนกิจกรรม

ศส ศาลาสวดอภิธรรม
 ม เมรุ
 ศป ศาลาปฏิบัติธรรม
 ส สุขา

เขตพุทธาวาส

บ อุโบสถหลังใหม่

เขตสังฆาวาส

ฎ ฎีกี
 ห หอระฆัง, หอกลอง

วัดเขากำแพง

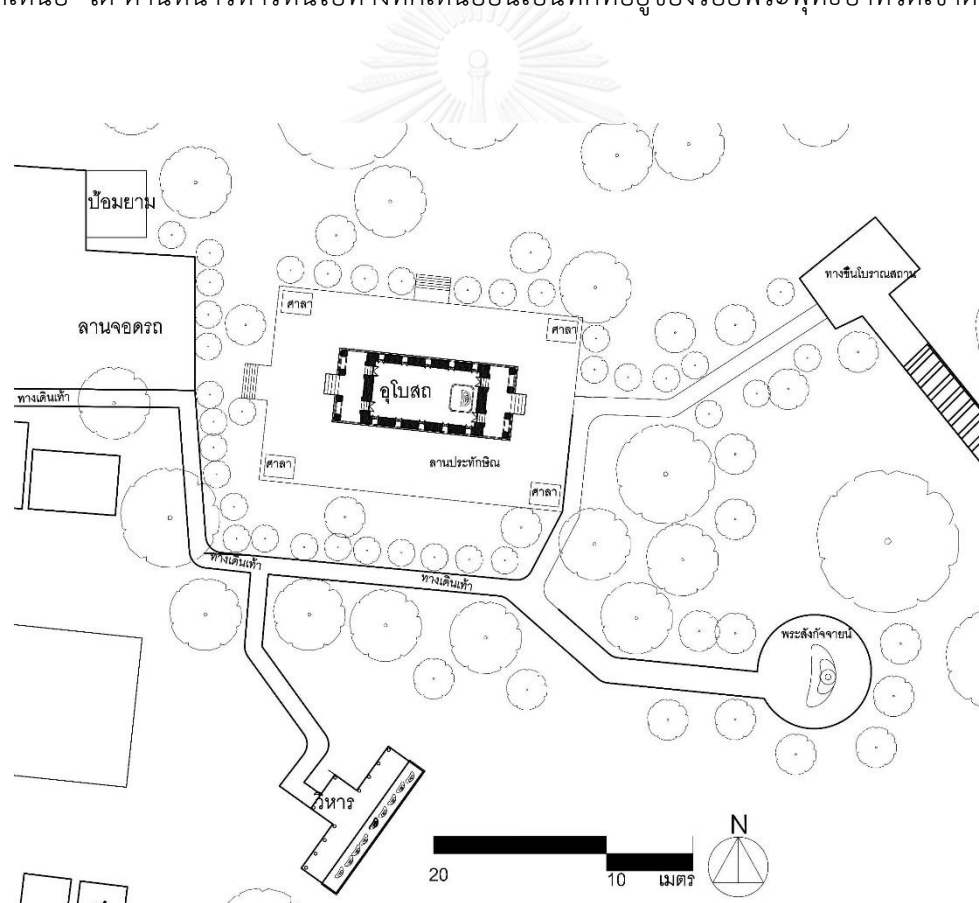
อ อาคารสำหรับรองรับนักเรียนเข้าค่าย
 ศ ศาลาพัก

แผนผังที่ 13 ผังบริเวณวัดเขากำแพง

ผังบริเวณ

วัดเขากำแพง แบ่งพื้นที่เป็นเขตโบราณสถานและเขตวัดในปัจจุบัน ทางเข้าหลักของวัดอยู่ด้านทิศเหนือ มีที่จอดรถซึ่งอยู่พื้นที่ด้านหน้าวัด เขตพุทธาวาส มีเส้นทางขึ้นไปยังโบราณสถานด้านบน แบ่งเป็นเส้นทางรถยนต์ซึ่งขึ้นไปทางแนวเขาด้านทิศเหนือและมีทางเดินเท้าเป็นบันไดขึ้นจากส่วนกลางของวัดจากส่วนพุทธาวาส

ส่วนโบราณสถานของวัดกำแพง ตั้งอยู่บนเขากำแพงทั้งหมด ด้านบนสุดประกอบด้วย เจดีย์ทรงระฆังสมัยอยุธยา เป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีวิหารขนาดเล็กวางผังคูขนานกันอยู่ในแนวแกนทิศเหนือ-ใต้ ด้านหน้าวิหารหันไปทางทิศเหนืออันเป็นทิศที่อยู่ของรอยพระพุทธรูปวัดเขาตีสลัก

แผนผังที่ 14 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดเขากำแพง

เขตพุทธาวาสปัจจุบันตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเชิงเขา อยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด เป็นอุโบสถ 1 หลัง วิหาร 1 หลัง วางผังอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก อาคารหันด้านหน้าไปทางทิศ ตะวันตก ภายในอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิ ส่วนทางด้านทิศใต้ของอุโบสถมีวิหาร ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ หันด้านหน้าวิหารไปทางทิศเหนือ แนวแกนของวิหารหลังปัจจุบันมี แนวแกนเดียวกับพระพุทธรูปเจดีย์โบราณสถานด้านบน

เขตสังฆาวาสของวัดเขากำแพง ประกอบด้วยหมู่กุฏิ หอกลอง หอระฆัง รวมอยู่เป็นกลุ่ม อาคารเดียวกัน โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัด ส่วนทางทิศตะวันตกของเขตสังฆาวาสเป็นที่ตั้งของเมรุ และศาลาสวดอภิธรรม

วัดนี้นอกจากเป็นวัดในชุมชนและเพื่อการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นวัดที่เปิดเป็นโรงเรียนพระ ปรียัติธรรม และเป็นค่ายอบรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน โดยมีอาคารด้านทิศตะวันตกสำหรับรองรับผู้ ที่มาเข้าค่าย

ภาพที่ 27 ภาพถ่ายเจดีย์บนยอดเขากำแพง

ภาพที่ 28 ภาพถ่ายเส้นทางเดินเท้าจากโบราณสถานไปสูเขตพุทธาวาส

ภาพที่ 29 ภาพถ่ายอุโบสถวัดเขากำแพง

ภาพที่ 30 ภาพถ่ายวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ

ภาพที่ 31 ภาพถ่ายเขตสังฆาวาสและกุฏิเจ้าอาวาส

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวัดเขากำแพง

หัวข้อ		รายละเอียด
ที่ตั้ง		ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลตอนคาอำเภออุทุมพร บริเวณเขากำแพง ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุทุมพร
การวางผังบริเวณวัด		ด้านหน้าวัดหันหน้าสู่ทิศเหนือ มีโบราณสถานอยู่ด้านบนเขา เขตพุทธาวาสปัจจุบันอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด และเขตสังฆาวาสอยู่ทางด้านทิศใต้ของเขตพุทธาวาส
เส้นทางสัญจร		ทางเข้าหลักเข้าทางทิศเหนือ เส้นทางสัญจรสู่ส่วนโบราณสถานคือ ทางรถยนต์ด้านทิศเหนือของวัด และทางเดินเท้าขึ้นเขาจากเขตพุทธาวาส
ผังบริเวณเขตโบราณสถาน	อาคารทั้งหมด	เจดีย์ทรงระฆัง วิหารราย
	การวางอาคาร	วางผังคูขนานกันอยู่ในแนวแกนทิศเหนือ- ใต้
	ทิศทาง	หันด้านหน้าวิหารไปทางทิศเหนือ
ผังบริเวณเขตพุทธาวาส	อาคารทั้งหมด	อุโบสถ วิหาร
	การวางอาคาร	อุโบสถวางผังอาคารอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก วิหารมีแนวแกนเดียวกับเจดีย์โบราณสถาน
	ทิศทาง	ด้านหน้าอุโบสถหันไปทางทิศตะวันตก ด้านหน้าวิหารหันไปทางทิศเหนือ
ผังบริเวณเขตสังฆาวาส	อาคารทั้งหมด	กุฏิหมู่ กุฏิเดี่ยว หอกลอง หอระฆัง
	การวางอาคาร	เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศใต้ของเขตพุทธาวาส
	ทิศทาง	หันด้านหน้าไปทางทิศเหนือ
จำนวนภิกษุ – สามเณร		จำนวนภิกษุ 18 รูป- สามเณร 10 รูป
กิจกรรมอื่นๆอันเป็นเอกลักษณ์ของวัด	เพื่อการท่องเที่ยว	โบราณสถานด้านบนเขา
	โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ช่วงเดือนเมษายนนอกจากเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแล้วยังเปิดเป็นค่ายอบรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน

3.2 สถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี

จากข้อมูลของกรมศาสนาและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี ปรากฏจำนวนวัดในจังหวัดสุพรรณบุรีทั้งหมดจำนวน 581 วัด²⁶ เป็นมหานิกายจำนวน 577 วัด ธรรมยุตินิกายจำนวน 3 วัด และเป็นอนัมนิกาย จำนวน 1 วัด โดยมีวัดที่ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงมีทั้งหมด 2 วัด คือ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร) และวัดสองพี่น้อง (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ)

เพื่อให้สามารถทราบถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมรวมถึงที่มาอันสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์ท้องถิ่นของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรีนั้น การกำหนดขอบเขตการศึกษาจึงมีความสำคัญ ซึ่งได้ทำการหาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจและทราบถึงความสำคัญของวัดทางด้านประวัติศาสตร์ โดยกรมศิลปากรซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน รวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีอันนำไปสู่การขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเพื่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทรงคุณค่า

เมื่อได้ทำการกำหนดขอบเขตโดยพิจารณาจากวัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานเป็นเกณฑ์ เพื่อทำการศึกษาศาปัตยกรรมอันมีคุณค่าและแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเบื้องต้น การกำหนดขอบเขตลำดับต่อมาโดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาศาปัตยกรรมในวัดอันแสดงถึงรูปแบบเอกลักษณ์ของจังหวัด ดังนั้นจึงทำการกำหนดขอบเขตสถาปัตยกรรมซึ่งมีรูปแบบ ลักษณะการใช้งานที่มีความใกล้เคียงกันคือพระอุโบสถและพระวิหาร

ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อวัดและสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาของจังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับที่	รายชื่อวัด	สถาปัตยกรรมที่ขึ้นทะเบียน โบราณสถาน	สถาปัตยกรรม กรณีศึกษา
1	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	เขตพุทธาวาส	อุโบสถเก่า
2	วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	เขตพุทธาวาส	พระวิหาร, พระอุโบสถ

²⁶ กรมการศาสนา, วัดทั่วราชอาณาจักรตามระเบียบปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.2525 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2525).

ตารางที่ 5 (ต่อ) แสดงรายชื่อวัดและสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาของจังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับที่	รายชื่อวัด	สถาปัตยกรรมที่ขึ้นทะเบียน โบราณสถาน	สถาปัตยกรรม กรณีศึกษา
3	วัดหน่อพุทธางกูร	วิหาร (อุโบสถเดิม)	วิหาร (อุโบสถเดิม)
4	วัดสำปะชิว	วิหาร, อุโบสถ, เจดีย์ย่อมุม	วิหาร
5	วัดเดิมบาง	อุโบสถ, เจดีย์ทรงกลม, เจดีย์ย่อมุม	อุโบสถ

ด้วยเหตุนี้สามารถสรุป กรณีศึกษา จากวัดที่มีการขึ้นทะเบียนโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจำนวนทั้งหมด 6 อาคาร ได้แก่ อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร วิหารวัดหน่อพุทธางกูร วิหารวัดสำปะชิว และอุโบสถวัดเดิมบาง โดยการศึกษาจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัด และการสำรวจจริงวัดสถาปัตยกรรม โดยแสดงข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ บรรยายสภาพวัดกรณีศึกษาในปัจจุบัน และแสดงผังอาคารและลายเส้นทางสถาปัตยกรรมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

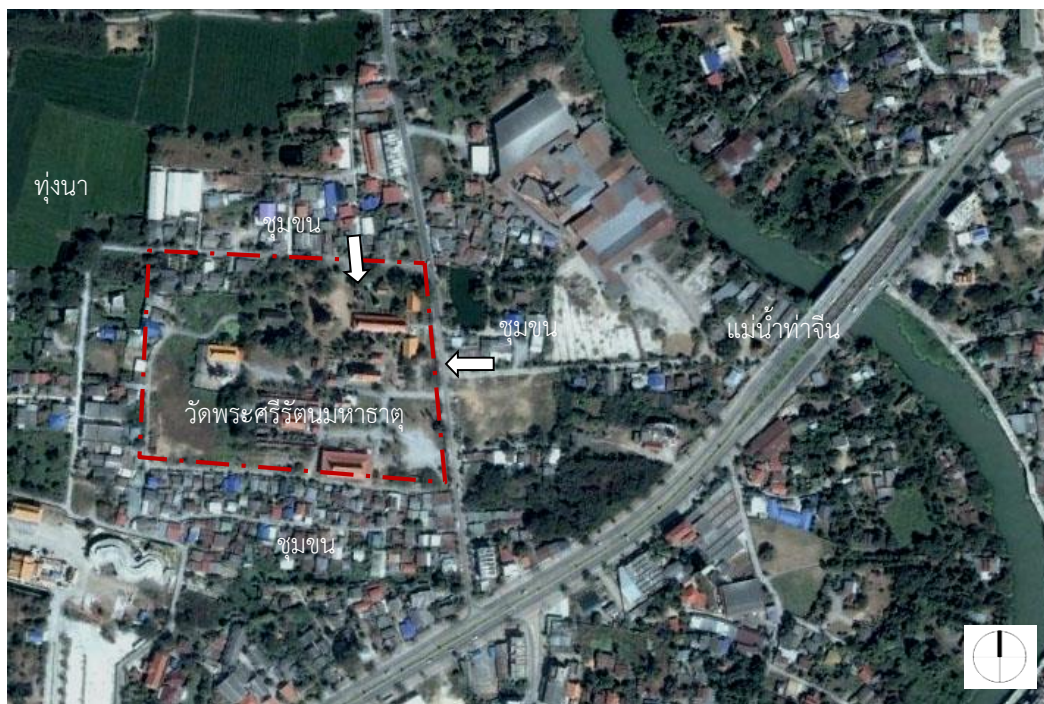
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางของเมืองโบราณสุพรรณบุรี อยู่ติดถนนสมภารคงซึ่งแยกจากถนนมาลัยแมนไปประมาณ 300 เมตร เขตตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณบุรี มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับชุมชนย่อยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ทิศใต้ ติดกับชุมชนย่อยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ทิศตะวันออก ติดกับถนนสมภารคง ฝั่งแม่น้ำท่าจีน

ทิศตะวันตก ติดกับชุมชนย่อยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

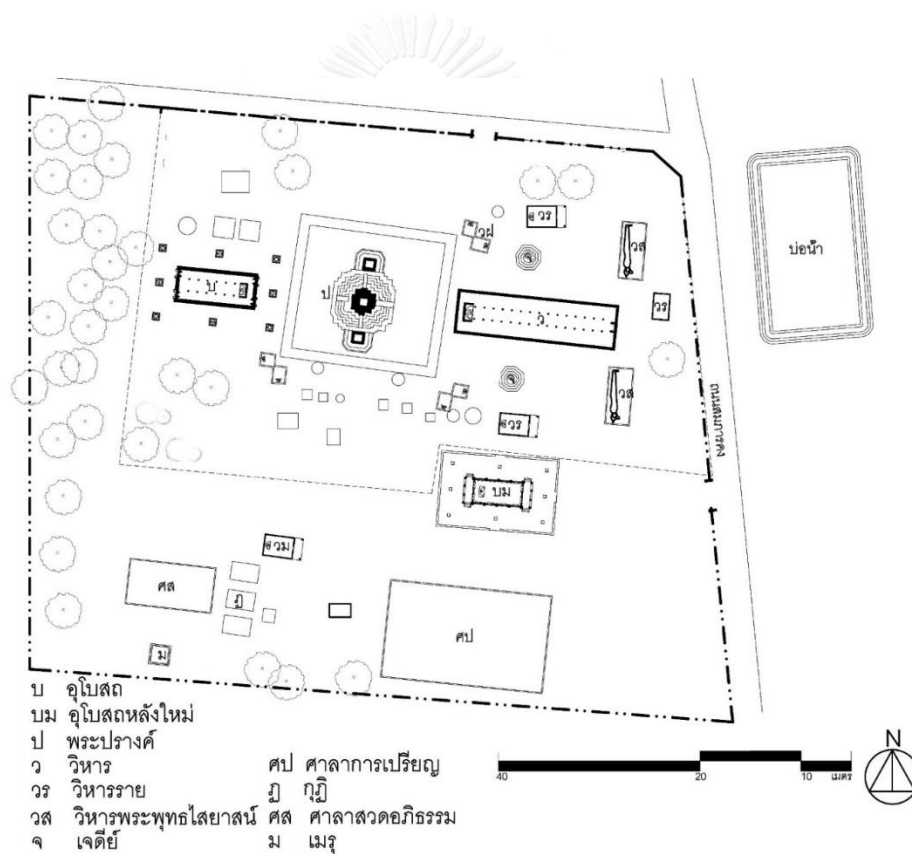

ภาพที่ 32 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เป็นวัดที่องค์กษัตริย์เป็นผู้สร้างมานานไม่น้อยกว่า 600 ปี ถือได้ว่าเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของเมืองสุพรรณบุรีมาแต่โบราณ โดยบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ในองค์พระปรางค์อันเป็นประธานของวัดตามธรรมเนียมแห่งการสร้างเมืองใหญ่ในครั้งอดีต เช่น กรุงสุโขทัย หรือ กรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุจึงเป็นวัดร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2310 จนกระทั่ง พ.ศ. 2456 มีชาวจีนซึ่งอาศัยที่ดินทำการเกษตรใกล้กับวัด ได้ปีนขึ้นไปบนองค์พระปรางค์แล้วลงไปในกรุลักเอาของมีค่าหนีกลับไปเมืองจีน เมื่อชาวสุพรรณทราบเรื่องจึงขุดกรุนำพระเครื่องขึ้นมาจำนวนมาก ภายหลังเมื่อทางราชการทราบเรื่อง พระยาสุนทรสงครามจึงแต่งตั้งกรรมการขึ้นเพื่อทำการขุดกรุโบราณวัตถุ ได้พบจารึกลานทอง ในจารึกกล่าวถึงกษัตริย์ 2 พระองค์ที่ทรงสร้างและทรงบูรณะพระปรางค์องค์นี้²⁷ นักโบราณสถานได้ให้ความเห็นว่า รูปอักษรในแผ่นจารึกนี้เป็นรูปอักษรในราวพุทธศตวรรษที่ 24 คือสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่เมื่อนักวิชาการได้พิจารณาตามข้อความในจารึกพบพระนามพระมหากษัตริย์คือรัชสมัยของพระนครินทราราชและ

²⁷ มนัส โอภากุล, ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 168.

รัชสมัยของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่งเป็นสมัยอยุธยา ในขณะที่รูปแบบศิลปกรรมขององค์พระปรางค์ก็เป็นสมัยอยุธยา จึงมีความเป็นไปได้ว่าจาริกลานทองนั้นเป็นจาริกที่สร้างขึ้นใหม่ โดยใช้อักษรลอกเลียนจากของเดิมซึ่งชำรุด นอกจากจาริกลานทองแล้วยังพบพระพุทธรูปศิลปะแบบอุททอง และพระพิมพ์อุททองอีกจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปหินทรายสมัยอยุธยาอีกจำนวนมาก ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารหน้าพระปรางค์และพบโบราณสถานที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม จำนวน 2 องค์ อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพระปรางค์ พระอุโบสถ พระวิหารน้อยและซากเจดีย์บริเวณด้านทิศตะวันตกของพระปรางค์ ซึ่งในอดีตรอบองค์พระปรางค์นั้นมีเจดีย์เก่าแก่อ้อมรอบอยู่ 20- 30 องค์ แต่ปัจจุบันสลายไปหมดแล้ว เหลือเพียง 2 องค์เท่านั้น²⁸

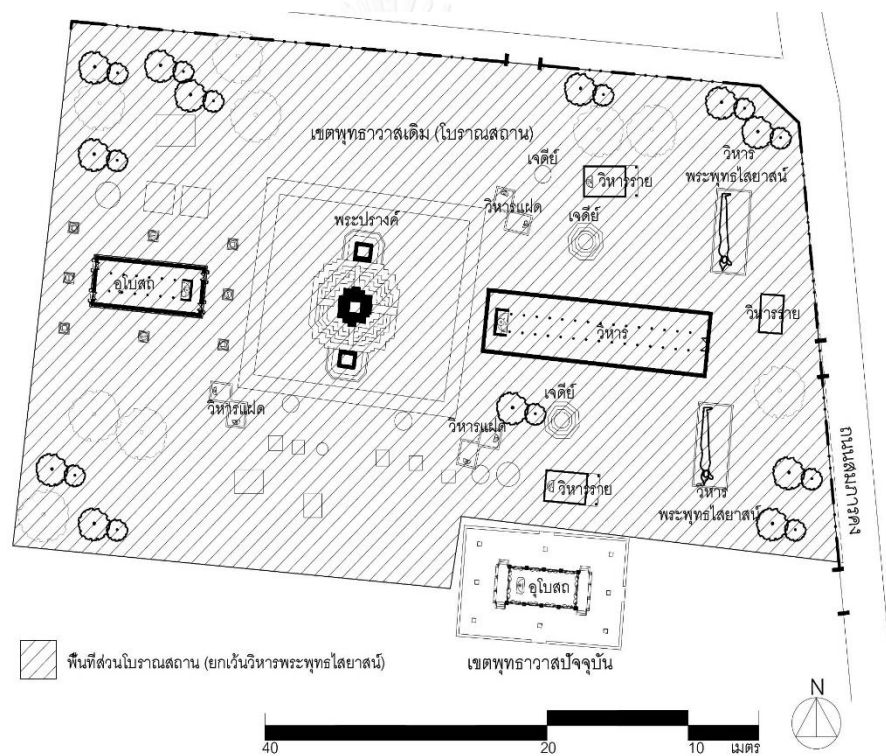

แผนผังที่ 15 ผังบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
 (ที่มา : ปรับปรุงจากสำนักศิลปากรที่ 2 จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2552)

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 174.

ผังบริเวณ

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุปัจจุบันมีทางเข้า 2 ทางคือทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นทางเข้าหลักและทางทิศเหนือ มีการแบ่งพื้นที่เป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส ซึ่งในเขตพุทธาวาสแบ่งเป็นส่วนโบราณสถานและส่วนใช้งานปัจจุบันอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด เขตสังฆาวาสของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุอยู่ทางด้านทิศใต้ของวัด ติดกับชุมชนย่อยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ประกอบไปด้วยหมู่กุฎิ ศาลาการเปรียญ หอระฆัง ส่วนทางทิศตะวันตกของเขตสังฆาวาสเป็นที่ตั้งของเมรุและศาลาสวดอภิธรรม

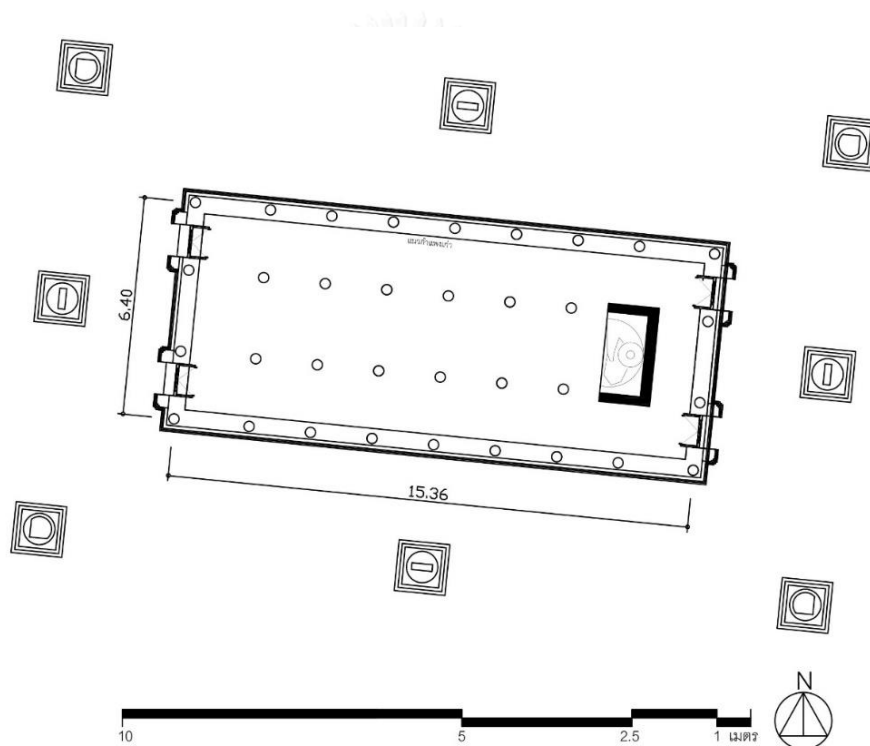

แผนผังที่ 16 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
(ที่มา : ปรับปรุงจากสำนักศิลปากรที่ 2 จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2552)

เขตพุทธาวาสอยู่ทางทิศเหนือของวัด มีการวางผังแบบแกนเดียวมีพระปรางค์ ตั้งอยู่เป็นประธานกลางเขตพุทธาวาสมีระเบียงคดล้อมรอบ โดยวิหารหลวงอยู่ทางทิศตะวันออกอันเป็น

ทิศทางสู่ม่าน้ำท่าจีน ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของวิหารมีเจดีย์รายวางผังคู่ขนานกันกับวิหารด้านละ 1 องค์และพระอุโบสถเก่าอยู่ทางทิศตะวันตก

ต่อมาเมื่อได้รับการปฏิสังขรณ์ในรัชสมัยรัชการที่ 4 ก็มีการก่อสร้างอาคารอื่นๆเพิ่ม ได้แก่ วิหารแฝดที่มุมของระเบียงคดทั้ง 4 มุม แต่ในปัจจุบันปรากฏวิหารแฝดเพียง 3 หลังเท่านั้น วิหารราย 2 หลังวางผังอาคารคู่ขนานกันกับวิหารเดิมทางด้านทิศเหนือและทิศใต้โดยหลังทางด้านทิศใต้นั้นภายหลังมีการสร้างอุโบสถคู่ขนานกับวิหารรายหลังนี้เป็นเขตพุทธาวาสปัจจุบัน ส่วนเจดีย์รายอื่นๆและวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ วิหารพระผางสุพรรณ ถูกสร้างขึ้นมาภายหลัง

แผนผังที่ 17 แสดงผังพื้นอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุถูกสร้างขึ้นพร้อมองค์พระปรางค์และพระวิหารเป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบอยุธยา ด้านในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ปัจจุบันแม้ไม่ปรากฏผนังสมบูรณ์แต่จากร่องรอยของเสาและบานกรอบประตูที่ยังคงอยู่รวมถึงช่วงอายุของอาคาร ทำให้สามารถสันนิษฐานผนัง ลักษณะทางเข้าออกได้

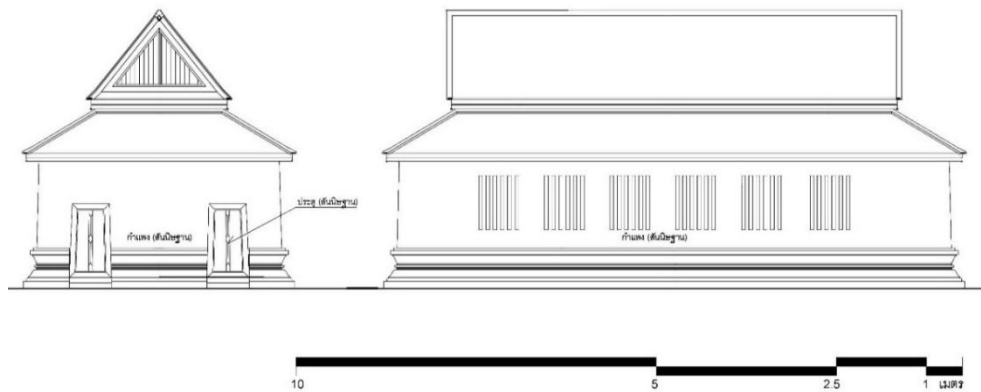
พระอุโบสถมีลักษณะโดยรวมเป็นอาคารทรงโรงก่ออิฐถือปูนแผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 6.40 เมตร ยาว 15.35 เมตรโดยประมาณ มีลักษณะเป็นอาคารขนาด 8 ห้องเสา มีเสาร่วมในไม่มีทั้งมุขหน้าและมุขหลัง อาคารมีความสูงจากระดับพื้นดินถึงหลังอกไก่ประมาณ 7.60 เมตร ส่วนหลังคาพระอุโบสถเป็นรูปแบบของหลังคาทรงปั้นหยาอกจั่ว โครงสร้างไม้แบบชื่อกับจันทน์ โครงหลังคาส่วนเรือนรับน้ำหนักด้วยผนังพระอุโบสถ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบดินเผา ปัจจุบันไม่ปรากฏการประดับด้วยเครื่องถ้วย เนื่องจากได้รับการบูรณะมาหลายครั้ง ผนังอุโบสถก่ออิฐถือปูนโดยผนังรับน้ำหนัก ทำหน้าที่รับน้ำหนักของโครงสร้างหลังคา มีเสาร่วมในเป็นไม้สภาพปัจจุบันส่วนที่เป็นผนังถูกซ่อมด้วยการนำเสาคอนกรีตมาช่วยรับน้ำหนักหลังคาแต่เสาร่วมในยังคงเป็นเสาเก่า ผนังรับน้ำหนักมีความหนาประมาณ 50 เซนติเมตรรองรับด้วยฐานบัวลูกแก้วอกไก่ยาวตรงตลอดแนวของอาคาร ทั้งนี้สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากการบูรณะซ่อมแซมในภายหลัง ผนังด้านสกัดทั้งสองด้านพบบานกรอบของประตูทางเข้าด้านละ 2 ตำแหน่ง ปัจจุบันไม่ปรากฏซุ้มประตู

พระประธานภายในอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 2.40 เมตร สูง 4.00 เมตร โดยประมาณ ไม่ปรากฏพระสาวก

ชั้นทึบล้อมรอบอุโบสถเป็นแบบเสมานั่งแท่นงานแกะสลักหินทราย มีทั้งหมด 8 ตำแหน่ง บริเวณเอวเสมามีลักษณะคอคด เสมาตั้งอยู่บนบัวโถและชุดฐานสิงห์ ด้านล่างสุดเป็นฐานเขียง ปัจจุบันไม่ปรากฏลานประทักษิณแต่สันนิษฐานได้ว่าหลักเสมาและพระอุโบสถตั้งอยู่บนลานระดับเดียวกัน

แผนผังที่ 18 ทศนียภาพอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ภาพที่ 33 รูปตั้ง (แบบสันนิษฐาน) ด้านหน้าและด้านข้างของอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ภาพที่ 34 ภาพถ่ายพระประธาน และเสมาที่ลานประทักษิณรอบอุโบสถ

การศึกษาอุโบสถ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุพบว่ารูปแบบและรายละเอียดของสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีความแตกต่างออกไปจากลักษณะดั้งเดิมจากการบูรณปฏิสังขรณ์ ทำให้มีข้อจำกัดในการศึกษารูปแบบที่แท้จริง ซึ่งจำเป็นต้องทำการวินิจฉัยและคัดกรองข้อมูลเท่าที่จำเป็นเพื่อให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดต่อการศึกษาหรือวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

หัวข้อ	รายละเอียด	
สถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษา	อุโบสถ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	
ลักษณะที่ตั้ง	ตั้งอยู่ที่ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณบุรี หรือแม่น้ำท่าจีน	
ผังบริเวณเขต	อาคารทั้งหมด	อุโบสถ วิหาร พระเจดีย์
พุทธาวาส	การวางอาคาร	มีการวางผังแบบแกนเดียวมีพระปรารค์เป็นประธาน อาคารสำคัญในเขตพุทธาวาสทุกวัดจะวางตามตะวัน (ตะวันออก-ตะวันตก)
	ทิศทาง	พระอุโบสถหันด้านหน้าทางทิศตะวันตก
ผังพื้นอาคาร	ขนาด และ อัตราส่วน	ขนาด 6.40 : 15.36 อัตราส่วน 1: 2.40 (ด้านสกัด: ด้านยาว)
	พื้นที่อาคาร (ตร.ม.)	99
	รูปแบบผังพื้น	มีเสาร่วมใน ไม่มีมีมุขหน้า-มุขหลัง ภายในแบ่งเป็น 8 ห้องเสา
องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายนอก	ส่วนฐาน	ฐานปัทม์ปูนปั้นมีบัวลูกแก้วอกไก่
	ส่วนเรือน	ผนังก่ออิฐถือปูนหนา ช่องประตูหน้าต่าง ข้างละ 5 ช่อง ทรงอาคารเป็นทรงค่อนข้างเตี้ย
	ส่วนหลังคา	หลังคาทรงปั้นหยายกั่ว
การประดับตกแต่งภายนอก	หลังคา-หน้าบัน	-
	ประตู-หน้าต่าง	-
	คันทวย- บัวหัวเสา	-
การประดับตกแต่งภายใน	พระประธาน	ปางมารวิชัย
	ฐานชุกชี	ฐานสิงห์ ลูกแก้วอกไก่ ก่ออิฐถือปูน
	ฝ้าเพดานภายใน	-
	ผนังภายใน	-

3.2.2 พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

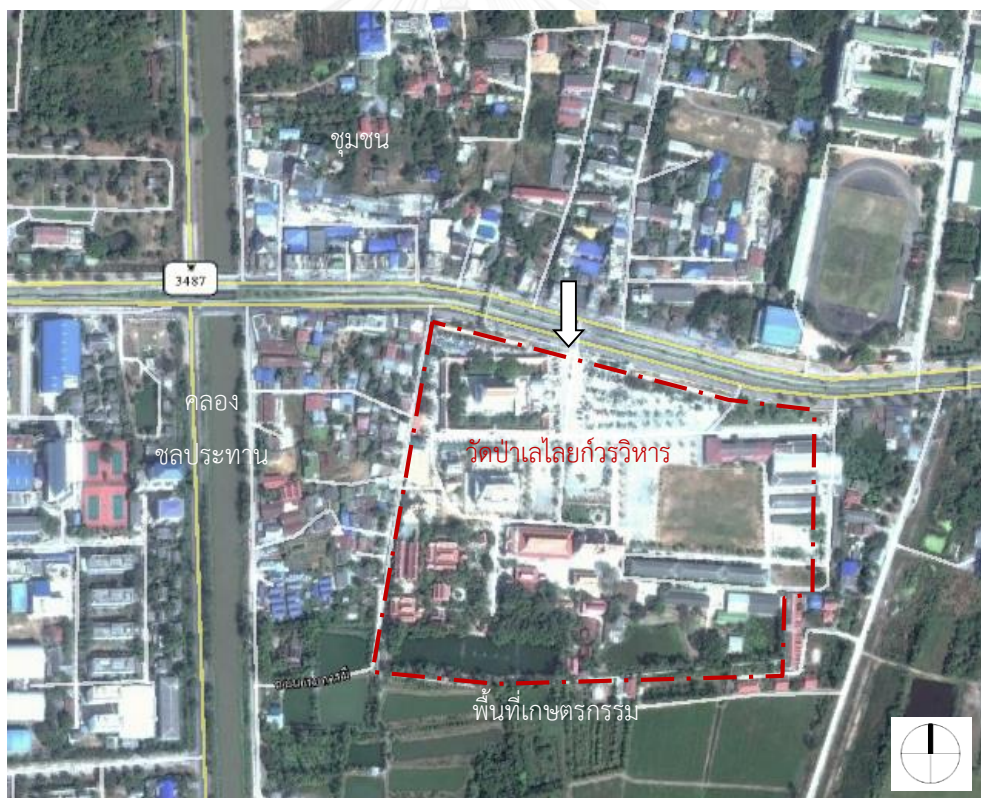
วัดป่าเลไลยก์วรวิหารเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ ตำบลรั้วใหญ่อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน มีเนื้อที่ 82 ไร่ 1 งาน ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวง เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2462 มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับถนนมาลัยและชุมชน

ทิศใต้ ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม

ทิศตะวันออก ติดกับชุมชน

ทิศตะวันตก ติดกับคลองชลประทานและชุมชน

ภาพที่ 35 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าถูกสร้างขึ้นมาในสมัยใด นักวิชาการได้มีการสันนิษฐานจากวัตถุโบราณสำคัญของวัดคือพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า

สมัยพระเจ้าสุวรมณราชกษัตริย์ซึ่งเป็นผู้ปกครองเมืองเก่าทำวอู่ทองโปรดให้สร้างไว้ที่เมืองพันธุมบุรี เมื่อ พ.ศ. 1369 ต่อมาพระเจ้ากาแตผู้ซึ่งมีเชื้อสายนเรศวรหงสาวดีเสด็จมาเสวยราชย์ที่เมืองอู่ทองโปรดให้มอญน้อยผู้เป็นเชื้อสายพระวงศ์ของพระองค์ ไปสร้างวัดสนามไชยแล้วมาบูรณะวัดป่าเลไลยก์ขนานนามเมืองอู่ทองใหม่เป็นเมืองสองพันบุรี พระเจ้ากาแตอยู่ในราชสมบัติ 40 ปีและสวรรคตใน พ.ศ.1741 จากข้อมูลทำให้สันนิษฐานว่าวัดป่าเลไลยก์ถูกสร้างในช่วง ทวารวดี และมีอายุก่อนมอญน้อยมาสร้างวัดสนามไชยไม่น้อยกว่า 50- 100 ปี²⁹

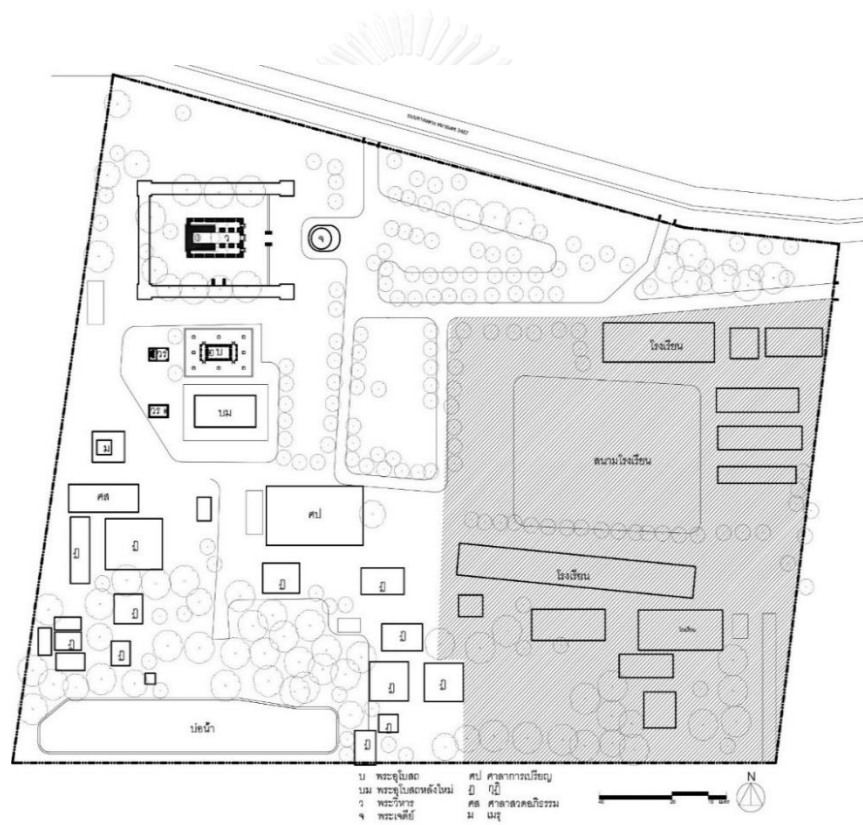
องค์พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ แต่เดิมไม่ใช่ปางป่าเลไลยก์แต่เป็นปางปฐมเทศนา³⁰และไม่มีวิหารปกคลุมเช่นปัจจุบัน ทำให้สมัยก่อนถูกฝนและแดดทำให้ชำรุดทรุดโทรมจนถึงกับพระกรทั้งสองข้างหักหาย เมื่อมีการบูรณะโดยที่ช่างขาดความรู้เรื่องปางพระ เมื่อเห็นพระหัตถ์หักก็ซ่อมแซมใหม่จึงกลายเป็นปางป่าเลไลยก์ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสันนิษฐานพุทธลักษณะขององค์พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยอู่ทอง และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์มาไม่น้อยกว่าสองครั้ง

วัดป่าเลไลยก์แต่เดิมเป็นวัดพุทธาวาส ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา องค์พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์จึงไม่ค่อยได้รับการดูแลรักษา พอถึงยุคสมัยหนึ่งถึงจะทำการบูรณปฏิสังขรณ์กันใหม่ ต่อมาจึงค่อยๆ เปลี่ยนเป็นวัดสังฆาวาส องค์พระได้รับการบูรณะถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกในปีพ.ศ. 1706 โดยมอญน้อยบูรณะครั้งที่ 2 ในสมัยอยุธยาได้มีการสร้างวิหาร จากเดิมเป็นรูปมณฑปเฉพาะองค์พระเท่านั้นโดยสมเด็จพระเพทราชาได้ทรงโปรดให้พระยาสีหราชเดโชไชย ไปบูรณะและสร้างวิหารคลุมองค์พระ เนื่องจากพระองค์เป็นกษัตริย์เชื้อสายชาวสุพรรณ บ้านพลูหลวง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวัดป่าเลไลยก์ ได้ต่อเสาปูนข้างละ 3 ต้น สร้างหลังคาข้างละ 3 ชั้น และบูรณะครั้งที่ 3 ในรัชกาลที่ 4 กรุงรัตนโกสินทร์ การบูรณะในครั้งนี้สืบเนื่องมาจาก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งพระองค์ทรงผนวชได้เสด็จจุดธูปเทียนมัสการหลวงพ่อดป่าเลไลยก์ ทรงอธิษฐานว่า ถ้าหากได้ขึ้นครองราชย์เมื่อใดก็จะมาบูรณปฏิสังขรณ์ถวาย เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์ทรงโปรดเกล้าให้พระยานิกรบดินทร์เป็นแม่กองปฏิสังขรณ์ทั้งพระวิหารและองค์พระ โดยมีหลวงพ่อกลำ เจ้าอาวาสวัดประตูลำเข้าร่วมเป็นช่างด้วย

²⁹ มนัส โอภากุล, ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 134.

³⁰ พระเทพวราจารย์, ประวัติวัดและโบราณสถาน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรงสิทธิ์วรรณ, 2536), หน้า 66.

มีการขุดคลองตั้งแต่วัดประตูล้อมแม่น้ำท่าจีน เข้าไปจนถึงวัดป่าเลไลยก์ สร้างหลังคา ก่อฝาผนัง รอบนอกรวมหลังคาพระวิหารข้างละ 5 ชั้น พร้อมบูรณะองค์พระและทำการสร้างพระพุทธรูปไว้อีก 2 องค์ด้านหน้าพระประธานและประดิษฐานรูปพระมหามงกุฎอยู่ที่หน้าบันพระวิหาร เมื่อเสร็จจากการบูรณะปฏิสังขรณ์วิหารแล้ว หลวงพ่อกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์เรื่อยมา ในรัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จประพาสจังหวัดสุพรรณบุรีใน พ.ศ. 2441 ได้ทรงเสด็จมานมัสการหลวงพ่อด้านหน้าวัดป่าเลไลยก์ ต่อมาในรัชกาลที่ 6 พระนางเจ้าอินทรศักดิศจีเสด็จประพาสจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ทรงนมัสการหลวงพ่อด้านหน้าวัดป่าเลไลยก์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ฐานันดรวัดป่าเลไลยก์เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2462³¹

แผนผังที่ 19 ผังบริเวณวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

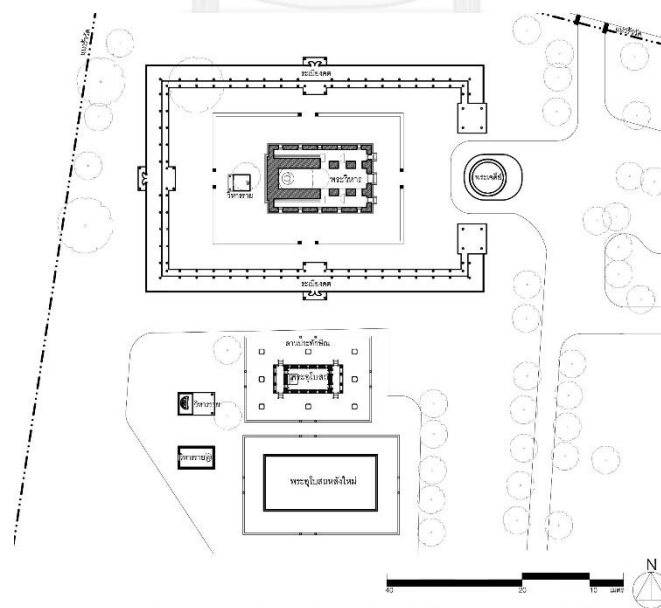
³¹ มนัส โอภากุล, ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 139.

ผังบริเวณ

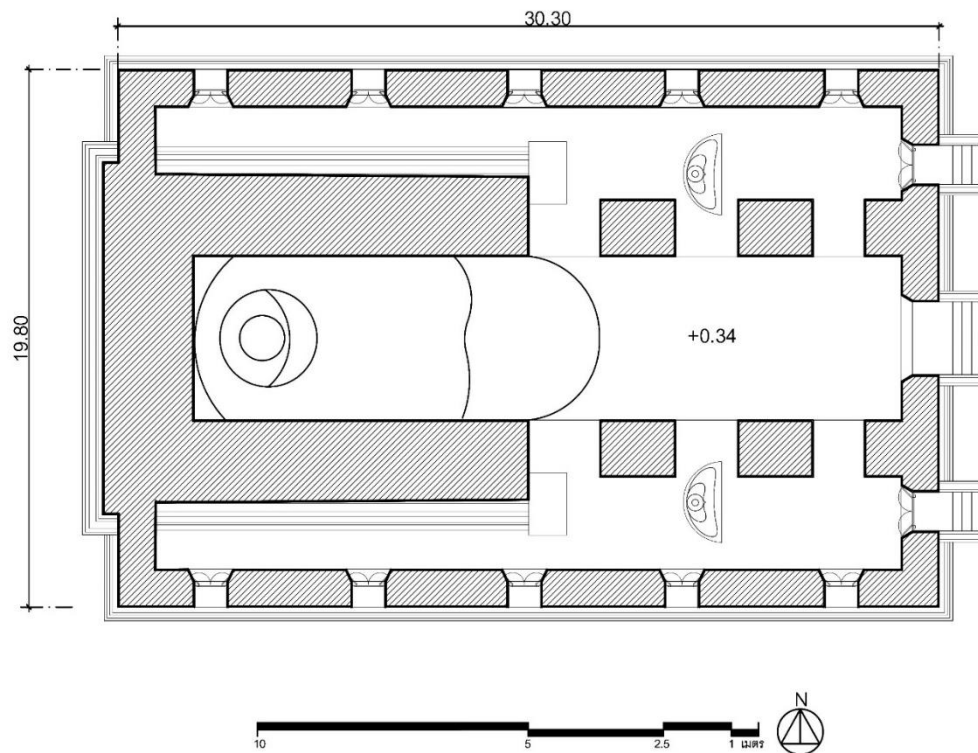
วัดป่าเลไลยก์วรวิหารแบ่งพื้นที่เป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตโรงเรียน เขตพุทธาวาสอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด ประกอบด้วย พระวิหาร พระเจดีย์ พระอุโบสถและวิหารราย พระวิหารและพระอุโบสถวางผังคู่ขนานกันอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก โดยมีพระวิหารเป็นประธาน มีระเบียงคดล้อมรอบ พระวิหารหันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออก และมีพระเจดีย์ 1 องค์อยู่ด้านหน้าพระวิหาร ส่วนพระอุโบสถหันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออกเช่นเดียวกันกับพระวิหาร ด้านหลังของพระอุโบสถมีวิหารรายวางขนานกัน 2 หลัง โดยหลังหนึ่งอยู่ในแนวแกนเดียวกับพระอุโบสถส่วนอีกหลังหนึ่งอยู่ในแนวแกนเดียวกับพระอุโบสถหลังใหม่ของวัด

เขตสังฆาวาสของวัดป่าเลไลยก์วรวิหารประกอบด้วยหมู่กุฏิไม้เดิมและกุฏิหลังใหม่ ศาลาการเปรียญ หอกลอง หอระฆัง รวมอยู่เป็นกลุ่มอาคารเดียวกัน โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัด ส่วนทางทิศตะวันตกเป็นที่ตั้งของเมรุและศาลาสวดอภิธรรม

เขตโรงเรียนของวัดป่าเลไลยก์วรวิหารตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัดมีการเชื่อมต่อกับเขตพุทธาวาสด้วยลานโล่ง ซึ่งปัจจุบันเป็นลานจอดรถและพื้นที่ตั้งร้านค้า

แผนผังที่ 20 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

แผนผังที่ 21 แสดงผังพื้นพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

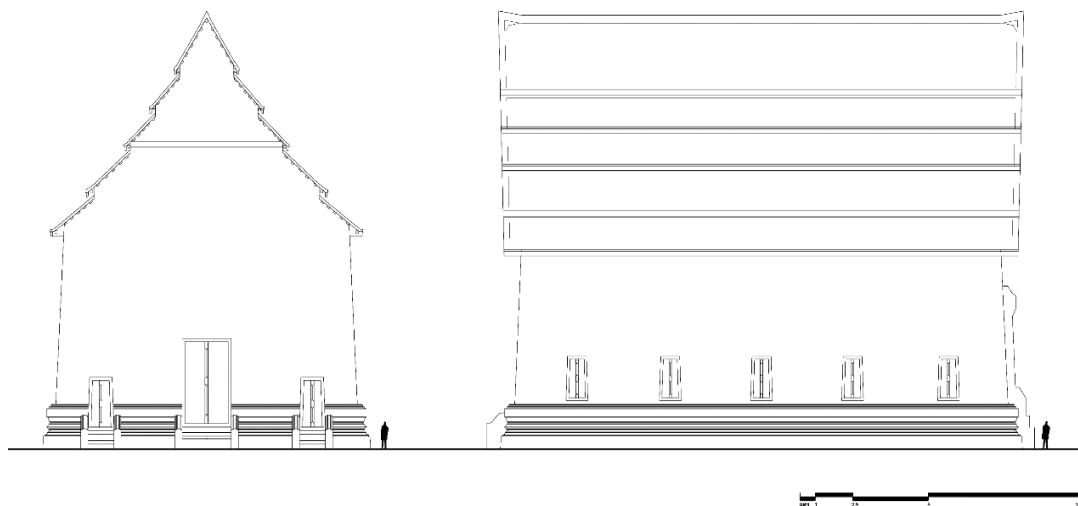
พระวิหาร วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย ในรัชสมัยของสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์หรือพระเจ้าเอกทัศ พระวิหารมีลักษณะโดยรวมเป็นอาคารทรงโรงก่ออิฐถือปูน แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 23.30 เมตร ยาว 31.10 เมตรเพดานสูง 38.80 เมตรโดยประมาณ ลักษณะเป็นอาคารขนาด 5 ห้องเสา มีเสาร่วมใน หลังคาทรงจั่ว ไม้ซ้อนชั้น มี 5 ตับ หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา บันปุนปิดบันลุ่มและเครื่องมุง ยี่นโฆราหน้าจั่วเล็กน้อย หน้าบันพระวิหารก่ออิฐฉาบปูนประดับลวดลายปูนปั้นเป็นรูปพระมหามงกุฎพระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 4 อยู่กลาง โดยรอบประกอบด้วยลวดลายพฤกษาชาติ

ผนังวิหารเป็นผนังรับน้ำหนักก่ออิฐฉาบปูนทาสีขาวรองรับด้วยฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ผนังหุ้มกรงด้านหน้าพระวิหารเจาะช่องประตู 3 ตำแหน่ง ไม่มีซุ้มประตู บานประตูตกแต่งด้วยงานจำหลักไม้ปิดทองเป็นลวดลายพฤกษาชาติ กลางบานประตูเป็นตราพระมหามงกุฎ ผนังหุ้มกลองด้านหลังไม่ทำช่องประตู แต่ด้านบนในบริเวณหน้าบัน ทำช่องหน้าต่าง 3 ตำแหน่ง ไม่มีการประดับตกแต่ง ผนังด้านข้างฉาบปูนเรียบทาสีขาวไม่มีเสาอิง ทำเป็นช่องหน้าต่างด้านละ 5 ตำแหน่งตาม

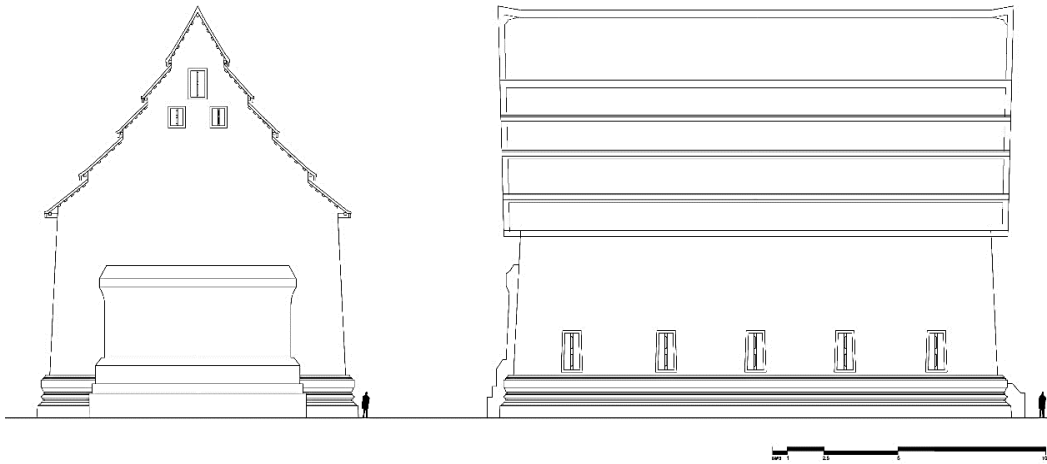
จำนวนห้องเสา ไม่มีซุ้มหน้าต่าง บานหน้าต่างเป็นบานไม้ทาสีเข้มประดับตกแต่งลายรดน้ำเป็นแม่ลาย
พุกษาชาติ

ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์เป็นพระพุทธรูปประธาน มีความ
สูง 23.50 เมตรโดยประมาณ องค์พระนั่งในคฤห ทางด้านซ้ายและด้านขวาของพระประธาน
ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยด้านละ 1 องค์ และพระพุทธรูปขนาดเล็กอื่นๆที่ประดิษฐานรอบ
พระประธาน เสาร่วมในด้านขวามีลายปูนปั้นเป็นช้างป่าเลไลยก์หมอบชูงวงยึดคนโทน้ำ ส่วนเสาร่วม
ในด้านซ้ายมีลายปูนปั้นเป็นสิงห์อรรวมฝั่ง ฝาเพดานเป็นไม้ทาสีแดงชาดประดับดาวเพดานไม้แกะสลัก
ปิดทองประดับกระจก และลายฉลุปิดทอง

ลานประทักษิณโดยรอบพระวิหาร กำหนดขอบเขตด้วยกำแพงแก้วสูง 1.80 เมตร
ด้วยระเบียงคด มีทางเข้า-ออก 4 ด้าน เป็นซุ้มประตูปูนปั้นทาสีขาว และล้อมรอบทั้งหมดด้วยระเบียง
คด ฝาเพดานระเบียงคดทาสีชาดประดับด้วยลายฉลุปิดทอง ผนังภายในระเบียงคดโดยรอบประดับ
ภาพจิตรกรรมฝาผนัง บนลานประทักษิณด้านหลังพระวิหารตั้งวิหารรายขนาดเล็ก 1 หลัง ภายใน
ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย วิหารหันด้านหน้าไปทางทิศตะวันตก

ภาพที่ 36 รูปตัดด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือของวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ภาพที่ 37 รูปตัดด้านทิศตะวันตกและด้านทิศใต้ของวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ภาพที่ 38 การประดับตกแต่งหน้าบ้านของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ภาพที่ 39 ช่องประตูและการประดับตกแต่งบานประตู

ภาพที่ 40 ช่องหน้าต่างและการประดับตกแต่งบานหน้าต่าง

ภาพที่ 41 ภาพถ่ายภายในพระวิหารและพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์

ภาพที่ 42 การประดับตกแต่งฝ้าเพดานของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

หัวข้อ		รายละเอียด
สถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษา		พระวิหาร วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
ลักษณะที่ตั้ง		ตั้งอยู่ที่ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน
ผังบริเวณเขต พุทธาวาส	อาคารทั้งหมด	พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์
	การวางอาคาร	พระอุโบสถและพระวิหารอยู่คนละแนวแกนส่วนพระ เจดีย์มีแนวแกนเดียวกับพระวิหาร
	ทิศทาง	พระอุโบสถและพระวิหารหันด้านหน้าออกสู่มแม่น้ำท่า จีนซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก
ผังพื้นอาคาร	ขนาด- อัตราส่วน	ขนาด 23.30 : 31.10 อัตราส่วน 1: 1.33 (ด้านสกัด: ด้านแป)
	พื้นที่อาคาร (ตร.ม.)	290 (ไม่รวมพื้นที่องค์พระ)
	รูปแบบผังพื้น	อาคารทรงโรง มีเสาร่วมใน ไม่มีมุขหน้า-มุขหลัง ภายในแบ่งเป็น 5 ห้องเสา
องค์ประกอบ ทาง สถาปัตยกรรม ภายนอก	ส่วนฐาน	ฐานปัทม์ปูนปั้นบัวลูกแก้วอกไก่
	ส่วนเรือน	ผนังก่ออิฐถือปูนหนา ที่เฉพาะช่องประตูหน้าต่าง 3 ช่อง หน้าต่างข้างละ 5 ช่อง
	ส่วนหลังคา	ทรงจั่ว ไม่ซ้อนชั้น มี 5 ตับ
การประดับ ตกแต่งภายนอก	หลังคา-หน้าบัน	ทรงจั่วปั้นปูนปั้นลมและเครื่องมุง หน้าบันก่ออิฐ ฉาบปูนประดับลวดลายปูนปั้นเป็นรูปพระมหามงกุฎ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 4 อยู่กลาง
	ประตู-หน้าต่าง	ไม่มีซุ้มประตู-หน้าต่าง ตัวบานประตูและหน้าต่างเป็น ลายรดน้ำเป็นลวดลายพฤกษาชาติ
	คันทวย- บัวหัวเสา	-
การประดับ ตกแต่งภายใน	พระประธาน	ปางป่าเลไลยก์
	ฐานชุกชี	ฐานเขียง ก่ออิฐถือปูนเรียบ ทางสีขาว
	ฝ้าเพดานภายใน	ลายรดน้ำ ดาวเพดาน
	ผนังภายใน	ไม่ประดับตกแต่ง

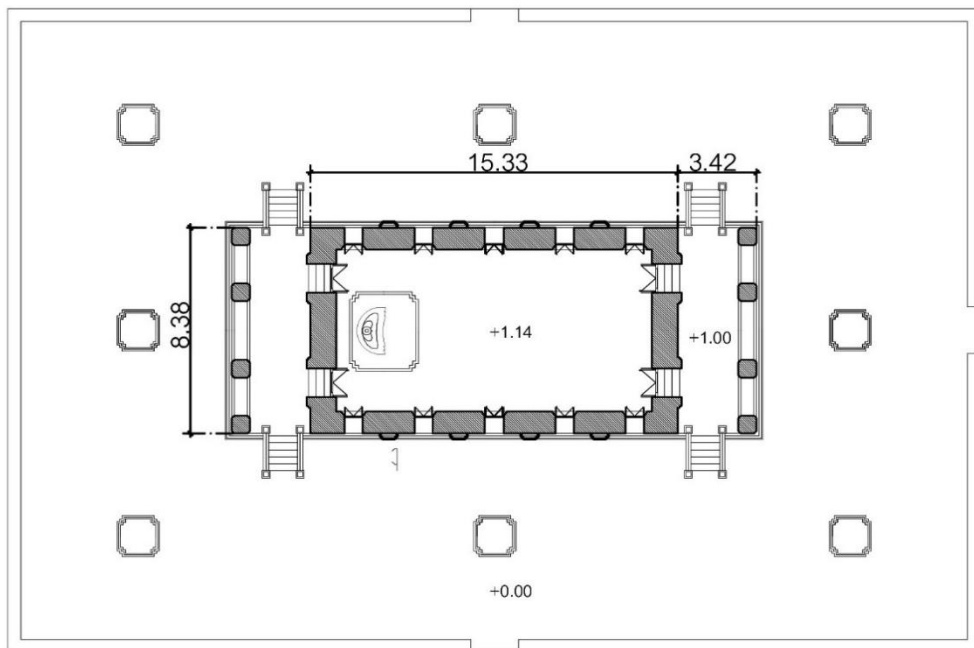
3.2.3 พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร มีลักษณะโดยรวมเป็นอาคารทรงโรงก่ออิฐถือปูน ผนังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 8.38 เมตร ยาว 15.33 เมตรโดยประมาณ ลักษณะเป็นอาคารขนาด 7 ห้องเสา ไม่มีเสาร่วมใน หลังคาทรงจั่ว ชั้น 2 ชั้น 3 ดับ โดยชั้นแรกจะคลุมด้านหน้าถึงส่วนผนังอาคารด้านสกัดด้านหน้า คือจะคลุมพื้นที่ภายในทั้งหมด 4 ห้อง ส่วนชั้นลดจะคลุมพื้นที่มุขหน้าและมุขหลัง หลังคาดับที่สามของชั้นลดนั้นเป็นลักษณะหลังคาปีกนก ผนังหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ประดับเครื่องลายอง ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ยี่นไชราหน้าจั่วเล็กน้อย หน้าบันอุโบสถเป็นงานปูนปั้นปิดทองประดับกระจกสี การประดับตกแต่งหน้าบันจากการสอบถามพบว่า ลวดลายปัจจุบันนั้นเกิดจากการบูรณะขึ้นมาใหม่ ลักษณะรูปแบบลายเก่าจึงไม่สามารถระบุได้ แต่ปัจจุบันปรากฏเป็นลายปูนปั้นประดับกระจกสีเป็นเทพประนมประกอบลายกนก กลางหน้าบันเป็นลายครุฑ

ผนังพระอุโบสถก่ออิฐถือปูนโดยผนังรับน้ำหนักทรงรับด้วยฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ผนังด้านนอกฉาบปูนเรียบและทาสีขาว ด้านสกัดด้านหน้าและด้านหลังมีประตูทางเข้าด้านละ 2 ตำแหน่ง ชุ่มประตู เป็นชุมทรงบันแถลง ยอดชุมเป็นองค์ประกอบของเครื่องลายองชั้น 2 ชั้น หน้าบันเป็นลวดลายก้านขด เป็นงานปูนปั้นประดับกระจกสี บานประตูเป็นบานไม้ทาสีดำด้านนอก ส่วนด้านในทาสีขาว เขียนสีเป็นภาพทวารบาล ผนังด้านข้างฉาบปูนเรียบทาสีขาว มีเสาดิ่ง ทำเป็นช่องหน้าต่างด้านละ 5 ตำแหน่งตามจำนวนห้องเสา ชุ่มหน้าต่าง เป็นชุมทรงบันแถลง ยอดชุมเป็นองค์ประกอบของเครื่องลายองชั้น 2 ชั้น หน้าบันเป็นลวดลายก้านขด เป็นงานปูนปั้นประดับกระจกสีบานหน้าต่างเป็นบานไม้ทาสีดำด้านนอก ส่วนด้านในทาสีขาว เขียนสีเป็นภาพทวารบาลเช่นเดียวกับบานประตู

ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระปางมารวิชัยเป็นพระพุทธรูปประธานประดิษฐานอยู่ในบุษบกบนฐานชุกชีก่ออิฐป็นปูน ด้านซ้าย- ขวาหน้าพระพุทธรูปประธานประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติด้านละ 1 องค์ ฝาเพดานเป็นไม้ทาสีแดงชาด ประดับดาวเพดานลายฉลุปิดทอง

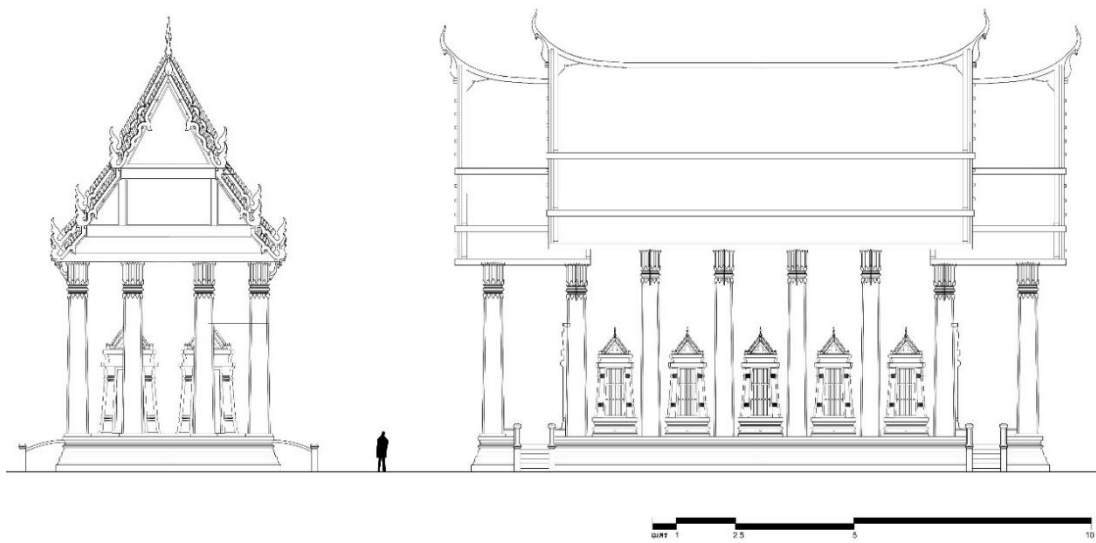
ชั้นทึ่มล้อมรอบพระอุโบสถเป็นชุมสี่มา มีทั้งหมด 8 ตำแหน่ง บริเวณเอนสี่มามีลักษณะคอคดเป็นงานปูนปั้นทาสีขาว

แผนผังที่ 22 แสดงผังพื้นพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วิหาร

ภาพที่ 43 ทรรศนียภาพจากมุมมองด้านหน้าพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วิหาร

ภาพที่ 44 รูปตัดด้านสกัดและด้านยาวของพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ภาพที่ 45 การประดับตกแต่งหน้าบันและเครื่องลายองของพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ภาพที่ 46 ซุ้มประตูและการประดับตกแต่งบานประตูพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ภาพที่ 47 ซุ้มหน้าต่างและการประดับตกแต่งบานหน้าต่างพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ภาพที่ 48 ภาพถ่ายภายในพระอุโบสถและพระพุทธรูปประธาน

ภาพที่ 49 ชุ่มสีมาที่ลานประทักษิณและใบสีมา

ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

หัวข้อ	รายละเอียด	
สถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษา	พระอุโบสถ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	
ลักษณะที่ตั้ง	ตั้งอยู่ที่ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน	
ผังบริเวณเขต	อาคารทั้งหมด	พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์
พุทธาวาส	การวางอาคาร	พระอุโบสถและพระวิหารอยู่คนละแนวแกน
	ทิศทาง	พระอุโบสถและพระวิหารหันด้านหน้าสู่แม่น้ำท่าจีน
ผังพื้นที่อาคาร	ขนาดอัตราส่วน	ขนาด 8.38 : 22.17 อัตราส่วน 1: 2.64
	พื้นที่อาคาร (ตร.ม.)	91.00 (ไม่รวมพื้นที่มุขหน้า-มุขหลัง)
	รูปแบบผังพื้นที่	ไม่มีเสาร่วมใน มีมุขหน้า-มุขหลัง รองรับด้วยเสา 4 ต้น ภายในแบ่งเป็น 5 ห้อง
องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายนอก	ส่วนฐาน	ฐานปัทม์ปูนปั้น
	ส่วนเรือน	ผนังก่ออิฐถือปูนหนา ช่องประตูหน้า-หลังอย่างละ 2 ช่อง หน้าต่างข้างละ 5 ช่อง ทรงอาคารเป็นทรงชะลูด
	ส่วนหลังคา	ซ้อน 2 ชั้น 3 ตับ ชั้นแรกคลุม 6 ห้อง
การประดับตกแต่งภายนอก	หลังคา-หน้าบัน	เครื่องล่ายองประดับตกแต่งหลังคาเป็นปูนปั้นปิดทองประดับกระจกสี
	ประตู-หน้าต่าง	ซุ้มทรงบันแถลง ยอดซุ้มเป็นองค์ประกอบของเครื่องล่ายองซ้อน 2 ชั้น หน้าบันเป็นลวดลายก้านขด เป็นงานปูนปั้นประดับกระจกสี
	คันทวย- บัวหัวเสา	ไม่ประดับตกแต่ง
การประดับตกแต่งภายใน	พระประธาน	ปางมารวิชัย
	ฐานชุกชี	ฐานสิงห์ ลูกแก้วอกไก่ ก่ออิฐถือปูน
	ฝ้าเพดานภายใน	ลายรดน้ำ ดาวเพดาน
	ผนังภายใน	ไม่ประดับตกแต่ง

3.2.3 วิหารวัดหน่อพุทธางกูร

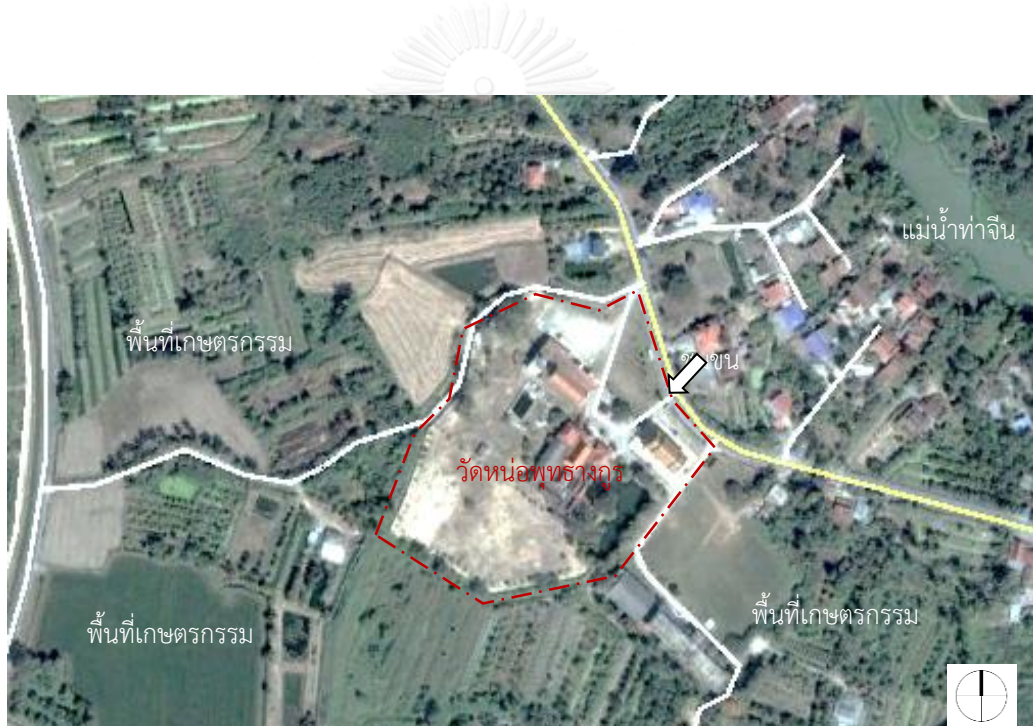
ตั้งอยู่ที่บ้านพลูหลวง ตำบลพิหารแดงอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน มีเนื้อที่ 20 ไร่ ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวง เมื่อ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม

ทิศใต้ ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม

ทิศตะวันออก ติดกับชุมชนและถนนสมภารคง

ทิศตะวันตก ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม

ภาพที่ 50 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดหน่อพุทธางกูร

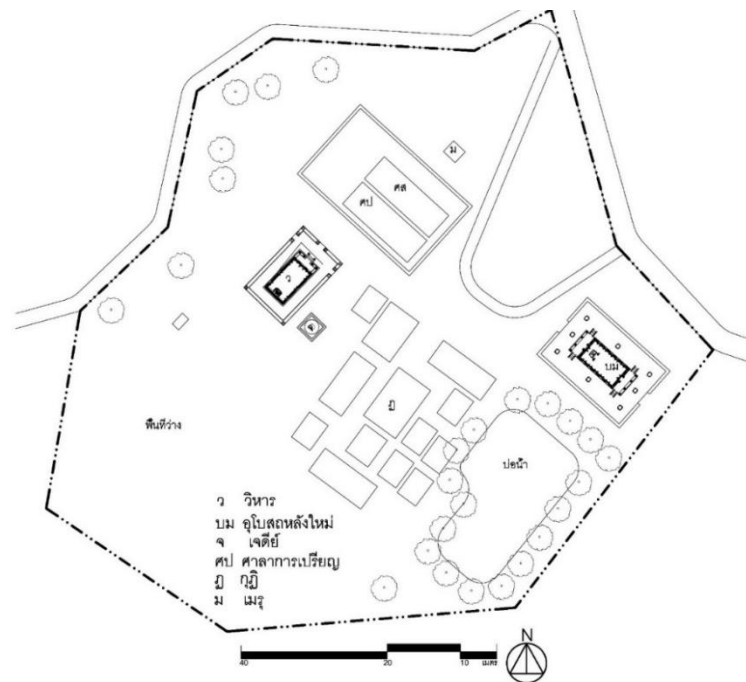
วัดหน่อพุทธางกูร สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2391 ผูกพัทธสีมาเมื่อ พ.ศ. 2503 แต่เดิมชื่อว่า “วัดมะขามหน่อ” ต่อมาภายหลังสมัยพระครูสุวรรณวรคุณ (หลวงพ่อคำ) เป็นเจ้าอาวาสจึงได้เปลี่ยนชื่อวัดนี้เป็น “วัดหน่อพุทธางกูร” ตามพงศาวดารกล่าวไว้ว่า บริเวณวัดมะขามหน่อและบ้านพลูหลวงแต่เดิมเป็นหมู่บ้านไทยถูกใช้เลี้ยงช้างทั้งเป็นสมรภูมิของพระเพทราชาผู้มีความชำนาญเรื่องการเลี้ยงช้างไปสมัครเป็นนายกองช้างอยู่กรุงศรีอยุธยาทำความดีความชอบจนเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น เมื่อสมเด็จพระ

นารายณ์ทรงประชวรหนัก หลวงสรศักดิ์ลวงให้เจ้าพระยาวิไชยเณทร์เข้าพระบรมมหาราชวังแล้วให้ทหารซึ่งแอบชุมนุมทุบตายเป็น เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จสวรรคต พระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นครองสิริราชสมบัติกรุงศรีอยุธยา³² ต่อมาในสมัยในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเจ้าอนุวงศ์ผู้ครองกรุงเวียงจันทน์ขบถ ยกทัพมาตีไทย จึงได้ยกทัพไปปราบกวาดต้อนชาวเวียงจันทน์มาไทยและส่งไปอยู่ในหลายจังหวัด ที่สุพรรณอยู่กันหลายตำบล ที่ตำบลพิหารแดง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี มีชาวเวียงจันทน์มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหัวเวียงและบ้านพลูหลวง ได้สร้างสำนักสงฆ์ขึ้นในบริเวณที่มีฐานอุโบสถเก่า ต่อมาขุนพระพิมุข ข้าหลวงในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มาสร้างวัดขึ้น ให้ชื่อว่า "วัดมะขามหน่อ"

ภายในวัดประกอบด้วยโบราณสถานที่สำคัญคือ วิหาร(อุโบสถเดิม) ซึ่งมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนอยู่ภายในและภายนอกวิหาร ตามประวัติที่มาของจิตรกรรมฝาผนัง ผู้เขียนคือนายคำชาวเวียงจันทน์ ซึ่งเคยถูกเกณฑ์ไปเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดสุทัศนเทพวราราม³³เมื่อเขียนเสร็จนายคำได้ออกตามหาญาติของตนที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ และสืบทราบว่าพี่น้องของตนมาอยู่ที่บ้านพลูหลวง ต่อมานายคำอาสาเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังให้กับวัดมะขามหน่อโดยเรียกนายเทศลูกเขยซึ่งเป็นช่างเขียนอีกคนหนึ่งมาจากกรุงเทพ ร่วมกับช่างเขียนชาวสุพรรณ เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพชาดก พระธาตุจุฬามณีและภาพเทพชุมนุมจนเสร็จเรียบร้อย เมื่อพ.ศ. 2521- 2522 ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีความชำรุดทรุดโทรม กรมศิลปากรจึงส่งช่างของกรมมานูรักษ์ ควบคุมงานโดยอาจารย์ วรรณภา ณ สงขลา เป็นหัวหน้าควบคุมการซ่อม และเมื่อ พ.ศ. 2523 มีการซ่อมในส่วนของหลังคาวิหาร นอกจากนี้ใกล้กับวิหารหลังนี้ยังมีเจดีย์ลาวอีก 1 องค์ ซึ่งเมื่อ 20 ปีที่แล้วทางวัดมีการขุดค้นพบพระเนื้อว่านบุเงิน ศิลปะลาว จำนวนมาก

³² มนัส โอภากุล, ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 242.

³³ ศิลปากร, กรม, จิตรกรรมฝาผนังจังหวัดสุพรรณบุรี (นนทบุรี: ไชเบอร์รี่, 2548), หน้า 21.

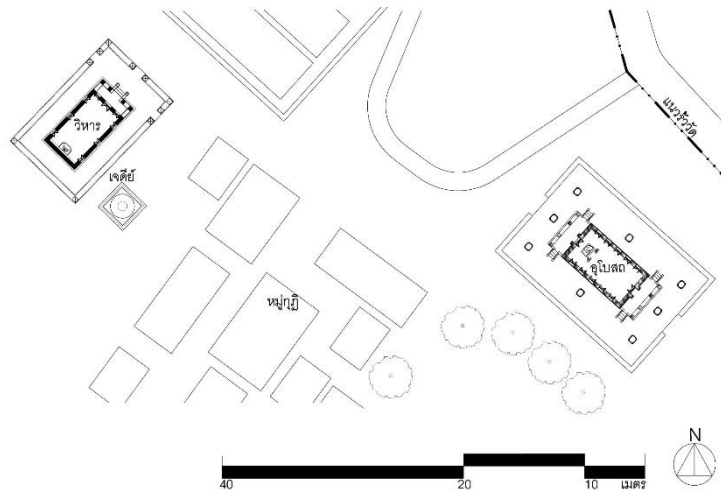

แผนผังที่ 23 ผังบริเวณวัดหนองพุทธาราม

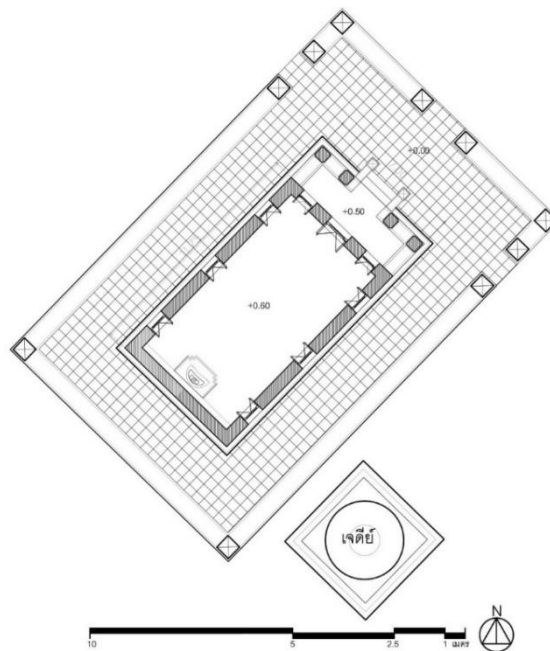
ผังบริเวณ

วัดหนองพุทธารามแบ่งพื้นที่เป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส โดยเขตพุทธาวาสแบ่งเป็น 2 ส่วนคือส่วนวิหาร(อุโบสถเดิม) และเจดีย์ย่อมุมสมัยอยุธยา อยู่ทางด้านทิศเหนือ และส่วนอุโบสถใหม่อยู่ทางด้านทิศตะวันออก ในส่วนของวิหารวางผังอาคารตามแนวแกนทิศตะวันออกเฉียงเหนือ- ตะวันตกเฉียงใต้ หันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือคือทางแม่น้ำท่าจีน มีเจดีย์ 2 องค์ตั้งขนานกับวิหารและมีร่องรอยเจดีย์ย่อมุมสมัยอยุธยา 1 องค์ตั้งอยู่ในแนวแกนเดียวกับวิหารทางด้านหน้า แต่ปัจจุบันไม่ปรากฏเจดีย์องค์นี้เนื่องจากมีการบูรณะลานวิหารขึ้นใหม่ทำให้ทับร่องรอยเจดีย์เก่า และส่วนอุโบสถหลังใหม่ตั้งอยู่ติดถนนสมภารคง วางผังอาคารตามแนวแกนทิศตะวันตกเฉียงเหนือ- ตะวันออกเฉียงใต้ หันด้านหน้าไปทางตะวันออกเฉียงใต้ คือหันไปทางวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

เขตสังฆาวาสของวัดหน่อพุทธางกูรประกอบด้วยหมู่กุฏิไม้วางผังรวมอยู่เป็นกลุ่มอาคารเดียวกัน โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัด ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเขตสังฆาวาสเป็นที่ตั้งของหอระฆัง เมรุ ศาลาสวดอภิธรรมและลานจอดรถ

แผนผังที่ 24 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดหน่อพุทธางกูร

แผนผังที่ 25 แสดงผังพื้นวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

วิหารหรืออุโบสถเดิม วัดหน่อพุทธางกูรสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลาย วิหารมีลักษณะโดยรวมเป็นอาคารทรงโรงก่ออิฐถือปูน แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 7.00 เมตร ยาว 11.80 เมตรโดยประมาณ มีมุขหน้ายาวประมาณ 2.20 เมตร ลักษณะเป็นอาคารขนาด 4 ห้องเสา ไม่มีเสาร่วมใน หลังคาทรงจั่ว ไม่ซ้อนชั้นมี 2 ตับ หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ปั้นปูนปิดเครื่องมุง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ประดับเครื่องล่ายอง ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ยื่นไชราหน้าจั่วเล็กน้อย หน้าบันด้านหน้าเป็นงานไม้แกะสลักปิดทองแต่ปัจจุบันหลังจากบูรณะเหลือเพียงเป็นไม้ทาสีดำเท่านั้น การประดับตกแต่งหน้าบันจากข้อมูลพบว่าลวดลายในปัจจุบันนั้นเกิดจากการบูรณะขึ้นมาใหม่ แต่เป็นลักษณะรูปแบบลายพฤกษาชาติ มีหน้ากระดานฐานพระและรวงผึ้งใต้หน้ากระดานฐานพระ

ผนังวิหารเป็นผนังรับน้ำหนักก่ออิฐฉาบปูนทาสีขาวรองรับด้วยฐานบัวลูกแก้วอกไก่ และฐานมีลักษณะแอ่นโค้งสำเภา ผนังบางส่วนมีรอยแตกร้าว ด้านสกัดด้านหน้ามีประตูทางเข้า 1 ตำแหน่ง บานประตูเป็นบานไม้ทาสีชาด ชุ้มประตูปูนปั้นทรงวิมาน ด้านข้างชุ้มประตูมี ช่องหน้าต่างข้างละ 2 ตำแหน่งบานหน้าต่างเป็นบานไม้ทาสีชาดด้านในเขียนสีเป็นภาพทวารบาล ชุ้มหน้าต่างปูนปั้นทรงวิมานเช่นเดียวกับชุ้มประตู ผนังด้านข้างทำช่องหน้าต่างด้านละ 3 ตำแหน่ง บานหน้าต่างเป็นบานไม้ทาสีชาดด้านในเขียนสีเป็นภาพทวารบาล ไม่ปรากฏชุ้มหน้าต่าง

ภายในวิหารประดิษฐานพระปางมารวิชัยเป็นพระพุทธรูปประธาน ประดิษฐานบนฐานชุกชีก่ออิฐปั้นปูน ด้านซ้าย- ขวาหน้าพระพุทธรูปประธานมีรูปพระสาวกในอิริยาบถยืนประนมมือหันเข้าหากัน ฝาเพดานทาสีแดงเข้ม ประดับลายดาวเพดาน ผนังภายในโดยรอบประดับภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 ด้านเป็นภาพเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และทศชาติชาดก โดยมีการสอดแทรกภาพวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะอาคารและผู้คนจะมีลักษณะของความเป็นจีนเข้ามาปะปนอยู่ ตามประเพณีนิยมในรัชกาลที่ 3 การดำเนินเรื่องแบ่งเรื่องราว ดังนี้

ด้านที่ 1 ผนังหุ้มกลองหน้า (ทิศเหนือ) ด้านบนเขียนภาพพระอินทร์ประทับ อยู่ในปราสาทล้อมรอบด้วยเหล่าเทวดา มุ่งหน้าไปบูชาพระประธานและ เจดีย์จุฬามณี

ด้านที่ 2 ผนังด้านขวาของพระประธาน (ทิศตะวันตก) เขียนภาพทศชาติชาดกโดยเน้นเขียนเฉพาะเหตุการณ์สำคัญ ภาพสัตว์หิมพานต์และนางอัปสรต่างๆ

ด้านที่ 3 ผนังด้านซ้ายของพระประธาน (ทิศตะวันออก) เขียนเรื่องพระเวสสันดรเต็มทั้งผนัง

ด้านที่ 4 ผนังหุ้มกลองหลัง (ทิศใต้) ด้านหลังพระประธานด้านบนเขียนภาพพระเจดีย์จุฬามณี ส่วนด้านล่างเป็นเรื่องในพุทธประวัติ

ภายนอกวิหารโดยรอบ กำหนดขอบเขตด้วยกำแพงแก้วสูง 0.70 เมตร มีทางเข้า 1 ตำแหน่ง ตรงกับหน้าวิหาร และทางเข้าอีก 2 ตำแหน่งทางด้านข้างวิหารทางด้านทิศใต้ของวิหารตั้งเจดีย์โบราณสมัยอยุธยาก่ออิฐถือปูนสี่เหลี่ยมย่อมุมตั้งขนานกับวิหาร 1 องค์ ส่วนเจดีย์อีก 2 องค์ ปัจจุบันไม่ปรากฏเนื่องจากการบูรณะลานวิหารใหม่

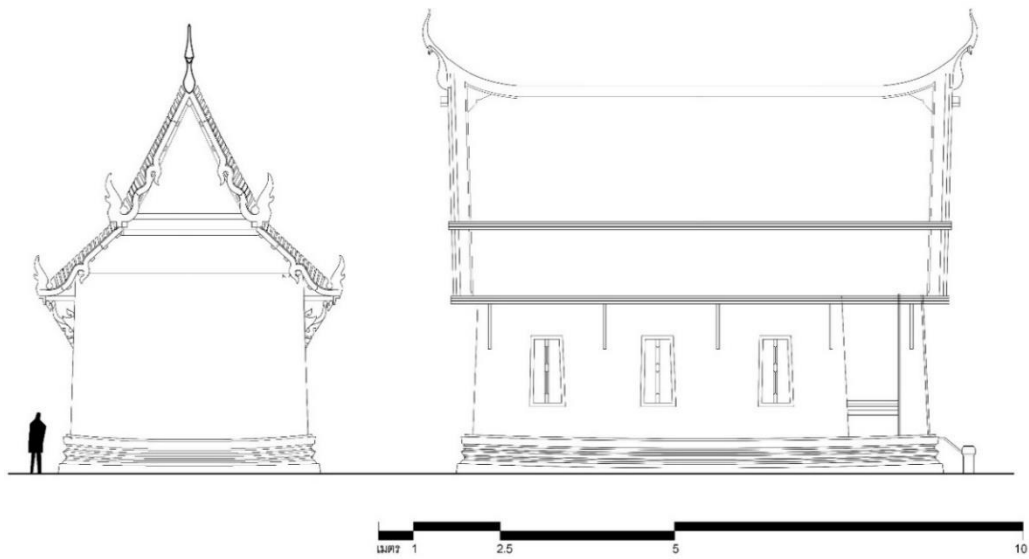
ภาพที่ 51 ทรรศนียภาพจากมุมมองด้านหน้าวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

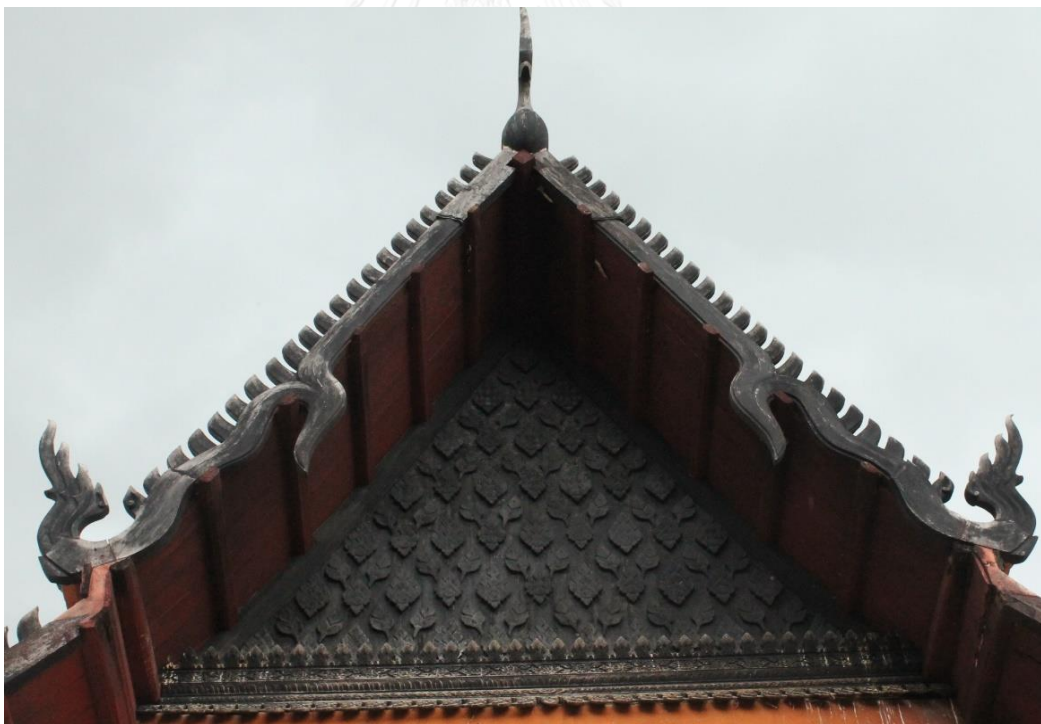
ภาพที่ 52 ทักษิณภาพมุมมองด้านหลังวิหารวัดหนองพุทราขาม

ภาพที่ 53 รูปตั้งด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือของวิหารวัดหนองพุทราขาม

ภาพที่ 54 รูปตัดด้านทิศตะวันตกและด้านทิศใต้ของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

ภาพที่ 55 การประดับตกแต่งหน้าบันและเครื่องล้ายของของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

ภาพที่ 56 ภาพถ่ายฐานปัทม์ของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

ภาพที่ 57 ภาพถ่ายซุ้มประตูและซุ้มหน้าต่างวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

ภาพที่ 58 บัวหัวเสา และคันทวยวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

ภาพที่ 59 ภาพถ่ายภายในวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

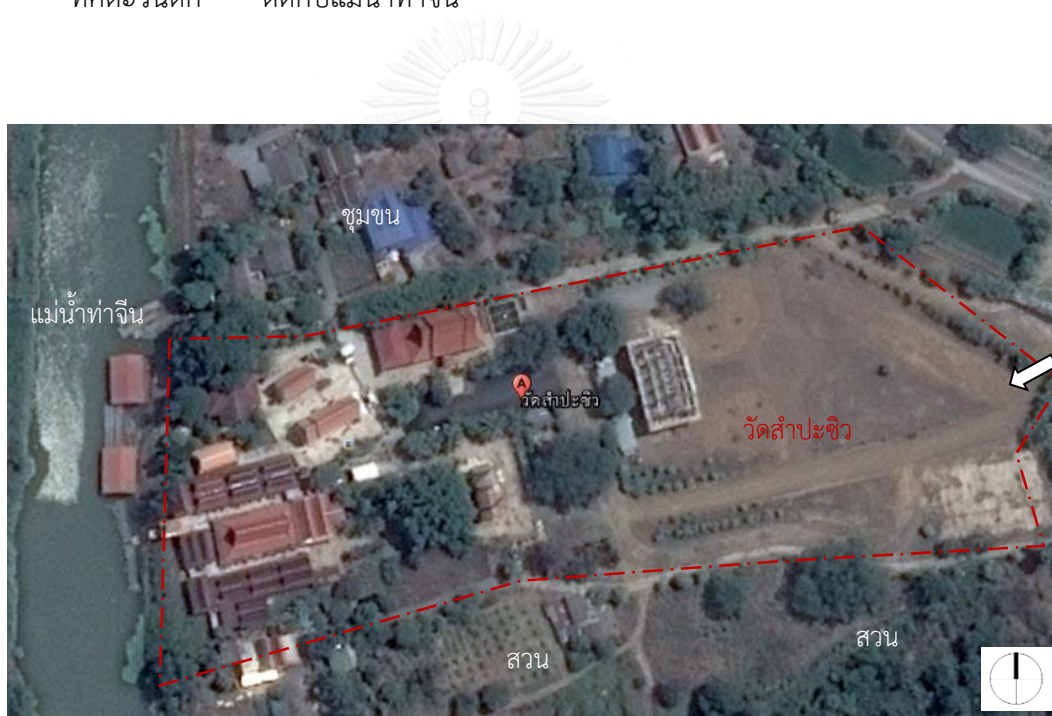
ตารางที่ 9 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

หัวข้อ		รายละเอียด
สถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษ		วิหาร วัดหน่อพุทธางกูร
ลักษณะที่ตั้ง		ในเขต ต.พิหารแดง อ.เมือง โดยอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณบุรี
ผังบริเวณเขต พุทธาวาส	อาคารทั้งหมด	วิหาร อุโบสถ เจดีย์
	การวางอาคาร	อุโบสถและวิหารอยู่คนละแนวแกน เนื่องจากเขตพุทธาวาสถูกแยกเป็น 2 ฝั่ง
	ทิศทาง	วิหารวางอาคารตามตะวัน
ผังพื้นอาคาร	ขนาดและอัตราส่วน	ขนาด 7.00 : 11.80 อัตราส่วน 1: 1.68 (ด้านสกัด:ด้านแป)
	พื้นที่อาคาร(ตร.ม.)	60.50 (ไม่รวมพื้นที่มุขหน้า)
	รูปแบบผังพื้น	ไม่มีเสาร่วมใน มีมุขหน้า รองรับด้วยเสา 4 ต้น ภายในแบ่งเป็น 4 ห้องเสา
องค์ประกอบ ทาง สถาปัตยกรรม ภายนอก	ส่วนฐาน	ฐานปัทม์บัวลูกแก้วอกไก่ปูนปั้น
	ส่วนเรือน	ผนังก่ออิฐถือปูนหนา ช่องประตูหน้า1ช่อง หน้าต่างข้างละ 3 ช่อง
	ส่วนหลังคา	ซ้อน 2 ชั้น มุงกระเบื้องดินเผา
การประดับ ตกแต่งภายนอก	หลังคา-หน้าบัน	เครื่องล่ายองประดับตกแต่งหลังคาเป็นปูนปั้นปิดทองประดับกระจกสี
	ประตู-หน้าต่าง	ซุ้มทรงวิมาน ขด เป็นงานปูนปั้น
	คันทวย-บัวหัวเสา	คันทวยไม้แกะสลักปัจจุบันถูกทาสีดำ บัวหัวเสาปูนปั้นทาสีขาว แบบบัวแฉก
การประดับ ตกแต่งภายใน	พระประธาน	ปางมารวิชัย
	ฐานชุกชี	ฐานสิงห์ ลูกแก้วอกไก่ ก่ออิฐถือปูน
	ฝ้าเพดานภายใน	งานจิตรกรรมภาพเขียนสี
	ผนังภายใน	งานจิตรกรรมภาพเขียนสี

3.2.4 วิหารวัดสำปะชิว

ตั้งอยู่เลขที่ 101 หมู่ที่ 3 ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน มีเนื้อที่ 20 ไร่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 1860 มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

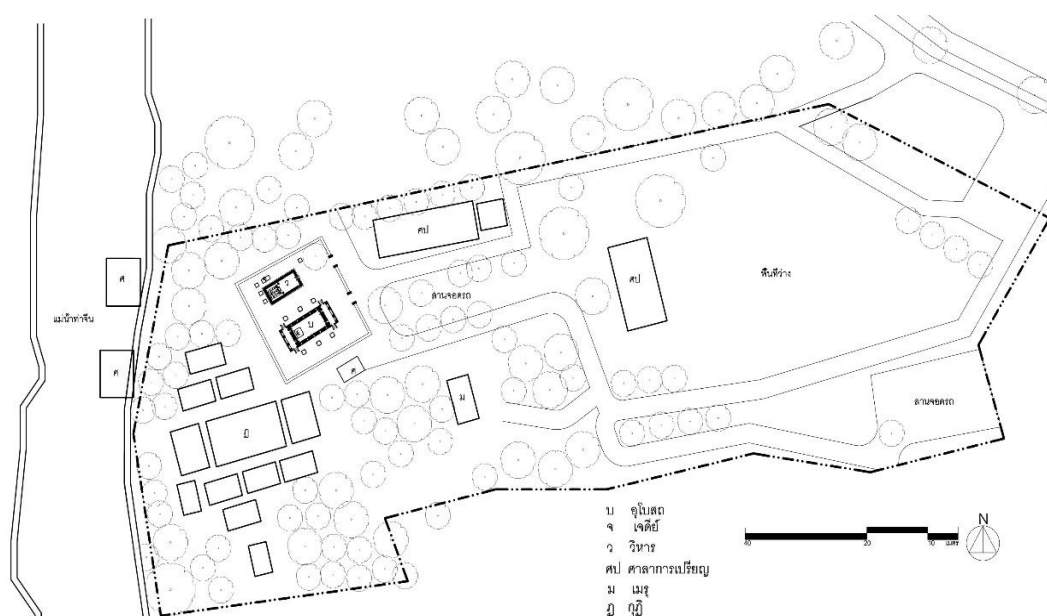
ทิศเหนือ	ติดกับชุมชน
ทิศใต้	ติดกับพื้นที่เกษตรกรรม
ทิศตะวันออก	ติดกับถนนสายสุพรรณ-ชัยนาท
ทิศตะวันตก	ติดกับแม่น้ำท่าจีน

ภาพที่ 60 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดสำปะชิว

วัดสำปะชิว เป็นวัดโบราณ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 1857 ในสมัยอยุธยา ตอนต้น จากเอกสารประวัติของวัดนี้ ระบุว่าแต่เดิม วัดสำปะชิวมีชื่อว่าวัดสางบัญชี เนื่องจากสถานที่แห่งนี้เป็นจุดพักของกองทัพขององค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพื่อตรวจสอบบัญชีจำนวนทหารในกองทัพหลังจากการทำศึก เนื่องจากเป็นวัดโบราณ บริเวณที่ตั้งและโดยรอบของวัดจึงค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีมากมาย ได้แก่พบแหล่งที่ตั้งเตาเผาภาชนะดินเผา และได้ขุดค้นพบเศษเครื่อง

สังคโลกและเครื่องถ้วยจีน จากริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนทั้ง 2 ฝั่ง และพระพุทธรูปศิลปะลพบุรีเนื้อสัมฤทธิ์³⁴ ภายในวัดประกอบด้วยโบราณสถานที่สำคัญคือ อุโบสถหลังเก่าที่มีอายุ 695 ปี โดยได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์แล้วภายในมีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยช่างฝีมือจากวิทยาลัยในวังชาย วิหารฐานสำเภา เจดีย์ย่อมุมสมัยอยุธยารอบวิหารฐานสำเภา จำนวน 5 องค์

แผนผังที่ 26 ผังบริเวณวัดสำปะชิว

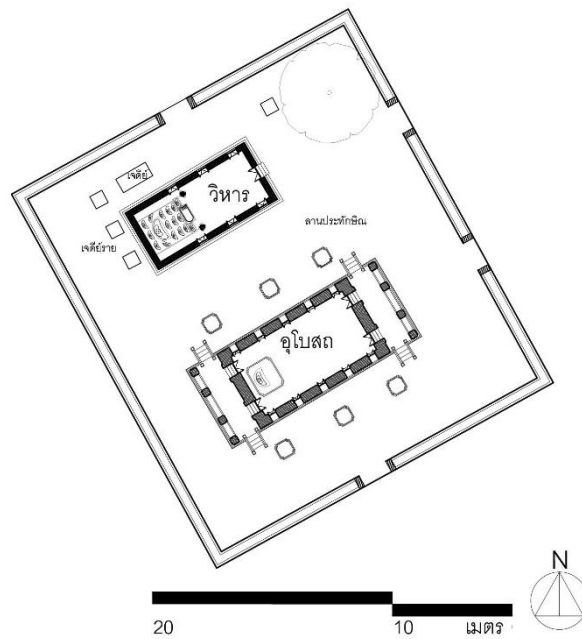
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ผังบริเวณ

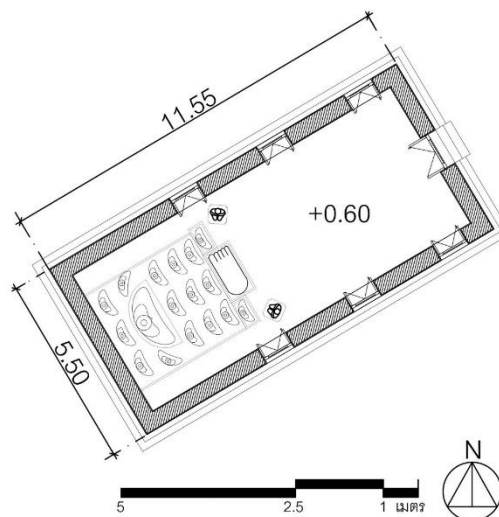
วัดสำปะชิวแบ่งพื้นที่เป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาสอยู่ทางทิศเหนือของวัด ในเขตพุทธาวาสประกอบด้วยอุโบสถ วิหาร เจดีย์รูปเรือสำเภา และเจดีย์ย่อมุมสมัยอยุธยา กำหนดขอบเขตด้วยกำแพงแก้วก่ออิฐปั้นปูนทาสีขาวสูงประมาณ 0.70 เมตร อุโบสถและวิหารวางผังคู่ขนานกันอยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก- ตะวันตก มีเจดีย์ทรงสำเภาและเจดีย์ย่อมุมอยู่ทางด้านทิศเหนือของวิหารทั้งหมด 2 องค์ ส่วนทางด้านทิศตะวันตกของวิหารมีเจดีย์ย่อมุมอยู่ 3 องค์ ในแนวแกน

³⁴ มนัส โอภากุล, ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2547), หน้า 60.

เขตสังฆาวาสของวัดสำปะชีวประกอบด้วยหมู่กุฏิไม้วางผังรวมอยู่เป็นกลุ่มอาคารเดียวกัน โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัดส่วนทางทิศตะวันออกของเขตสังฆาวาสเป็นที่ตั้งของเมรุ ศาลาสวดอภิธรรมและลานจอดรถ

แผนผังที่ 27 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดวัดสำปะชีว

แผนผังที่ 28 แสดงผังพื้นวิหารวัดสำปะชีว

วิหารวัดสำปะทิวสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา วิหารมีลักษณะโดยรวมเป็นอาคารทรงโรงก่ออิฐถือปูน ผนังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 5.50 เมตร ยาว 11.55 เมตรโดยประมาณ ลักษณะเป็นอาคารขนาด 4 ห้องเสา ไม่มีเสาร่วมใน หลังคาทรงจั่ว ไม่ซ้อนชั้นมี 2 ตับ หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ปั้นปูนปิดเครื่องมุง ยื่นไชราหน้าจั่วออกมาประมาณ 1.00 เมตร หน้าบันวิหารเป็นไม้ ไม่ปรากฏการประดับตกแต่ง

ผนังวิหารเป็นผนังรับน้ำหนักก่ออิฐฉาบปูนทาสีขาวรองรับด้วยฐานปัทม์และฐานมีลักษณะแอนโค้งสำเภา ผนังบางส่วนมีรอยแตกร้าว ด้านสกัดด้านหน้ามีประตูทางเข้า 1 ช่อง บานประตูเป็นบานไม้ทาสีชาด ไม่ปรากฏลวดลายและการประดับตกแต่ง ผนังอุโบสถด้านทิศเหนือและทิศใต้ทำช่องหน้าต่างด้านละ 3 ช่อง บานหน้าต่างเป็นบานไม้ทาสีชาด ไม่ปรากฏลวดลายและการประดับตกแต่งเช่นเดียวกับประตู

ภายในวิหารประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาทจำลองสมัยอยุธยาตอนต้น พระพุทธรูปชินราชจำลอง 1 องค์และพระพุทธรูปหินทรายเก่าแก่ จำนวน 16 องค์ ด้านซ้าย- ขวาหน้ารอยพระพุทธรูปบาทมีรูปพระสาวกในอิริยาบถยืนประนมมือเข้าหากัน ปัจจุบันไม่ปรากฏผ้าเพดานทำให้เห็นเป็นโครงสร้างหลังคาไม้

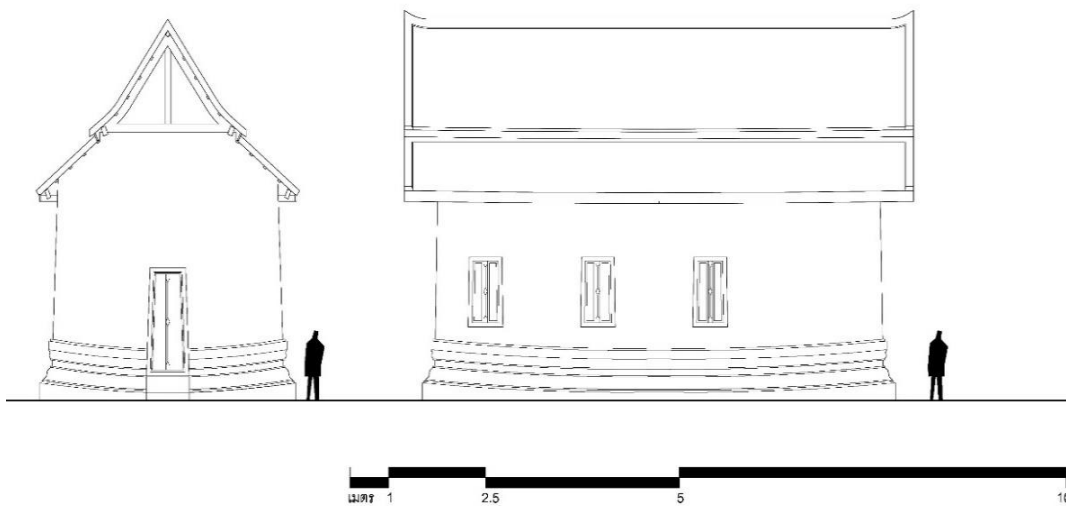
ภายนอกวิหารโดยรอบ กำหนดขอบเขตด้วยกำแพงแก้วสูง 0.70 เมตร มีทางเข้า 2 ทางจากด้านทิศตะวันออก ตรงกับหน้าวิหารและหน้าอุโบสถ ทางด้านทิศตะวันตกของวิหารตั้งเจดีย์โบราณสมัยอยุธยาก่ออิฐถือปูนสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองเรียงตามแนวกำแพงแก้ว ทั้งหมด 3 องค์ ทางด้านทิศเหนือของวิหารตั้งเจดีย์ทรงสำเภา 1 องค์และเจดีย์ย่อมุมอีก 1 องค์ในแนวแกนเดียวกัน

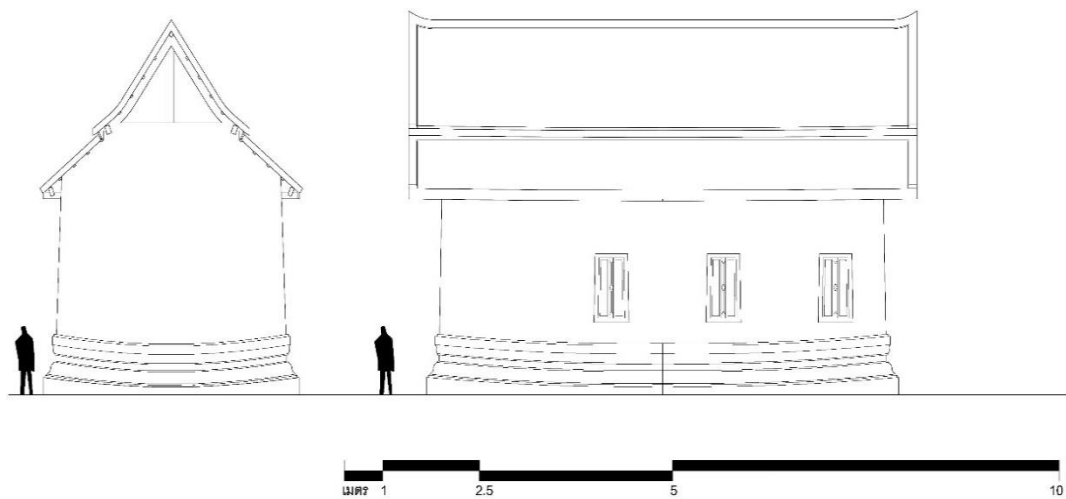
ภาพที่ 61 ทศนียภาพจากมุมมองด้านหน้าวิหารวัดสำปะชีว

ภาพที่ 62 ทศนียภาพจากมุมมองด้านหลังวิหารวัดสำปะชีว

ภาพที่ 63 รูปตั้งด้านทิศตะวันออกและด้านทิศใต้ของวิหารวัดสำปะชีว

ภาพที่ 64 รูปตั้งด้านทิศตะวันตกและด้านทิศเหนือของวิหารวัดสำปะชีว

ภาพที่ 65 ประตู และหน้าต่างวิหารวัดสำปะชีว

ภาพที่ 66 ภาพถ่ายภายในวิหารวัดสำปะชีว

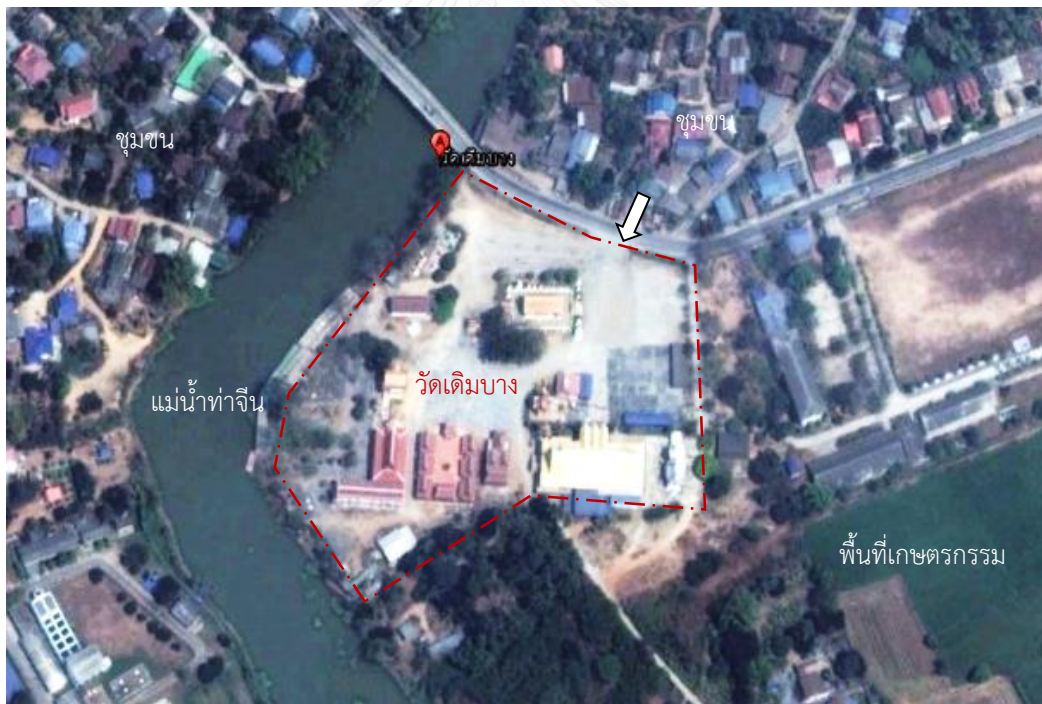
ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาวิหารวัดสำปะชีว

หัวข้อ		รายละเอียด
สถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษา		วิหาร วัดสำปะชีว
ลักษณะที่ตั้ง		ตำบลสนามชัย อ.เมือง ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน
ผังบริเวณเขต	อาคารทั้งหมด	วิหาร อุโบสถ เจดีย์
พุทธาวาส	การวางอาคาร	อุโบสถและวิหารอยู่คนละแนวแกน วางอาคารขนานกัน โดยวิหารอยู่ทางด้านทิศเหนือของอุโบสถ
	ทิศทาง	วิหารวางอาคารตามตะวัน
ผังพื้นอาคาร	ขนาดและอัตราส่วน	ขนาด 5.50 : 11.55 อัตราส่วน 1: 2.10 (ด้านสกัด:ด้านแป)
	พื้นที่อาคาร(ตร.ม.)	46.80
	รูปแบบผังพื้น	อาคารขนาด 4 ห้องเสา ไม่มีเสาร่วมใน
องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายนอก	ส่วนฐาน	ฐานปัทม์ แอนโค้งสำเภา
	ส่วนเรือน	ผนังก่ออิฐถือปูนหนา ช่องประตูหน้า 1ช่อง หน้าต่างข้างละ 3 ช่อง
	ส่วนหลังคา	หลังคาทรงจั่ว ไม้ซ้อนชั้นมี 2 ตับ หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา
การประดับตกแต่งภายนอก	หลังคา-หน้าบัน	ปั้นปูนปิดเครื่องมุง หน้าบันไม่ปรากฏการตกแต่ง
	ประตู-หน้าต่าง	ไม่มีซุ้มและไม่ปรากฏการประดับตกแต่ง
	คันทวย-บัวหัวเสา	-
การประดับตกแต่งภายใน	พระประธาน	ปางมารวิชัย
	ฐานชุกชี	ฐานสิงห์ ลูกแก้วอกไก่ ก่ออิฐถือปูน
	ฝ้าเพดานภายใน	-
	ผนังภายใน	-

3.2.5 อุโบสถวัดเดิมบาง

ตั้งอยู่เลขที่ 233 หมู่ที่ 1 ตำบลเดิมบาง อำเภอดีิมบางนางบัว จังหวัดสุพรรณบุรี ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน มีเนื้อที่ 46 ไร่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2451 มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

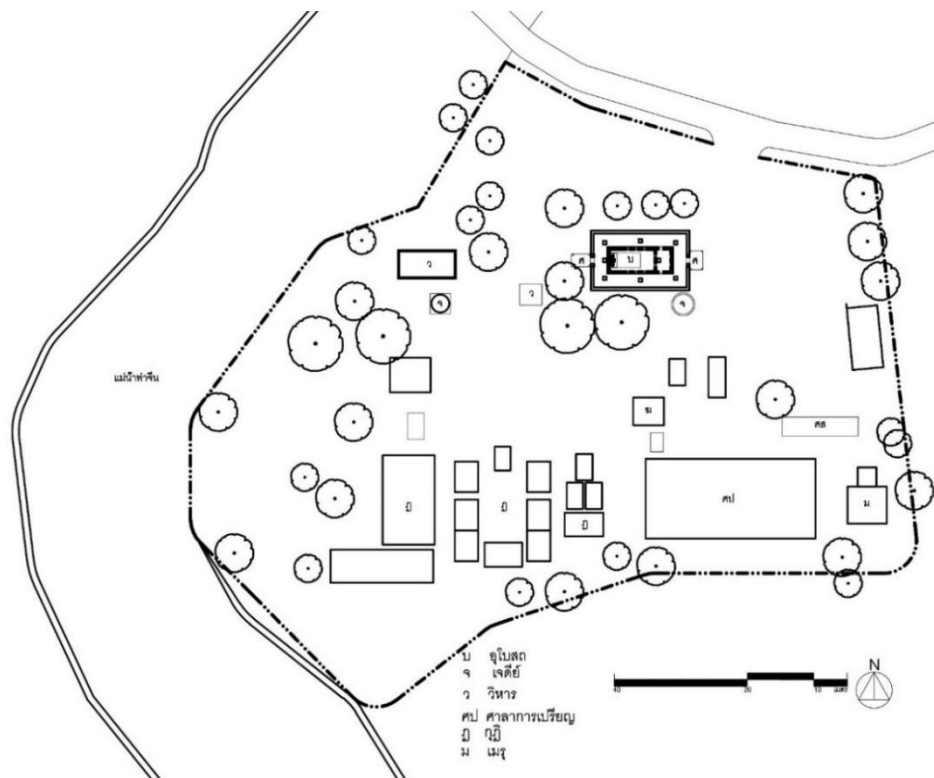
ทิศเหนือ	ติดกับถนนสาธารณะ
ทิศใต้	ติดกับบ้านท่าใหญ่
ทิศตะวันออก	ติดกับถนนสายสุพรรณ-ชัยนาท
ทิศตะวันตก	ติดกับแม่น้ำท่าจีน

ภาพที่ 67 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดเดิมบาง

วัดเดิมบาง จากข้อมูลของหนังสือประวัติวัดที่วราชอาณาจักร เล่ม 21 กล่าวว่าวัดเดิมบางตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2425 แต่ไม่ปรากฏนามผู้สร้างวัด เมื่อปี พ.ศ. 2451 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสคลองมะขามเฒ่า ได้เสด็จมาประทับที่หน้าวัดเดิมบาง และทรงพระราชทานนามวัดว่า “วัดคงคาราม” ภายในวัดประกอบด้วยโบราณสถานที่สำคัญคือ อุโบสถเก่าซึ่งภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนด้วยสีฝุ่น ซึ่งเขียนในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยเขียนเต็มผนังทั้ง 4 ด้าน เว้นเฉพาะช่องประตูและหน้าต่าง นอกจากนี้ภายในวัดยังมีโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ ธรรมมาสน์สมัยรัชกาลที่ 6 ภาพจิตรกรรมประดับศาลาการเปรียญ ปัจจุบันถอดเก็บอยู่ที่ศาลาอเนกประสงค์³⁵

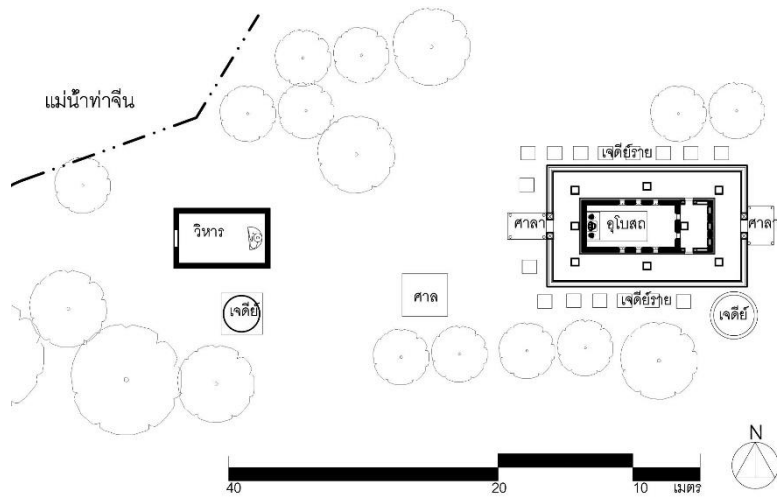
แผนผังที่ 29 ผังบริเวณวัดเดิมบาง

ผังบริเวณ วัดเดิมบางแบ่งพื้นที่เป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาสอยู่ทางทิศเหนือของวัด ในเขตพุทธาวาสประกอบด้วยอุโบสถ วิหาร เจติยทรงระฆัง และเจติยย่อมุม

³⁵ ศิลปากร, กรม, จิตรกรรมฝาผนังจังหวัดสุพรรณบุรี, (นนทบุรี: ไชเบอร์รี่, 2548), หน้า 105.

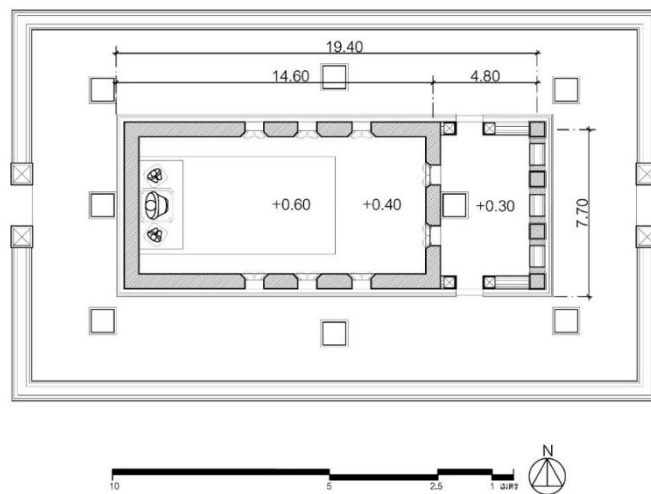
สมัยอยุธยา อุโบสถและวิหารวางผังอาคารอยู่ในแนวแกนเดียวกัน และหันด้านหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออก

เขตสังฆาวาสของวัดเดิมบางอยู่ทางด้านทิศใต้ของวัด ติดกับเรือกสวนไร่นาของชุมชน ประกอบไปด้วยหมู่กุฏิ ศาลาการเปรียญ หอระฆัง ส่วนทางทิศตะวันออกของเขตสังฆาวาสเป็นที่ตั้งของเมรุ, ศาลาสวดอภิธรรมและลานจอดรถ

แผนผังที่ 30 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดเดิมบาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนผังที่ 31 แสดงผังพื้นอุโบสถวัดเดิมบาง

อุโบสถวัดเดิมบางสร้างเมื่อ พ.ศ.2431 มีอายุกว่า 100 ปี เป็นสถาปัตยกรรมแบบสมัยอยุธยา อุโบสถมีลักษณะโดยรวมเป็นอาคารทรงโรงก่ออิฐถือปูนแผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 7.70 เมตร ยาว 19.40 เมตรโดยประมาณ มีลักษณะเป็นอาคารขนาด 6 ห้องเสาไม่มีเสาร่วมใน หลังคาทรงจั่วไม่ซ้อนชั้นมี 2 ตับ ด้านหน้าอุโบสถเป็นมุขทางเข้าคลุมด้วยหลังคาพะไลหรือจันทับ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเซรามิค ประดับเครื่องถ้วยชาม ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ยื่นไชราน้ำจั่วเล็กน้อย หน้าบันอุโบสถด้านหน้าประดับลวดลายปูนปั้นเป็นลายพระพุทธรูปปางทรงน้ำฝนประกอบลายพฤกษาชาติ ส่วนหน้าบันด้านหลังอุโบสถเป็นลายพระพุทธรูปปางมารวิชัยประกอบลายพฤกษาชาติ

ผนังพระอุโบสถก่ออิฐถือปูนโดยผนังรับน้ำหนักรองรับด้วยฐานสิงห์ ผิวผนังด้านนอกฉาบปูนเรียบและทาสีขาว ด้านสกัดด้านหน้ามีประตูทางเข้า 2 ตำแหน่ง บานประตูเป็นบานไม้ทาสีขาว ไม่ปรากฏลวดลาย ชும்ประตูปูนปั้นทรงบันแถลงเสาชும்ประดับตกแต่งด้วยปูนปั้นหน้าบันของชும்ประดับตกแต่งด้วยลายพฤกษาชาติ ผนังด้านข้างฉาบเรียบทาสีขาวทำเสาอิง ผนังอุโบสถด้านทิศเหนือและทิศใต้ทำช่องหน้าต่างด้านละ 3 ตำแหน่งที่ห้องเสาช่วงกลาง 3 ห้อง ชும்หน้าต่างปูนปั้นทรงบันแถลงคล้ายชும்ประตูหน้าบันของชும்ประดับตกแต่งด้วยลายพฤกษาชาติ เสารับชும்หน้าต่างประดับบัวปลายเสาปูนปั้น

ภายในอุโบสถประดิษฐานพระปางป่าเลไลยก์เป็นพระพุทธรูปประธาน อยู่ในพระอิริยาบถนั่งบนก้อนศิลา ห้อยพระบาททั้งสอง พระหัตถ์ซ้ายคว่ำวางบนพระชานุ พระหัตถ์ขวาหงายวางบนพระชานุ ด้านซ้าย- ขวาหน้าพระพุทธรูปประธานมีรูปพระสาวกในอิริยาบถนั่งประนมมือหันทางด้านเดียวกับพระประธาน ฝาเพดานทาสีแดงเข้ม ประดับลายดาวเพดาน ผนังภายในโดยรอบประดับภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 ด้านเป็นภาพเรื่องราวในพระพุทธศาสนา การดำเนินเรื่องแบ่งเรื่องราว ดังนี้

ด้านที่ 1 ผนังหุ้มกลองหน้า (ทิศตะวันออก) เขียนภาพพุทธประวัติตอนมารผจญเต็มผนัง

ด้านที่ 2 ผนังด้านขวาของพระประธาน (ทิศใต้) แบ่งเรื่องราวเป็นตอนบนและตอนล่าง ดังนี้

- ผนังตอนบน เขียนภาพเทพชุมนุมและอดีต พระพุทธเจ้า จำนวน 16 พระองค์
- ผนังตอนล่าง เขียนภาพพุทธประวัติช่วงต่างๆ

ด้านที่ 3 ผนังด้านซ้ายของพระประธาน (ทิศเหนือ) แบ่งเรื่องราวเป็น ตอนบนและตอนล่าง ดังนี้

- ผนังตอนบน เขียนภาพเทพชุมนุมและอดีต พระพุทธเจ้า จำนวน 16 พระองค์
- ผนังตอนล่าง เขียนภาพพุทธประวัติช่วงต่างๆ

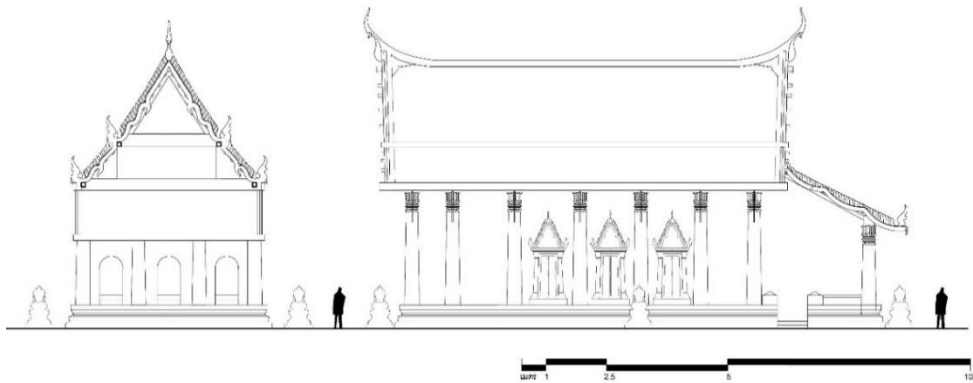
ด้านที่ 4 ผนังหุ้มกลองหลัง (ทิศตะวันตก) แบ่งเรื่องราวเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- ส่วนด้านซ้ายพระประธาน เขียนภาพเรื่องราวของ พระพุทธเจ้าเสด็จไปในพระราชพิธีถวายพระเพลิงของพระ บิดา ส่วนด้านขวาพระประธาน เขียนภาพเรื่องราวของ พระพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา และตอนที่เสด็จลง มาจากสวรรค์

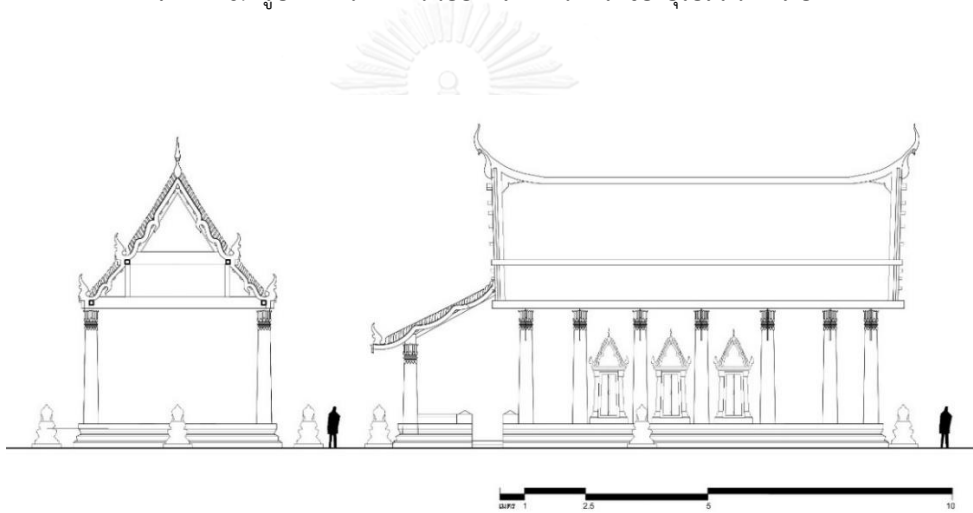
ชั้นทึบล้อมรอบอุโบสถเป็นแบบสีมานั่งแท่นงานปูนปั้น มีทั้งหมด 8 ตำแหน่ง รองรับด้วยฐานปัทมบัวลูกแก้วอกไก่ฝังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

ภาพที่ 68 ทศนิยมภาพจากมุมมองด้านหน้าอุโบสถ

ภาพที่ 69 รูปต้งด้านทิศตะวันออกและด้านทิศใต้ของอุโบสถวัดเดิมบาง

ภาพที่ 70 รูปต้งด้านทิศตะวันตกและด้านทิศเหนือของอุโบสถวัดเดิมบาง

ภาพที่ 71 ชุ่มประตู่ และชุ่มหน้าต่างอุโบสถวัดเดิมบาง

ภาพที่ 72 บัวหัวเสา และคันทวย

ภาพที่ 73 ภาพถ่ายพระประธาน และสีมาที่ลานประทักษิณรอบอุโบสถวัดเดิมบาง

ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลโดยสรุปจากการศึกษาอุโบสถวัดเดิมบาง

หัวข้อ		รายละเอียด
สถาปัตยกรรมที่ทำการศึกษา		อุโบสถ วัดเดิมบาง
ลักษณะที่ตั้ง		ตำบลเดิมบาง อ. เดิมบางนางบวช ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน
ผังบริเวณเขต พุทธาวาส	อาคารทั้งหมด	อุโบสถ วิหาร เจดีย์
	การวางอาคาร	อุโบสถและวิหารวางผังอาคารอยู่ในแนวแกนเดียวกัน หันด้านหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออก
	ทิศทาง	วิหารวางอาคารตามตะวัน
ผังพื้นอาคาร	ขนาดและอัตราส่วน	ขนาด 7.70 : 19.40 อัตราส่วน 1: 1.68 (ด้านสกัด:ด้านแป)
	พื้นที่อาคาร(ตร.ม.)	83.40
	รูปแบบผังพื้น	อาคารขนาด 6 ห้องเสา ไม่มีเสาร่วมใน
องค์ประกอบ ทาง สถาปัตยกรรม ภายนอก	ส่วนฐาน	ฐานสิงห์
	ส่วนเรือน	ก่ออิฐถือปูนโดยผนังรับน้ำหนัก ผิวผนังด้านนอกฉาบปูนเรียบและทาสีขาว ด้านสกัดด้านหน้ามีประตูทางเข้า 2 ช่อง
	ส่วนหลังคา	หลังคาทรงจั่วไม่ซ้อนชั้นมี 2 ตับ ด้านหน้าอุโบสถเป็นมุขทางเข้าคลุมด้วยหลังคาพะไล หลังคามุงกระเบื้องเซรามิค
การประดับ ตกแต่งภายนอก	หลังคา-หน้าบัน	ประดับเครื่องลายอง ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันปูนปั้นลายพระพุทธรูปประกอบลายพฤกษาชาติ
	ประตู-หน้าต่าง	ช่องประตูหน้า 2 ช่อง หน้าต่างข้างละ 3 ช่อง มีซุ้มปูนปั้นทรงบันแถลงหน้าบันของซุ้มเป็นลายพฤกษาชาติ
	คันทวย-บัวหัวเสา	คันทวยปูนปั้นทาสี บัวหัวเสาปูนปั้นทาสีทอง แบบบัวแวง
การประดับ ตกแต่งภายใน	พระประธาน	ปางป่าเลไลยก์ ด้านซ้าย-ขวามีพระสาวก 2 องค์
	ฐานชุกชี	ฐานปัทม์
	ฝ้าเพดานภายใน	งานจิตรกรรมภาพเขียนสี
	ผนังภายใน	งานจิตรกรรมภาพเขียนสี

3.3 ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอู่ทอง

การศึกษาอิทธิพลทวารวดีจากสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมในเมืองโบราณอู่ทอง เพื่อศึกษาหาเอกลักษณ์ของเมืองโบราณอู่ทองเพื่อนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการออกแบบโครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจะศึกษาจากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ถูกค้นพบในบริเวณเมืองโบราณอู่ทองและได้รับการดูแลโดยกรมศิลปากร

3.3.1 ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรม

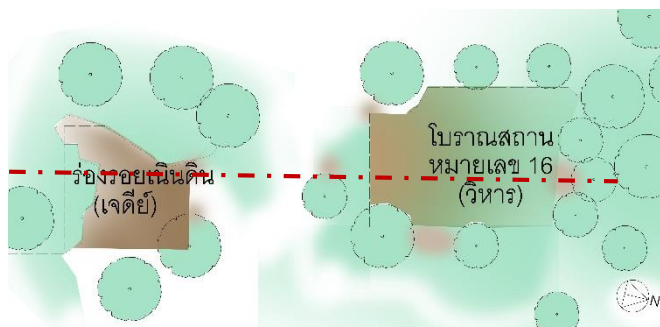
เมืองโบราณอู่ทองในอดีตเคยเป็นเมืองโบราณที่สำคัญ จึงมีการศึกษาประวัติศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์จากต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาเมืองโบราณอู่ทองจำนวนมาก โดยกรมศิลปากรได้ทำการขุดค้นและขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองโบราณอู่ทองเมื่อ พ.ศ. 2478 ปัจจุบันมีโบราณสถานกว่า 20 แห่ง³⁶ โดยเป็นโบราณสถานสมัยทวารวดีถึง 14 แห่ง ร่องรอยโบราณสถานแต่ละแห่งจะมีสภาพถูกทำลายจากการขุดรื้อโบราณวัตถุ ในเมืองโบราณอู่ทองในช่วงยุคสมัยทวารวดีนั้น เหลือเพียงฐานเจดีย์ ทำให้มีข้อจำกัดในการศึกษาอิทธิพลทวารวดีในงานสถาปัตยกรรม โดยกำหนดตำแหน่งโบราณสถานตามทะเบียนของกรมศิลปากร โดยผู้วิจัยได้แบ่งกรณีศึกษาเป็นทั้งหมด 2 ส่วน คือ ลักษณะการวางผังของพุทธสถานของเมืองโบราณอู่ทองและลักษณะของฐานสถาปัตยกรรมประเภทstupaและเจดีย์

3.3.1.1 ลักษณะการวางผังของพุทธสถานของเมืองโบราณอู่ทอง

จากการศึกษาลักษณะพุทธสถานของเมืองโบราณอู่ทองพบว่า มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ด้วยเหตุที่ว่า มีคติทางศาสนาเช่นเดียวกับเมืองโบราณในภาคกลางอื่นๆ เมืองโบราณอู่ทองมีร่องรอยของพุทธสถานที่หลงเหลืออยู่พอให้ศึกษามีเพียงแห่งเดียวที่ ซึ่งพอจะสันนิษฐานร่องรอยของวิหารและstupaเจดีย์ว่ามีลักษณะการวางผังแบบทวารวดีคือ โบราณสถานหมายเลข 16 ซึ่งพบว่า มีร่องรอยของฐานอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่สันนิษฐานว่าเป็นวิหาร ตั้งอยู่

³⁶ศิลปากร, กรม. รายงานสรุปแผนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี, 2552).

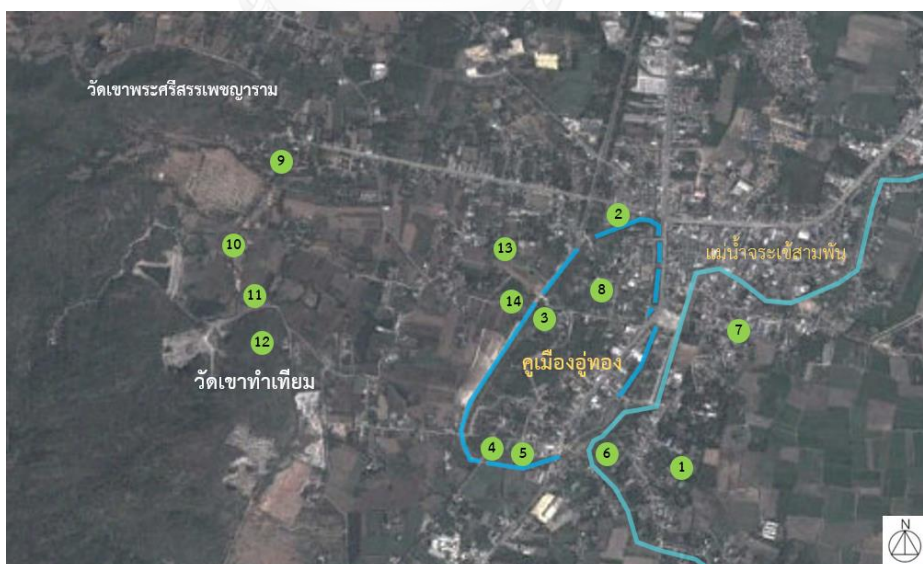
ด้านหน้าเนินดินที่มีลักษณะเหมือนกับฐานเจดีย์ เมื่อเปรียบเทียบกับการวางผังของพุทธสถานในเมืองโบราณอื่นๆก็พบว่ามิลักษณะเดียวกัน

แผนผังที่ 32 ลายเส้นแสดงร่องรอยของโบราณสถานหมายเลข 16

3.3.1.2 สถาปัตยกรรมประเภทสถูปเจดีย์

เมืองโบราณอู่ทอง มีผังเมืองเป็นรูปวงรี ตัวเมืองมีคูน้ำคันดินล้อมรอบภายในตัวเมือง และบริเวณโดยรอบมีโบราณกระจายอยู่ มีลักษณะที่สำคัญคือ ผังเมือง เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มณ มีคันดินและคูน้ำล้อมรอบ มีตำแหน่งโบราณสถานแสดง ดังนี้

ภาพที่ 74 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งโบราณสถานของเมืองโบราณอู่ทอง

โบราณสถานสำคัญของเมืองโบราณอุทงจากการขุดค้นของกรมศิลปากรสามารถสรุปได้เป็น 7 กลุ่ม³⁷ ตามพื้นที่ตั้ง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 โบราณสถานภายในตัวเมืองโบราณอุทง ประกอบด้วย

- โบราณสถานหมายเลข 3
- โบราณสถานหมายเลข 4
- โบราณสถานหมายเลข 5
- โบราณสถานหมายเลข 8

กลุ่มที่ 2 โบราณสถานรอบคูเมืองโบราณอุทง ประกอบด้วย

- โบราณสถานหมายเลข 1
- โบราณสถานหมายเลข 2
- โบราณสถานหมายเลข 6
- โบราณสถานหมายเลข 7
- โบราณสถานหมายเลข 13
- โบราณสถานหมายเลข 14

กลุ่มที่ 3 โบราณสถานที่ตั้งด้านทิศตะวันออกของเมืองโบราณอุทง

- เนินโบราณสถานกลางท้องนาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองอุทง

กลุ่มที่ 4 โบราณสถานที่ตั้งด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโบราณอุทง

ประกอบด้วย

- เจดีย์บนยอดเขาตีสลัก
- เจดีย์บนยอดเขาพระ
- โบราณสถานหมายเลข 16 (เสื่อมสภาพแล้ว)

³⁷ อินทิรา พงษ์นาค, “อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอุทงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม สหสาขาวิชา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 95.

- พื้นที่คันดินโบราณ ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโบราณอุ้งทอง คันดินทอดตัวตามแนวทิศเหนือ - ใต้ อยู่ระหว่างเขาโกปิตทองและเขาตาก้า

กลุ่มที่ 5 โบราณสถานด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุ้งทอง ประกอบด้วย

- เจดีย์หมายเลข 9
- เจดีย์หมายเลข 10
- เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์หมายเลข 10
- เจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตั้งอยู่บนยอดเขาพระ
- เนินโบราณสถานเป็นร่องรอยเจดีย์สมัยทวารวดีทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเขาพระ

กลุ่มที่ 6 โบราณสถานในกลุ่มคอกช้างดิน

กลุ่มที่ 7 โบราณสถานทางด้านทิศใต้ของเมือง “ถนนท้าวอุ้งทอง”

ในการวิจัยได้กำหนดคัดเลือกกรณีศึกษาเฉพาะสถาปัตยกรรมประเภทสถูปเจดีย์ที่สร้างในสมัยทวารวดี และมีร่องรอยของฐานหลงเหลืออยู่ชัดเจนเพื่อทำการรังวัดขนาดได้ ทำให้สรุปกรณีศึกษามีจำนวนทั้งหมด 7 แห่ง

ภาพที่ 75 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทสถูปเจดีย์

ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 1³⁸

ผังโบราณสถานหมายเลข 1	ข้อมูล	
 <p data-bbox="391 817 614 851">แผนผังโบราณสถานหมายเลข 1</p>	ประเภท	สถูปเจดีย์
	สถานที่ตั้ง	กลุ่มโบราณสถานรอบเมืองโบราณ อู่ทอง
	ขนาด	กว้าง 36.50 x 36.50 เมตร
	ลักษณะ	สถูปเจดีย์เป็นแบบฐานสี่เหลี่ยม มี ทางขึ้นทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ไม่มีการ ล้อมุม

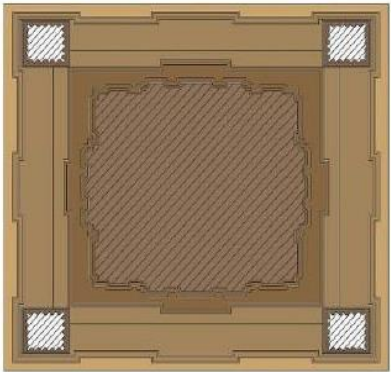
ภาพที่ 76 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 1

(ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2556. โครงการจัดทำแผนแม่บทและ
แผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dasta.or.th/dastaarea7/th>. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

³⁸มนัส เฝ่าวงษ์ศิลป์, “แผนอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เมืองโบราณอู่ทองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
ประวัติศาสตร์สุพรรณบุรี”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), หน้า 85.

ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 2³⁹

ผังโบราณสถานหมายเลข 2	ข้อมูล	
 <p data-bbox="406 862 667 891">แผนผังโบราณสถานหมายเลข 2</p> <p data-bbox="438 898 657 958">0 2 4 6 8 10 meters. North</p>	ประเภท	สถูปเจดีย์
	สถานที่ตั้ง	กลุ่มโบราณสถานรอบเมืองโบราณคูทอง
	ขนาด	กว้าง 28.35 x 28.35 เมตร สูง 1.00 เมตร
	ลักษณะ	เป็นแบบฐานสี่เหลี่ยม ชั้นล่างก่ออิฐย่อมุมทั้ง 4 ด้าน มีเจดีย์ทึบรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสตั้งอยู่ 4 มุม ขนาดเจดีย์ทึบกว้างด้านละ 4.20 เมตร มีเจดีย์องค์กลางตั้งอยู่บนฐาน มีระเบียงกว้าง 4 เมตร องค์เจดีย์แต่ละด้านก่อด้วยอิฐผสมแลง

ภาพที่ 77 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 2

³⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

ตารางที่ 14 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 3⁴⁰

ผังโบราณสถานหมายเลข 3	ข้อมูล	
 <p data-bbox="448 801 655 869">แผนผังโบราณสถานหมายเลข 3 0 1 2 3 4 5 meters. North</p>	ประเภท	สถูปเจดีย์
	สถานที่ตั้ง	กลุ่มโบราณสถานภายในเมืองโบราณอู่ทอง ตั้งอยู่ห่างจากคูเมืองด้านทิศตะวันตกเข้ามา 50 เมตร โดยประมาณ
	ขนาด	กว้าง 16.60 x 16.60 เมตร ฐานสูง 1.00 เมตร
	ลักษณะ	สถูปเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ย่อเก็จทุกด้าน มีมุขยื่น 3 มุข กว้างมุขละ 3.60 เมตร บนฐานมีร่องรอยการประดับด้วยเทวรูปประทับนั่งอยู่ในซุ้ม

ภาพที่ 78 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 3

(ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2556. โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dasta.or.th/dastaarea7/th>. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

⁴⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 88.

ตารางที่ 15 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 9⁴¹

ผังโบราณสถานหมายเลข 9	ข้อมูล	
 <p>แผนผังโบราณสถานหมายเลข 9</p>	ประเภท	สถูปเจดีย์
	สถานที่ตั้ง	กลุ่มโบราณสถานภายในเมืองโบราณอู่ทองตั้งอยู่ที่เชิงเขาพระ ห่างจากเมืองอู่ทองไปทางทิศตะวันตก 3 กิโลเมตร
	ขนาด	กว้าง 16.60 x 16.60 เมตร ฐานชั้นล่างสูง 1.30 เมตร
	ลักษณะ	สถูปเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานตอนบนก่ออิฐย่อมุมเป็นมุข มีซุ้มประดับ และเจดีย์ทึบฐานกลมตั้งอยู่ทั้ง 4 มุม โดยมีขนาดแต่ละองค์มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.50 เมตร

ภาพที่ 79 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 9

(ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2556. โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dasta.or.th/dastaarea7/th>. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

⁴¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 10

ผังโบราณสถานหมายเลข 10	ข้อมูล	
	ประเภท	สถูปเจดีย์
	สถานที่ตั้ง	กลุ่มโบราณสถานด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอู่ทอง ตั้งอยู่ที่เชิงเขาพระ ห่างจากเจดีย์หมายเลข 9 ออกไปทางทิศใต้ 500 เมตร โดยประมาณ
	ขนาด	เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 16.00 เมตร สูง 2.00 เมตร
	ลักษณะ	สถูปเจดีย์ฐานกลม เป็นลักษณะที่ได้รับอิทธิพลต้นแบบมาจากสถูปสาญจีของอินเดีย ตอนบนมีการก่ออิฐตรงขึ้นไป ไม่มีการย่อเป็นชั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 80 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 10

(ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2556. โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dasta.or.th/dastaarea7/th>. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

ตารางที่ 17 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 11⁴²

ผังโบราณสถานหมายเลข 11	ข้อมูล	
	ประเภท	สถูปเจดีย์
	สถานที่ตั้ง	กลุ่มโบราณสถานด้านทิศตะวันตกของเมืองโบราณอู่ทอง ตั้งอยู่ที่เชิงเขาทำเทียม ถัดจากเจดีย์หมายเลข 10 ไปทางทิศใต้ 500 เมตร โดยประมาณ
	ขนาด	กว้าง 10.60 x 10.60 เมตร ฐานชั้นล่างสูง 2.50 เมตร
	ลักษณะ	สถูปเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีการก่ออิฐตรงขึ้นไป ไม่มีการย่อเป็นชั้น

ภาพที่ 81 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 11

(ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2556. โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dasta.or.th/dastaarea7/th>. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

⁴²เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

ตารางที่ 18 แสดงข้อมูลการศึกษาโบราณสถานหมายเลข 13⁴³

ผังโบราณสถานหมายเลข 13	ข้อมูล	
	ประเภท	สถูปเจดีย์
	สถานที่ตั้ง	กลุ่มโบราณสถานรอบเมืองโบราณอู่ทอง ห่างจากคูเมือง 200 เมตร โดยประมาณ
	ขนาด	กว้าง 10.60 x 10.60 เมตร สูง 3.50 เมตร
	ลักษณะ	สถูปเจดีย์ฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสองชั้น ฐานชั้นล่างแต่ละเหลี่ยมยาว 5 เมตร สูง 1 เมตรและทำเป็นช่องแบบซุ้ม พระด้านละสองซุ้ม

ภาพที่ 82 ภาพถ่ายโบราณสถานหมายเลข 13

(ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน. 2556. โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dasta.or.th/dastaarea7/th>. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

⁴³เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

3.3.2 ลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรม

โบราณวัตถุสมัยทวารวดีถูกค้นพบที่เมืองโบราณอุทองมีจำนวนมาก จึงต้องกำหนดการศึกษาเฉพาะโบราณวัตถุที่มีความสำคัญตามทะเบียนของกรมศิลปากร และโบราณวัตถุนั้นต้องมีความสมบูรณ์พอที่จะวิเคราะห์เอกลักษณ์ กรรมวิธีและลวดลายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในโครงการวางผังและออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี ในขั้นตอนต่อไป โดยทำการศึกษาแบ่งกลุ่มเป็นลักษณะหน้าที่การใช้งาน ดังนี้

3.3.2.1 กลุ่มศิลปกรรมประเภทประดับตกแต่งอาคาร

1) แผ่นดินเผาภาพพระภิกษุอุ้มบาตร

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 1 เป็นศิลปะอินเดียแบบอมราวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 9 – 10 หรือประมาณ 1,600 – 1,700 ปีมาแล้ว ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าเป็นโบราณวัตถุที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียที่มีความเก่าแก่ที่สุด

ลักษณะสำคัญ วัสดุคือแผ่นดินเผา สลักภาพพระภิกษุ 3 องค์ ยืนอุ้มบาตร ครองจีวรคลุม จีวรมีลักษณะเป็นริ้ว มีขนาดกว้าง 20 ซม. สูง 16 ซม.

ภาพที่ 83 ภาพแผ่นดินเผาและลายเส้นสันนิษฐานลักษณะเดิม
(ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ, สุวรรณภูมิอยู่ที่นี้ที่แผ่นดินสยาม, หน้า 19)

2) ชิ้นส่วนปูนปั้นภาพพระพุทธรูปนาคปรก

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 1 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 9- 10

ลักษณะสำคัญ เป็นงานปูนปั้นภาพพระพุทธรเจ้าประทับขัดสมาธิไขว้พระ
บาทหลวมๆ แสดงถึงอิทธิพลศิลปะอมราวดีของอินเดีย นอกจากนี้ยังมีการขูดคั้น
เจือหัวนาคปูนปั้นในบริเวณใกล้เคียงกันชิ้นส่วนปูนปั้นหัวนาคและลำตัว มีขนาดกว้าง
17 ซม.สูง 16.50 ซม.

ภาพที่ 84 ภาพชิ้นส่วนปูนปั้นภาพพระพุทธรูปนาคปรก
(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ, หน้า 34)

3) ชิ้นส่วนปูนปั้นหัวนาค

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 3 ชิ้นส่วนหัวนาค 3 เศียร
เป็นศิลปะทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 9- 12 และยังพบชิ้นส่วนปูนปั้นหัวนาค
1 เศียรที่มีลักษณะเดียวกันบริเวณรอบคูเมืองอุทองจำนวนมาก

ลักษณะสำคัญ เป็นงานปูนปั้นหัวนาค สลักลวดลาย ด้านหลังมีลวดลายเป็น
เกล็ด สันนิษฐานว่าทำขึ้นเพื่อใช้ประดับตกแต่งอาคาร หรือเป็นส่วนหนึ่งของ
พระพุทธรูปนาคปรกที่ใช้ประดับพุทธสถาน

ภาพที่ 85 ภาพชิ้นส่วนปูนปั้นหัวนาคต่างๆ

4) แผ่นดินเผารูปเทวดาเหาะ

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 3 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12- 13

ลักษณะสำคัญ วัสดุเป็นดินเผา เป็นภาพบุคคลทำท่าเหาะ เอียงตัวไป
ทางขวา สวมเครื่องประดับ มีแถบผ้าพริ้วไปด้านหลัง คล้ายศิลปะอินเดียแบบคุปตะ
มีขนาดกว้าง 36 ซม. สูง 30 ซม.

ภาพที่ 86 ภาพแผ่นดินเผารูปเทวดาเหาะ

(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ, หน้า 35)

5) สิ่งสำริด

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 2 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานหล่อสำริดรูปสิงโตซึ่งเป็นสัตว์สำคัญที่ปรากฏในงานศิลปะมาตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลทางศิลปะมาจากอินเดีย เนื่องจากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ปรากฏสัตว์ดังกล่าวอยู่ในธรรมชาติ

ภาพที่ 87 ภาพสิงห์สำริด

(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุททองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ, หน้า 42)

5) แผ่นดินเผาภาพกนิรี

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 2 เป็นศิลปะทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 10- 12

ลักษณะสำคัญ วัสดุเป็นแผ่นดินเผาทำเป็นภาพนูนต่ำ รูปกนิรีสวมเครื่องประดับศีรษะ อยู่ในท่าเคลื่อนไหว ยกมือขวาและขาซ้ายไปด้านหลัง ขนาดกว้าง 23 ซม.สูง 23.50 ซม.

ภาพที่ 88 ภาพแผ่นดินเผาภาพกนิรี

6) ธรรมจักรและเสารฐาน

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 11 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12- 13

ลักษณะสำคัญ เป็นงานแกะสลักหิน เป็นธรรมจักรศิลาทรงกลม ฉลุซี่ล้อ
โปร่ง ที่ตัวฐานมีลายกลีบบัวบาน ส่วนของขอบธรรมจักรสลักเป็นลายวงกลมสลัก
สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ถูกค้นพบพร้อมกับทำรองธรรมจักรรูปสี่เหลี่ยมและเสาตั้ง
เป็นแท่งหินรูปแปดเหลี่ยม สลักลายอุษะที่หัวเสา ด้านล่างเสาสลักเป็นลายกลีบบัว
อยู่เหนือรูปหงส์กางปีกภายในกรอบสี่เหลี่ยม ขนาดธรรมจักรมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 95
ซ.ม. สูง 130 ซ.ม. แท่นฐานกว้าง 48 ซ.ม. ยาว 50 ซ.ม. เสารองรับธรรมจักรมี
เส้นผ่าศูนย์กลาง 25 ซ.ม. สูง 280 ซ.ม.⁴⁴

ภาพที่ 89 ภาพธรรมจักรและลวดลายบนธรรมจักร

7) พระพิมพ์แสดงภาพพุทธประวัติตอนมหาปาฏิหาริย์

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 9 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานดินเผาเป็นแผ่นพระพิมพ์ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ด้านหน้าทำเป็นรูปพระพุทธเจ้าประทับนั่งสมาธิบนบัลลังก์ดอกบัว บริเวณด้านล่างมี

⁴⁴ ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทุมพรและเรื่องราวสุวรรณภูมิ (พระนคร: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2550), หน้า 33.

รูปบุคคลยืนประคองก้านบัว และมีรูปบุคคล 2 คนนั่งขวาอยู่และมีบุคคล (โพธิสัตว์และเทวดา) ยืนเรียงกันที่มุมด้านบนสุดทั้งสองข้างทำเป็นรูปบุคคลอยู่ในวงกลม สันนิษฐานว่าหมายถึงพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งมีนักวิชาการบางท่านตีความหมายว่าเป็นภาพตอนแสดงมหาปาฏิหาริย์ตามคัมภีร์ทิวยาทานหนึ่งในคัมภีร์อวทาน ของนิกายสรรพาสติवास สันนิษฐานว่าทำขึ้นเพื่อประดับศาสนสถาน มีขนาดกว้าง 11 ซม. สูง 14 ซม.

ภาพที่ 90 ภาพพระพิมพ์ดินเผาแสดงภาพพุทธประวัติตอนมหาปาฏิหาริย์
(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทงและเรื่องราวสุวรรณภูมิ, หน้า 62)

8) ยอดเจดีย์

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 9 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานปูนปั้น สันนิษฐานว่าเป็นส่วนยอดเจดีย์สมัยทวาร
วดี เป็นบัวลูกแก้ว ไม่ปรากฏการประดับตกแต่ง

ภาพที่ 91 ภาพยอดเจดีย์

9) แท่ง (จุก) ดินเผารูปคชลักษณ์

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 3 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานดินเผา เป็นรูปเทวีประทับนั่งบนแท่นทรงกลม
ด้านล่างเป็นกลีบบัว พระหัตถ์ทั้งสองข้างถือก้านดอกบัวตูมระดับพระอุระ ด้านข้าง
สันนิษฐานว่าเคยเป็นรูปช้างชูงวงถือหม้อน้ำเพื่อรดน้ำอภิเษกให้กับพระเทวี แท่งดิน
เผา มีขนาดกว้าง 8 ซม. สูง 8 ซม.

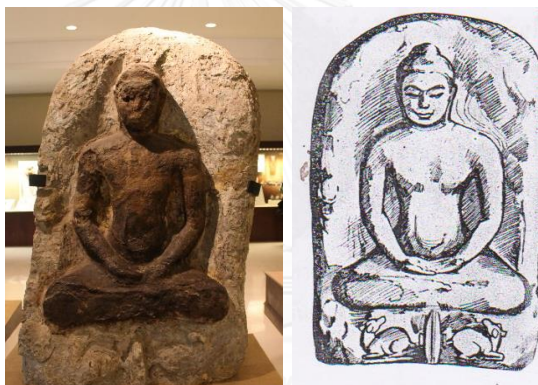
ภาพที่ 92 ภาพดินเผาและภาพลายเส้นรูปคชลักษณ์
(ที่มา: สุจิตต์ วงษ์เทศ, สุวรรณภูมิอยู่ที่นั่นที่แผ่นดินสยาม, หน้า 89)

3.3.2.2 กลุ่มศิลปกรรมประเภทรูปเคารพ

1) พระพุทธรูปปางสมาธิ

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 10 เป็นศิลปะทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานสลักหินเป็นแผ่นหินสลักนูนสูง พระหัตถ์ทั้งสองข้างวางซ้อนขาขวาทับซ้ายบนพระเพลา ด้านล่างตรงกึ่งกลางสลักเป็นภาพวงธรรมจักร มีรูปกวางหมอบด้านข้าง หมายถึงการแสดงธรรมครั้งแรก ของพระพุทธเจ้าที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ซึ่งลักษณะแบบภาพสลักนี้แสดงถึงอิทธิพลของศิลปะอินเดีย มีขนาดกว้าง 95 ซม.สูง 155 ซม.

ภาพที่ 93 ภาพถ่ายและภาพลายเส้นพระพุทธรูปปางสมาธิ
(ที่มา: ศิลปากร, กรม. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง, หน้า 18)

2) เศียรพระพุทธรูปทองคำ

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 2 เป็นศิลปะทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานหล่อทองคำ เป็นเศียรขนาดเล็ก พระพักตร์กลม พระขนงต่อกันเป็นปีกกา พระเนตรปิด พระโอษฐ์มียิ้ม พระกรรณยาวเรียว กว้าง 4 ซม.สูง 5.30 ซม.

ภาพที่ 94 ภาพเศียรพระพุทธรูปทองคำ
(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทธรณ์และเรื่องราวสุวรรณภูมิ, หน้า 47)

3) พระพิมพ์ดินเผาปางสมาธิ

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 2 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานดินเผา ภาพพระพุทธรูปปางสมาธิ ประทับ
นั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ทั้งคู่วางซ้อนขวาทับซ้ายบนพระเพลา ครองจีวรห่มเฉียง
ปรากฏชายผ้าที่ด้านหน้าพระเพลา ลักษณะเช่นนี้พบมากในศิลปะอินเดีย

ภาพที่ 95 ภาพพระพิมพ์ดินเผาปางสมาธิ
(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทธรณ์และเรื่องราวสุวรรณภูมิ, หน้า 60)

4) พระพุทธรูปสำริดปางแสดงธรรม

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 11 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13- 14

ลักษณะสำคัญ เป็นงานหล่อสำริด ยืน พระบาทชิดกัน พระหัตถ์ยกขึ้น ระดับพระอุระในท่าแสดงธรรม (วิตรรกะ) ทั้งสองพระหัตถ์ ลักษณะพระพักตร์ค่อนข้างกลม พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระนาสิกโด่งใหญ่ พระโอษฐ์อ้อมยิ้ม พระกรณยาวเกือบจรดป่า เม็ดพระศกเป็นตุ่มเล็ก ด้านหลังพระเศียร มีประภามณฑลเป็นวงโค้ง มีขอบนอกประดับลายคล้ายเปลวเพลิง ครองจีวรห่มคลุมแนบพระองค์ มีขนาดกว้าง 9.50 ซม. สูง 32 ซม.

ภาพที่ 96 ภาพพระพุทธรูปสำริดปางแสดงธรรม

3.3.2.3 กลุ่มศิลปกรรมประเภทเครื่องประดับ

ศิลปกรรมประเภทเครื่องประดับสมัยทวารวดี ได้ถูกค้นพบเป็นจำนวนมากที่เมืองโบราณอู่ทอง การเลือกนำมาศึกษาจึงเลือกเฉพาะชิ้นที่มีความสำคัญและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุโดยกรมศิลปากร

1) เครื่องประดับทองคำ (ลูกปัด)

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 1 เป็นศิลปะทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12

ลักษณะสำคัญ เป็นงานหล่อทองคำเป็นสร้อยลูกปัดทองคำขนาดเล็กรูปทรงกลมพร้อมจี้ทองคำฝังพลอย ตัวจี้เป็นรูปวงกลมมีรัศมีโดยรอบ ขอบทำเป็นลายเม็ดไข่ปลา ตรงกลางมีพลอยสีขาวประดับ ลูกปัดที่พบในเมืองโบราณอู่ทองส่วนใหญ่อยู่ในวัฒนธรรมทวารวดี

2) เครื่องประดับทองคำรูปกินรี

รายละเอียด ถูกค้นพบที่ โบราณสถานหมายเลข 10 เป็นศิลปะทวารวดี
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 9 - 10

ลักษณะสำคัญ เป็นงานหล่อทองคำเป็นห่วงกลมคล้ายกับตุ้มหู ด้านหน้าทำ
เป็นรูปบุคคลมีหน้าเป็นมนุษย์สวมตุ้มหูทรงกลม ลำตัวมีขนปกคลุม มีขาคล้ายกับนก
สันนิษฐานว่าเป็นรูปกินรี

ภาพที่ 97 ภาพเครื่องประดับทองคำ (ลูกปัด) และเครื่องประดับทองคำรูปกินรี
(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ)

3.4 ลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน

การศึกษาอิทธิพลทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน เพื่อศึกษาแนวความคิดในการนำความ
เป็นทวารวดีมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของอาคารเพื่อนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการออกแบบโครงการ
วางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจะศึกษาจาก
กรณีศึกษา 3 อาคาร ได้แก่ พระอุโบสถ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐมเจดีย์จัน
เสน และศาลาทำน้ำของวัดจันเสน จังหวัดนครสวรรค์

3.4.1 พระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์

วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง นครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร

พระอุโบสถ วัดพระปฐมเจดีย์ ออกแบบโดยสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 มีแนวคิดการออกแบบโดยยึดบริบทของพื้นที่แบบพอเพียงและไม่ทำให้ภาพโดยรวมของวัดเปลี่ยนไป มีการเปลี่ยนตำแหน่งพระประธานในอุโบสถโดยย้ายออกแจกแนวแกนเดิม ซึ่งแต่เดิมเคยหันหน้าออกจากองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นหันหน้าเข้าสู่ลานโถงซึ่งอยู่ระหว่างอาคารทั้งสองบนศาลาบริเวณนั้นแทน ทำให้เห็นได้ถึงการคำนึงถึงความสะดวกในการทำงานมากกว่าแนวคิดนิยมเดิม มีการออกแบบบนพื้นฐานของความประหยัดโดยตัดองค์ประกอบทางศิลปกรรมที่มีอยู่ในลักษณะงานแบบประเพณีหรืองานแบบแผนเดิมออก⁴⁵

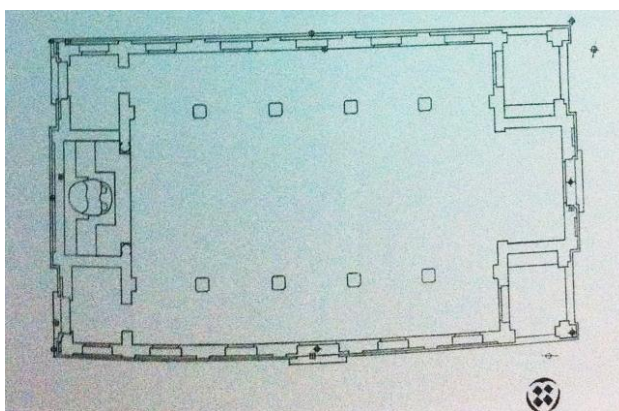
ผังพื้นพระอุโบสถเป็นอาคารทรงโรงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดด้านกว้าง 11.40 เมตร และด้านยาว 30.00 เมตรโดยประมาณ มีเสาร่วมใน ยกสูงจากพื้นประมาณ 0.25 เมตรช่วงหัวและช่วงท้ายห้องมีขนาดกว้างห้องละ 2.50 เมตร ส่วนช่วงกลางอีก 5 ห้องมีขนาดกว้างห้องละ 2.90 เมตร ช่วงกลางมีการทำช่องเปิดเป็นโถงทางเข้า ทำให้เกิดเป็นมุขโถงตรงส่วนของช่วงกลางที่ทำช่องประตูทำให้ช่องประตูนี้กลายเป็นโถงทางเข้าหลัก ส่วนห้องสุดท้ายไม่ได้ทำการร่นระยะผนังด้านข้างเข้าไปและกันห้องระหว่างห้องข้างและห้องกลางเพื่อให้เป็นโถงทางออก โดยที่ห้องกลางใช้เป็นประดิษฐานองค์พระประธาน

รูปแบบสถาปัตยกรรม ตัวเรือนมีบัวรดเกล้าที่ปลายผนังที่เชื่อมต่อกับหลังคาและมีปีกหลังคาด้านล่างคลุมโดยรอบ ยกคอสองสำหรับตั้งจั่ว หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีแบบหางมนประดับตกแต่งเครื่องลายองแบบรวระยะกา โดยส่วนปลายม้วนเข้าเป็นตัวหงา ใบระกาออกแบบให้เป็นลายขมวดเช่นเดียวกับตัวช่อฟ้ารวบจอม ยื่นไชราน้ำจั่วออกมาเพียงเล็กน้อยการประดับตกแต่งหน้าบันเป็นงานปูนปั้นรูปธรรมจักรกับกวางหมอบที่หน้าบัน ซึ่งรูปธรรมจักรกับกวางหมอบนิยมสร้างอย่างมากในวัฒนธรรมทวารวดี หมายความว่ามีการปฐมเทศนาของพระพุทธเจ้า ส่วนลายหน้าบันด้านหลังเป็นรูป คันฉ่อง มีลักษณะกลมกรุด้วยกระจก และในส่วนของผนังเรือนหุ้มกลองด้านหลังได้

⁴⁵ ศิลปากร, กรม. ศิลปะทวารวดีต้นกำเนิดพุทธศิลป์ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2552).

มุขประเจิด มีลวดลายเป็นตัวอักษรธรรม⁴⁶ ชும்ประตูเป็นทรงประรำ มีเฉพาะประตูทางเข้าหลักเท่านั้น ประตูอื่นๆจะประดับแค่เพียงลวดลายเล็กน้อยเท่านั้น

เสมาลอย สลักด้วยหินอ่อนแบ่งเป็น 2 ชุด ชุดแรกคือจตุโลกบาลทั้ง 4 ประดับบนแท่นบัวที่แนบกับหน้าเสาทั้ง 4 มุมของอาคาร ส่วนชุดที่ 2 นั้นออกแบบเป็นลวดลายสัญลักษณ์ พระมหามงกุฏและแว่นส่อง บนใบเสมาประดับตรงกึ่งกลางของอาคารแต่ละด้าน โดยติดไว้ที่มุขประเจิด ด้านหน้าและด้านหลัง 2 ใบ กึ่งกลางผนังด้านยาวอีก 2 ใบ

แผนผังที่ 33 แสดงผังพื้นพระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์

ภาพที่ 98 ลักษณะการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมพระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

⁴⁶ สมคิด จิระทัศนกุล, งานออกแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาวิชาการและสร้างองค์ความรู้สถาบันศิลปสถาปัตยกรรมไทยเฉลิมพระเกียรติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556).

ภาพที่ 99 ลักษณะการประดับตกแต่งเสมาและพระประธานภายในพระอุโบสถ
วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

(ที่มา: ศิลปากร, กรม. ศิลปะทวารวดีต้นกำเนิดพุทธศิลป์ในประเทศไทย)

3.4.2 เจดีย์วัดจันเสน

เจดีย์จันเสน วัดจันเสน ออกแบบโดย อาจารย์วันนิดา พึ่งสุนทร มีแนวความคิดในการออกแบบลวดลายให้เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดีซึ่งศึกษาจากลวดลายต่างๆจากหลักฐานโบราณวัตถุเข้ามาประกอบโดยคำนึงถึงเทคโนโลยีการก่อสร้างในปัจจุบัน รวมถึงสภาพดินฟ้าอากาศและการใช้แสงธรรมชาติเข้ามาภายในอาคารด้วยการใช้หน้าต่างเป็นแบบลูกมะหวด โดยภายในเป็นอาคารจัดแสดงศิลปวัตถุสมัยทวารวดีที่ค้นพบที่เมืองโบราณจันเสน โดยส่วนยอดเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ องค์เรือนธาตุประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก

องค์ประกอบการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมมีการประยุกต์ลวดลายในศิลปะทวารวดีมาใช้ โดยเฉพาะส่วนหน้าบันส่วนยอดของปinnacleเป็นรูปท้าวกระสวยซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งซึ่งพบได้ในศิลปะทวารวดี และกอบลายพฤษชาติ หน้าบันทั้ง 4 ทิศนั้นมีตราสัญลักษณ์ของสังเวชนียสถานสำคัญ 4 แห่ง บานประตูเป็นบานไม้แกะสลัก ส่วนฐานอาคารมณฑปประดับด้วยประติมากรรมรูปสัตว์ซึ่งทำจากหินทราย เช่น คนแคระ ยักษ์และสัตว์ต่างๆ

ภาพที่ 100 ภาพถ่ายเจดีย์ วัดจันเสน จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 101 ลักษณะโบราณวัตถุที่ถูกนำไปเป็นแนวคิดประดับตกแต่งอาคาร
(ที่มา: จิรวิฐ เจริญราษฎร์, เมืองโบราณจันเสน, หน้า 4)

ภาพที่ 102 ลักษณะการประดับตกแต่งฐานประติมากรรมรูปคนแคระและสัตว์ซึ่งทำจากหินทราย

ภาพที่ 103 แสดงลักษณะการประดับตกแต่งซุ้มประตู ส่วนยอดซุ้มออกแบบเป็นรูปท้าวฤเวระ

3.4.3 ศาลาวัดจันเสน

ศาลาท่าน้ำ วัดจันเสน ออกแบบโดย อาจารย์วินิตา พึ่งสุนทร มีแนวความคิดในการออกแบบ ลวดลายให้เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดีเช่นเดียวกับองค์เจดีย์

ผังพื้นที่อาคารมีการเชื่อมต่อระดับพื้นดินและระดับน้ำเข้าด้วยกันแบ่งอาคารเป็น 2 ส่วนคือ ศาลาส่วนด้านบนและศาลาส่วนล่าง โดยศาลาส่วนบนมีการเปิดพื้นที่ลานด้านหน้าและมีความต่อเนื่อง ในการส่งถ่ายผู้ใช้งานลงสู่ศาลาจตุรมุขด้านล่าง มีหลังคาชั้นลดเชื่อมต่อระหว่างทั้งสองอาคาร ในส่วน ศาลาด้านล่างมีการเน้นการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำโดยการชักระเบียง ยกมูขออกไปตามแนวแกนโดยอาคาร นั้นมีระดับสูงเสมอน้ำและมีพื้นที่ส่วนกลางศาลายกระดับสำหรับนั่ง

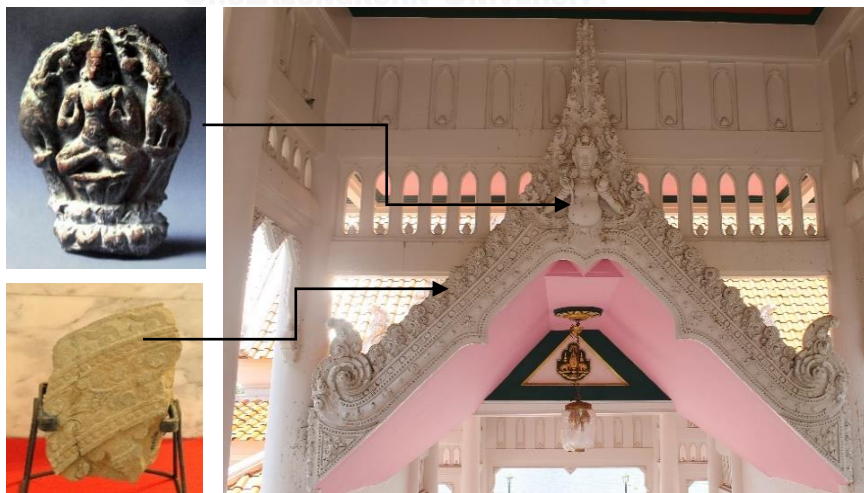
องค์ประกอบการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมมีแนวคิดต่อเนื่องมาจากองค์เจดีย์วัดจันเสน เครื่องลายองเป็นลักษณะช่อฟ้ารวบจอมเป็นรูปท้าวฤเวระ ใบระกาใบระกาออกแบบให้เป็นลายขมวด ส่วนหน้าบันและปั้นลมเป็นงานปั้นปูนสด แสดงเรื่องราวพุทธประวัติสำคัญ เช่น ตอนแสดงปฐมเทศนา ตอนมารผจญและตอนชลลักษณ์ เป็นต้น

ภาพที่ 104 ภาพถ่ายศาลาจันเสน วัดจันเสน จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 105 ภาพถ่ายแสดงลักษณะการประดับตกแต่งหน้าบัน

ภาพที่ 106 แสดงลักษณะแนวทิศการประดับตกแต่งจากโบราณวัตถุ

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษากรณีศึกษาในหัวข้อ วัดในเมืองโบราณอุทอง สถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี และอิทธิพลทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอุทอง ต้องการมุ่งเน้นถึงข้อมูลที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพโดยเฉพาะรูปแบบสถาปัตยกรรมและลักษณะเฉพาะของอิทธิพลทวารวดีในเมืองโบราณอุทอง

4.1 ลักษณะกิจกรรมและการใช้งานของวัดในเมืองโบราณอุทอง

วัดกรณีศึกษาอยู่ในพื้นที่เขตพิเศษเมืองโบราณอุทอง ซึ่งเป็นทั้งวัดสำหรับชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวทำกิจกรรมสำหรับพุทธศาสนิกชน โดยมีเส้นทางการเข้าถึงที่เชื่อมต่อกัน วัดกรณีศึกษาที่ตั้งบริเวณแนวเขาทางทิศตะวันตกของเมืองโบราณอุทองทุกแห่ง ปรากฏโบราณสถานสำคัญตั้งอยู่บนเขาจากการศึกษาพบว่ากิจกรรมหลัก คือ เป็นวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ส่วนกิจกรรมรองลงมาเป็นวัดที่เปิดสถานปฏิบัติธรรม ค่าอบรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน และสำนักสงฆ์

ภาพที่ 107 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งของวัดกรณีศึกษาในเมืองโบราณอุทอง

4.2 ลักษณะที่ตั้งและการวางผังบริเวณวัด

4.2.1 การวางผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาในเมืองโบราณอู่ทอง

พื้นที่ตั้งของเมืองโบราณอู่ทองนั้นอยู่ในเส้นทางคมนาคมและเส้นทางเดินทัพมาแต่โบราณทำให้เกิดพุทธศาสนสถานรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาปรากฏอยู่บริเวณโบราณสถาน จนพัฒนาเป็นวัดกรณีศึกษาในปัจจุบัน

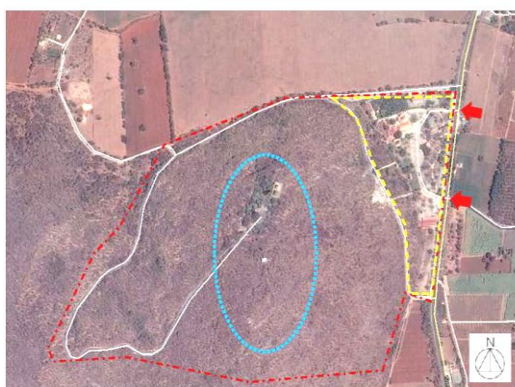
จากการศึกษาวัดกรณีศึกษาพบว่าวัดทุกแห่งปรากฏโบราณสถานอยู่บนเขา ทำให้รูปแบบของผังบริเวณถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนโบราณสถานและส่วนใช้งานปัจจุบันที่อยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา ซึ่งทั้งสองส่วนนั้นมีเส้นทางสัญจรเชื่อมถึงกัน โดยมีบันไดสำหรับเดินขึ้นเขาและทางสำหรับรถยนต์เพื่อไปสู่สักการะโบราณสถานสำคัญด้านบน

วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม

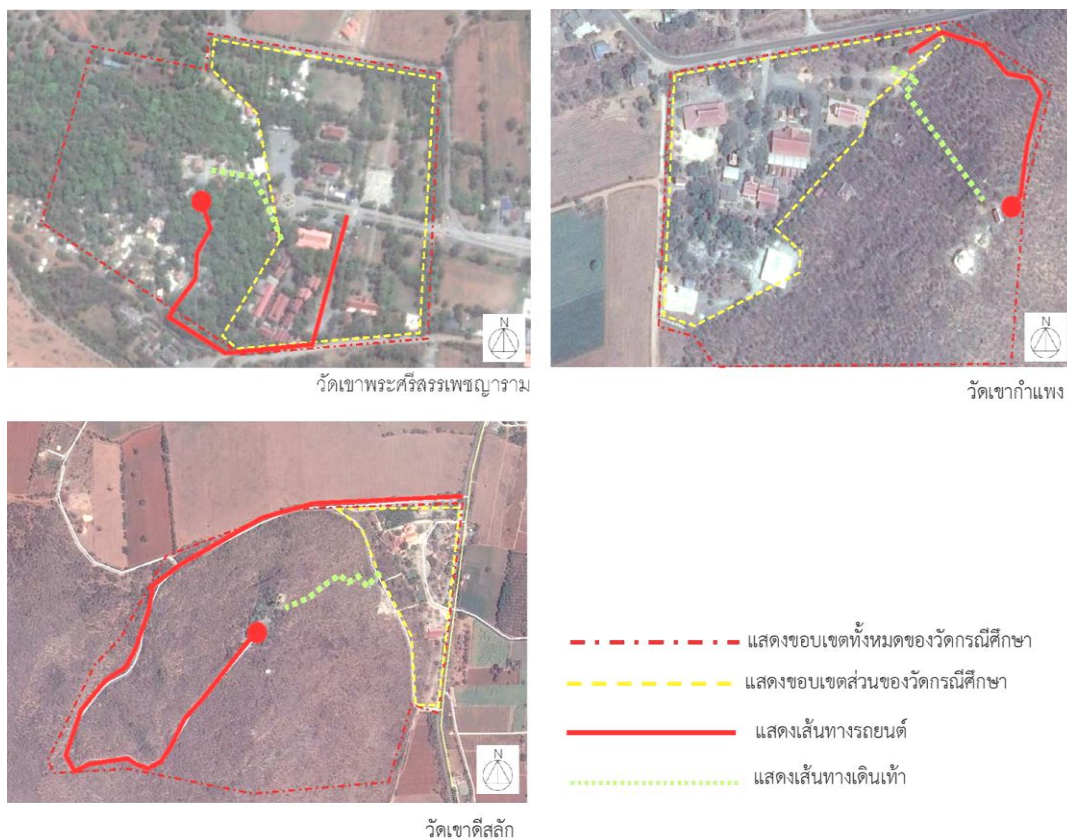
วัดเขากำแหง

วัดเขาตีสลัก

- ขอบเขตทั้งหมดของวัดกรณีศึกษา
- บริเวณโบราณสถานของวัดกรณีศึกษา
- - - ขอบเขตส่วนส่วนใช้งานปัจจุบันของวัดกรณีศึกษา
- ← ทางเข้าวัดกรณีศึกษา

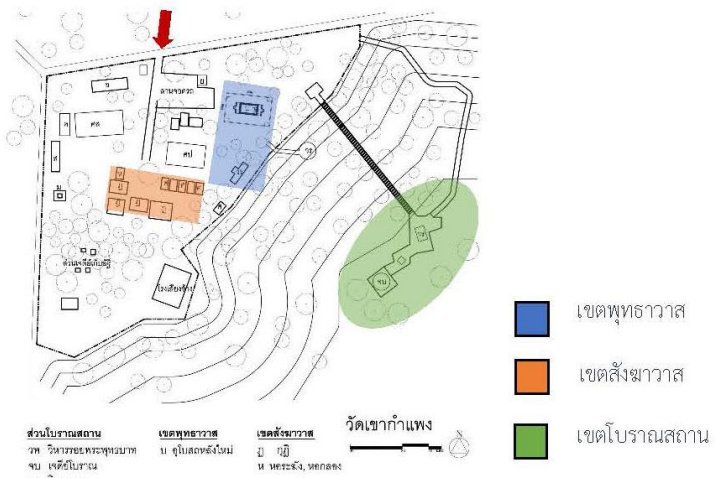
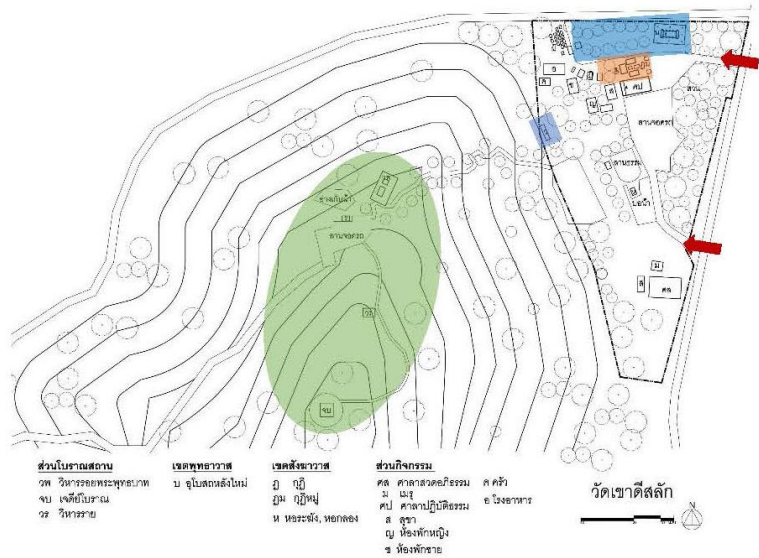
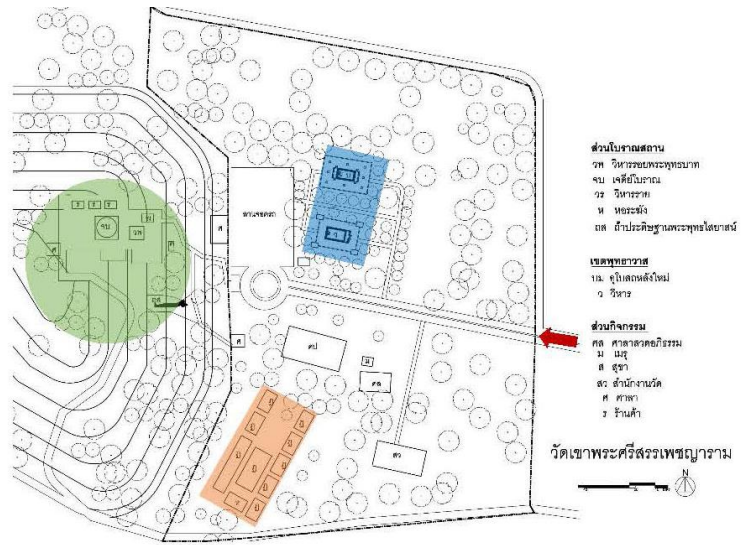
ภาพที่ 108 ภาพถ่ายทางอากาศของวัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทอง

ภาพที่ 109 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงเส้นทางสัญจรของวัดกรณีศึกษาในอำเภออุทุมทอง

ส่วนโบราณสถานพบว่ามืองค์ประกอบหลัก ได้แก่ เจดีย์สมัยอยุธยาที่ถูกสร้างซ้อนทับบนโบราณสถานสมัยทวารวดี และองค์ประกอบรองที่พบเฉพาะวัดกรณีศึกษาบางแห่งที่มีความสำคัญ ได้แก่ วิหารรอยพระพุทธรูป วิหารราย ที่วัดเขาพระศรีสรรเพชญารามและวัดเขาดีสลัก

รูปแบบของผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาในส่วนพื้นที่ใช้งานปัจจุบัน พบว่ามืองค์ประกอบหลัก ได้แก่ อุโบสถ หมุกุฎี ศาลาการเปรียญ ศาลาสวดอภิธรรมและเมรุ ส่วนองค์ประกอบรองที่พบเฉพาะวัดกรณีศึกษาบางแห่งเช่น วิหารราย พระเจดีย์ เป็นต้น ส่วนใหญ่ด้านหน้าวัดและอาคารสำคัญในเขตพุทธาวาสจะหันไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นทิศที่ตั้งของคูเมืองอุทุมทองและแม่น้ำจระเข้สามพัน ยกเว้นวัดเขากำแพงซึ่งหันหน้าวัดไปทางทิศเหนือ การจัดผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาพบว่าที่มีจุดร่วมกันอย่างชัดเจนคือ เขตพุทธาวาสจะอยู่ทางทิศเหนือของวัดและเขตสังฆาวาสจะอยู่ทางทิศใต้ของวัดเสมอซึ่งปรากฏในทุกวัดกรณีศึกษา

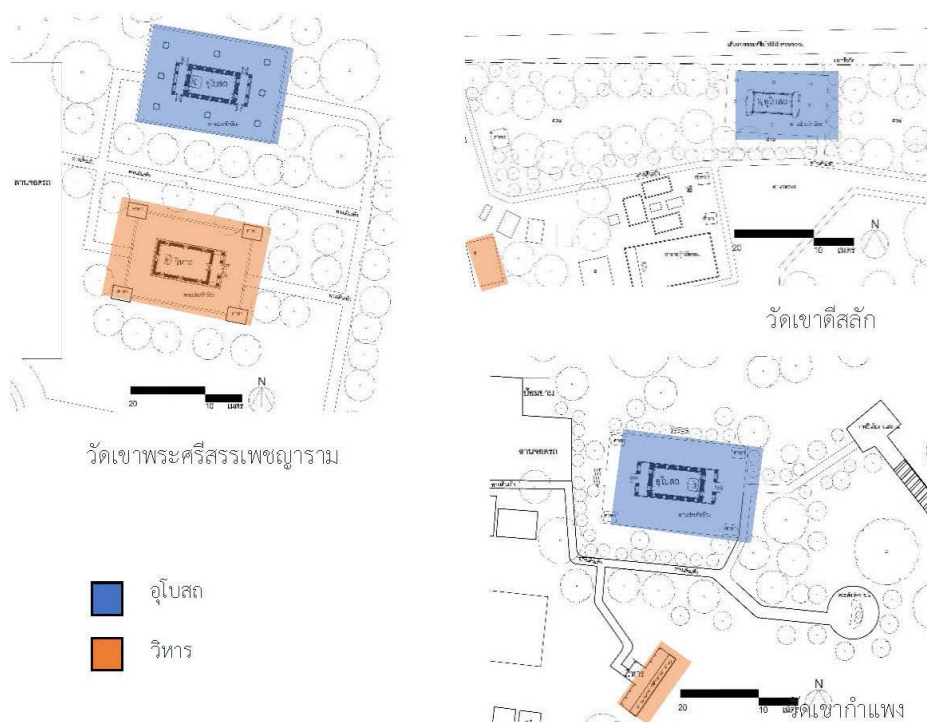

แผนผังที่ 34 ผังบริเวณวัดกรณีศึกษาในอำเภออุทอง

4.2.2 การวางผังบริเวณอาคารเขตพุทธาวาสของวัดกรณีศึกษาในอำเภออุทุมทอง

จากวัดกรณีศึกษาพบว่าเขตพุทธาวาสจะอยู่ทางทิศเหนือของวัด และเขตพุทธาวาสปัจจุบันมักหันไปทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นทิศที่ตั้งของคูเมืองอุทุมทองและแม่น้ำจะระเข้าสามพัน มีเพียงวัดเขากำแพงที่เขตพุทธาวาสหันไปทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นด้านถนนสาธารณะอาจเป็นเพราะอุโบสถและวิหารถูกสร้างขึ้นมาภายหลัง จึงค้ำนึ่งถึงเส้นทางสัญจรในปัจจุบันมากกว่า

เขตพุทธาวาสทุกวัดมีองค์ประกอบหลักคืออุโบสถและวิหาร แต่วิหารของวัดนั้นไม่ได้วางตัวอยู่ในแนวแกนของอุโบสถ ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณเชิงเขาและมีขนาดเล็ก มีเพียงศรีสรรเพชญารามเท่านั้นที่อุโบสถและวิหารวางผังคู่ขนานกัน อย่างไรก็ตามพบว่า ลักษณะการวางผังของเขตพุทธาวาสในปัจจุบัน แม้ว่าจะถูกสร้างใหม่บนที่ราบแต่ก็ มีความสัมพันธ์กับโบราณสถานด้านบนเสมอ คือ วิหารด้านล่างมักวางอยู่ในแนวแกนเดียวกับเจดีย์ ซึ่งเกี่ยวเนื่องถึงลักษณะการวางผังของพุทธสถานสมัยทวารวดีที่มีลักษณะการวางผังแบบเดียวกัน คือ วิหารอยู่ด้านหน้าเจดีย์

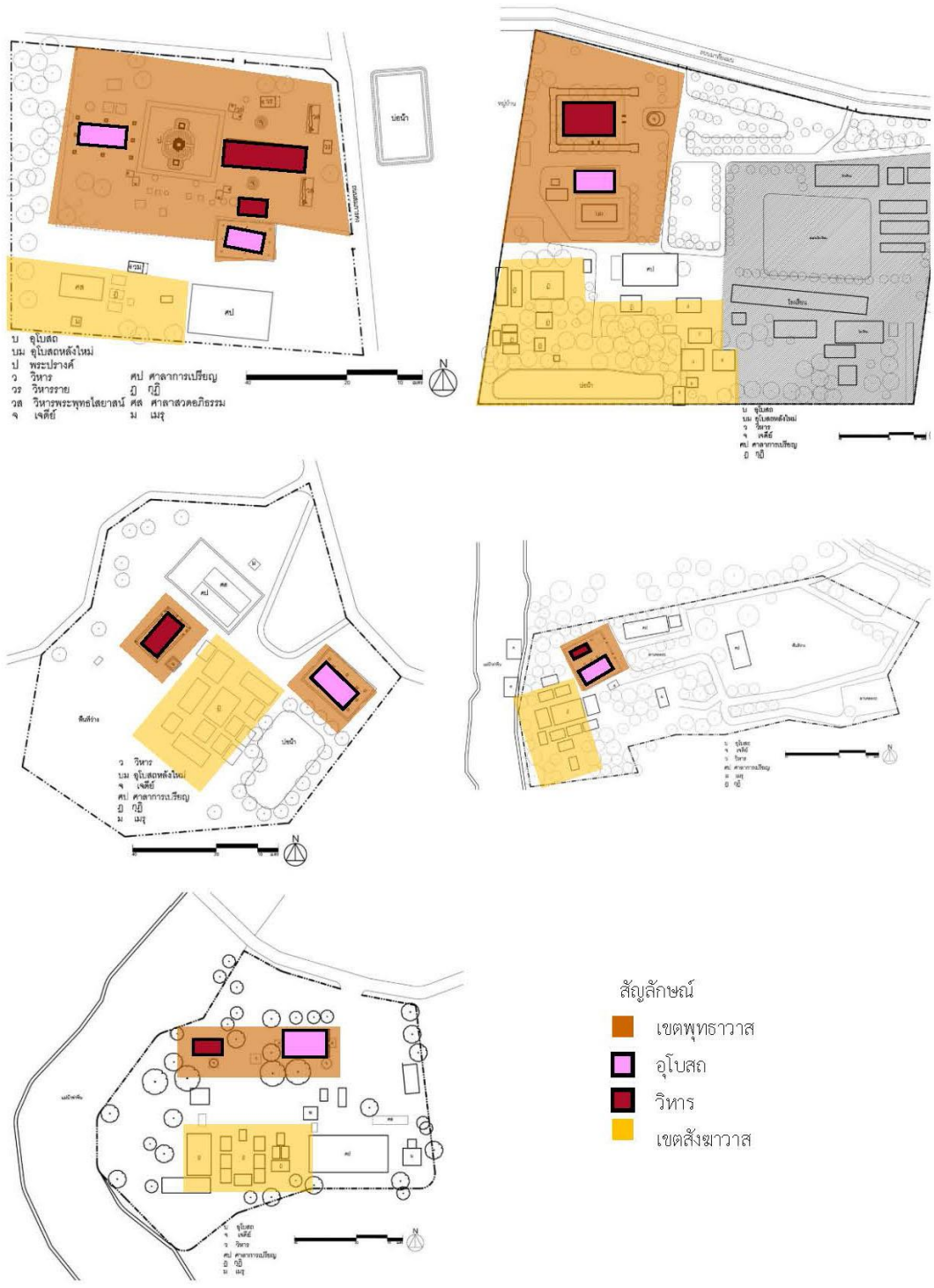

แผนผังที่ 35 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสของวัดกรณีศึกษาในเมืองโบราณอุทุมทอง

4.2.3 การวางผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาในเมืองสุพรรณบุรี

สุพรรณบุรีเป็นเมืองมีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำท่าจีนเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านจากตอนเหนือของจังหวัดลงมาทางใต้และมีลำคลองกระจายอยู่โดยทั่วไป จากการพบโบราณสถานเก่าแก่ทำให้พบว่าในสมัยก่อนเมืองสุพรรณบุรีมีวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเป็นแกนหลักของเมือง ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนมีกำแพงเมืองล้อมรอบ ต่อมาชุมชนย้ายมาทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีนแล้วเกิดเป็นศูนย์กลางการปกครองใหม่ ส่วนชุมชนที่อยู่รอบนอกเมืองจะมีการเกาะตัวอยู่บริเวณ 2 ฝั่งของแม่น้ำท่าจีนโดยมีตลาดเป็นศูนย์กลางการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้า การสถาปนาหรือก่อสร้างวัดจึงทำโดยยึดพื้นที่ใกล้แม่น้ำลำคลองเป็นสำคัญ และหันหน้าวัดเข้าหาแม่น้ำลำคลองเนื่องจากในสมัยก่อนใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก แต่ในยุคหลังเส้นทางสัญจรได้เปลี่ยนเป็นการสัญจรทางถนนทำให้การออกแบบผังบริเวณหรืออาคารใหม่จะยึดการสัญจรทางถนนเป็นหลัก ซึ่งในวัดกรณีศึกษาบางแห่งก็มีการจัดผังบริเวณวัดและอาคารให้หันหน้าเข้าหาถนนสาธารณะ เพื่อการเข้าถึงได้ง่ายของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน

รูปแบบของผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาพบว่าเมืองค์ประกอบหลัก ได้แก่ วิหาร อุโบสถ หมู่กุฎิ ศาลาการเปรียญ ศาลาสวดอภิธรรมและเมรุ ส่วนองค์ประกอบรองที่พบเฉพาะวัดกรณีศึกษาบางแห่ง เช่น พระปรางค์ พระเจดีย์ ศาลาท่าน้ำ เป็นต้น การจัดผังบริเวณของวัดมักจะมีลานโล่งอยู่บริเวณทางเข้าวัดเพื่อใช้ในกิจกรรมสาธารณะและจอดรถ วัดกรณีศึกษาส่วนใหญ่จะหันหน้าวัดไปทางแม่น้ำท่าจีนและถนนสาธารณะ ซึ่งพบว่าวัดที่มีความเก่าแก่และมีความสำคัญ เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุและวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จะหันด้านหน้าวัดและอาคารสำคัญในเขตพุทธาวาส ไปทางทิศตะวันออกอันเป็นทิศทางสู่มแม่น้ำท่าจีน การจัดผังบริเวณของวัดกรณีศึกษาพบว่าที่มีจุดร่วมกันอย่างชัดเจนคือ เขตพุทธาวาสจะกำหนดขอบเขตชัดเจนและจะอยู่ทางทิศเหนือของวัดและเขตสังฆาวาสจะอยู่ทางทิศใต้ของวัดเสมอ ซึ่งปรากฏในทุกวัดกรณีศึกษา ยกเว้นวัดหน่อพุทธางกูรซึ่งเขตพุทธาวาสถูกแบ่งเป็น 2 ส่วนโดยถูกกั้นด้วยเขตสังฆาวาส แต่ก็ยังคงมีลักษณะคล้ายคลึงกับกรณีศึกษาอื่นๆคือหันหน้าอาคารไปทางแม่น้ำท่าจีน แสดงให้เห็นว่าวัดกรณีศึกษาที่มีการก่อสร้างอาคารใหม่ในยุคหลังจะไม่เคร่งครัดประเพณีนิยมเท่ากับวัดสำคัญ หรืออาจเป็นเพราะข้อจำกัดในการวางแผนจัดสรรพื้นที่ภายในวัดที่เหมาะสม

แผนผังที่ 36 ผังบริเวณกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

4.2.4 การวางผังบริเวณอาคารเขตพุทธาวาสของวัดกรณีศึกษาในเมืองสุพรรณบุรี

เขตพุทธาวาสของวัดกรณีศึกษาส่วนใหญ่ประกอบด้วย วิหารและอุโบสถ ยกเว้น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุที่มีพระปรางค์อยู่ในแนวแกนด้วย จากการเก็บข้อมูลของวัดกรณีศึกษาการวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส 5 แห่ง ส่วนมากจะมีการตั้งวิหารและอุโบสถขนานข้างเป็นแนวนานกันและกำหนดขอบเขตพื้นที่พุทธาวาสด้วยกำแพงแก้วอย่างชัดเจนโดยเฉพาะวัดที่มีความสำคัญเช่นวัดป่าเลไลยก์วิหาร จะกำหนดให้พระวิหารเป็นประธานของเขตพุทธาวาส และมีระเบียงคดล้อมรอบพระวิหาร ส่วนวัดกรณีศึกษาอื่นที่เป็นวัดขนาดเล็กเช่น วัดหน่อพุทธางกูร วัดเดิบบาง วัดสำปะชิว มักจะมีอุโบสถเป็นประธานของเขตพุทธาวาสและมีขนาดใหญ่กว่าวิหาร ซึ่งในอดีตทั้ง 3 วัดนี้เคยใช้วิหารประกอบสังฆกรรมแทนอุโบสถ ก่อนที่จะสร้างอุโบสถขึ้นมาในภายหลัง

จากการศึกษา ผังเขตพุทธาวาสของวัดกรณีศึกษามีรูปแบบที่ค่อนข้างจะแตกต่างกันซึ่งอาจเกิดจากความสำคัญและความเก่าแก่ของวัดเช่นวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและวัดป่าเลไลยก์วิหารจะมีขนาดพระวิหารใหญ่กว่าพระอุโบสถ ส่วนวัดทั่วไปที่มีการสถาปนาอุโบสถใหม่ในเขตพุทธาวาสในยุคหลังจะให้ความสำคัญต่อการใช้งานมากกว่ายึดรูปแบบประเพณีเดิมที่ให้ความสำคัญกับวิหารมากกว่าขนาดของอุโบสถในยุคหลังจึงมีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อรองรับจำนวนคนและพิธีกรรมที่ต้องใช้งานในสังคมปัจจุบัน

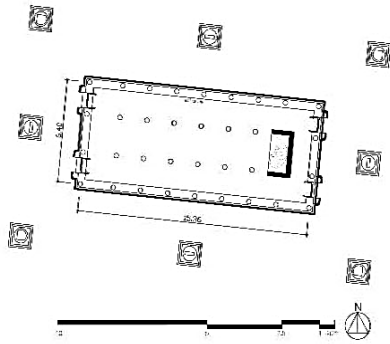
4.3 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารสำคัญในเมืองสุพรรณบุรี

4.3.1 ผังพื้นอาคาร

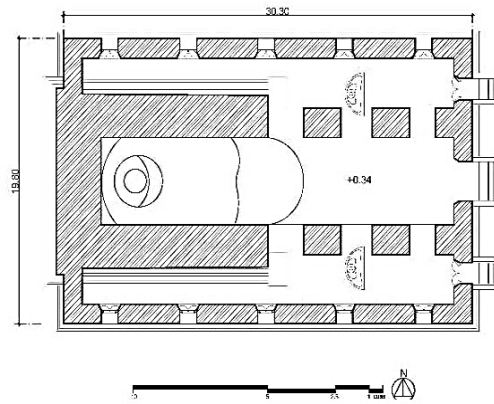
สถาปัตยกรรมของวัดกรณีศึกษาทั้ง 5 วัด แบ่งอาคารออกเป็น 2 ประเภทคือ วิหารและอุโบสถ โดยจากการศึกษาพบว่ามีผังพื้นอาคารที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ ผังพื้นแบบทรงโรง ผังพื้นแบบมีเฉพาะมุขหน้าและผังพื้นแบบมีมุขหน้า-มุขหลัง ซึ่งรูปแบบที่ใช้งานมากที่สุดคือรูปแบบทรงโรงที่เป็นอาคารวิหารเป็นส่วนใหญ่ และรูปแบบที่ใช้งานมารองลงมาคือผังพื้นแบบมีเฉพาะมุขหน้า และผังพื้นแบบมีเฉพาะมุขหน้า-หลังมีการใช้งานน้อยที่สุด อย่างไรก็ตามจากกรณีศึกษาพบว่าอาคารที่มีเฉพาะมีมุขหน้าจะมีขนาดเล็กกว่าอาคารที่มีมุขหน้า-หลัง ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการใช้งานและสัดส่วนของอาคาร ซึ่งผังพื้นแบบมีมุขหน้า-หลังจะปรากฏในยุคหลังมากกว่าเนื่องจากความต้องการการใช้งานอาคารมีมากขึ้น

ขนาดของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา มีผลต่อโครงสร้างอาคาร ระบบเสาและการแบ่งห้องอาคาร โดยความยาวด้านสกัดของอาคารจะอยู่ที่ 5.50- 19.80 เมตรโดยประมาณ ระยะความยาวของอาคารด้านยาวจะอยู่ที่ 11.55- 30.30 เมตรโดยประมาณ จะเห็นได้ว่าขนาดของผังพื้นเมื่อเทียบกันแล้วค่อนข้างมีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากอาคารกรณีศึกษาบางแห่งอยู่ในวัดที่มีความสำคัญส่งผลให้อาคารมีขนาดใหญ่ ได้แก่ อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ส่วนอาคารกรณีศึกษาอื่นๆจะมีขนาดผังพื้นไม่แตกต่างกันมากนักโดยส่วนใหญ่จะแบ่งห้องเสา 4- 5 ห้องเสา มีเพียงอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุที่แบ่งจำนวนห้องเสาถึง 8 ห้อง และมีเสาร่วมใน ทำให้ขนาดของห้องเสามีระยะที่แคบกว่ากรณีศึกษาอื่นๆ ส่วนผังพื้นที่มีขนาดเล็ก เช่น วิหารหน่อพุทธางกูรและวิหารวัดสำปะชิวก็จะมี การแบ่งห้องเป็นจำนวนไม่มากคือ 4 ห้อง

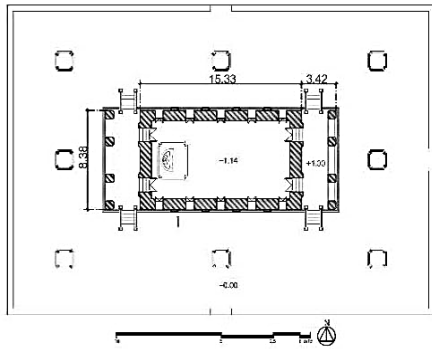
การทำช่องประตู- หน้าต่างของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาพบว่ามักมีการทำช่องประตูทางเข้า- ออกด้านหน้า 2 ตำแหน่งและในกรณีที่มีประตูทางเข้า- ออกด้านหลังด้วย พบว่าจะมีช่องประตู 2 ตำแหน่งเช่นเดียวกันกับด้านหน้า ซึ่งจะพบในอาคารประเภทอุโบสถ ได้แก่ อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ส่วนอาคารประเภทวิหารพบว่ามักมีการทำช่องประตูทางเข้า- ออกเฉพาะด้านหน้า ส่วนใหญ่จะมีช่องประตู 1 ตำแหน่ง มีเพียงพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหารเท่านั้นที่มีช่องประตูด้านหน้าถึง 3 ตำแหน่ง เนื่องจากตัวอาคารมีขนาดใหญ่กว่ากรณีศึกษาอื่นๆ ส่วนการทำช่องหน้าต่างพบว่าส่วนใหญ่มักทำช่องหน้าต่างตามจำนวนห้องคือ 3 และ 5 ช่อง ได้แก่ พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหารและวิหารวัดหน่อพุทธางกูร ส่วนอาคารที่ไม่ได้มีการเจาะช่องหน้าต่างตามจำนวนห้องได้แก่ วิหารวัดสำปะชิวและพระอุโบสถวัดเดิมบาง ทั้งนี้อาจเกิดจากการต้องการที่จะจำกัดแสงที่จะเข้าสู่ภายในอาคารและในพระอุโบสถวัดเดิมบางมีจิตรกรรมฝาผนังอาคารจึงต้องการพื้นที่ผนังในการเขียนเรื่องราว การเจาะช่องหน้าต่างจึงไม่สามารถเจาะตามจำนวนห้องเสาได้

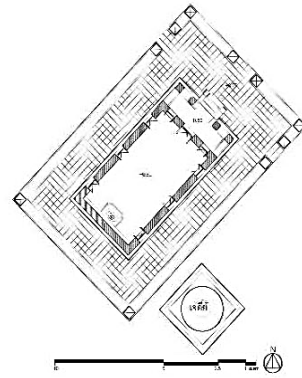
อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

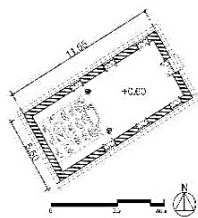
พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วิหาร

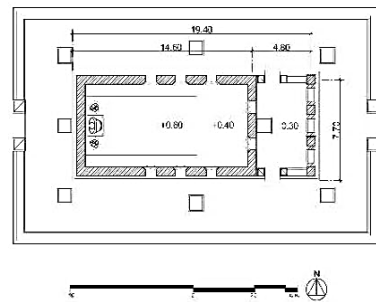
พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วิหาร

วิหารวัดหนองพุทธรังษ

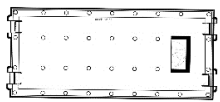
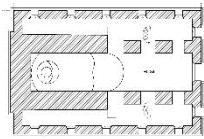
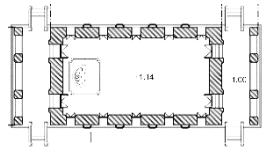
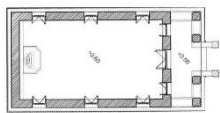
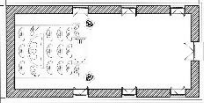
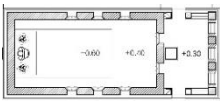
วิหารวัดสำปะชีว

อุโบสถวัดเดิมบาง

แผนผังที่ 37 ผังพื้นสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 19 แสดงลักษณะของผังพื้นสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

สถาปัตยกรรม กรณีศึกษา	ระบบ เสา	รูปแบบผังพื้น		
		ทรงโรง	มุขหน้า	มุขหน้า-หลัง
อุโบสถวัดพระ ศรีรัตนมหาธาตุ	มีเสา ร่วมใน			
พระวิหารวัด ป่าเลไลยก์ วรวิหาร	มีเสา ร่วมใน			
พระอุโบสถ วัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร	ไม่มีเสา ร่วมใน			
วิหาร วัดหน่อ พุทธางกูร	ไม่มีเสา ร่วมใน			
วิหาร วัดสำปะชีว	ไม่มีเสา ร่วมใน			
อุโบสถวัดเดิม บาง	ไม่มีเสา ร่วมใน			

ลักษณะของผังพื้นของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาทำให้เห็นว่ามีลักษณะการใช้รูปแบบผังพื้นที่ถึง 3 รูปแบบ การทำช่องประตู-หน้าต่างต่าง ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดและการใช้งานของอาคาร ซึ่งถือเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่จะนำมาพิจารณาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

4.3.2 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

4.3.2.1 วิเคราะห์ส่วนยอดของอาคาร

ลักษณะของหลังคาสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะสำคัญพอจำแนกได้ ดังนี้ หลังคาเป็นทรงจั่วซึ่งสัดส่วนค่อนข้างจะลาดกว่าปกติ ส่วนใหญ่วัสดุมุงเป็นกระเบื้องดินเผา มีเพียงบางแห่งที่วัสดุมุงเป็นกระเบื้องเซรามิคแบบสมัยปัจจุบันซึ่งเกิดจากการบูรณะ เช่น อุโบสถวัดเดิมบาง เป็นต้น การแบ่งชั้นและดับหลังคาพบว่ามีอยู่ 2 ลักษณะ คือหลังคาทรงจั่ว ไม่ซ้อนชั้น 2 ดับ และหลังคาทรงจั่วซ้อน 2 ชั้น 3 ดับ มีเพียงอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุที่ปัจจุบันเป็นหลังคาทรงโรงซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการบูรณะในยุคหลังทำให้มีรูปแบบที่เปลี่ยนไป และพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหารเป็นหลังคาทรงจั่วไม่ซ้อนชั้น 5 ดับ ซึ่งมีความแตกต่างจากกรณีศึกษาอื่นๆ

ลักษณะของหลังคาคลุมพื้นที่มุขหน้า- มุขหลัง โดยรองรับด้วยเสาเครื่องก่อ หรือทำหลังคาชั้นลดคลุมพื้นที่มุขหน้า – มุขหลัง ได้แก่ พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อีกลักษณะหนึ่งคือส่วนหลังคาที่คลุมพื้นที่มุขหน้า เป็นหลังคาพะไล ซึ่งทิ้งชายคาลาดเอียงมาด้านหน้าอาคารถูกรองรับด้วยเสาเครื่องก่อ ได้แก่ อุโบสถวัดเดิมบาง

ลักษณะของหลังคาที่พบในสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีรูปแบบที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ซึ่งอาจเกิดจากการบูรณะมาหลายครั้งหรือการก่อสร้างจากฝีมือช่างที่ได้ปรับปรุงไปตามเหมาะสมกับขนาดของอาคารและการใช้งาน แต่รูปแบบที่พบความนิยมคือใช้หลังคาคลุมพื้นที่มุขหน้า- มุขหลัง โดยรองรับด้วยเสาเครื่องก่อ 4 ต้น และหลังคาทรงจั่วมีทั้งแบบซ้อนชั้นและไม่ซ้อนชั้น

พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

วิหารวัดหนองพุทธรังษี

พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

วิหารวัดสำปะชิว

พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

อุโบสถวัดเดิมบาง

ภาพที่ 110 ลักษณะของหลังคาสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

4.3.2.2 วิเคราะห์ส่วนเรือนของอาคาร

ลักษณะส่วนเรือนของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาทั้งหมด เป็นผนังก่ออิฐถือปูนที่มีความหนาอยู่ที่ 0.50 – 1.00 เมตร โดยประมาณ เนื่องจากผนังก่ออิฐถือปูนต้องรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคา การเจาะช่องประตูของผนังด้านสกัดนั้นตามที่อธิบายไว้ในหัวข้อผนังอาคาร มีการประดับตกแต่งซุ้มประตู 3 แห่ง ได้แก่ พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร วิหารวัดหนองพุทธรังษี และอุโบสถวัดเดิมบาง ผนังอาคารด้านยาวพบว่ามีการใช้เสาอิงประดับผนังภายนอก ได้แก่ พระ

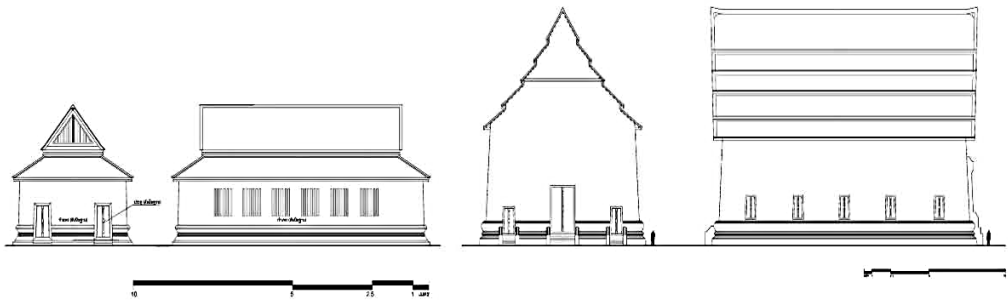
อุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหารและอุโบสถวัดเดิมบาง แต่อุโบสถวัดเดิมบางไม่ได้ทำช่องหน้าต่างที่ผนังด้านยาวครบตามจำนวนห้อง ตำแหน่งการเจาะช่องหน้าต่างทั้งหมดอยู่สูงกว่าฐานอาคารเล็กน้อยในกรณีที่ไม่ใช่ซุ้มหน้าต่าง ส่วนกรณีที่มีซุ้มหน้าต่างฐานซุ้มจะวางบนฐานอาคารพอดี

สัดส่วนของส่วนเรือนของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษามีลักษณะค่อนข้างสูงชะลูด ซึ่งพบในกรณีศึกษาถึง 4 แห่งที่มีผนังสูงเมื่อเทียบกับสัดส่วนของหลังคา กรณีศึกษาที่สัดส่วนของส่วนเรือนอาคารไม่สูงมากมีเพียงอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

4.3.2.3 วิเคราะห์ส่วนฐานอาคาร

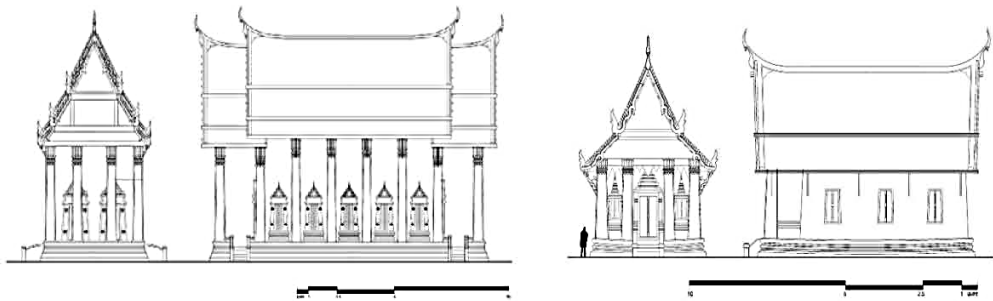
ลักษณะส่วนฐานของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ฐานปัทม์ ฐานบัวลูกแก้วอกไก่ และฐานสิงห์ โดยพบว่าฐานบัวลูกแก้วอกไก่อมีการใช้งานมากที่สุดซึ่งพบในสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ, พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหารและวิหารวัดหน่อพุทธางกูร ส่วนกรณีศึกษาที่ใช้ฐานปัทม์ ได้แก่ วิหารวัดสำปะชิว และกรณีศึกษาที่ใช้ฐานสิงห์ ได้แก่ อุโบสถวัดเดิมบาง ฐานอาคารกรณีศึกษา มีความสูงอยู่ที่ 1.00 – 1.50 เมตรโดยประมาณ จะมีพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหารที่มีความสูงของฐานอาคารค่อนข้างมากเนื่องจากอาคารมีขนาดใหญ่คือ 2.80 เมตรโดยประมาณ

สัดส่วนของฐานที่พบในสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาทุกแห่งค่อนข้างมีความไม่สอดคล้องกับระดับพื้นภายในอาคาร กล่าวคือ พบว่าระดับพื้นภายในอาคารมีความสูงไม่มาก จึงไม่พอดีกับระดับหน้ากระดานบนฐาน ทำให้ฐานต้องเว้นตำแหน่งของช่องประตูทางเข้า – ออก ในกรณีที่มีซุ้มประตู จะพบว่าซุ้มประตูจะตั้งบนฐานเสมอ ฐานอาคารกรณีศึกษาส่วนใหญ่จะมีลักษณะตรงตลอดแนว มีเพียง 2 แห่งที่พบฐานอาคารที่มีการแอ่นโค้งท้องสำเภาซึ่งเป็นลักษณะนิยมในสมัยอยุธยา ได้แก่ วิหารวัดหน่อพุทธางกูรและวิหารวัดสำปะชิว

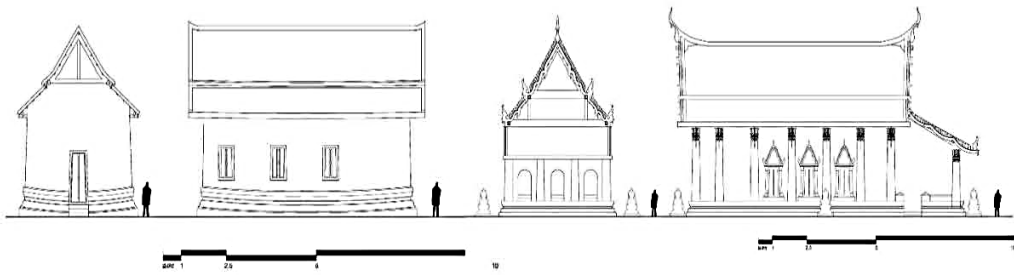
อโบสถ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วิหาร

พระอโบสถ์วัดป่าเลไลยก์วิหาร

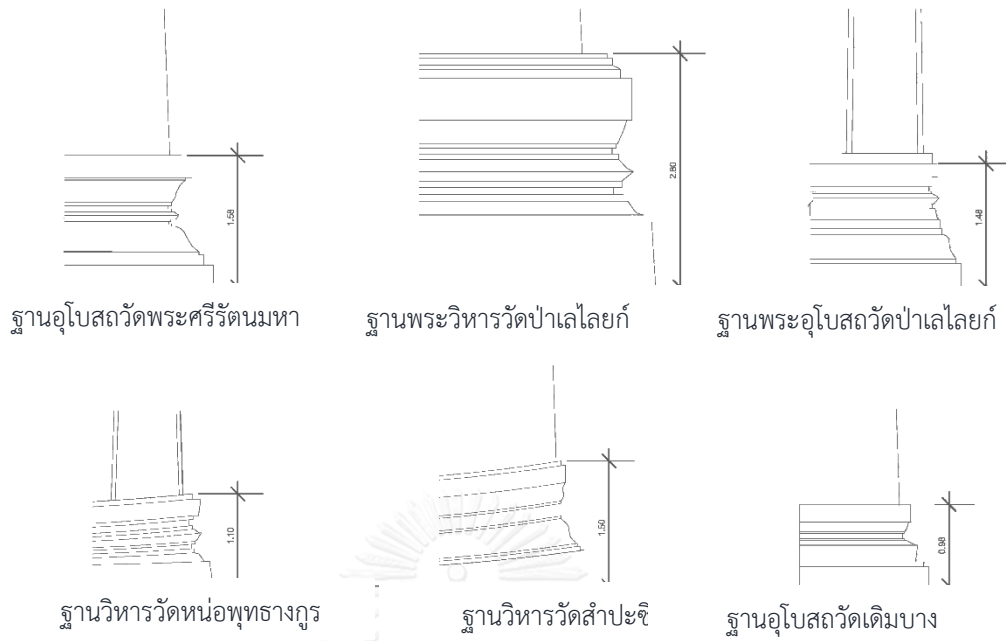
วิหารวัดหน่อพุทธางกูร

วิหารวัดสำปะชิว

อโบสถ์วัดเดิมบาง

ภาพที่ 111 ภาพลายเส้นแสดงรูปตั้งของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา

ภาพที่ 112 ภาพลายเส้นแสดงฐานอาคารของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 113 ภาพถ่ายฐานอาคารของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

4.3.3 องค์ประกอบและเอกลักษณ์รูปแบบการตกแต่ง

4.3.3.1 เครื่องลายอง – หน้าบัน

เครื่องลายอง

ลักษณะการประดับตกแต่งหลังคาของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา พบว่ามี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบเครื่องลายองและแบบปั้นปูนปิดเครื่องมุง จากสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาพบที่ประดับตกแต่งแบบเครื่องลายองเป็นส่วนใหญ่ มีทั้งเครื่องลายองที่เป็นปูนปั้นประดับกระจก, เครื่องลายองไม้ทาสีและเครื่องลายองปูนปั้นทาสี ได้แก่ พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, วิหารวัดหน่อพุทธางกูรและอุโบสถวัดเดิมบาง สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาที่เป็นแบบปั้นปูนปิดเครื่องมุง ได้แก่ พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหารและวิหารวัดสำปะชิว ส่วนอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุปัจจุบันไม่พบการประดับตกแต่งหลังคา แต่จากการสำรวจอาคารวิหารที่สร้างพร้อมกัน พบการประดับตกแต่งแบบเครื่องลายองที่ยังหลงเหลืออยู่บ้างทำให้สันนิษฐานได้ว่าอุโบสถหลังนี้เคยมีการการประดับตกแต่งแบบเครื่องลายองมาก่อน

หน้าบัน

ลักษณะการประดับตกแต่งหน้าบันของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา พบว่ามี 3 รูปแบบ ได้แก่ งานปูนปั้นทาสี, งานปูนปั้นประดับกระจกสีและงานไม้แกะสลักทาสี ซึ่งจำแนกตามลักษณะลวดลายออกได้เป็น 2 แบบ ได้แก่

- แบบประดับด้วยรูปสัญลักษณ์ แล้วประกอบด้วยลวดลายแม่ลายกนก ล้อมรอบ เป็นงานปูนปั้นทาสีหรืองานปูนปั้นประดับกระจกสี ประกอบด้วย พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหารและพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ที่มีการประดับหน้าบันรูปพระมหามงกุฏ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 4 และลายครุฑ
- แบบที่ประดับด้วยแม่ลายพุกชาชาติ เป็นงานไม้แกะสลักทาสีหรืองานปูนปั้นทาสี ประกอบด้วย วิหารวัดหน่อพุทธางกูรและอุโบสถวัดเดิมบาง

พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

วิหารวัดหนองพุทธรังษาร

อุโบสถวัดเดิมบาง

ภาพที่ 114 การประดับตกแต่งหน้าบันสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.3.3.2 บัวปลายเสา – คันทวย

ลักษณะการประดับตกแต่งบัวปลายเสาและคันทวยของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา พบว่ามีกรณีศึกษา 3 แห่งที่มีการประดับบัวปลายเสาและคันทวย ได้แก่ พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร, วิหารวัดหนองพุทธรังษารและอุโบสถวัดเดิมบาง ลักษณะการประดับตกแต่งบัวปลายเสาใช้รูปทรงของบัวแบบบัวแวงทั้งหมดประกอบด้วย เส้นลวด ท้องไม้ ลูกแก้วอกไก่ ท้องไม้ เส้นลวดและบัวคว่ำ วัสดุปูนปั้นทาสี ส่วนลักษณะของคันทวยเป็นคันทวยทรงนาค วัสดุปูนปั้นประดับกระจกสีและปูนปั้นทาสี ยกเว้นคันทวยของวิหารวัดหนองพุทธรังษารที่ปัจจุบันหลังจากการบูรณะคันทวยเป็นไม้แกะสลักทาสีดำ

4.3.3.3 ซุ้มประตู - ซุ้มหน้าต่าง

ลักษณะการประดับตกแต่งซุ้มประตู- หน้าต่างของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาพบว่ามี 2 รูปแบบ ดังนี้

- แบบเป็นซุ้มเครื่องก่อปูนปั้นยื่นออกมาจากผนังอาคาร มี 2 แบบคือทรงบันแถลงและทรงวิมาน สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาที่ประดับตกแต่งซุ้มประตู- หน้าต่างแบบบันแถลง ได้แก่ พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ส่วนซุ้มประตู- หน้าต่างแบบทรงวิมานพบเฉพาะที่วิหารวัดหน่อพุทธางกูร

- แบบเป็นทรงกรอบซุ้มปั้นปูนล้อมกรอบช่องประตูและช่องหน้าต่างเป็นลักษณะนูนต่ำ สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาที่ประดับตกแต่งซุ้มประตู- หน้าต่างแบบทรงกรอบซุ้มพบเฉพาะที่อุโบสถวัดเดิมบาง

4.4.3.4 บานประตู - บานหน้าต่าง

ลักษณะการประดับตกแต่งบานประตู- บานหน้าต่างของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาพบว่า 3 รูปแบบ ดังนี้

- ประดับตกแต่งด้วยลวดลายจำหลักไม้ปิดทอง ซึ่งพบเพียงแห่งเดียวคือ บานประตูของประกอบด้วย พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร บานประตูจำหลักไม้เป็นลวดลายพฤกษาชาติ กลางบานประตูเป็นตราพระมหามงกุฏ

- ประดับตกแต่งด้วยลายรดน้ำ ซึ่งพบเพียงแห่งเดียวคือ บานหน้าต่างของประกอบด้วย พระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร บานหน้าต่างตกแต่งเป็นลวดลายพฤกษาชาติและลายพุ่มข้าวบิณฑ์

- ประดับตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรม ซึ่งพบ 2 แห่งคือ บานประตู- หน้าต่างด้านในของพระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร และบานประตู- หน้าต่างด้านในของวิหารวัดหน่อพุทธางกูร

พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วิหาร

วิหารวัดหน่อพุทธางกูร

อุโบสถวัดเดิมบาง

ภาพที่ 115 ลักษณะการประดับตกแต่งซุ้มประตู สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วิหาร

วิหารวัดหน่อพุทธางกูร

อุโบสถวัดเดิมบาง

ภาพที่ 116 ลักษณะการประดับตกแต่งซุ้มหน้าต่าง สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

4.3.4. การประดับตกแต่งภายในอาคาร

ลักษณะการประดับตกแต่งภายในอาคารของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาพบว่า ส่วนที่มีการประดับตกแต่งคือฝ้าเพดานและผนังอาคาร การประดับลายดาวเพดานมักเป็นลายฉลุปิดทอง มีเพียงแห่งเดียวที่ดาวเพดานจำหลักไม้ปิดทองคือ ฝ้าเพดานของพระวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ส่วนการประดับตกแต่งด้วยจิตรกรรมฝาผนังพบ 2 แห่งคือ วิหารวัดหน่อพุทธางกูร และอุโบสถวัดเดิมบาง ซึ่งผนังภายในโดยรอบประดับภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 ด้านเป็นภาพเรื่องราวในพระพุทธศาสนา

วัดหน่อพุทธางกูร

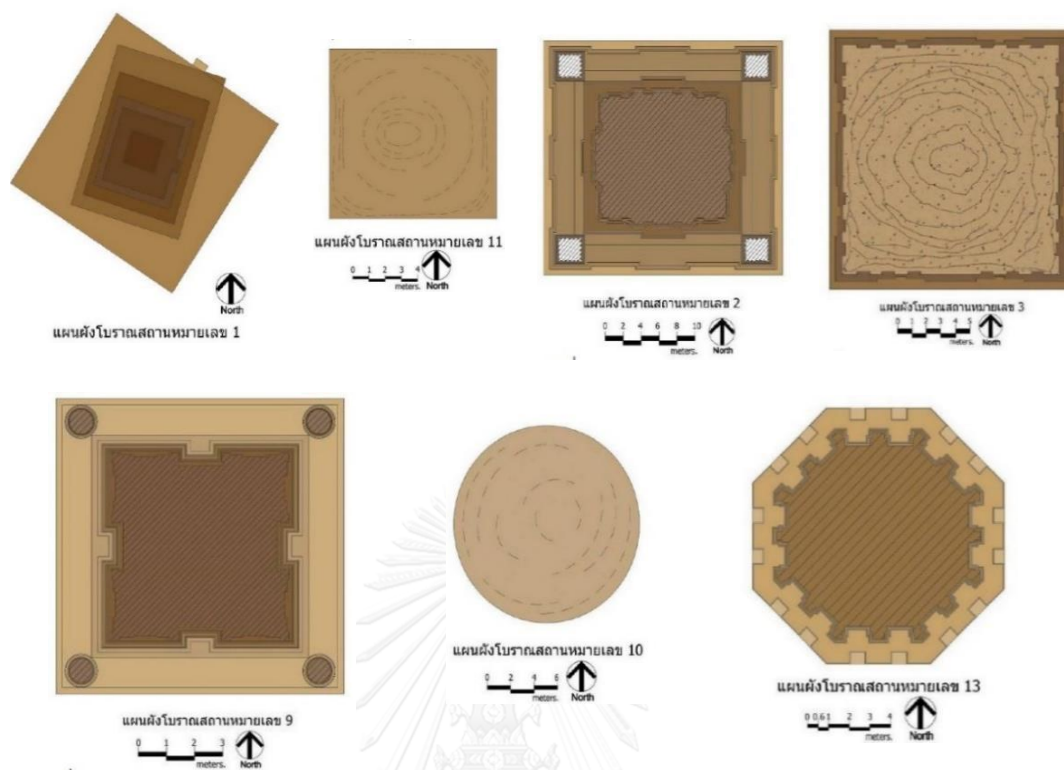
วัดเดิมบาง

ภาพที่ 117 ลักษณะการประดับตกแต่งภายในอาคาร สถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

4.4 ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของเมืองโบราณอู่ทอง

4.4.1 ลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรม

เมืองโบราณอู่ทอง ตัวเมืองมีคูน้ำคันดินล้อมรอบภายในตัวเมืองและบริเวณโดยรอบมีโบราณสถานอยู่ไม่น้อยกว่า 20 แห่ง ส่วนมากจะเหลือเพียงฐานเจดีย์ ซึ่งแบ่งเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ เจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมย่อมุม เจดีย์ฐานรูปกลมและเจดีย์ฐานแปดเหลี่ยม การประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม บริเวณฐานส่วนใหญ่จะเป็นปูนปั้นเป็นรูปมนุษย์และสัตว์ซึ่งจากสภาพปัจจุบันเหลือเพียงร่องรอยว่าเคยมีการประดับตกแต่งเท่านั้น

แผนผังที่ 38 แสดงลักษณะทวารวดีในงานสถาปัตยกรรมของเมืองโบราณอู่ทอง (ฐานเจดีย์) (ที่มา: มนัส เผ่าพงษ์ศิลป์, “แผนอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เมืองโบราณอู่ทองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ สุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เจดีย์รูปแบบเจดีย์ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสถูกพบมากที่สุดในบริเวณเมืองโบราณอู่ทอง มีขนาดตั้งแต่ 10.50 – 36.50 เมตร และพบการย่อมุมที่ฐานเจดีย์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพบว่าเจดีย์หมายเลข 1 มีขนาดใหญ่ที่สุดในรูปแบบของเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสของเมืองโบราณอู่ทอง ซึ่งจากลักษณะผังเมืองในสมัยทวารวดีนั้นเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่มักถูกสร้างอยู่ใกล้บริเวณคูเมือง ส่วนรูปแบบเจดีย์ฐานรูปกลมและเจดีย์ฐานแปดเหลี่ยมมีขนาดที่ใกล้เคียงกันคือเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10.60 เมตร และพบกระจายอยู่ทั่วไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 118 แสดงภาพถ่ายสถาปัตยกรรมของเมืองโบราณอู่ทอง (ฐานเจดีย์)
(ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2556. โครงการจัดทำแผนแม่บทและ
แผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dasta.or.th/dastaarea7/th>. 5 กุมภาพันธ์ 2559)

4.4.2 ลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรม

4.4.2.1 กลุ่มศิลปกรรมประเภทประดับตกแต่งอาคาร

จากการศึกษาลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรมในกลุ่มศิลปกรรมประเภท
ประดับตกแต่งอาคาร สามารถจำแนกลักษณะวัตถุและลวดลายได้ดังนี้

- 1) รูปเทวดาและบุคคล ได้แก่ แผ่นดินเผาภาพพระภิกษุอุ้มบาตร ชิ้นส่วนปูนปั้นภาพพระพุทธรูปนาคปรกและแท่งดินเผารูปคชลักษณ์ ซึ่งทั้งหมดใช้ในการประดับตกแต่งอาคารพุทธสถาน เพื่อสื่อถึงคติความเชื่อ หรือแสดงประวัติศาสตร์สำคัญที่เกิดขึ้น เช่น แผ่นดินเผาภาพพระภิกษุอุ้มบาตร สื่อถึงเรื่องราวในอดีตที่มีสมณทูตพระอรหันต์มาเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2) เศียรนาคและสิงห์ บางชิ้นเป็นส่วนประกอบของอาคารและบางชิ้นเคยเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธรูปนาคปรกซึ่งมีลวดลายที่ละเอียดกว่าเศียรที่ใช้ประดับอาคาร ลักษณะส่วนเศียรนาคจะค่อนข้างอ่อนโค้งและบางเศียรมีลักษณะแบน มีหน้าคล้ายกับลิงซึ่งจากจากเศียรนาคลพบุรีที่มีลักษณะคล้ายหมู
- 3) ลายพฤกษาชาติ ได้แก่ ลายกลีบบัว ลายดอกไม้ ลายก้านขด เช่น ลวดลายของธรรมจักรและเสาฐาน ถูกตกแต่งด้วยการจำหลักลายปูนต่ำ ด้านล่างสุดลายขดซ้อนกันสองชั้น ถัดขึ้นมาเป็นแถบลายดอกไม้รูปรี มีลายประจำยามก้ามปูประกอบ แถบลายดังกล่าววนาบด้วยแถบลายลูกประคำ ที่หัวเสาสลักลายอุษะ

ภาพที่ 119 แสดงภาพถ่ายโบราณวัตถุประเภทรูปเทวดาและบุคคล

(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทงและเรื่องราวสุวรรณภูมิ)

ภาพที่ 120 แสดงภาพถ่ายโบราณวัตถุประเภทเศียรนาคและรูปสิงห์

ภาพที่ 121 แสดงภาพถ่ายโบราณวัตถุประเภทหลายพฤษชาติ

4.4.2.2 กลุ่มศิลปกรรมประเภทรูปเคารพ

จากการศึกษาลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรมในประเภทรูปเคารพ จากกรณีศึกษาพบว่า มีพระพุทธรูป สำคัญ มี 2 ปางด้วยกัน ได้แก่ พระพุทธรูปปางสมาธิและพระพุทธรูปปางแสดงธรรม

ภาพที่ 122 แสดงภาพถ่ายกรณีศึกษาพระพุทธรูปปางต่างๆ

4.4.2.3 กลุ่มศิลปกรรมประเภทเครื่องประดับ

จากการศึกษาลวดลายจากเครื่องประดับพบว่ามียลวดลายที่คล้ายกับลายทวารวดีที่ศึกษาในข้างต้น เช่น เครื่องประดับทองคำมีลวดลายบนจี้คล้ายกับธรรมจักรรอบนอกขนาดด้วยแถบลายลูกประคำ แต่ด้วยขนาดที่เล็กทำให้ไม่มีความละเอียดของลวดลายที่ชัดเจนนัก และตุ้มหูทองคำรูปกิริก็มียลวดลายเดียวกับแผ่นดินเผาที่พบในเมืองโบราณอู่ทอง

ภาพที่ 123 แสดงภาพถ่ายสร้อยทองคำและตุ้มหูรูปกิริทองคำ

(ที่มา: ศิลปากร, กรม. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอู่ทองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ, หน้า 46)

จากการศึกษาลักษณะทวารวดีในงานศิลปกรรมประเภทต่างๆ พบว่ามีลักษณะลวดลายที่มีความใกล้เคียงกันและเป็นเอกลักษณ์ของเมืองโบราณอู่ทอง จึงเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปพัฒนาเป็นแนวคิดในการออกแบบหรือตกแต่งสถาปัตยกรรมในขั้นตอนต่อไป

4.5 ลักษณะทวารวดีในงานออกแบบปัจจุบัน

การวิเคราะห์ลักษณะของงานออกแบบปัจจุบันที่มีการใช้ลักษณะทวารวดีมาใช้ ในเรื่องของรูปลักษณ์ของอาคารและองค์ประกอบการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม ดังนี้

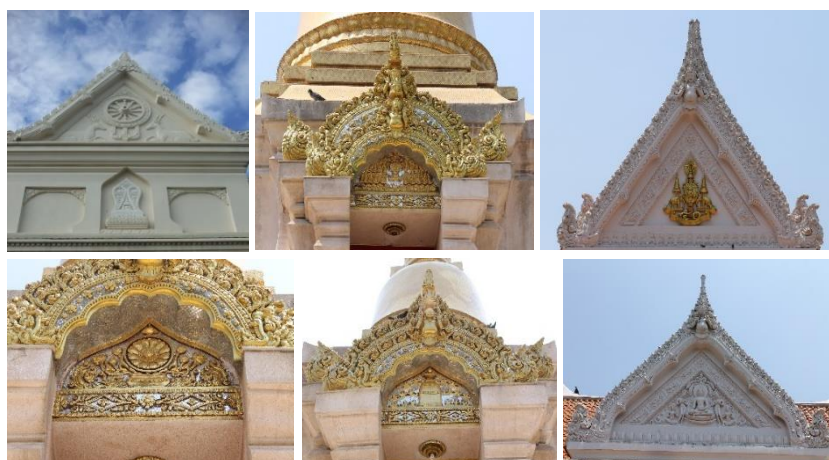
ลักษณะของหลังคาสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา มีลักษณะสำคัญพอจำแนกได้ ดังนี้ หลังคาเป็นทรงจั่ว ส่วนใหญ่วัสดุมุงกระเบื้องเซรามิคแบบสมัยปัจจุบัน ได้แก่ พระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์และศาลาทำน้าวัดจันเสน การแบ่งชั้นและดับหลังคาพบว่ามีอยู่ 2 ลักษณะ คือหลังคาทรงจั่วซ้อน 2 ชั้น ชั้นแรกยื่นเป็นมุขประเจิดและหลังคาชั้นล่างสุดเป็นหลังคาชั้นกันสาด และหลังคาทรงจั่วซ้อน 2 ชั้น

โดยหลังคาชั้นล่างเป็นหลังคาชั้นกันสาดเช่นเดียวกัน ลักษณะการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม
กรณีศึกษาพบว่าอาคารทรงโรงมีการใช้เครื่องลายองเป็นลักษณะช่อฟ้ารวบจอม เป็นปูนปั้นทาสี ได้แก่
พระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์และศาลาทำน้าวัดจันเสน ส่วนเจดีย์วัดจันเสน จะพบลักษณะแบบ
เดียวกันที่ซุ้มประตูแต่เป็นเครื่องลายองปูนปั้นทาสีทอง

ลักษณะการใช้แนวความคิดการประดับตกแต่ง ทุกอาคารกรณีศึกษามีการนำลักษณะ
ลวดลายแบบศิลปะทวารวดีจากโบราณวัตถุที่ค้นพบในพื้นที่เมืองโบราณมาประยุกต์ใช้และพบตาม
องค์ประกอบการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมในส่วนต่างๆ ดังนี้

ช่อฟ้า ใบระกาและหางหงส์ จากกรณีศึกษาพบว่าลักษณะช่อฟ้าใช้แนวคิดจากลวดลาย
พฤกษชาติ ลวดลายท้าวกุเลนและลวดลายคชลักษณ์จากโบราณวัตถุ มาประกอบการตกแต่ง และ
ใบระกาใบระกาเป็นลักษณะรูปแบบหอยจับหลักโดยประกอบลวดลายก้านขดและพฤกษชาติร่วมกัน
ในส่วนของหางหงส์เห็นได้ชัดเจนจากกรณีศึกษาศาลาทำน้าวัดจันเสน ซึ่งเป็นลายข้างคาบตัวรวบ
ระกาและใบระกาเป็นเสมือนน้ำไหลไปสู่ช่อฟ้าลวดลายคชลักษณ์มีถือดอกบัวด้านบน

ลักษณะการประดับตกแต่งหน้าบันสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาพบว่า มี 4 รูปแบบคือ หน้าบันใช้
แนวความคิดคติแบบทวารวดีคือใช้ลวดลายปูนปั้นรูปธรรมจักรกับกวางหมอบของพระอุโบสถวัดพระ
ปฐมเจดีย์ หน้าบันแสดงพุทธประวัติ หน้าบันสังเวชนียสถานของเจดีย์วัดจันเสนและหน้าบันเป็นตรา
เฉลิมพระเกียรติ

ภาพที่ 124 ลักษณะการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมกรณีศึกษา

บทที่ 5

แนวความคิดในการออกแบบและผลงานการออกแบบ

ในการออกแบบโครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี การศึกษาข้อมูลต่างๆตั้งแต่ความสำคัญของพื้นที่ตั้ง คุณค่าของวัดและแนวทางการพัฒนาในอนาคตซึ่งจำเป็นต้องศึกษาปัญหาในปัจจุบัน ลักษณะสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่รวมถึงลักษณะทวารวดีที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมที่จะเชิดชูคุณค่าของความเป็นวัดแห่งแรกของประเทศไทย จึงได้มีการศึกษาข้อมูลที่มีความสำคัญซึ่งประกอบไปด้วย 4 ส่วนหลัก คือ

1) ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพื้นที่ตั้งวัดเขาทำเทียม ได้แก่

- ความสำคัญ ประวัติศาสตร์ สภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณอู่ทอง
- สภาพทางกายภาพของวัดเขาทำเทียมปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีข้อปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการใช้งานในปัจจุบันของวัด รูปลักษณะของสถาปัตยกรรมสำคัญเขตพุทธาวาสที่ไม่แสดงถึงการพัฒนาพื้นที่ของวัดที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์อย่างเหมาะสม

2) วัดที่ตั้งอยู่ในอำเภออู่ทอง ได้แก่ วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม วัดเขาดีสลักและวัดเขากำแพง

3) สถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี อันแสดงให้เห็นถึงรูปแบบเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ อุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พระวิหาร วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร พระอุโบสถวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร วิหารวัดหน่อพุทธางกูร วิหารวัดสำปะชิวและอุโบสถวัดเดิมบาง

4) ลักษณะแบบทวารวดีจากศิลปกรรมที่พบในเมืองโบราณอู่ทอง ได้แก่ กลุ่มศิลปกรรมประเภทประดับตกแต่งอาคาร กลุ่มศิลปกรรมประเภทรูปเคารพและกลุ่มศิลปกรรมประเภทเครื่องประดับ เพื่อนำเอกลักษณ์ลวดลายเฉพาะของทวารวดีในเมืองโบราณอู่ทองมาประยุกต์ใช้ในองค์ประกอบสถาปัตยกรรม

5) ลักษณะทวารวดีในงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในปัจจุบัน เพื่อศึกษา ลักษณะแนวความคิด การนำลักษณะทวารวดีมาประยุกต์ใช้ในองค์ประกอบสถาปัตยกรรม ที่ทำให้สถาปัตยกรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะ

5.1 องค์ประกอบของโครงการ

ในการกำหนดองค์ประกอบของโครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี มีแนวคิดหลักเพื่อให้พื้นที่วัดมีการใช้ประโยชน์สูงสุด มีความเหมาะสมในการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทและพุทธศาสนิกชน

ในการพิจารณาเพื่อกำหนดองค์ประกอบของผังบริเวณวัดใหม่ ไม่สามารถอ้างอิงจากผังบริเวณวัดเขาทำเทียมปัจจุบันได้ เนื่องจากผังบริเวณยังไม่มีความลงตัวหรือเหมาะสมในการใช้งาน (ข้อมูลจากบทที่ 2 หัวข้อ 2.2 ข้อมูลวัดเขาทำเทียม) ดังนั้นในการกำหนดองค์ประกอบของโครงการ จึงต้องใช้ข้อมูลจากการศึกษาวัดในอำเภออุทงที่ตั้งวัดใกล้เคียงกับที่ตั้งโครงการ ได้แก่ วัดเขาพระศรี สรรเพชญาราม วัดเขาตีสลักและวัดเขากำแพง โดยมีการนำมาเป็นแนวทางและปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆของโครงการ ให้มีความเหมาะสมในการใช้งานมากขึ้น โดยการแบ่งองค์ประกอบของโครงการ ออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

- 1) เขตพุทธาวาส ทำการย้ายจากที่ตั้งเดิมและออกแบบใหม่ ประกอบด้วย อุโบสถ วิหารและองค์ประกอบอื่นๆที่มีความจำเป็น
- 2) เขตสังฆาวาส เนื่องจากเป็นวัดปฏิบัติธรรมลักษณะของกุฏิเดิมจึงเป็นกุฏิเดี่ยว เพื่อมุ่งเน้นให้ภิกษุสงฆ์ทำการวิปัสสนากรรมฐาน โดยทำการปรับเปลี่ยนที่ตั้ง เพื่อความเป็นสัดส่วนและเพิ่มจำนวนกุฏิสำหรับการใช้สอยในอนาคตเมื่อวัดเขาทำเทียมพัฒนาแล้ว เขตสังฆาวาส ประกอบด้วย กุฏิเจ้าอาวาส กุฏิ หอสวดมนต์ หอกลองและหอรฆัง
- 3) เขตส่วนกลางของวัด ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญ โรงครัว โรงอาหารและห้องน้ำ ซึ่งในส่วนกลางของวัดจะรองรับการใช้งานของผู้ที่มาทำบุญรวมถึงผู้ที่มาปฏิบัติธรรมด้วย

- 4) เขตกิจกรรมสาธารณะ ประกอบด้วย หอประวัติ สำนักงานวัด ร้านค้า โรงอาหาร ห้องน้ำและที่จอดรถ
- 5) เขตสถานปฏิบัติธรรม ประกอบด้วย อาคารปฏิบัติธรรม ห้องพักรักษาพยาบาล ห้องพักรักษาพยาบาล- หญิงและองค์ประกอบอื่นๆเช่น สวนธรรม ศาลาพักผ่อน

ตารางที่ 20 แสดงองค์ประกอบโครงการและพื้นที่ใช้สอย

องค์ประกอบ	รายละเอียด	พื้นที่ใช้สอย (ตร.ม.)	จำนวนผู้ใช้
1) <u>เขตพุทธาวาส</u> - อุโบสถ - ศาลา	ใช้ทำสังฆกรรมและพิธีอุปสมบท และมี ศาลา สำหรับ พุทธศาสนิกชนที่มา ร่วม พิธีกรรม	90 (ไม่รวมมุข หน้า-หลัง) 24 (4หลัง)	- ภิกษุสงฆ์ 21 รูป
- วิหาร	ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ปฏิบัติธรรม	110 (ไม่รวม มุขหน้า-หลัง)	30-40 คน
รวมพื้นที่โดยประมาณ		296.00 ตร.ม.	
2) <u>เขตสังฆาวาส</u> - กุฏิเจ้าอาวาส - กุฏิเดี่ยว		40 (1 หลัง)	-ภิกษุสงฆ์ 21 รูป
- หอสวดมนต์ - หอกลองและ หอระฆัง	ตั้งอยู่บริเวณส่วนกลางของเขตสังฆาวาส	46.50 9	
รวมพื้นที่โดยประมาณ		595.50 ตร.ม.	

ตารางที่ 20 (ต่อ) แสดงองค์ประกอบโครงการและพื้นที่ใช้สอย

องค์ประกอบ	รายละเอียด	พื้นที่ใช้สอย (ตร.ม.)	จำนวนผู้ใช้
3) เขตส่วนกลางวัด ศาลาการเปรียญ ครัว+โรงอาหาร ห้องน้ำ		315 409 73	- ภิกษุสงฆ์ 21 รูป - ผู้ใช้ส่วนสถาน ปฏิบัติธรรม 40-50 คน
รวมพื้นที่โดยประมาณ		797.00 ตร.ม.	
4) เขตกิจกรรม สาธารณะ ลานจอดรถ	รถยนต์ 80 คัน รถบัส 4 คัน รถจักรยานยนต์ 35 คัน	1,445	100 คน/วัน
หอพระวัด+สำนักงานวัด ร้านค้าและโรงอาหาร	ใช้รองรับนักท่องเที่ยวและ ผู้ที่เข้ามาติดต่อของวัด	205 270	ผู้ดูแล 4 คน 100 คน/วัน
ห้องน้ำ ศาลาพักผ่อน		90	
รวมพื้นที่โดยประมาณ		3,455.00 ตร.ม.	
5) เขตสถานปฏิบัติ ธรรม อาคารปฏิบัติและลานธรรม-	ใช้ปฏิบัติธรรมทั้งในอาคาร และปฏิบัตินอกอาคาร ตามที่พระวิทยากรกำหนด	500	-พระวิทยากร 2รูป -วิทยากร 3 คน -ผู้ปฏิบัติ 40 คน
ห้องพักวิทยากร	อาคารเดี่ยว	26 (2 หลัง)	
ห้องพักชาย - หญิง	อาคารรวม อาคารเดี่ยว	320 (4 หลัง) 25 (17 หลัง)	
รวมพื้นที่โดยประมาณ		3,537.00 ตร.ม.	
รวมพื้นที่ใช้สอยทั้งหมด โดยประมาณ		8,680.50 ตร.ม.	

5.2 แนวความคิดในการออกแบบ

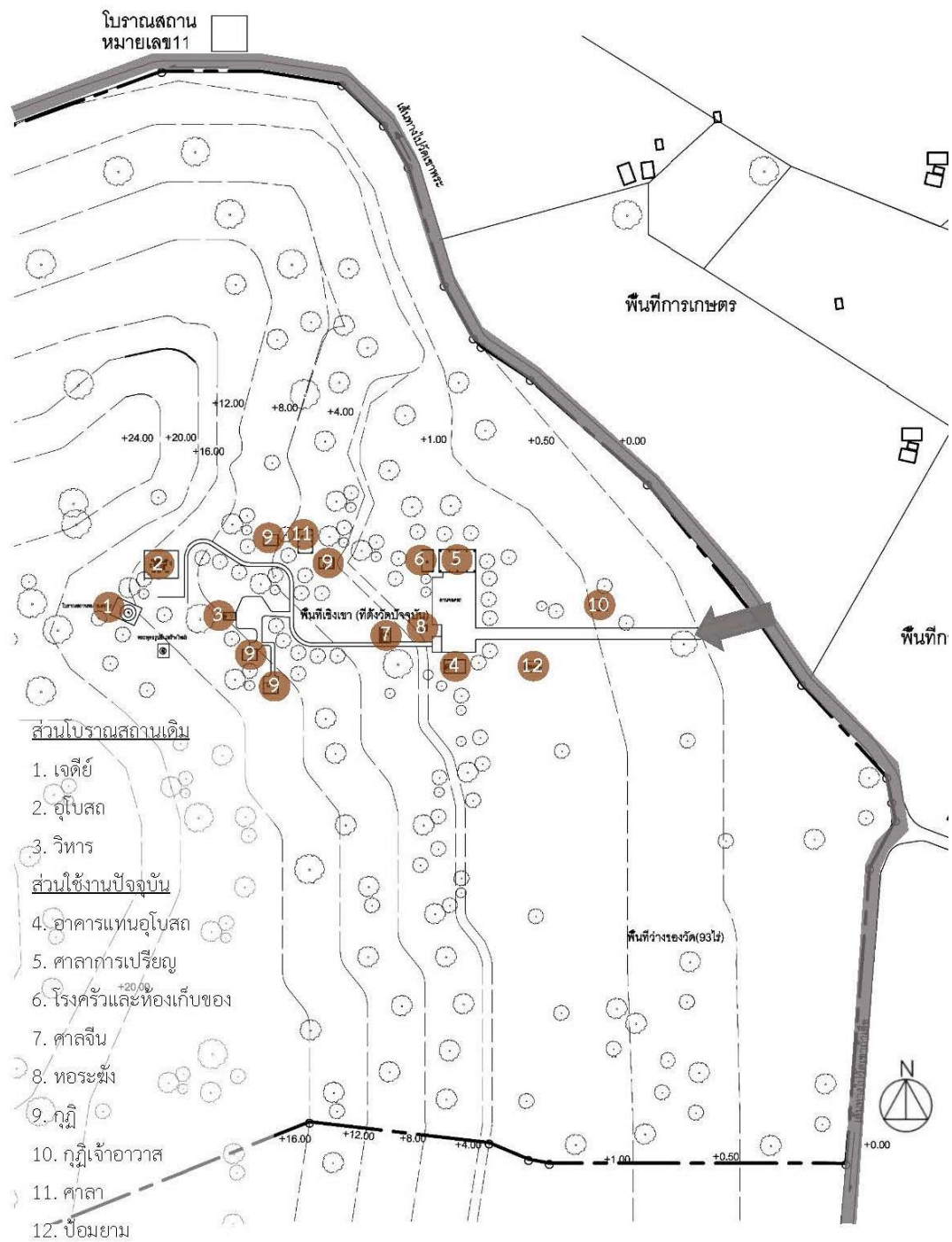
จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษาและข้อมูลเบื้องต้นของวัดเขาทำเทียม รวมถึงสภาพปัญหาการใช้งานของวัดในปัจจุบันนั้นมีความสำคัญที่จะเป็นแนวทางการออกแบบ โครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งทำการพิจารณาเพื่อเลือกใช้เป็นแนวคิดการออกแบบโครงการโดยแบ่งเป็น 4 หัวข้อหลัก ได้แก่ แนวความคิดในการวางผังบริเวณวัด แนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมอาคารเขตพุทธาวาส แนวความคิดในการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมอาคารเขตพุทธาวาสและแนวความคิดในการออกแบบผังอาคารอื่นๆในโครงการ

5.2.1 แนวความคิดในการวางผังบริเวณวัด

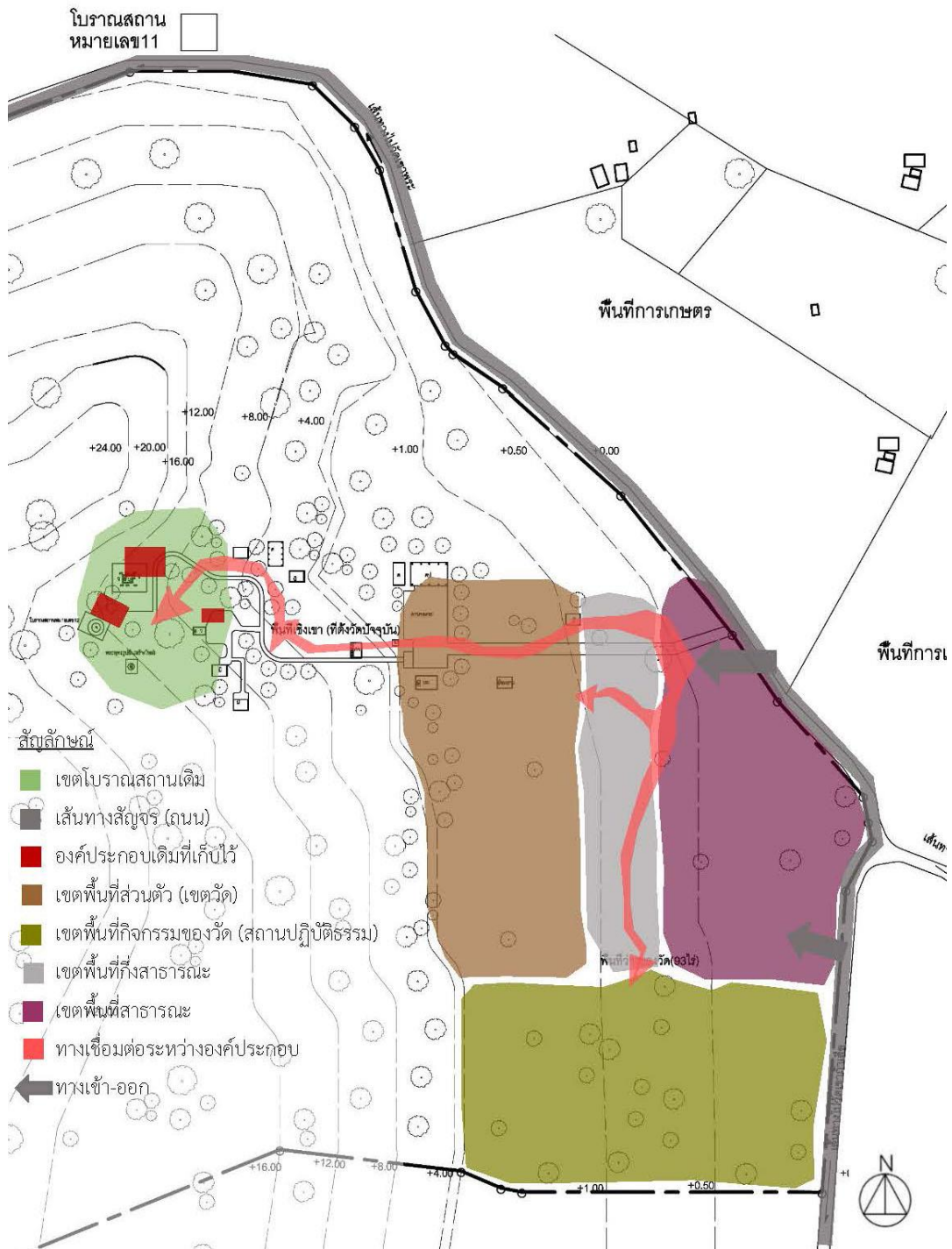
ในการกำหนดแนวทางในการวางผังบริเวณ ได้ทำการพิจารณาจากสภาพปัจจุบันและข้อปัญหาที่พบในวัดเขาทำเทียมทั้งด้านพื้นที่ การใช้งานและคำนึงถึงความเหมาะสมในด้านการเป็นวัดของชุมชนและอยู่ในโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณอู่ทอง โดยมีแนวทางในการวางผังบริเวณ ดังนี้

แนวความคิดหลัก

เก็บอาคารส่วนโบราณสถานไว้ด้านบนเขา โดยปรับปรุงทางขึ้นไปยังโบราณสถานให้มีความแข็งแรงและร่มรื่นตลอดทาง รื้อถอนอาคารบนพื้นที่วัดปัจจุบันทั้งหมดนำมาออกแบบใหม่บนพื้นที่ราบ ซึ่งในส่วนของพื้นที่วัดจะวางผังอาคารต่างๆให้มีความเหมาะสมกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากพื้นที่ของวัดเขาทำเทียมมีขนาดใหญ่ และพื้นที่ปัจจุบันไม่มีความร่มรื่น จากทางเดินเท้าก่อนถึงเขตวัดจะเน้นเป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้ล้อมรอบวัด เพื่อให้บริเวณวัดถูกแยกออกมาจากถนนด้านหน้าวัด และแบ่งพื้นที่ใช้งานบริเวณวัดเป็น 2 ส่วน คือส่วนพื้นที่วัดสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและพื้นที่ส่วนที่เป็นสถานปฏิบัติธรรม ทำให้สามารถกำหนดผู้ใช้งานในแต่ละส่วนได้ เช่น กลุ่มผู้ใช้ที่ต้องการมาทำกิจกรรมทางศาสนาหรือมาท่องเที่ยว จะไม่สามารถมารบกวนในส่วนสถานปฏิบัติธรรม ซึ่งต้องการความสงบได้ เพื่อตอบสนองแนวทางการพัฒนาเป็นสถานปฏิบัติธรรม พร้อมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

แผนผังที่ 39 แสดงองค์ประกอบภายในวัดเขาทำเทียมปัจจุบัน

แผนผังที่ 40 แสดงการวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการและกำหนดพื้นที่ใช้งานในการวางผังบริเวณ

จากแผนผังที่ 5.2 การจัดลำดับเขตพื้นที่ภายในวัด ได้พิจารณาจากทางสัญจรหลักในการเข้าถึงโครงการ ซึ่งปัจจุบัน คือ ถนนสาธารณะทางด้านหน้าโครงการด้านทิศตะวันออก โดยมีเส้นทางหลักมาจากทางด้านทิศเหนือ ดังนั้นจึงกำหนดพื้นที่ใช้งานในส่วนเขตสาธารณะอยู่ด้านหน้าใกล้กับถนนสาธารณะ เพื่อตอบสนองต่อการใช้งานของรถยนต์เป็นหลัก

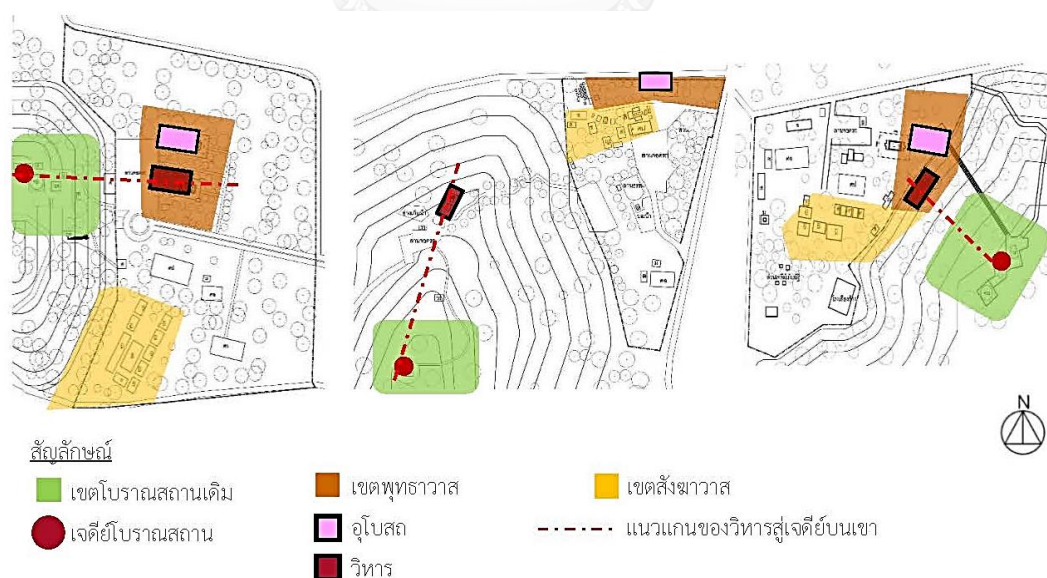
เมื่อพิจารณาพื้นที่วัดการกำหนดเขตพื้นที่วัดควรมีความสงบ และสามารถเข้าถึงได้สะดวกจากด้านหน้า จึงกำหนดให้มีเขตกิ่งสาธารณะให้เป็นพื้นที่เชื่อมระหว่างเขตสาธารณะและเขตวัดเพื่อกันเสียงจากถนนด้านหน้า เขตวัดจึงอยู่ในพื้นที่ที่ติดกับเชิงเขาเสริมสร้างความเป็นวัดป่าที่สงบและสามารถต่อเนื่องสู่เขตโบราณสถานด้านบน

ในส่วนของพื้นที่เขตสถานปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสงบและปลอดภัย จึงกำหนดให้อยู่ทางด้านทิศใต้ของวัด โดยมีเขตกิ่งสาธารณะกั้นกลางระหว่างส่วนสาธารณะและสถานปฏิบัติธรรม เพื่อให้เป็นพื้นที่ส่วนตัว ที่เข้าถึงจากภายนอกได้ยาก

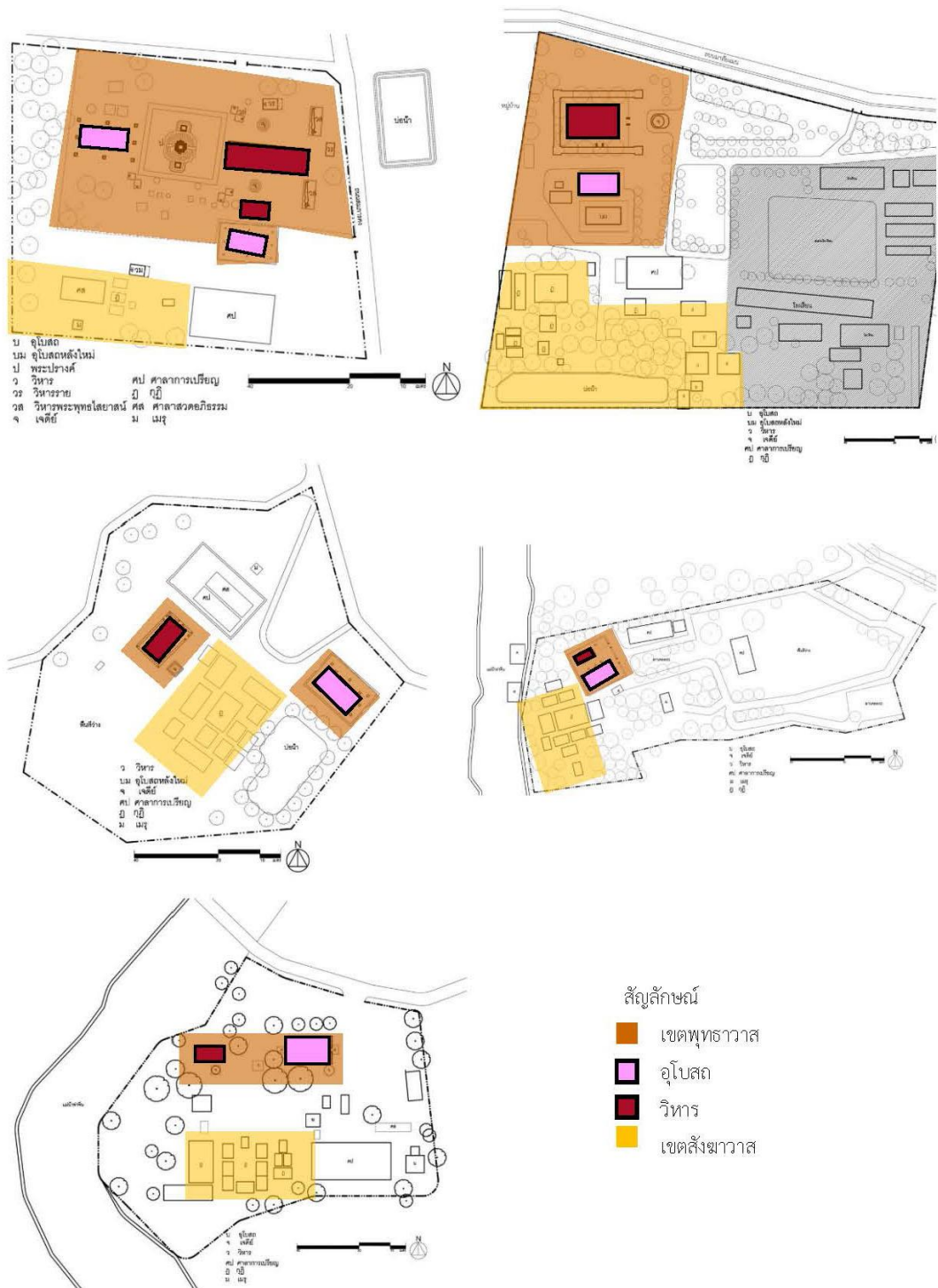
การวางผังบริเวณโดยมุ่งเน้นให้โครงการวางผังและการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 ประเภทได้อย่างเหมาะสม คือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมปฏิบัติธรรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยคำนึงถึงความเป็นวัดในปัจจุบันที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สำคัญในอดีต โดยอ้างอิงจากรูปแบบการวางผังวัดที่ศึกษาจากกรณีศึกษาวัดในอำเภออุทองและผังวัดของสถาปัตยกรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีร่วมกัน โดยกรณีศึกษาทั้ง 2 ส่วนมีการวางผังที่เป็นจุดร่วมกันคือ เขตพุทธาวาสอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัด และจากข้อเสนอแนะข้างต้นในการแบ่งพื้นที่ใช้งานทำให้ องค์ประกอบเขตพุทธาวาสเดิมที่อยู่บนเนินเขา จึงย้ายมาสร้างใหม่บนพื้นที่ราบ บริเวณทิศเหนือของบริเวณวัด และมีทางเดินเป็นแนวแกนจากเขตพุทธาวาสสู่โบราณสถานด้านบนได้ ส่วนเขตสังฆาวาสจากเดิมที่เป็นกุฏิกระจายตามไหล่เขา ย้ายมาอยู่พื้นที่ราบทางด้านทิศใต้ของเขตพุทธาวาส ตามรูปแบบการวางผังวัดที่ศึกษาจากกรณีศึกษา

5.2.2 แนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมอาคารเขตพุทธาวาส

เขตพุทธาวาสของวัดเขาทำเทียม มีแนวคิดหลักจากการพิจารณารูปแบบของผังเขตพุทธาวาสจากกรณีศึกษาวัดในอำเภออุ้มถ้องร่วมกับรูปแบบของผังเขตพุทธาวาสจากกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบประธานของเขตพุทธาวาสคือ อุโบสถ และวิหาร ส่วนใหญ่อุโบสถจะมีขนาดใหญ่กว่าวิหาร ยกเว้นกรณีศึกษาที่เป็นวัดสำคัญ วิหารจะใช้ประดิษฐานองค์พระสำคัญ ซึ่งจะให้ความสำคัญกับวิหารมากกว่า ซึ่งจากข้อปัญหาของวัดเขาทำเทียมนั้นไม่มีอุโบสถและบริเวณวัดมีการขุดค้นพบพระพุทธรูปปางแสดงธรรมที่เป็นพระพุทธรูปสำคัญของวัด จึงเสนอแนะให้เขตพุทธาวาสมีอุโบสถและวิหารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของวัด ส่วนองค์ประกอบรองอื่นๆ ได้แก่ ชุ่มเสมา ลานประทักษิณ และศาลาบริเวณอุโบสถเพื่อตอบสนองการใช้งานในกรณีที่มีพุทธศาสนิกชนมาประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พิธีอุปสมบท เวียนเทียน เป็นต้น ผังพื้นอาคารเขตพุทธาวาส วางผังวิหารและอุโบสถขนานกัน และวิหารวางผังอยู่ในแนวแกนเดียวกับโบราณสถานด้านบนตามลักษณะการวางผังเขตพุทธาวาสจากกรณีศึกษาวัดในอำเภออุ้มถ้อง และลักษณะการวางผังพุทธสถานแบบทวารวดี

แผนผังที่ 42 แสดงการวางผังบริเวณของอุโบสถและวิหารของวัดในอำเภออุ้มถ้อง

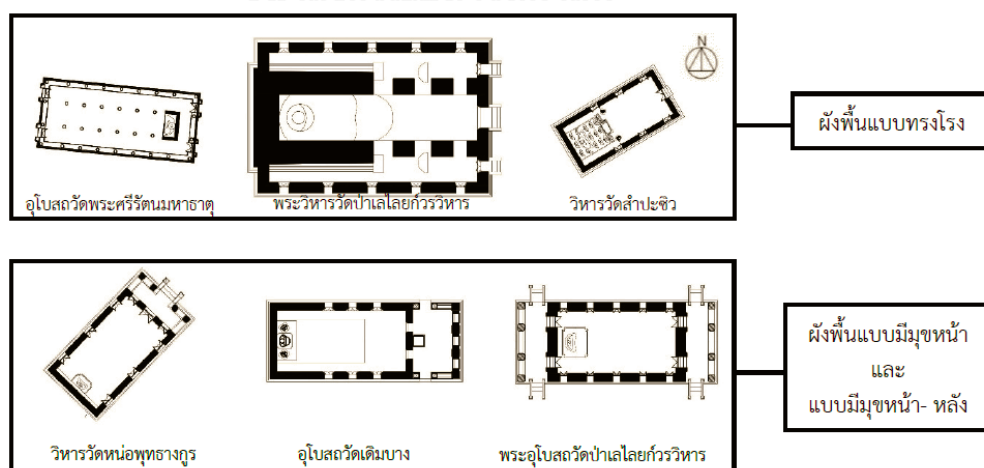
แผนผังที่ 43 แสดงการวางผังบริเวณของอุโบสถและวิหารของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี

แผนผังที่ 44 แสดงแนวความคิดการวางผังบริเวณเขตพุทธาวาส

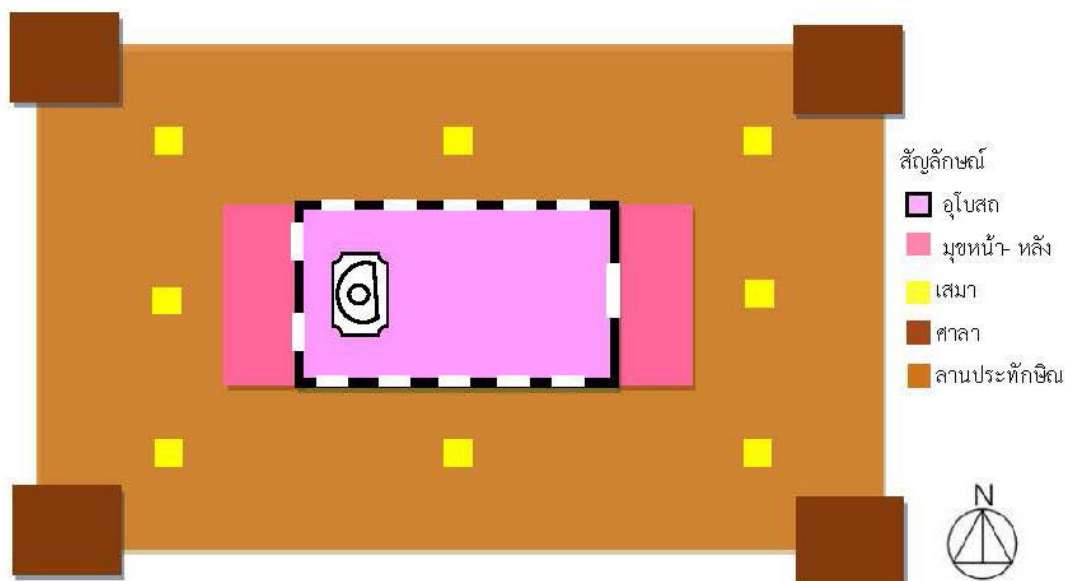
ผังพื้นอุโบสถ

ผังพื้นอุโบสถใหม่ใช้แนวคิดจากผังพื้นสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบกับลักษณะของอุโบสถจากวัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทอง การกำหนดขนาดของผังพื้นอาคาร จะพิจารณาจากพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในอุโบสถ คือ พิธีอุปสมบท จากการสำรวจการใช้งาน จากวัดกรณีศึกษาในอำเภออู่ทองพบว่า ลักษณะของผังพื้นทั้งหมดเป็นอาคารทรงโรง มีมุขหน้า- หลัง มีขนาดและสัดส่วนมีความใกล้เคียงกันคือมีพื้นที่อยู่ที่ 115-130 ตารางเมตร⁴⁷ ดังนั้น จึงเสนอให้ผังพื้นอุโบสถใหม่มีขนาดใกล้เคียงกับวัดกรณีศึกษาเนื่องจากมีบริบทที่ใกล้เคียงกัน โดยรูปแบบของผังพื้นอุโบสถจะพิจารณาจาก ผังพื้นของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีทั้ง 6 อาคาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ วิหารและอุโบสถ โดยจากการศึกษาพบว่ามีผังพื้นอาคารที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ ผังพื้นแบบทรงโรง ผังพื้นแบบมีเฉพาะมุขหน้าและผังพื้นแบบมีมุขหน้า- มุขหลัง ซึ่งรูปแบบที่ใช้งานมากที่สุดคือรูปแบบทรงโรงที่เป็นสถาปัตยกรรมวิหารเป็นส่วนใหญ่ และรูปแบบที่ใช้งานมากรองลงมาคือผังพื้นแบบมีเฉพาะมุขหน้า และผังพื้นแบบมีมุขหน้า- หลังมีการใช้งานน้อยที่สุด แต่จะปรากฏในยุคหลังมากกว่าเนื่องจากความต้องการใช้งานอาคารมีมากขึ้น ดังนั้นจึงเสนอให้ผังพื้นอุโบสถใหม่เป็นผังพื้นแบบมีมุขหน้า- หลัง มีประตูทางเข้าหลัก 1 ช่องด้านหน้าอาคาร และประตู 2 ช่องด้านหลังอาคาร

แผนผังที่ 45 แสดงรูปแบบผังพื้นของอุโบสถและวิหารของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี

⁴⁷ พื้นที่อาคารโดยรวมพื้นที่มุขหน้า- หลัง

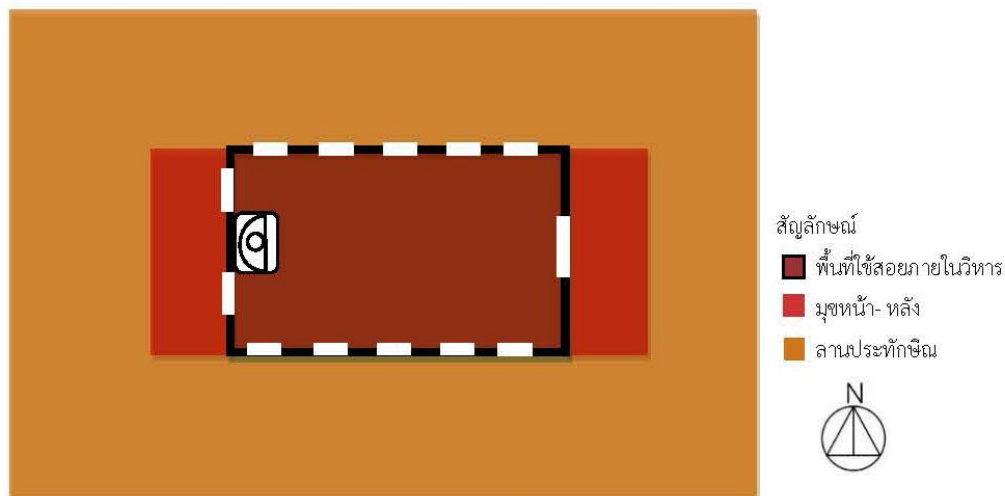

แผนผังที่ 46 แสดงแนวความคิดในการกำหนดพื้นที่ใช้งาน อุโบสถใหม่วัดเขาทำเทียม

ผังพื้นวิหาร

ผังพื้นวิหารใช้แนวคิดจากผังพื้นสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการ
ใช้งานของวิหารของวัดเขาทำเทียมคือประดิษฐานพระพุทธรูปปางประทานพรและเสนอแนะให้วิหาร
เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของปฏิบัติธรรม ซึ่งในกิจกรรมจะมีการแบ่งผู้ปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้งมา
ปฏิบัติธรรมในวิหาร ขนาดพื้นที่ให้สอยจึงใหญ่กว่าอุโบสถ เพื่อรับผู้ที่เข้ามาสักการบูชาองค์พระ

รูปแบบของผังพื้นวิหารจะพิจารณาจากผังพื้นของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัด
สุพรรณบุรีทั้ง 6 อาคาร ซึ่งอาคารประเภทวิหารมักจะเป็นอาคารทรงโรง แต่เนื่องปัจจุบันมีการใช้งาน
วิหารมากขึ้น จึงเสนอให้ผังพื้นวิหารใหม่เป็นผังพื้นแบบมีมุขหน้า- หลังเช่นเดียวกับพระอุโบสถ
กำหนดให้มีประตูทางเข้าหลัก 1 ช่องด้านหน้าอาคารและประตู 2 ช่องด้านหลังอาคาร

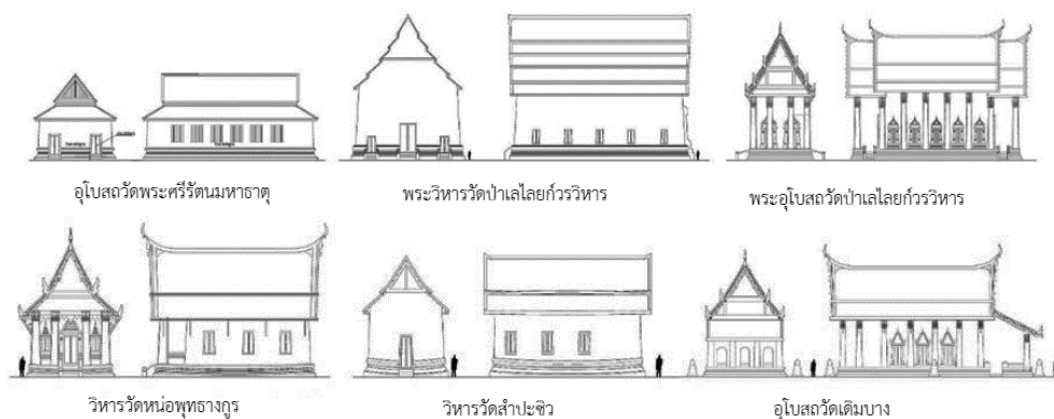
แผนผังที่ 47 แสดงแนวความคิดในการกำหนดพื้นที่ใช้งาน วิหารวัดเขาทำเทียม

หลังคา

มีแนวความคิดหลักคือมีลักษณะอาคารที่แสดงออกถึงความเป็นท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากอยุธยา เห็นชัดได้ชัดจากลักษณะสัดส่วนของหลังคาจากสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีลักษณะของหลังคาที่มีความชันสูง เมื่อพิจารณาร่วมกับลักษณะของผังพื้นที่มีลักษณะแบบมุขหน้า มุขหลัง จึงเสนอให้ส่วนหลังคาอุโบสถ มีหลังคา 2 ชั้น 3 ตับ โดยหลังคาชั้นที่ 1 คลุมมุขหน้า มุขหลัง จะมีการยื่นชายคามากกว่าสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อป้องกันปัญหาลมฝน ส่วนหลังคาวิหารพิจารณาจากสัดส่วนของหลังคาจากสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีร่วมกับหลังคากรณีศึกษางานออกแบบลักษณะทวารวดีในปัจจุบัน เสนอให้วิหารมีหลังคา 2 ชั้น 3 ตับโดยตั้บล่างในชั้นที่1 เป็นหลังคากันสาด

ส่วนเรือน

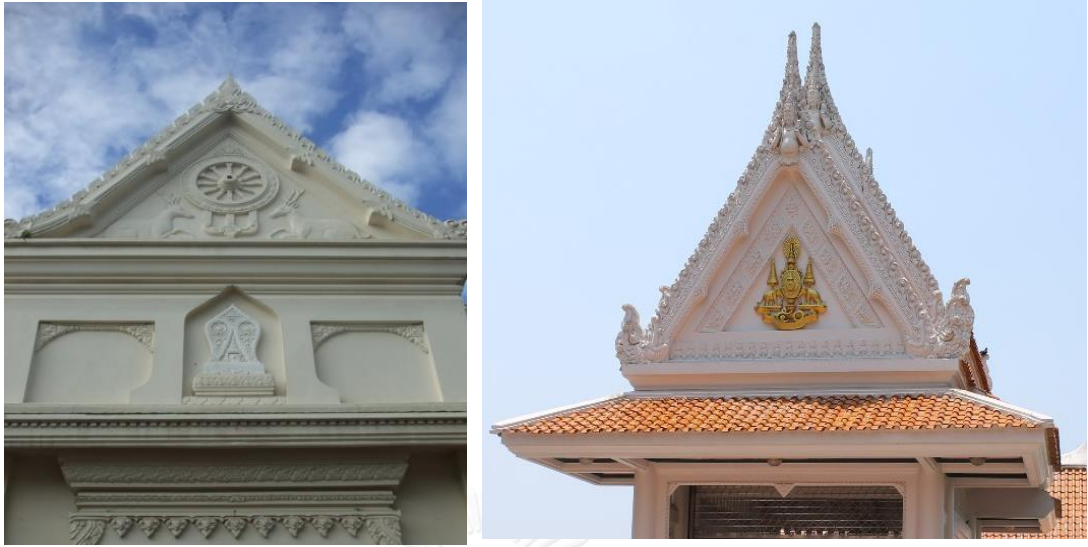
มีแนวความคิดในการออกแบบให้อุโบสถและวิหารมีลักษณะสูงตามสัดส่วนสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ฐานอาคารเป็นฐานปัทม์ เสาที่รับหลังคามุขหน้า มุขหลัง ด้านละ 4 ต้น และมีเสาอิงตามแบบสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาที่เป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 125 แสดงลักษณะหลังคาและส่วนเรือนของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

การประดับตกแต่ง

- ส่วนหลังคา หลังคาถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอาคาร ในการประดับตกแต่งส่วนหลังคาจากสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี จะมีลักษณะการประดับตกแต่งหลังคาเป็นลักษณะแบบเครื่องลายยอง ซ่อฟ้า ไบระกาและแบบปั้นปูนปิดเครื่องมุง ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของสถาปัตยกรรมจังหวัดสุพรรณบุรีที่ได้รับอิทธิพลจากอยุธยา แต่แนวความคิดของโครงการนั้นต้องการให้สถาปัตยกรรมอาคารแสดงถึงเอกลักษณ์แบบทวารวดีเพื่อเชิดชูคุณค่าของวัดที่ตั้งบนพื้นที่อันมีประวัติศาสตร์มายาวนาน จึงเสนอแนวความคิดการประดับตกแต่งองค์ประกอบสถาปัตยกรรมที่ต่างจากกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาจากงานออกแบบปัจจุบันที่มีการนำลักษณะทวารวดีมาประยุกต์ใช้ในองค์ประกอบสถาปัตยกรรม โดยนำการศึกษาจากกรณีศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ พระอุโบสถ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐมและ ศาลาจันเสน วัดจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ โดยหลังคาของกรณีศึกษามีลักษณะเป็นแบบซ่อฟ้ารวบจอมและไบระกาเป็นลักษณะหอยจับหลัก ดังนั้นจึงเสนอการออกแบบในส่วนของหลังคา โดยพิจารณาจากสัดส่วนของกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับกรณีศึกษางานทวารวดีในปัจจุบัน

ภาพที่ 126 แสดงลักษณะหลังคาลักษณะเป็นแบบช่อฟ้ารวบจอมของกรณีศึกษา

- ช่อฟ้า- ใบระกา-หางหงส์ เครื่องลำยอง เป็นงานปั้นปูนถอดพิมพ์ ออกแบบเป็นช่อฟ้ารวบจอมและใบระกาจะมีการออกแบบบรรจุลายขมวดแบบทวารวดีเพื่อสร้างเอกลักษณ์ในการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมแบบสุพรรณบุรีและสถาปัตยกรรมแบบทวารวดี โดยช่อฟ้ามีแนวความคิดจากแท่งดินเผารูปคชลักษณ์ถือดอกบัวนำมาประยุกต์เป็นลายเทวดาถือดอกบัว และหางหงส์มีแนวความคิดมาจากเศียรนาค ซึ่งศึกษาจากกรณีศึกษาลักษณะแบบทวารวดีจากศิลปกรรมที่พบในเมืองโบราณอู่ทอง

ภาพที่ 127 แสดงลักษณะแท่งดินเผารูปคชลักษณ์และเศียรนาค

- หน้าบันอุโบสถ เป็นงานปั้นปูน ทาสีขาว การประดับตกแต่งมีแนวความคิดที่จะใช้ ลวดลายแบบทวารวดีที่ศึกษามาในส่วนของกรณีศึกษาลักษณะแบบทวารวดีจากศิลปกรรมที่พบในเมืองโบราณอู่ทอง หน้าบันอุโบสถเสนอแนวความคิดการใช้ลวดลายพฤกษชาติเป็นดอกไม้ เพื่อให้ คล้องกับชื่อภูเขา “ปุชยคีรี” ที่มีความหมายว่า “ภูเขาดอกไม้” โดยศึกษาลวดลายดอกจอกบน ธรรมจักรมาประยุกต์ใช้

- หน้าบันวิหาร เป็นงานปั้นปูน ทาสีขาว เสนอแนวความคิดตกแต่งด้วยรูปธรรมจักร กับกวางหมอบนิยมสร้างในวัฒนธรรมทวารวดี ประกอบลายพฤกษชาติ

ภาพที่ 128 แสดงลักษณะลวดลายพฤกษชาติบนเสมาธรรมจักร

- ชุ่มประตู่- ชุ่มหน้าต่าง งานปั้นปูนทาสีขาว ทั้งสองอาคารเลือกใช้รูปแบบชุ่มเรือน แก้ว ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบในกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมอุโบสถและวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี และตกแต่ง ด้วย ลวดลายพฤกษชาติ

- บานประตูภายนอก เลือกประดับตกแต่งด้วยงานจำหลักไม้ปิดทอง ขอบประตูรอบ นอกใช้ลายดอกจอก มีลายประจำยามก้ามปูประกอบ แถบลายดังกล่าวขนาบด้วยแถบลายลูกประคำ

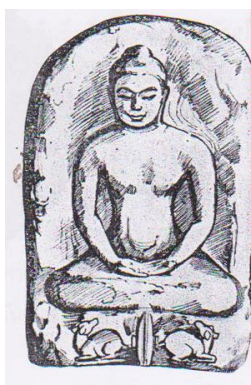
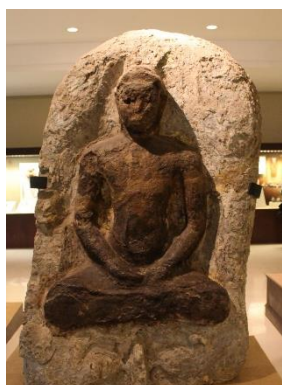
- บานหน้าต่างภายนอก เลือกประดับตกแต่งด้วยงานจำหลักไม้ปิดทอง ขอบหน้าต่างรอบนอกใช้ลายดอกไม้รูปรี มีลายประจายามกำมปูประกอบ แถบลายดั่งกล่าวขนาบด้วยแถบลายลูกประคำ เช่นเดียวกับบานประตู

- บัวปลายเสา เป็นงานปั้นปูน เลือกการใช้ประดับตกแต่งบัวปลายเสาด้วยบัววงชนิดเสากลม ส่วนคันทวยเป็นงานปั้นปูนถอดพิมพ์ ทาสีขาวรูปแบบของคันทวยทรงนาค โดยเศียรนาคประยุกต์มาจากเศียรนาคที่พบในเมืองโบราณอุทองเช่นเดียวกับทางหงส์

การประดับตกแต่งภายในอาคาร

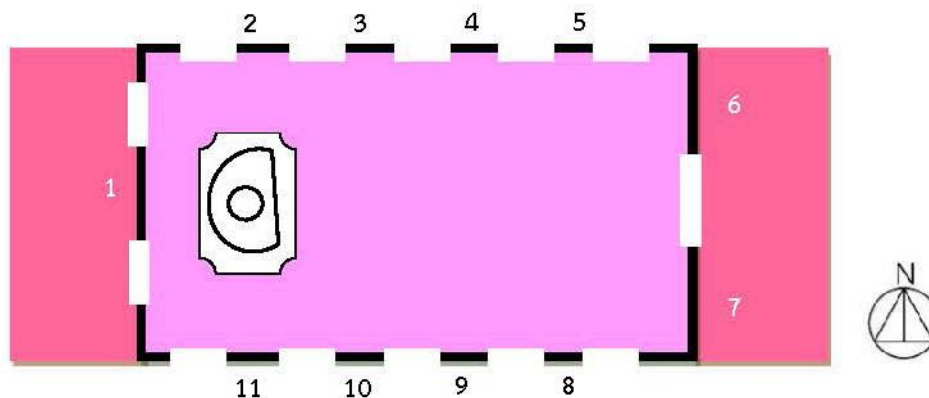
- ฝาเพดาน พื้นฝาเพดานทาสีชาด ประดับด้วยดาวเพดานเป็นงานจำหลักไม้ปิดทอง โดยนำลวดลายดอกจอกบนธรรมจักรมาประยุกต์ใช้

- พระประธาน เลือกพระประธานในพระอุโบสถเป็นพระปางสมาธิ ศิลปะแบบทวารวดี มีขนาดหน้าตักกว้าง 1.99 เซนติเมตร องค์พระแกะสลักหิน ตามลักษณะองค์พระปางสมาธิที่พบมากในเมืองโบราณอุทอง องค์พระประดิษฐานบนฐานชุกชีบัวคว่ำบัวหงาย โดยกลีบบัวเป็นกลีบบัวแบบทวารวดีที่ปรากฏบนลวดลายธรรมจักร ส่วนพระประธานในวิหารเป็นพระปางแสดงธรรม ศิลปะแบบทวารวดี องค์พระโลหะตามองค์ต้นแบบ องค์พระประดิษฐานบนฐานชุกชีบัวคว่ำบัวหงายและเสนอแนะให้ออกแบบซุ้มพระสำหรับประดิษฐาน

ภาพที่ 129 แสดงลักษณะพระพุทธรูปที่เลือกมาออกแบบเพื่อประดิษฐานในอุโบสถและวิหาร

- จิตรกรรมฝาผนัง ทั้งสองอาคารประดับตกแต่งด้วยภาพเขียนสี โดยการประดับตกแต่งภายในอุโบสถเสนอให้ตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวทศชาติชาดก

แผนผังที่ 48 แสดงตำแหน่งของผนังด้านต่างๆในอุโบสถวัดเขาทำเทียม

ผนังด้านที่ 1 เขียนภาพพระศรีมหาโพธิ์ ด้านหลังพระประธาน

ผนังด้านที่ 2 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนเตมียชาดก

ผนังด้านที่ 3 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนมหาชนกชาดก

ผนังด้านที่ 4 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนสุวรรณสามชาดก

ผนังด้านที่ 5 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนเนมิราชชาดก

ผนังด้านที่ 6 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนมโหสถชาดก

ผนังด้านที่ 7 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนภูริทัตตชาดก

ช่วงบนเหนือประตูระหว่างผนังด้านที่ 6- 7 เขียนภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ

ผนังด้านที่ 8 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนจันทกุมารชาดก

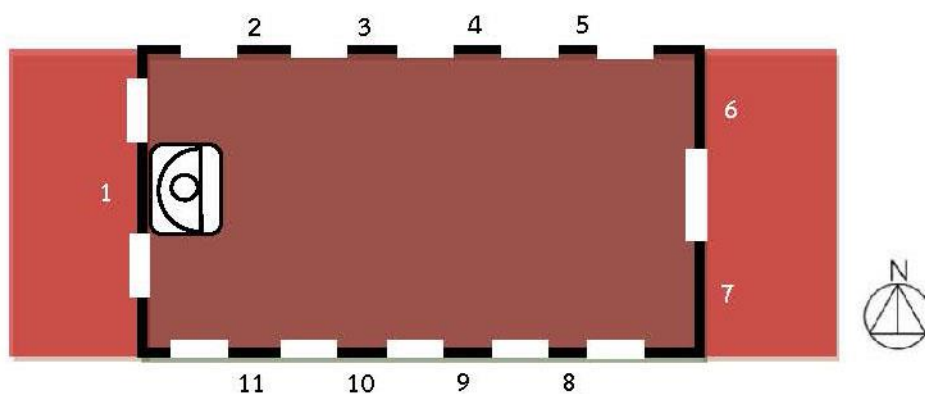
ผนังด้านที่ 9 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนพรหมนารถชาดก

ผนังด้านที่ 10 เขียนภาพทศชาติชาดกตอนวิรุฬชาดก

ผนังด้านที่ 11 ทศชาติชาดกตอนเวสสันดรชาดก

ผนังช่วงบนเหนือหน้าต่าง เขียนภาพเทพชุมนุม

การประดับตกแต่งภายในวิหาร เสนอให้ตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวของพื้นที่ของเมืองโบราณอุทองและวัดเขาทำเทียมดังนี้

แผนผังที่ 49 แสดงตำแหน่งของผนังด้านต่างๆในวิหารวัดเขาทำเทียม

ผนังด้านที่ 1 เขียนภาพเหล่าเทวดามาเฝ้าบูชารูปองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผนังด้านที่ 2 เขียนภาพพระเจ้าอโศกมหาราชตอนทรงส่งสมณทูตพระอรหันต์มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดินแดนสุวรรณภูมิ

ผนังด้านที่ 3 เขียนภาพการเดินทางค้าขายในสมัยทวารวดีที่เมืองโบราณอุทอง

ผนังด้านที่ 4-5 เขียนภาพวิถีชีวิตของชาวทวารวดีในอดีตและพุทธศาสนสถานในเมืองโบราณอุทอง

ผนังด้านที่ 6-7 เขียนภาพปูชปฏิบัติริมหาวิหารในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

ผนังด้านที่ 8 เขียนภาพการเสด็จประพาสต้นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่วัดเขาพระและวัดเขาทำเทียม

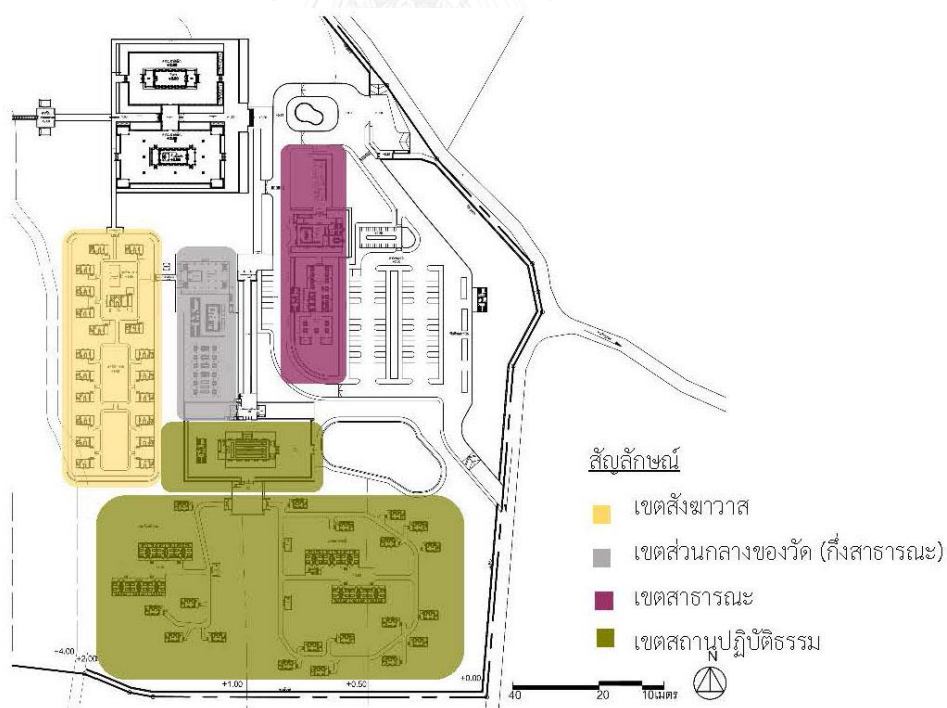
ผนังด้านที่ 9 เขียนภาพการชุดค้นพบเสมาธรรมจักร

ผนังด้านที่ 10 เขียนภาพการชุดค้นพบพระพุทธรูปปางแสดงธรรม

ผนังด้านที่ 11 เขียนภาพการชุดค้นพบศิลาจารึกปุษยคีรี

5.2.3 แนวความคิดในการออกแบบผังอาคารอื่นๆในโครงการ

นอกจากการศึกษาเพื่อการออกแบบอาคารเขตพุทธาวาสแล้ว การกำหนดการวางผังและออกแบบอาคารต่างๆในโครงการมีความจำเป็นต้องศึกษากิจกรรมจำนวนผู้ใช้งาน โดยศึกษาจากกรณีศึกษาวัดในอำเภออุ้มทองตลอดจนศึกษาวัดที่มีสถานปฏิบัติธรรมและการจัดการที่มีคุณภาพ⁴⁸ โดยผลการศึกษสามารถออกแบบผังอาคารอื่นๆโดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

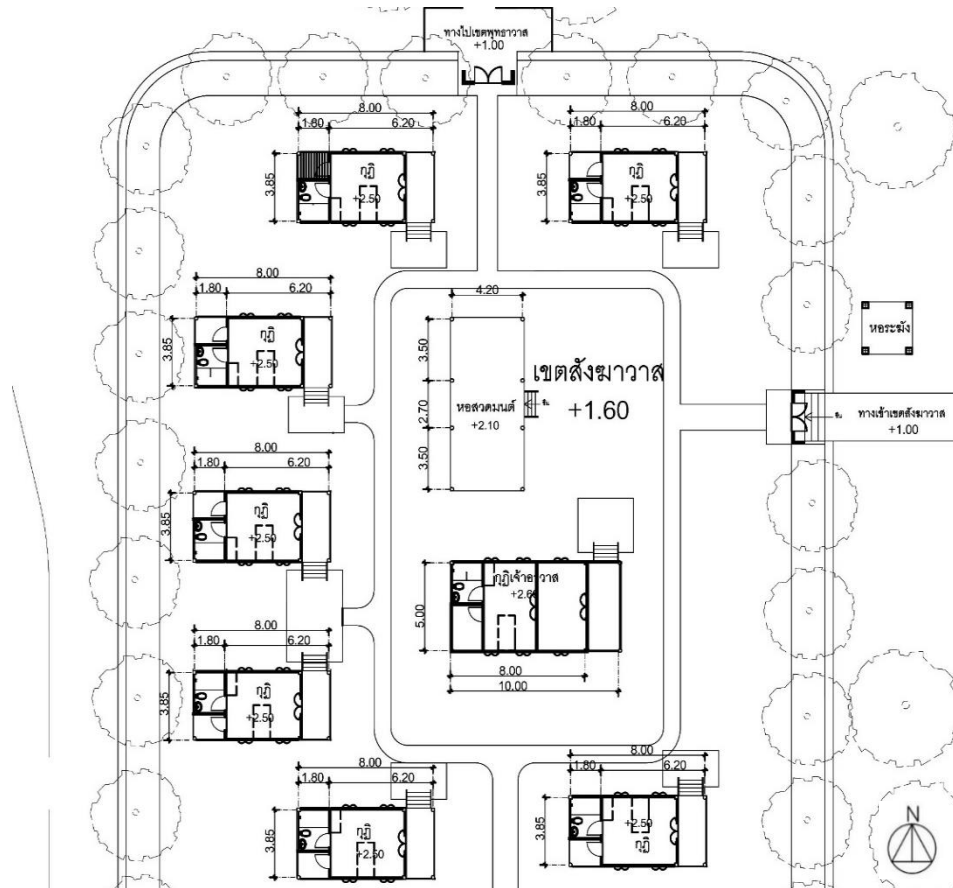

แผนผังที่ 50 แสดงตำแหน่งพื้นที่ของอาคารต่างๆในโครงการ

⁴⁸ ดูภาคผนวก

เขตสังฆาวาส

ประกอบด้วย กุฏิเจ้าอาวาสจำนวน 1 หลัง หอสวดมนต์จำนวน 1 หลัง หอระฆัง
จำนวน 1 หลัง และกุฏิเดี่ยวจำนวน 20 หลัง

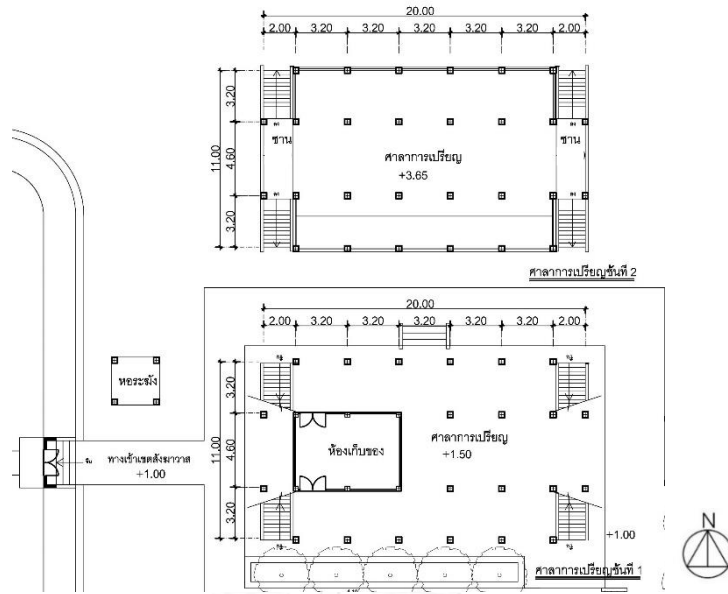

แผนผังที่ 51 แสดงขนาดอาคารในเขตสังฆาวาส

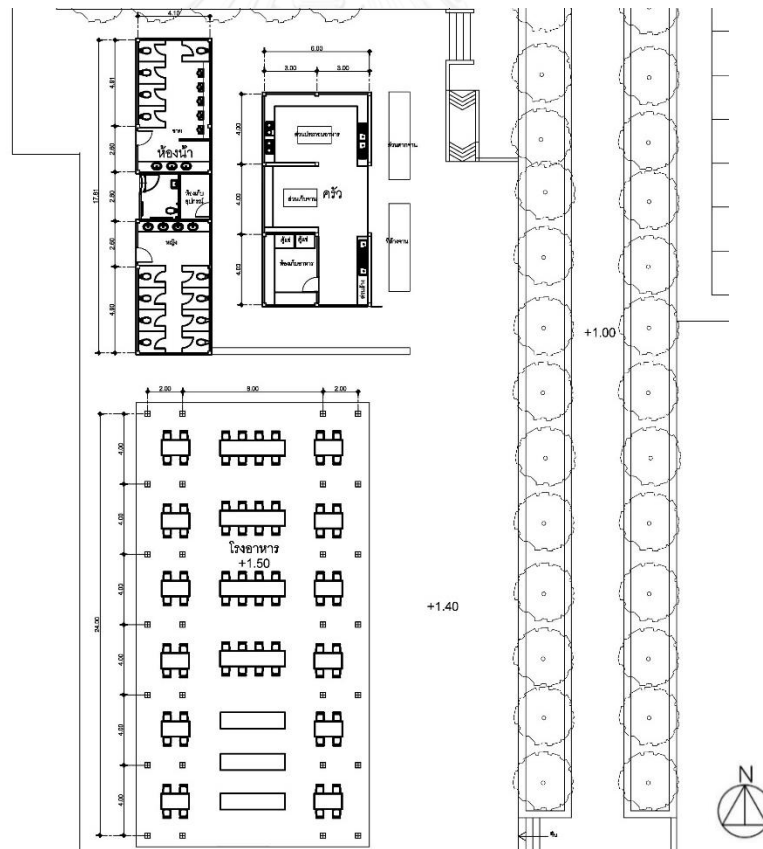
เขตส่วนกลางของวัด

ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญจำนวน 1 หลัง เป็นอาคาร 2 ชั้น โดยชั้นล่างเป็น
พื้นที่โล่งและห้องเก็บของ ชั้นบนเป็นศาลาโปร่ง สำหรับพุทธศาสนิกชนเข้ามาทำบุญเลี้ยงพระ

ครัวและโรงอาหารของวัด เป็นอาคารชั้นเดียว ใช้รองรับทั้งผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม
และบุคคลอื่นในวันสำคัญ เช่น งานทำบุญเลี้ยงพระ งานบวช เป็นต้น

แผนผังที่ 52 แสดงผังพื้นศาลาการเปรียญ

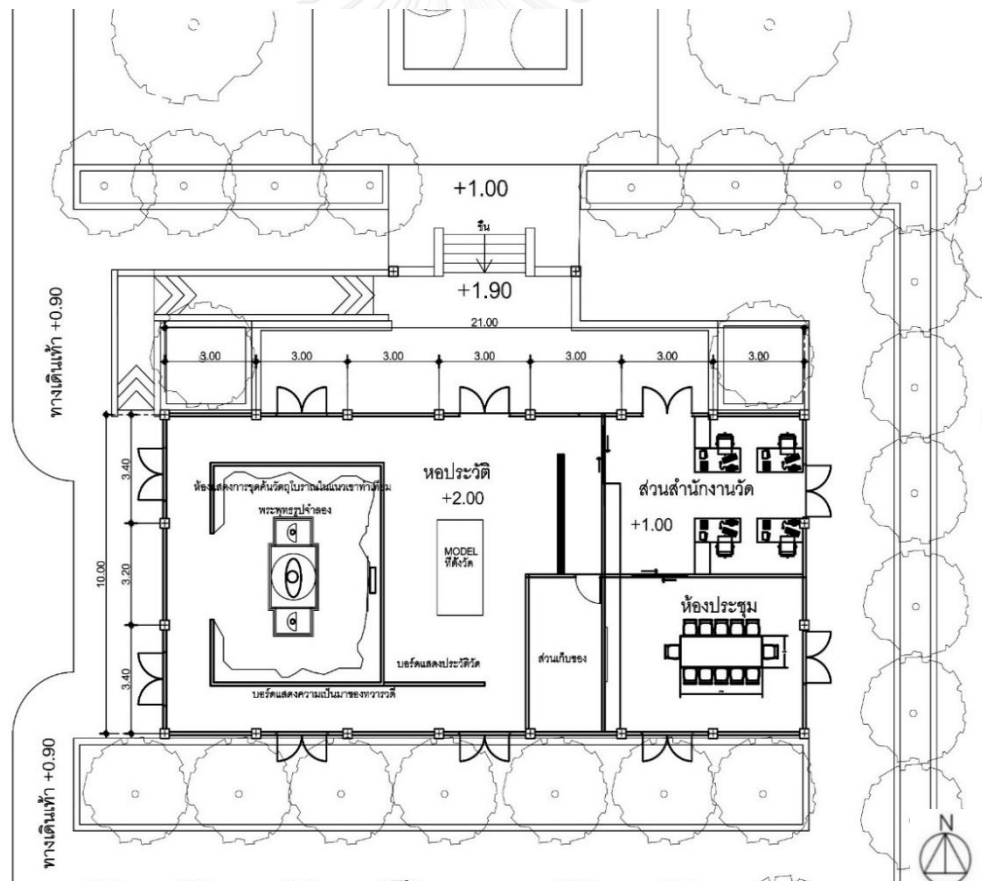

แผนผังที่ 53 แสดงผังพื้นครัว โรงอาหารและห้องน้ำส่วนกลางของวัด

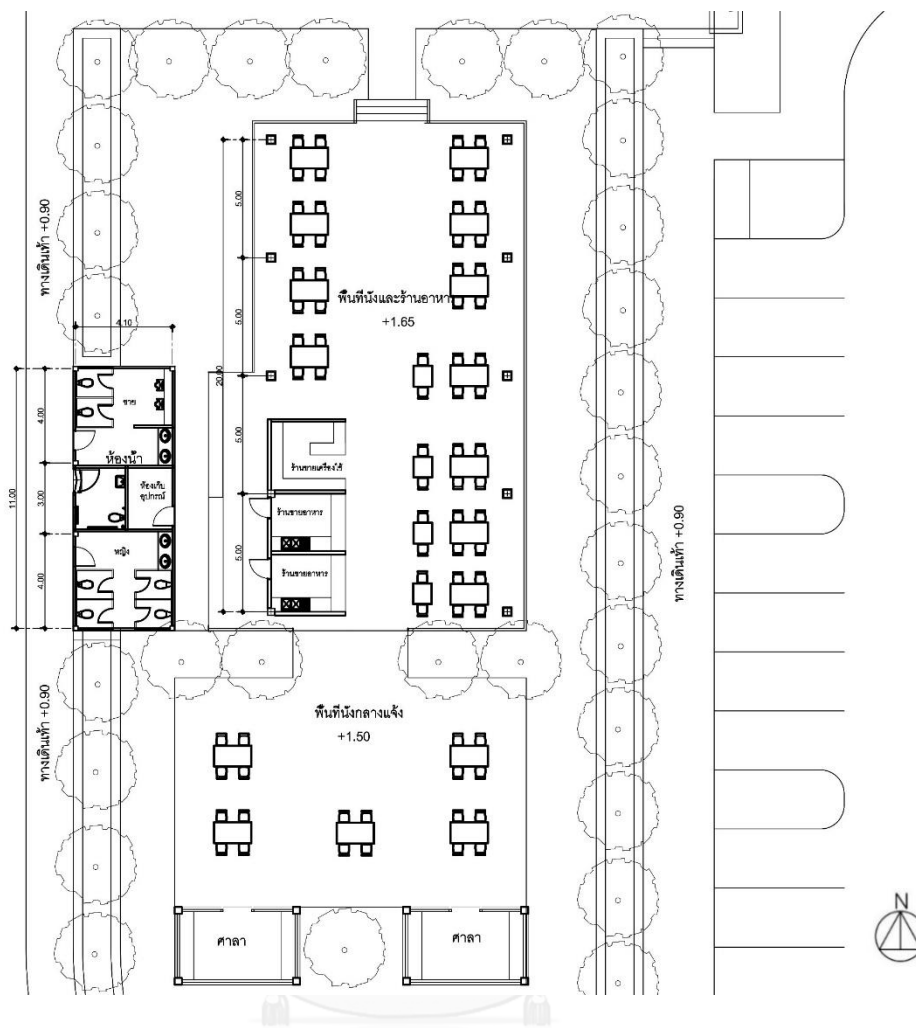
เขตกิจกรรมสาธารณะ

ประกอบด้วย อาคารหอประวัติ เป็นอาคารชั้นเดียว ซึ่งภายในจะมีบอร์ดจัดแสดง ข้อมูลของวัดในด้านประวัติความเป็นมา ความสำคัญในฐานะที่เป็นวัดแห่งแรกในประเทศไทย โดยมีการจัดแสดง หุ่นจำลองของที่ตั้งวัดเขาทำเทียม แผ่นจารึกปุษยศิริจำลอง พระพุทธรูป จำลองและประวัติการขุดค้น ในอาคารหลังนี้มีส่วนสำนักงานวัดคอยดูแลความเรียบร้อยรวมถึง เป็นที่ติดต่อเพื่อสมัครเข้าโครงการปฏิบัติธรรม

ร้านค้าและโรงอาหาร ในส่วนนี้ใช้รองรับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาติดต่อของวัด ประกอบด้วยร้านขายของใช้ ตู้เอทีเอ็ม ร้านขายของฝาก ร้านอาหารและพื้นที่รับประทานอาหาร

แผนผังที่ 54 แสดงผังพื้นอาคารหอประวัติ

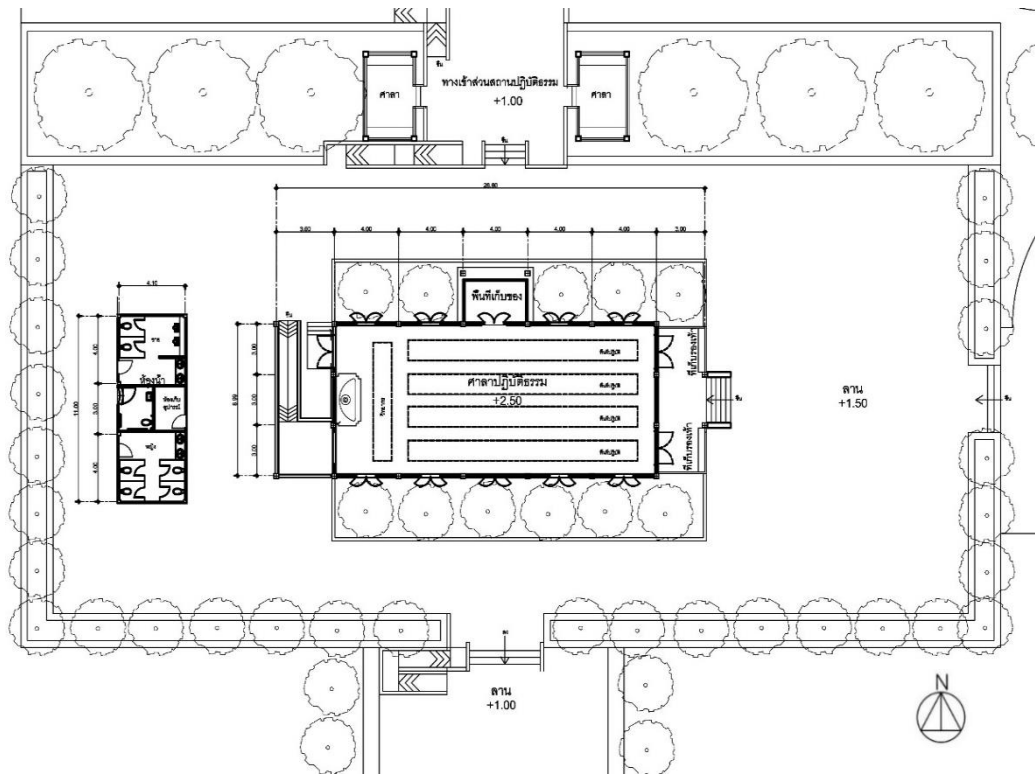
แผนผังที่ 55 แสดงผังพื้นร้านค้าและโรงอาหาร

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เขตสถานปฏิบัติธรรม

ประกอบด้วยอาคารปฏิบัติธรรม เป็นอาคารชั้นเดียว ลักษณะผังพื้นมีระเบียงทั้งด้านหน้าและด้านหลังโดยด้านหลังจะเป็นประตูสำหรับพระวิทยากร อาคารมีพื้นที่รองรับผู้ปฏิบัติ 30-40 คนต่อ 1 ครั้ง ซึ่งกำหนดกิจกรรมในอบรมจะจัดเดือนละ 2 ครั้ง⁴⁹ ครั้งละ 5-7 วัน ตามประเภทผู้ที่เข้ามาอบรม และพื้นที่ด้านนอกอาคารปฏิบัติจะมีลานธรรมและสวนธรรมสำหรับผู้ที่ต้องการปฏิบัติด้วยตนเอง

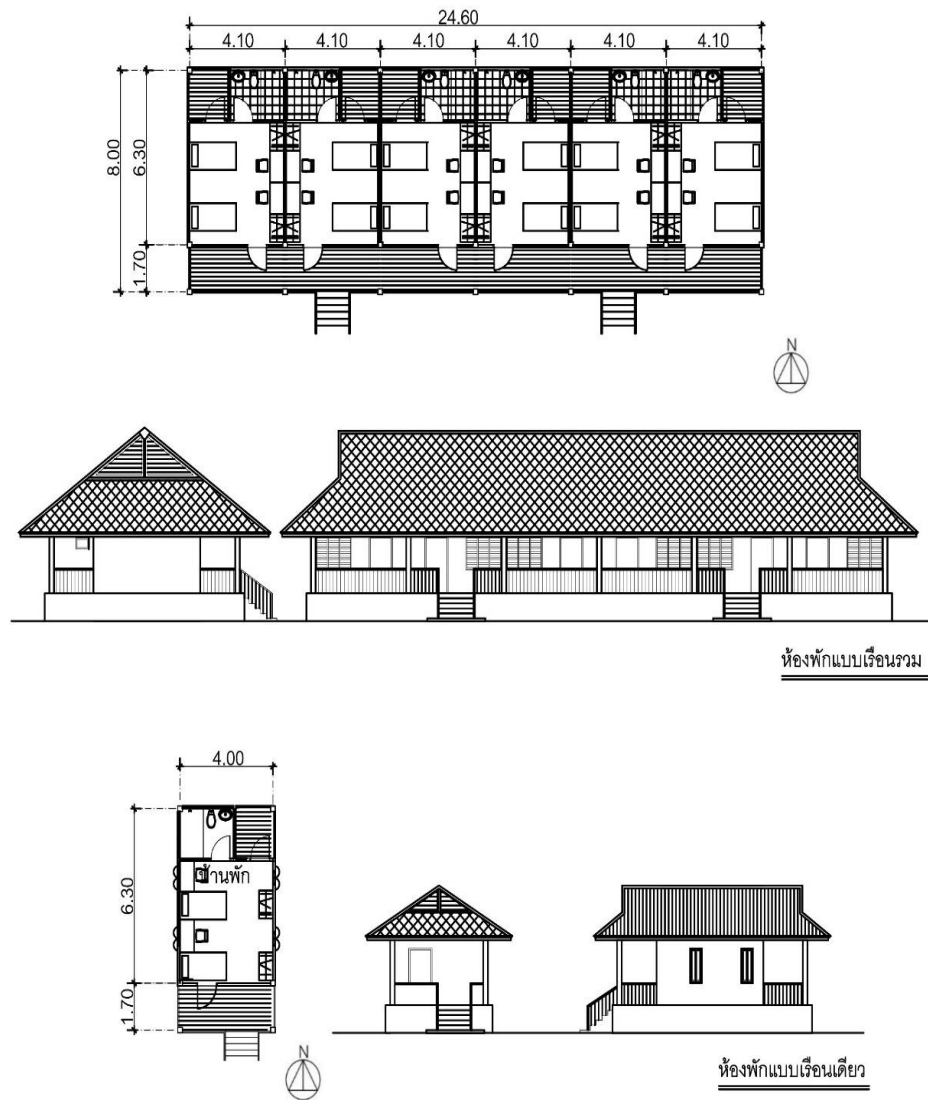
⁴⁹ ข้อมูลจากสถานปฏิบัติธรรมวัดเขาสีเสลี่ยม ซึ่งกำหนดให้จัดอบรมสลับกับกิจกรรมของวัดเขาสีเสลี่ยมเนื่องจากกลุ่มผู้ที่มาปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดียวกัน

แผนผังที่ 56 แสดงผังพื้นอาคารปฏิบัติธรรม

ส่วนห้องพักแบ่งเป็น 2 ฝั่งคือฝั่งชายและฝั่งหญิง โดยมีอัตราส่วนจำนวนผู้อบรมชาย : หญิง เป็น 30 : 70⁵⁰ ห้องพักมี 2 ประเภท คือ ประเภทห้องพักแบบเรือนรวม และห้องพักแบบเรือนเดี่ยว ในส่วนห้องพักแบบเรือนรวมนั้น 1 หลัง จะมีจำนวนห้อง 6 ห้อง พักได้ห้องละ 2 คน ซึ่งทั้งฝั่งชายและหญิงจะมีฝั่งละ 2 อาคาร ส่วนห้องพักแบบเรือนเดี่ยวพักได้ห้องละ 1 คน ซึ่งจะรองรับเฉพาะผู้ที่เคยปฏิบัติมาแล้ว และทั้ง 2 ฝั่งจะมีบ้านพักวิทยากรฝั่งละ 1 หลัง

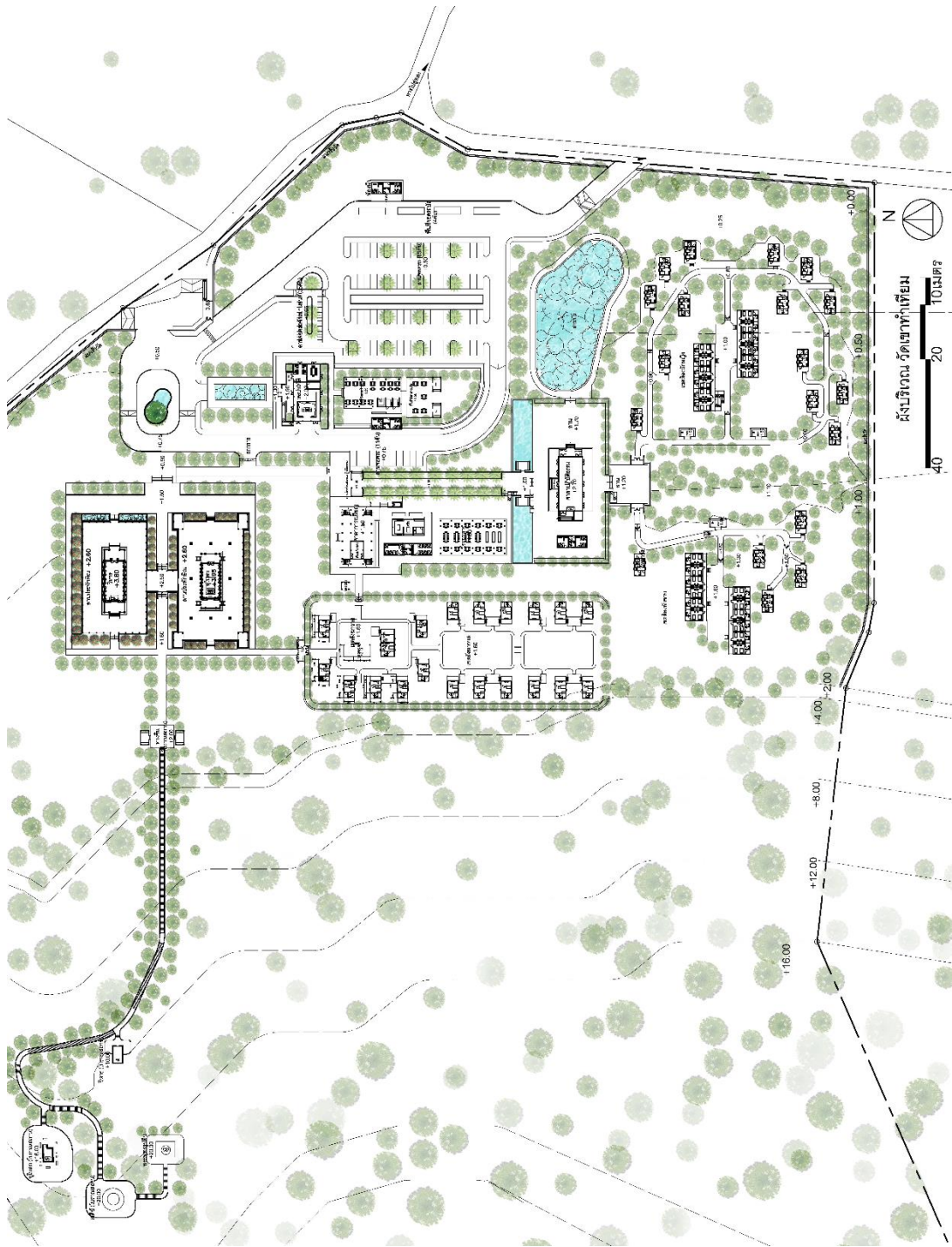
⁵⁰ ศึกษาจากจำนวนผู้ปฏิบัติของวัดเขาตีสลักและวัดมเหยงค์ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่มาอบรมมักเป็นเพศหญิง

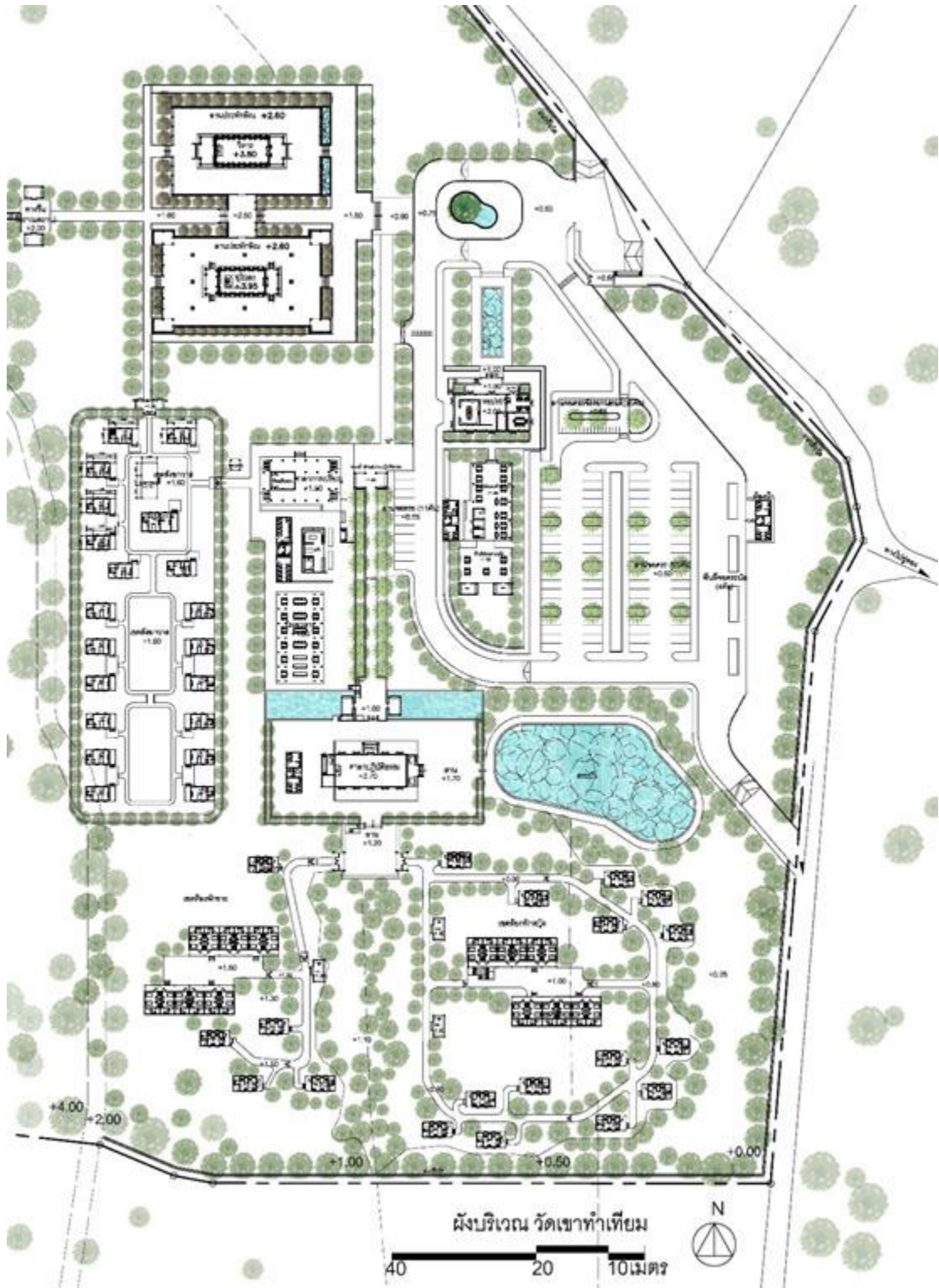
ภาพที่ 130 แสดงลักษณะห้องพักเขตสถานปฏิบัติธรรม

5.3 ผลงานการออกแบบ

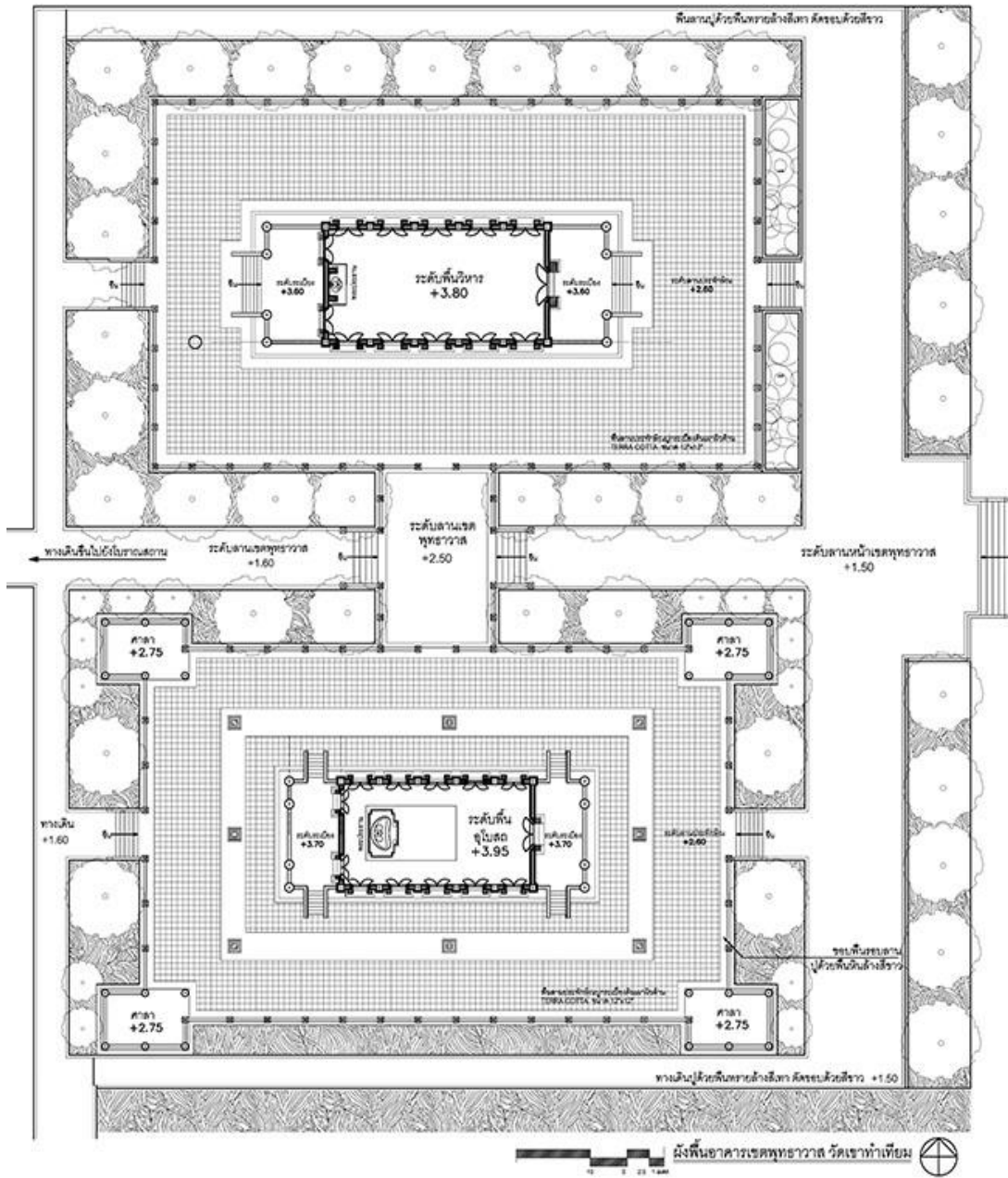
จากแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบ โครงการวางผัง และออกแบบอาคารเขตพุทธาวาส วัดเขาทำเทียม จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งผลงานในการออกแบบวางผัง และออกแบบสถาปัตยกรรม ดังต่อไปนี้

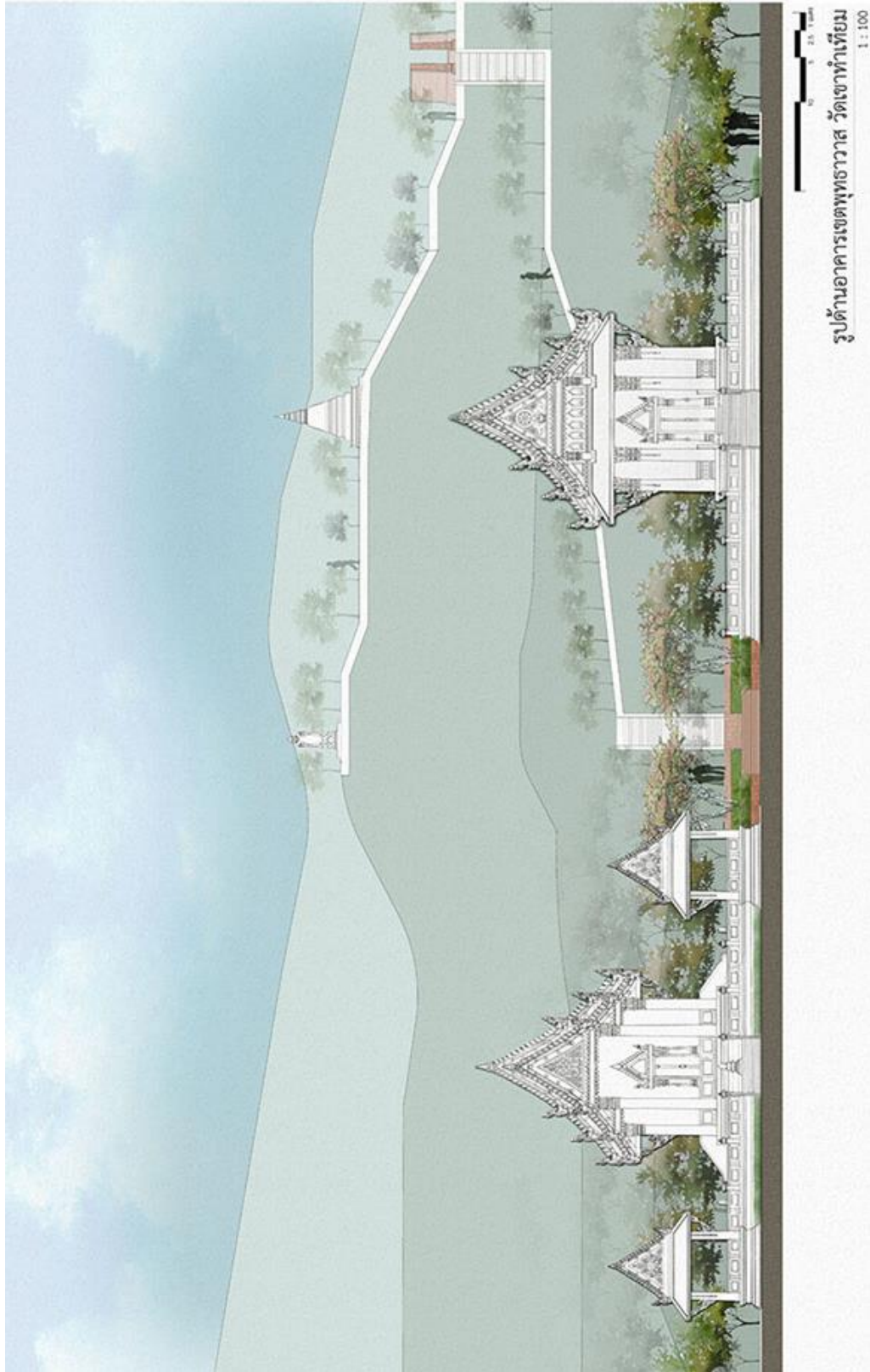
แผนผังที่ 57 ผังบริเวณวัดเขาทำเทียมและเขตโบราณสถานบนเขา

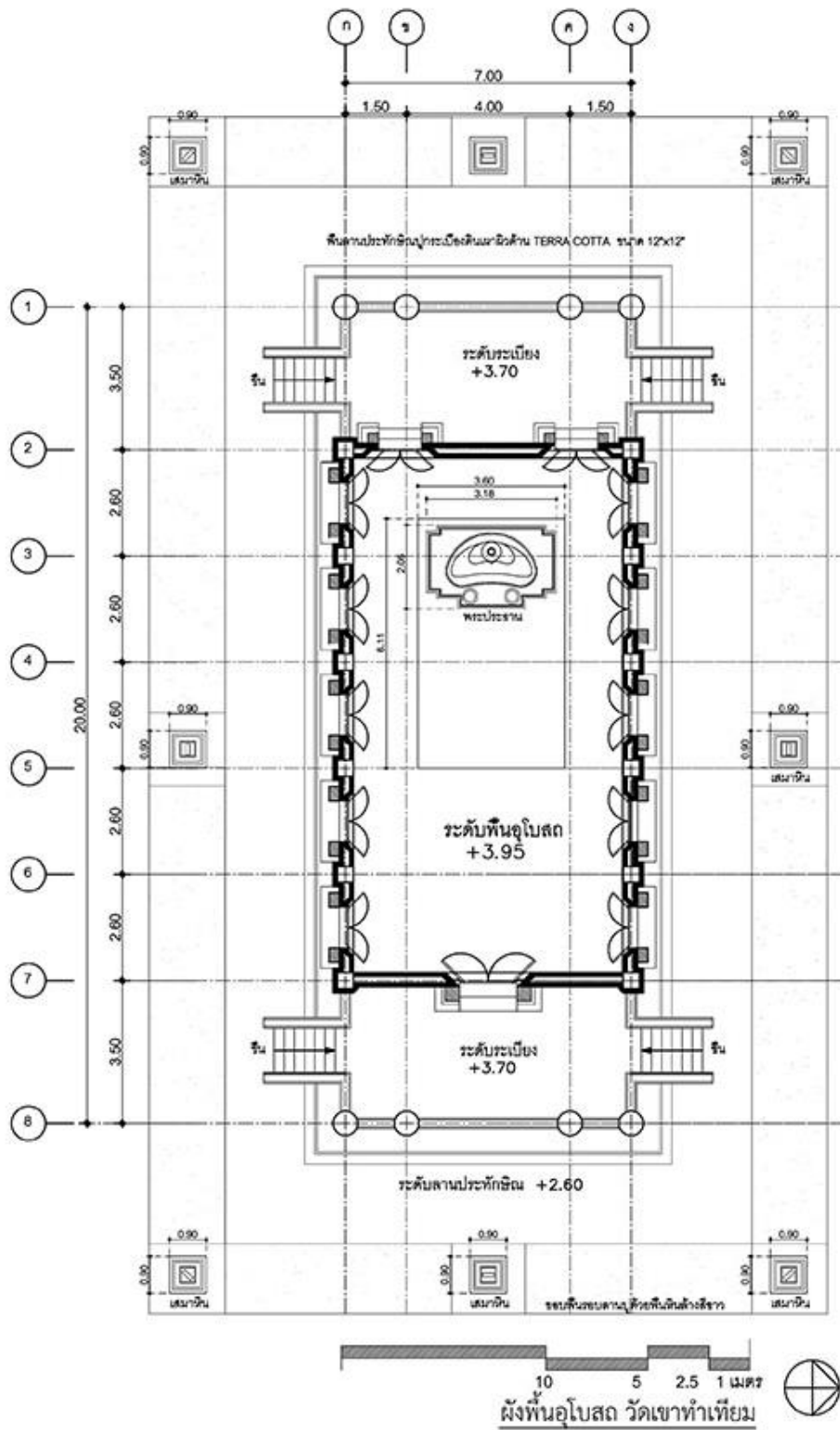
แผนผังที่ 58 ผังบริเวณวัดเขาทำเทียมที่ออกแบบใหม่

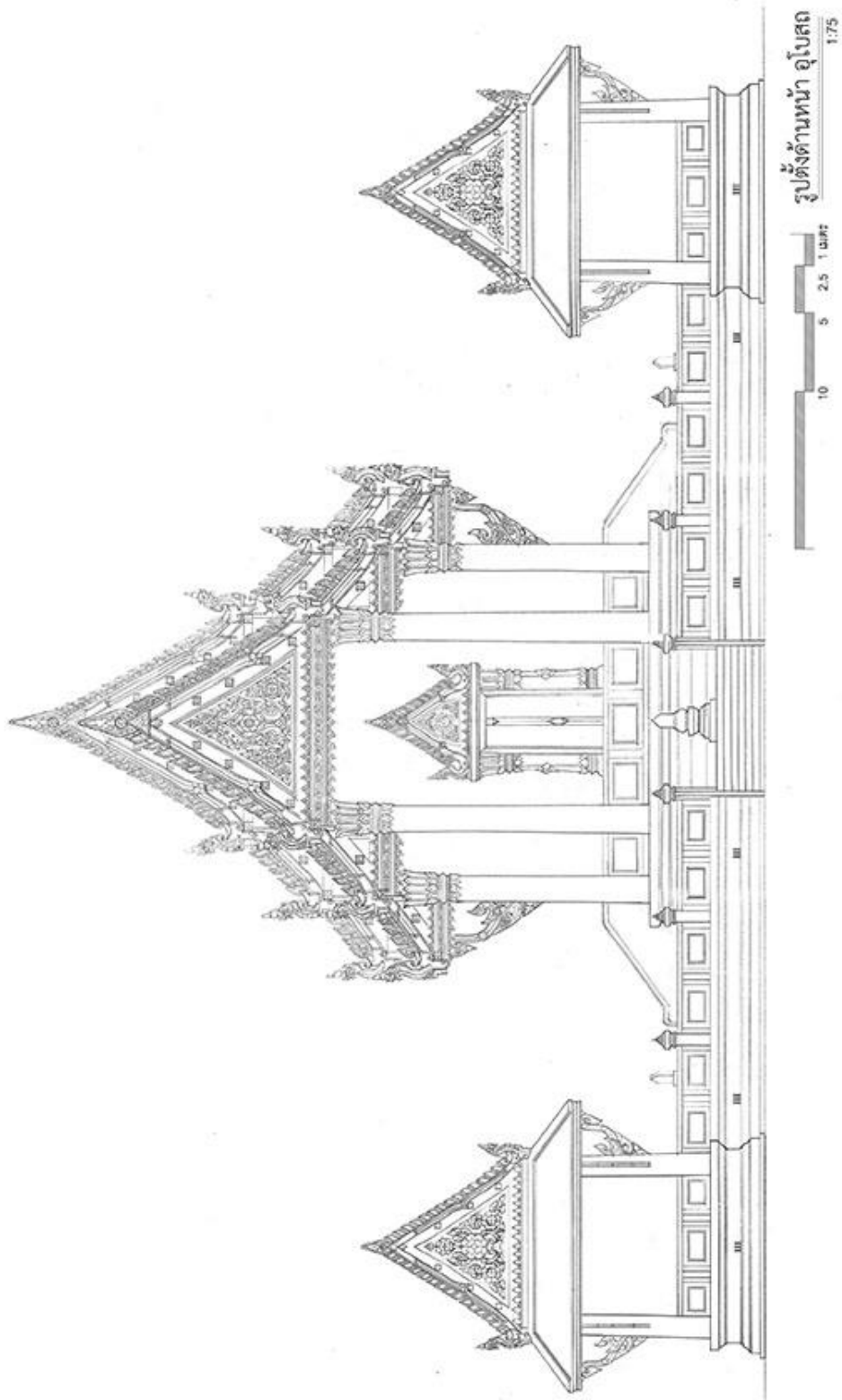
แผนผังที่ 59 ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดเขาทำเทียมที่ออกแบบใหม่

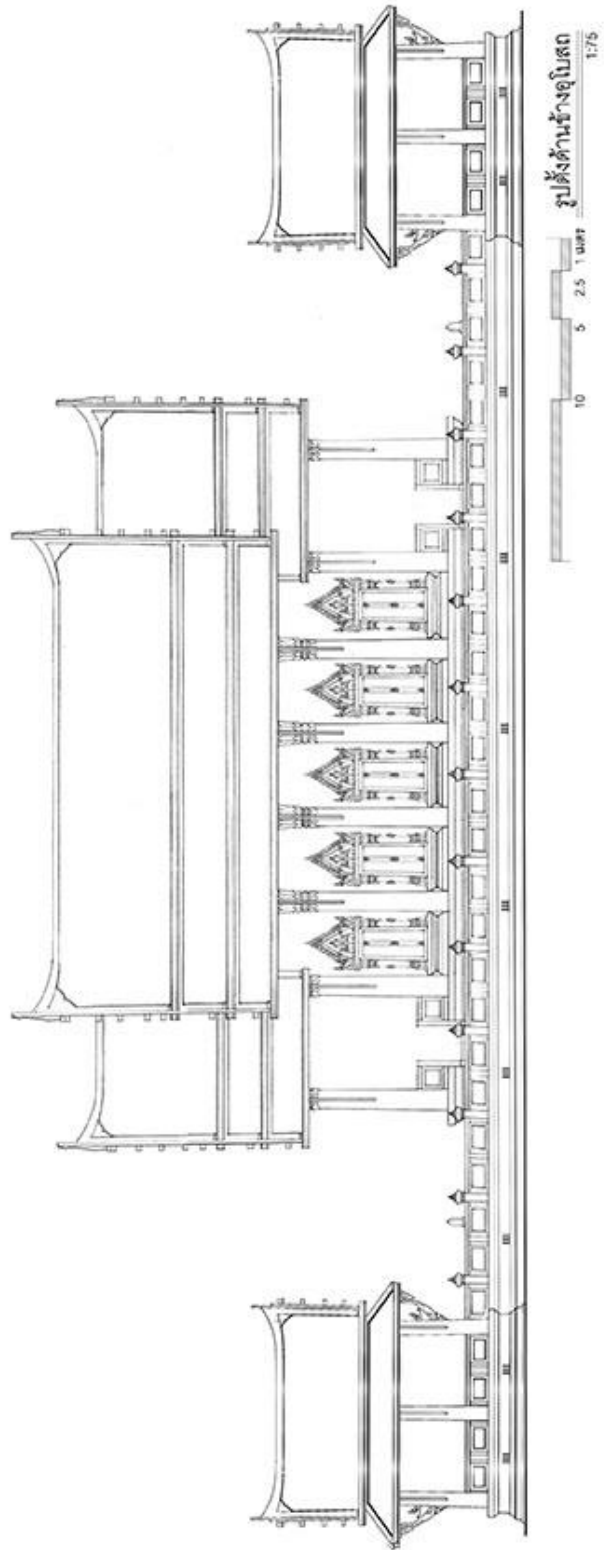
ภาพที่ 131 แสดงรูปด้านรวมอาคารเขตพุทธาวาสวัดเขาทำเทียมที่ออกแบบใหม่

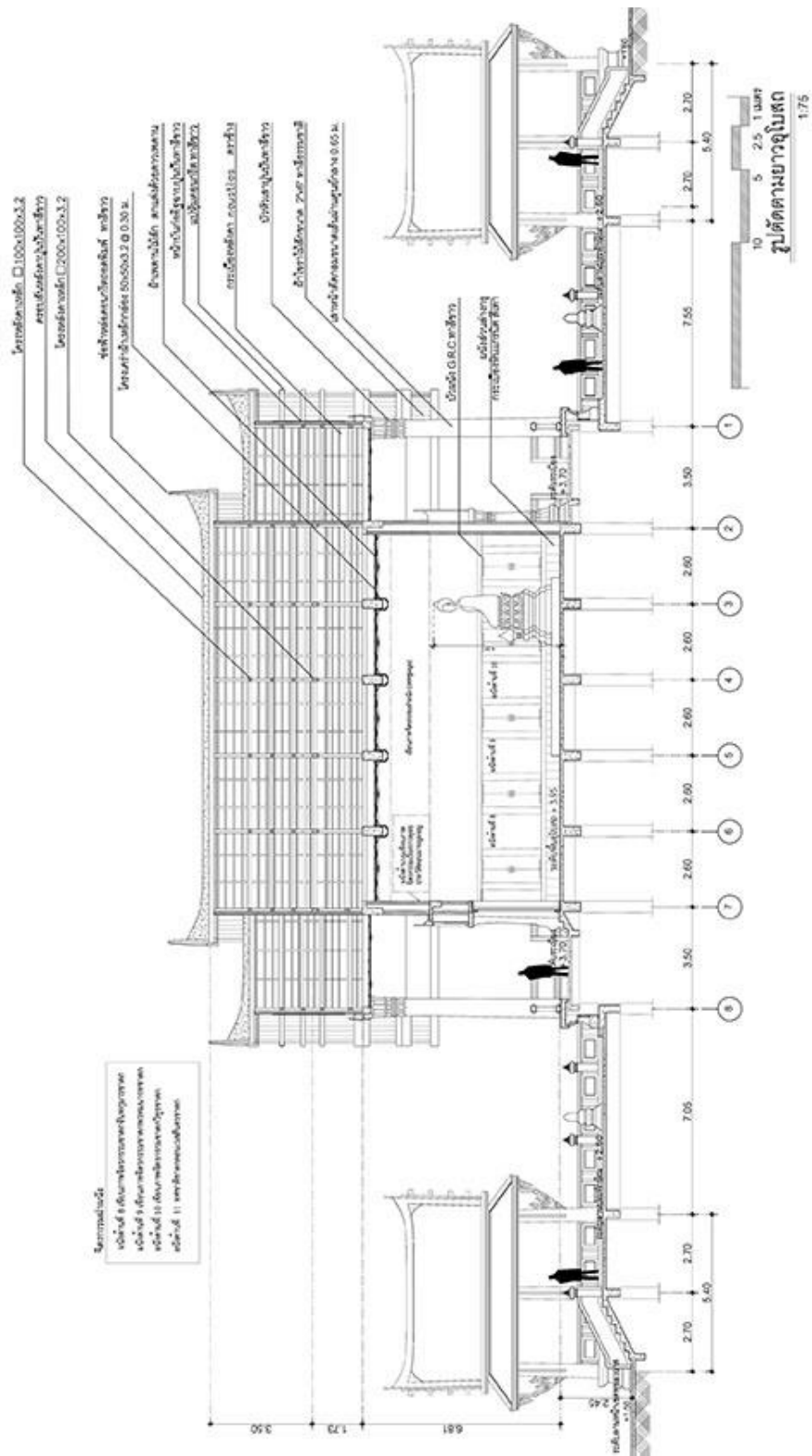
แผนผังที่ 60 ผังพื้นอุโบสถ วัดเขาทำเทียม

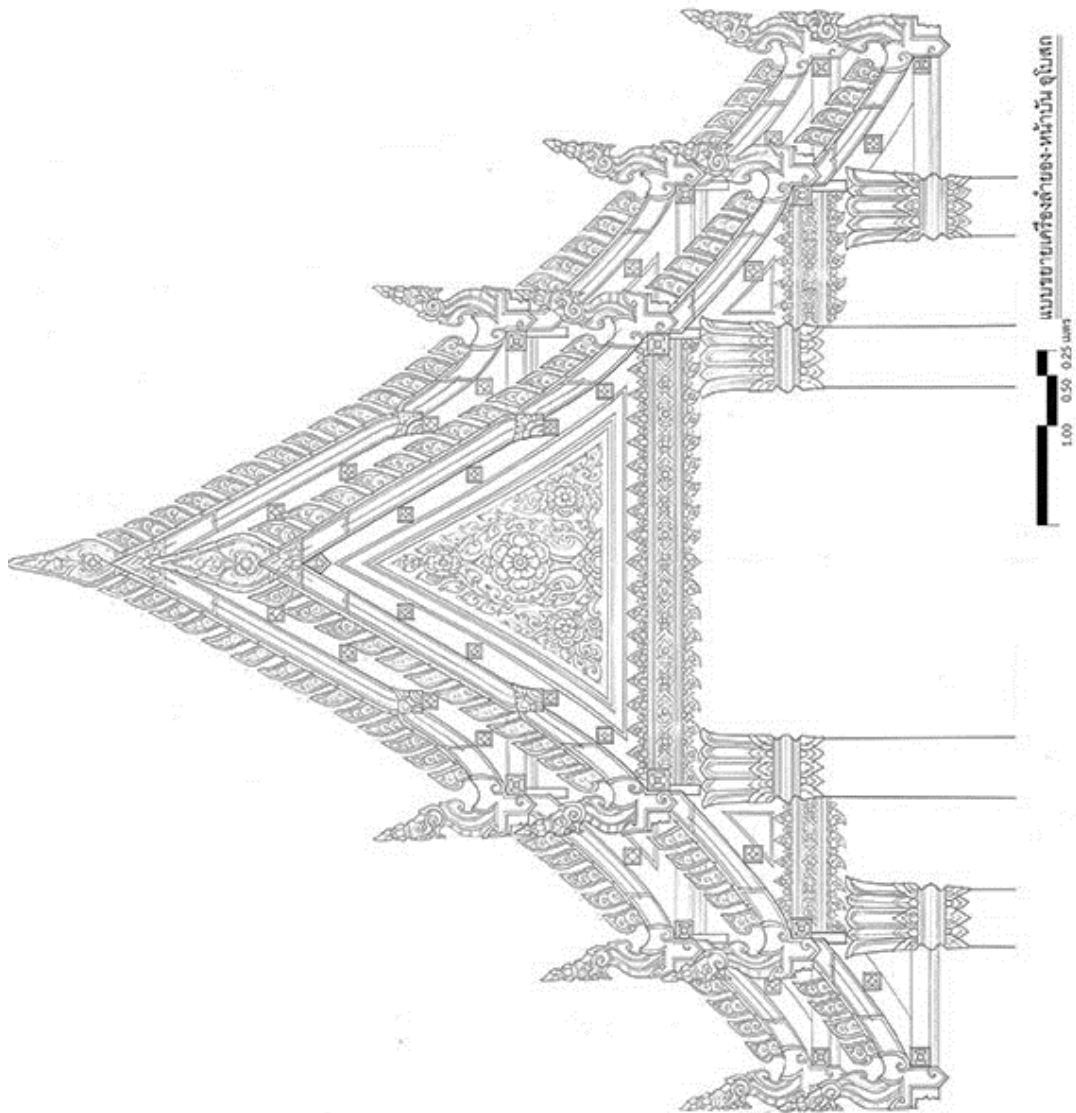
ภาพที่ 132 แสดงรูปตั้งด้านหน้าอุโบสถวัดเขาทำเทียม

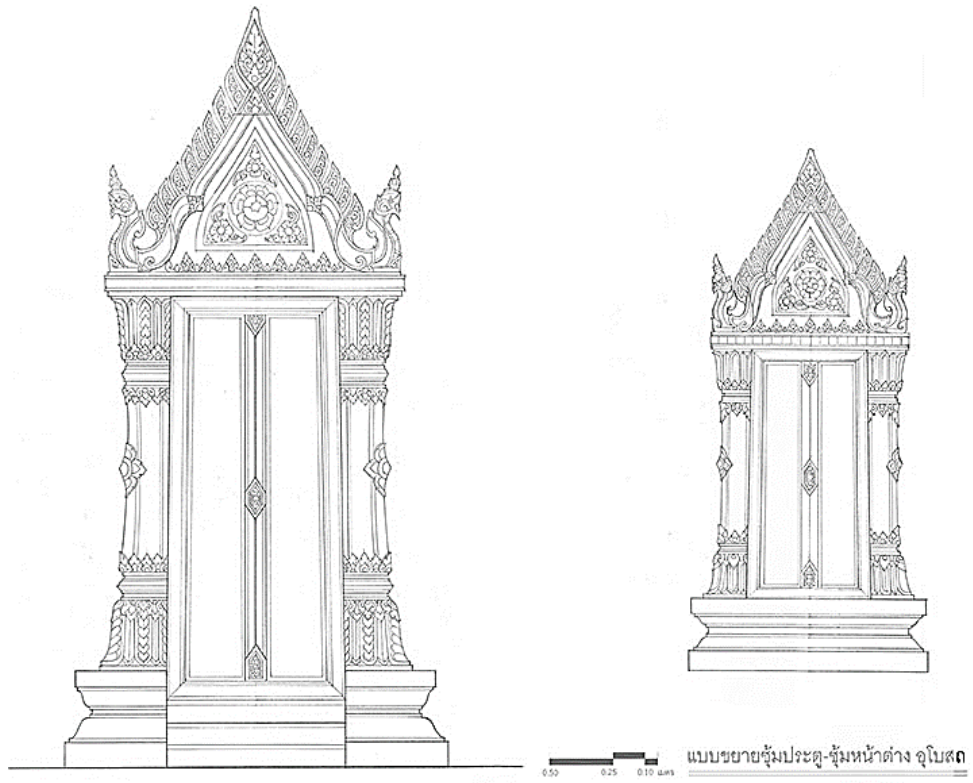
ภาพที่ 133 แสดงรูปด้านข้างอุโบสถวัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 135 แสดงรูปตัดตามยาวอุโบสถวัดเขาทำเทียม

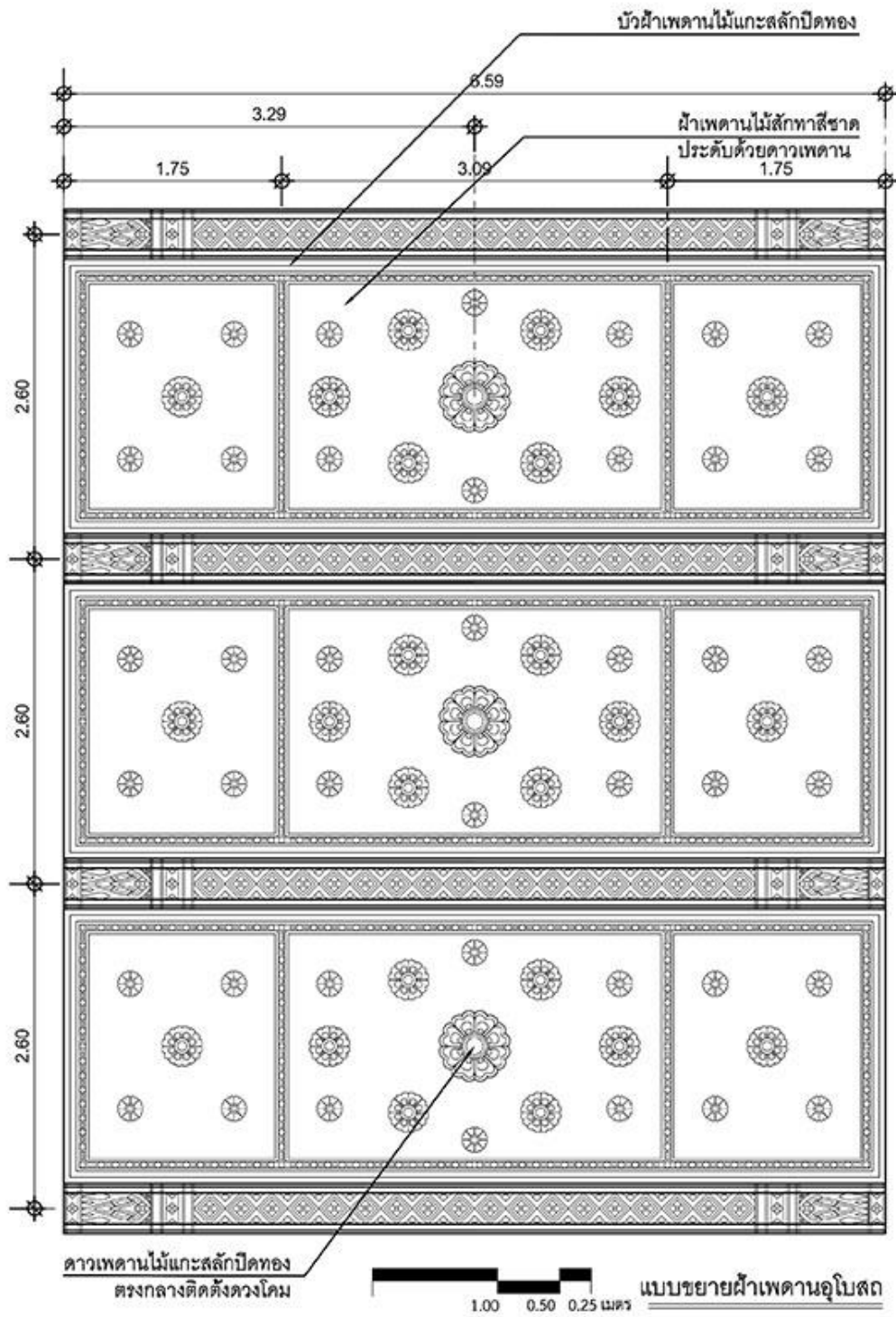
ภาพที่ 136 แสดงแบบขยายเครื่องถ่ายของ-หน้าบ้านอุโบสถวัดเขาทำเทียม

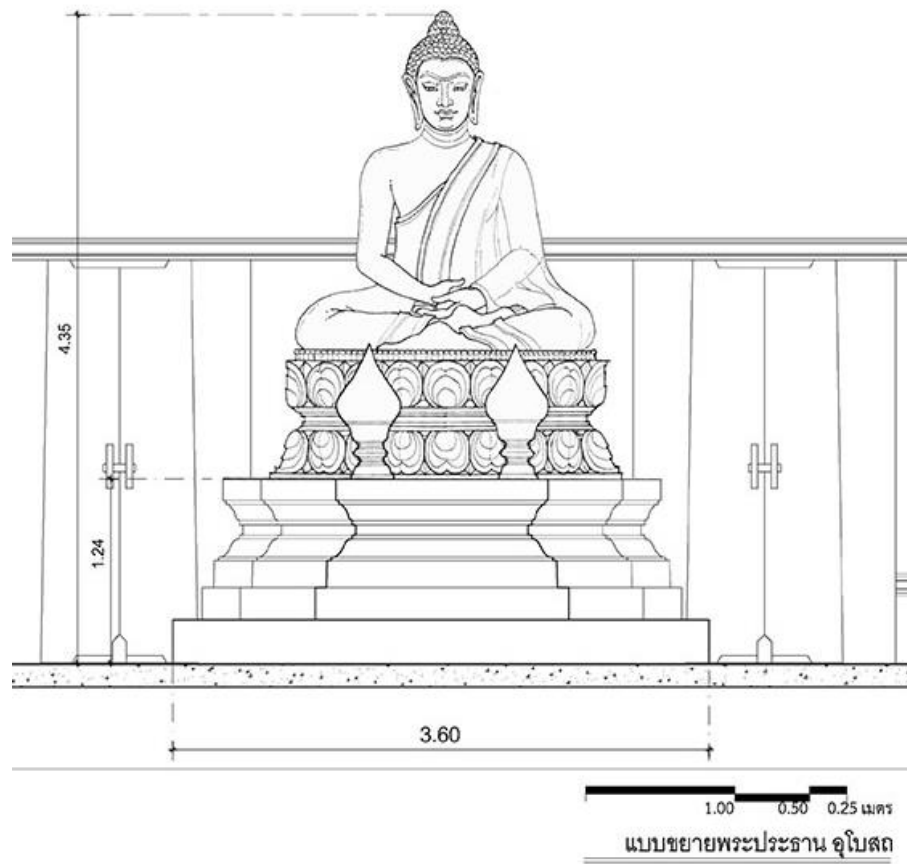
ภาพที่ 137 แสดงแบบขยายซุ้มประตู- หน้าต่าง อุโบสถวัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 138 แสดงแบบขยายคันทวย-บัวปลายเสา อุโบสถวัดเขาทำเทียม

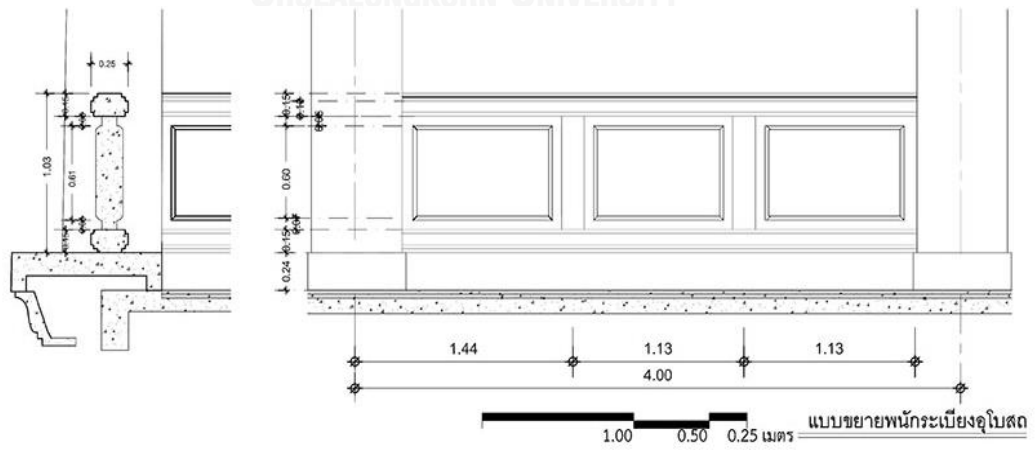

ภาพที่ 139 แสดงแบบขยายฝ้าเพดาน อุโบสถวัดเขาทำเทียม

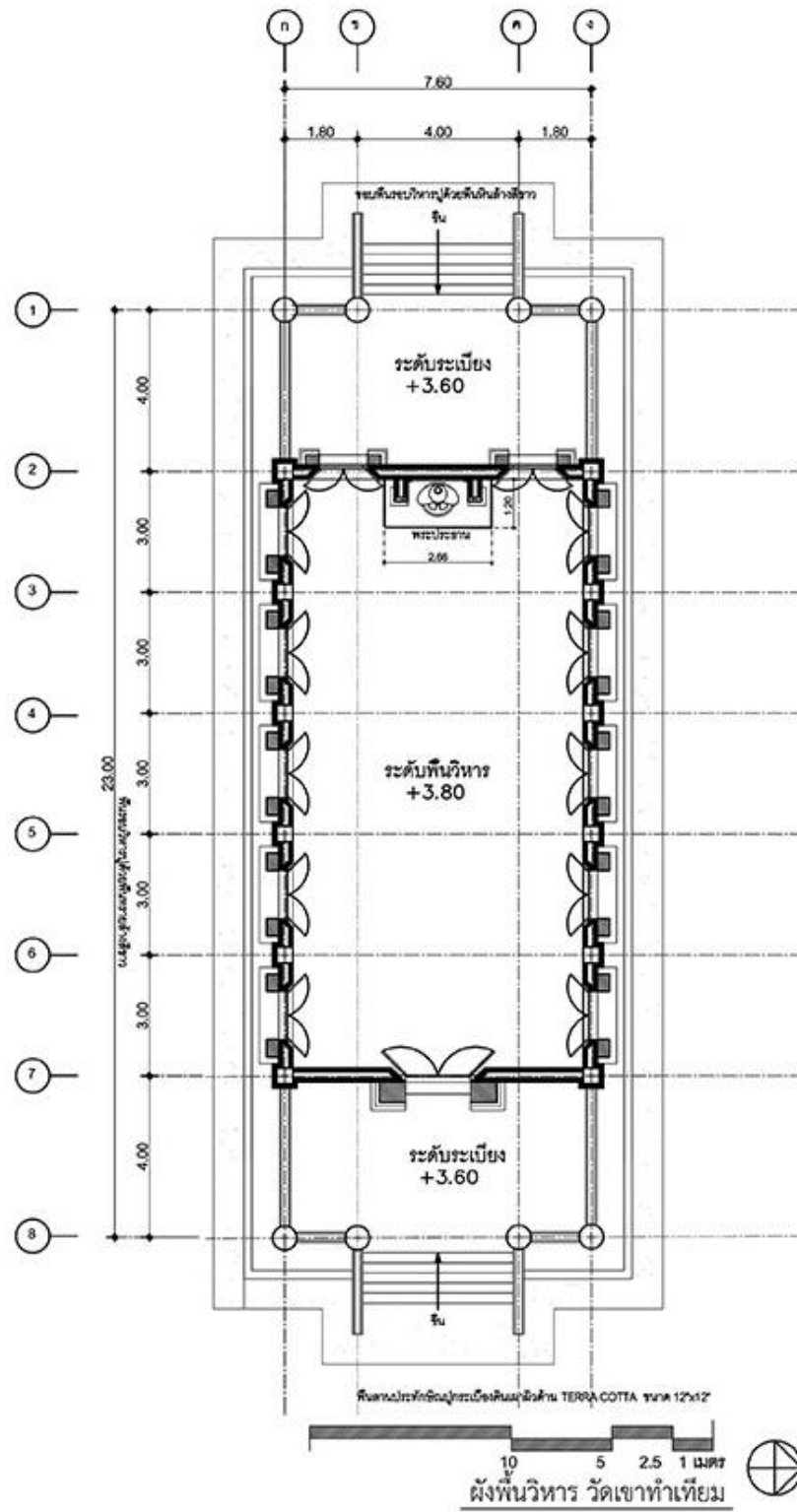

ภาพที่ 140 แสดงแบบขยายพระพุทธรูปประธานอุโบสถวัดเขาทำเทียม

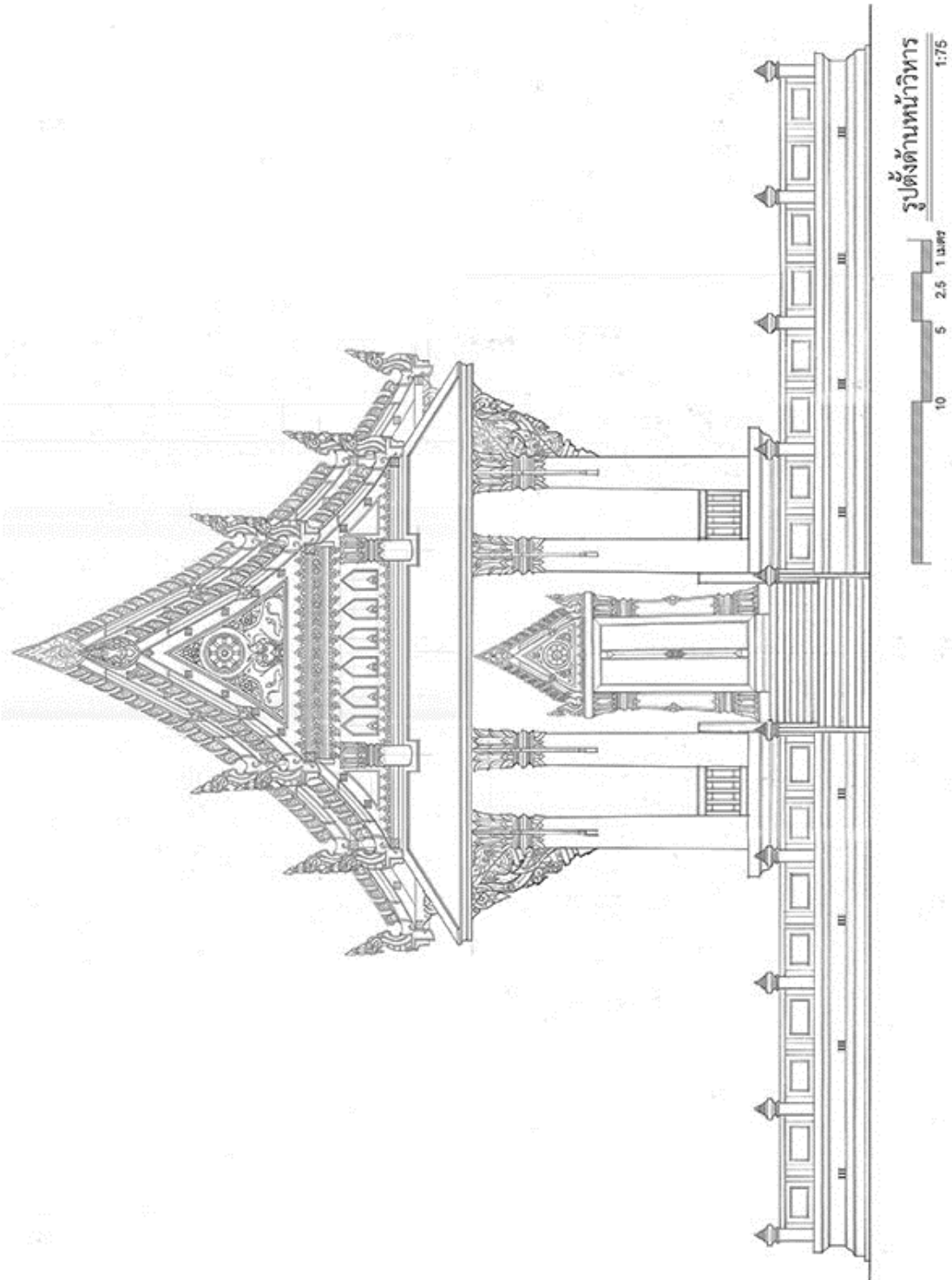
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

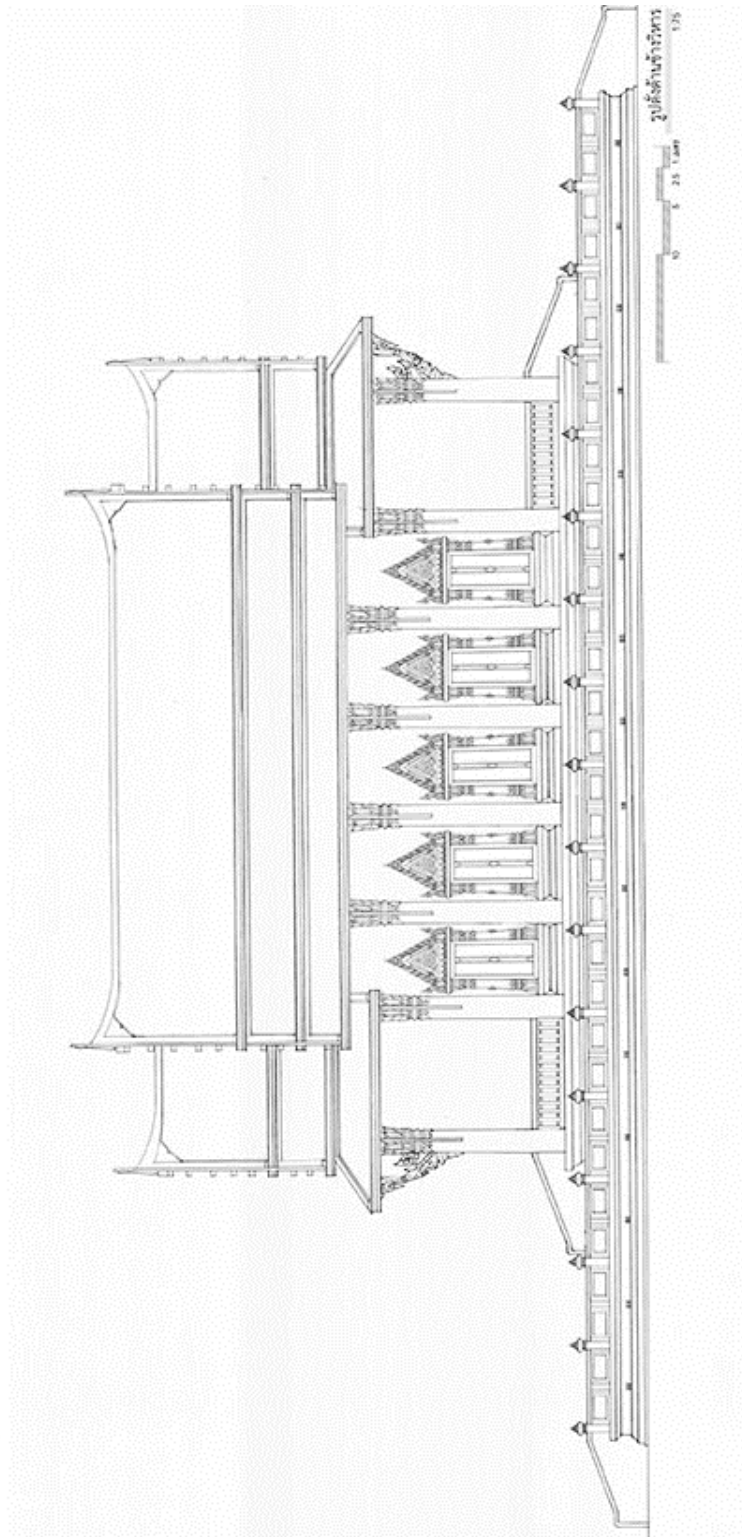
ภาพที่ 141 แสดงแบบขยายผนังกระเบื้องอุโบสถวัดเขาทำเทียม

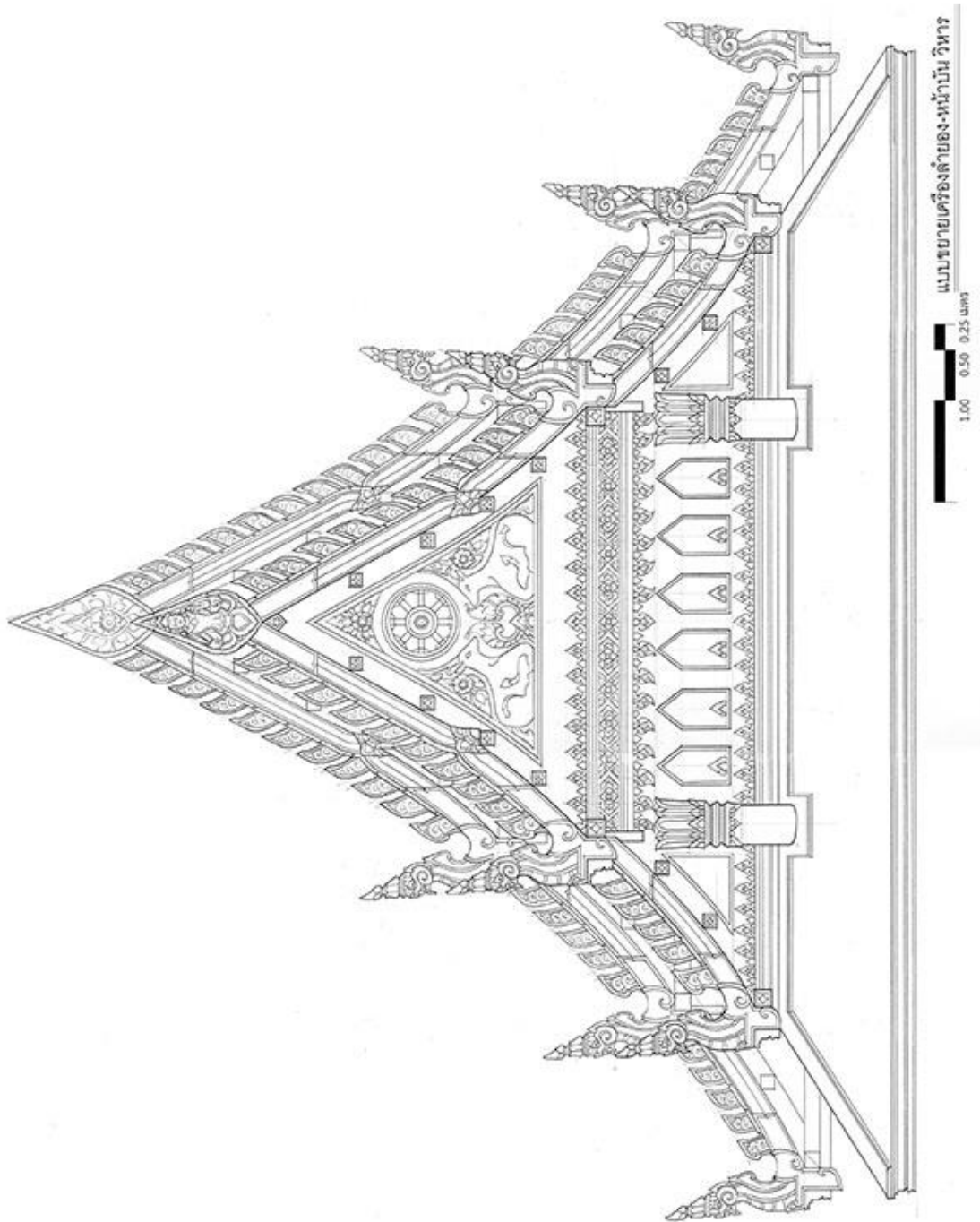
แผนผังที่ 61 ผังพื้นวิหาร วัดเขาทำเทียม

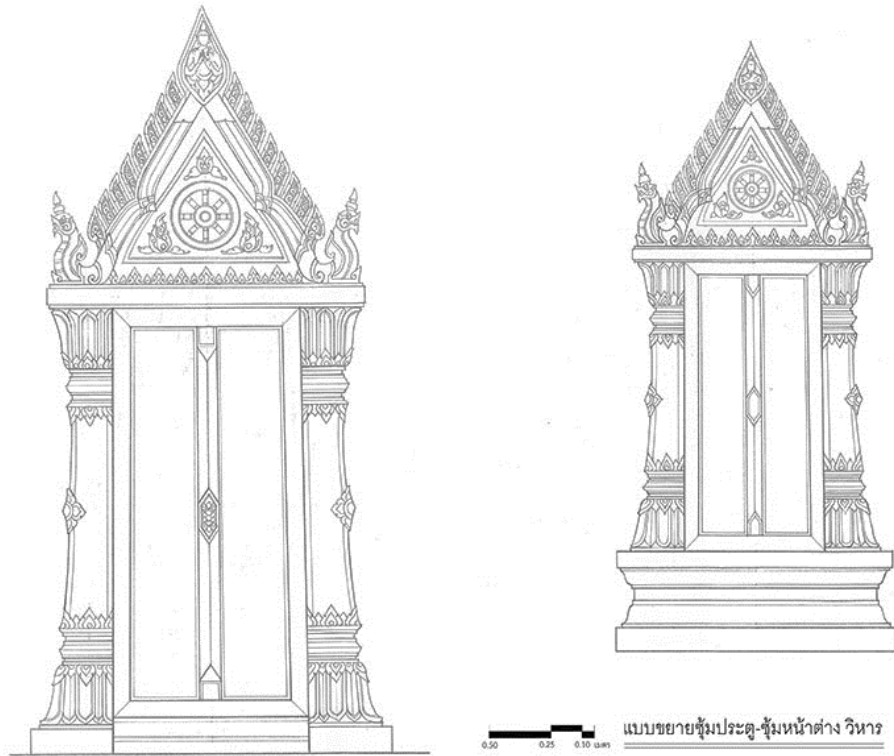
ภาพที่ 142 แสดงรูปปั้นด้านหน้าวิหารวัดเขาทำเทียม

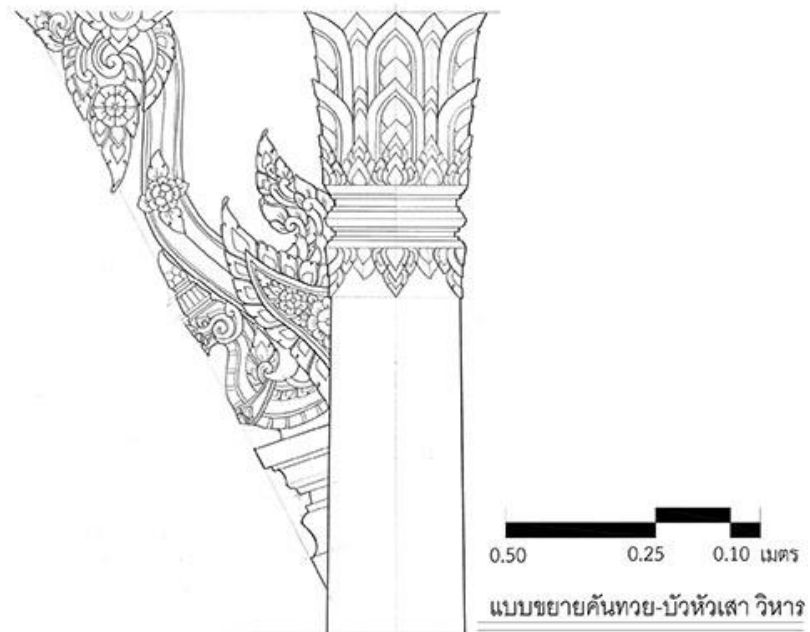
ภาพที่ 143 แสดงรูปปั้นด้านข้างวิหารวัดเขาทำเทียม

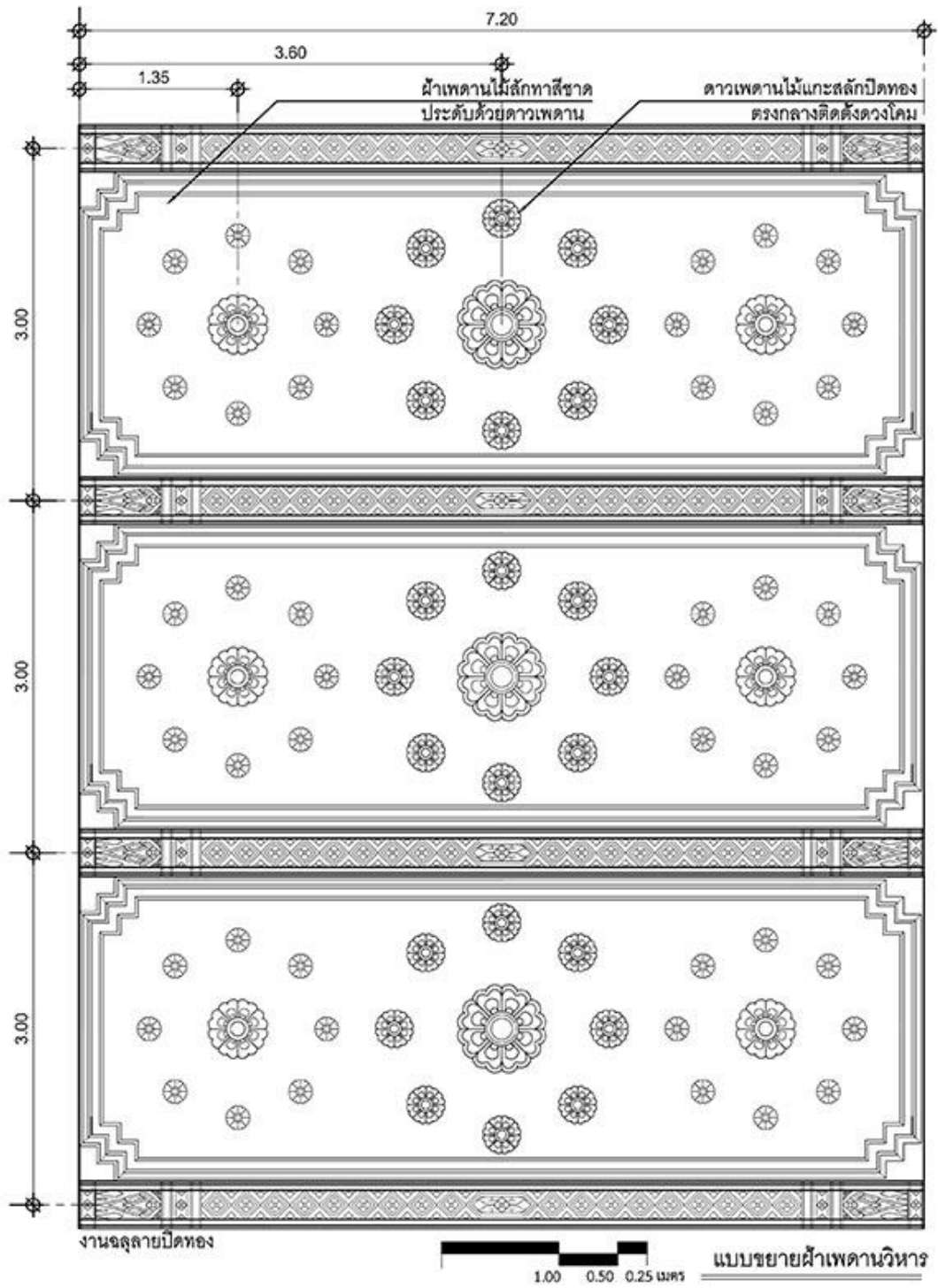
ภาพที่ 146 แสดงแบบขยายเครื่องลำยอง- หน้าบันวิหารวัดเขาทำเทียม

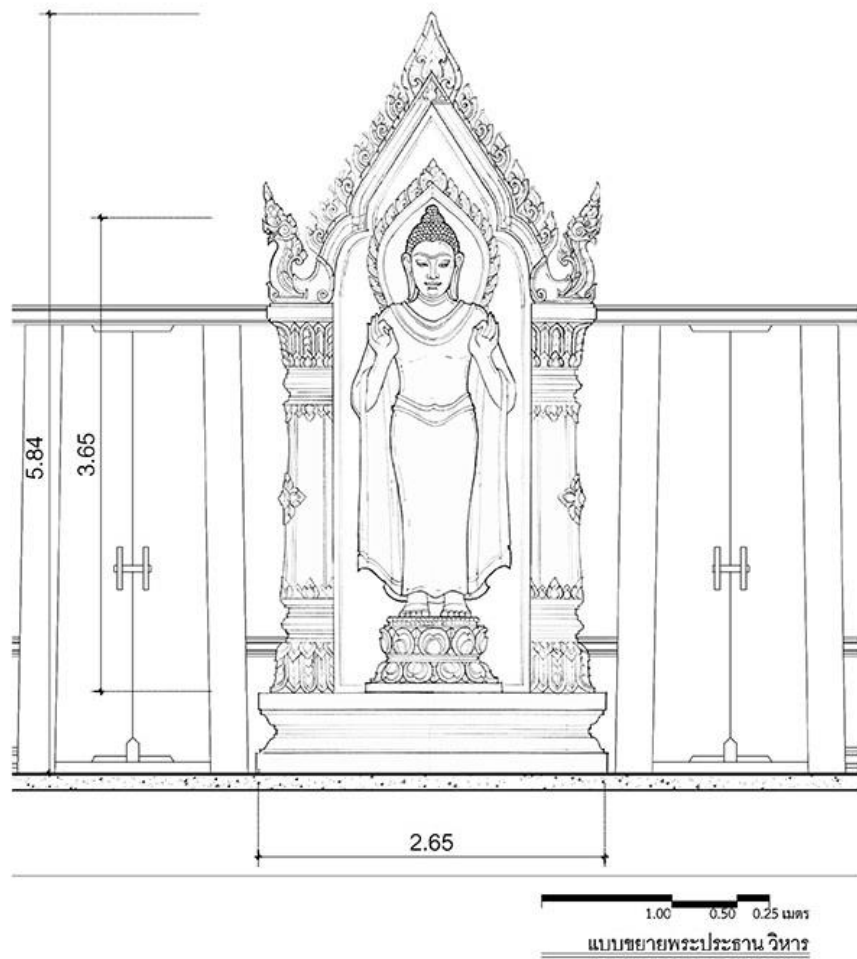
ภาพที่ 147 แสดงแบบขยายซุ้มประตู- หน้าต่าง วิหารวัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 148 แสดงแบบขยายคันทวย บัวปลายเสา วิหารวัดเขาทำเทียม

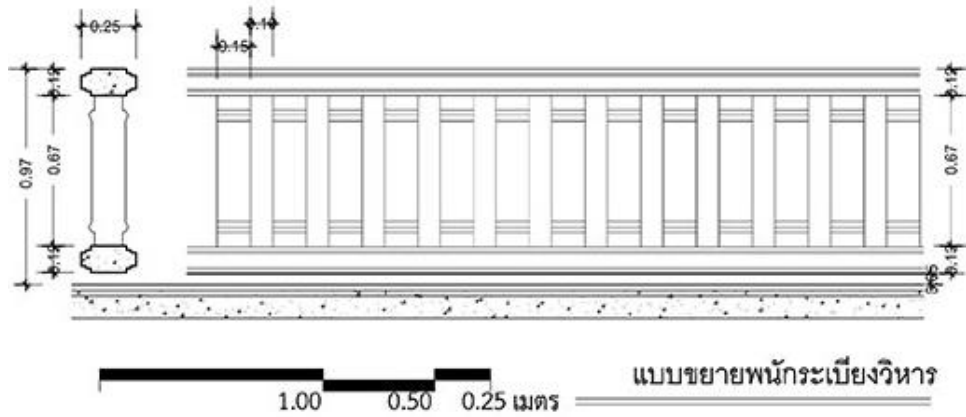

ภาพที่ 149 แสดงแบบขยายผ้าเพดาน วิหารวัดเขาทำเทียม

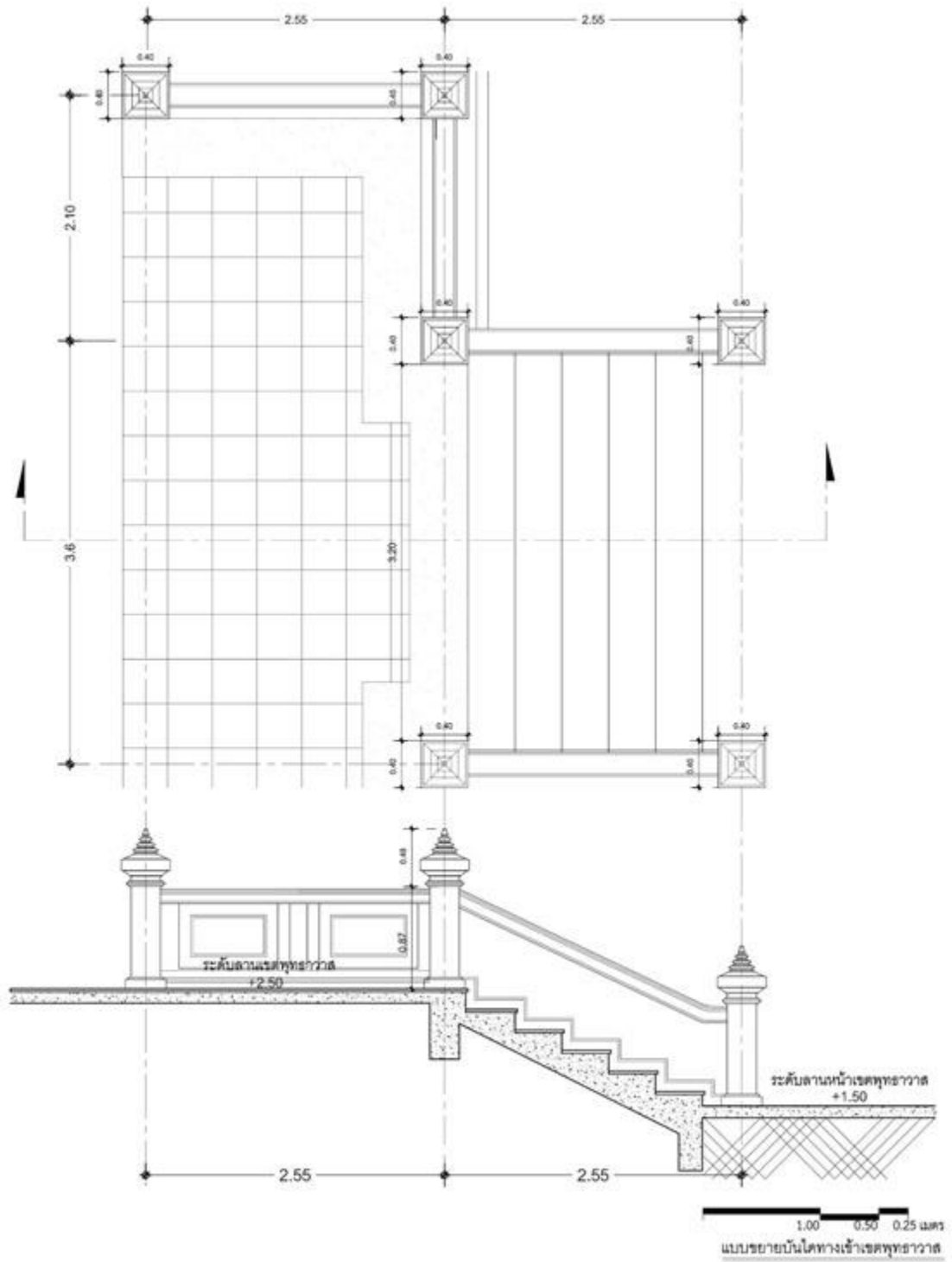

ภาพที่ 150 แสดงแบบขยายพระประธาน วิหารวัดเขาทำเทียม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 151 แสดงแบบพนักกระเบื้อง วิหารวัดเขาทำเทียม

ภาพที่ 152 แสดงแบบขยายบันไดของเขตพุทราวาส

ภาพที่ 154 ภาพถ่ายหุ่นจำลองพื้นที่ด้านหน้าโครงการ

ภาพที่ 155 ภาพถ่ายหุ่นจำลองทั้งโครงการ

รายการอ้างอิง

การศาสนา กรม (2525). วัดทั่วราชอาณาจักรตามระเบียบปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร, การศาสนา.

ชิน อยู่ดี (2509). เรื่องก่อนประวัติศาสตร์ที่อำเภออุ้มทอง.

ธิดา สาระยา (2545). ทวารวดีต้นทางประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร, เมืองโบราณ.

น.ณ. ปากน้ำ (2550). วิวัฒนาการลายไทย. กรุงเทพมหานคร, เมืองโบราณ.

มนัส เฝ้าพงษ์ศิลป์ (2554). แผนอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เมืองโบราณอุ้มทองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์สุพรรณบุรี. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต.

มนัส โอภากุล (2547). ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ. กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์มติชน.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2540). นครหลวงของไทย. กรุงเทพมหานคร, เมืองโบราณ.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2549). ประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองอุ้มทอง. กรุงเทพมหานคร, เมืองโบราณ.

ศิริกุล กสิวิวัฒน์ (2559). รายงานผลการดำเนินงานพัฒนาเมืองโบราณอุ้มทอง. นนทบุรี, ไชเบอร์รี่อ็อก.

ศิลปากร กรม (2509). โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุ้มทอง. พระนคร, หจก.ศิวพร.

ศิลปากร กรม (2542). โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณบุรี. กรุงเทพมหานคร, หจก. สารรังสรรค์.

ศิลปากร กรม (2542). หนังสือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์. กรุงเทพมหานคร, อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ศิลปากร กรม (2548). จิตรกรรมฝาผนังจังหวัดสุพรรณบุรี. นนทบุรี, ไชเบอร์รี่อ็อก.

ศิลปากร กรม (2550). นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุททองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ. พระนคร, อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ศิลปากร กรม (2552). รายงานสรุปแผนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเมืองโบราณอุททองจังหวัดสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี, สำนักศิลปากรที่2.

ศิลปากร กรม (2552). ศิลปะทวารวดีต้นกำเนิดพุทธศิลป์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร, กรมศิลปากร.

สมคิด จิระทัศน์กุล (2546). คติ สัญลักษณ์และความหมายของซุ้มประตู-หน้าต่าง"ไทย". กรุงเทพมหานคร, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมคิด จิระทัศน์กุล (2556). งานออกแบบสถาปัตยกรรมไทยที่พระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. กรุงเทพมหานคร, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2509). โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุททอง. สุพรรณบุรี, กรมศิลปากรที่2.

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2545). สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหนที่แผ่นดินสยาม. กรุงเทพมหานคร, พิมพ์แอนด์พริ้นติ้งเซ็นเตอร์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2557). อุททองต้นทางไทยในประวัติศาสตร์อาเซียน. กรุงเทพมหานคร, กรมศิลปากร.

อินทิรา พงษ์นาค (2557). อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอุทองเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จังหวัดสุพรรณบุรี. สหสาขาวิชา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.

ภาคผนวก

การศึกษาลักษณะสถานปฏิบัติธรรม ที่อยู่ภายในวัดที่มีโบราณสถานและมีการใช้โบราณสถานเป็นส่วนหนึ่งของโครงการปฏิบัติธรรม ซึ่งศึกษาจากวัดมเหยงคณ์ ซึ่งมีการจัดการได้มีคุณภาพที่สุดในบริเวณจังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยาและสุพรรณบุรี

วัดมเหยงคณ์ แต่เดิมเคยเป็นพระอารามหลวงฝ่ายวิปัสสนาธุระ สร้างโดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ ในสมัยพระเจ้าอู่ทองท้ายสระ เมื่อพ.ศ.2252 วัดมเหยงคณ์มีความเจริญรุ่งเรืองจนกลายเป็นวัดร้างภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310

สำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์

ที่ตั้ง: ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นิกาย: มหานิกาย

เจ้าสำนัก: พระครูเกษมธรรมทัต (สุรศักดิ์ เขมรสี) เจ้าอาวาส

ลักษณะการปฏิบัติ: สำนักปฏิบัติธรรม บวชนกขัมม

ลักษณะการอบรม ทางสำนักได้จัดการอบรมเป็นสองแบบ คือ บวชนกขัมม (รับศีล8)

และอมรมวิปัสสนากรรมฐาน (ปฏิบัติ 9 วัน)

บวชนกขัมม มีลักษณะการจัดการ ดังนี้

มีการบวชทุกวัน ตั้งแต่เวลา 9 โมงเช้า สิ้นเวลา 6 โมงเช้าของทุกวัน โดยเริ่มจากมีการลงทะเบียน เข้าห้องพัก รับศีล 8 และปฏิบัติด้วยตนเองเดินจงกลม และนั่งสมาธิที่ลานธรรม และทำความสะอาดบริเวณวัด (มีเสียงตามสายในบริเวณที่ปฏิบัติ) ลักษณะการปฏิบัติจะไม่เคร่งครัดเท่าการอบรมเป็นคอร์สและไม่มีระยะเวลาในการบวช โดยการบวชนกขัมมในช่วงเทศกาล จะมีพิธีบวชวันละ 3 รอบและลาสิกขาวันละ 1 รอบเท่านั้น

อภิมหาวชิราวุธธรรมสถาน มีลักษณะการจัดการ ดังนี้

เป็นคอร์ส 9 วัน มีการจัดทุกเดือน แต่ละเดือนรับครั้งละ 80 คนและสามารถปฏิบัติ ได้เพียงปีละ 1 ครั้ง ค่าใช้จ่ายบริจาคตามกำลังศรัทธา เนื่องจากจำนวนคนมีจำนวนมาก จึงมีการแบ่ง รอบ สำหรับผู้มาใหม่ที่ยังไม่เคยปฏิบัติ ในครั้งที่ 1, 2, 4, 5, 7,10 และ11 ที่เหลือจะเป็นของผู้ที่เคยมาปฏิบัติแล้ว มีการทำวัตร สวดมนต์เจริญภาวนา และปฏิบัติธรรมตามรอบและเวลาที่กำหนด โดยใช้ งานศาลาปฏิบัติในรอบเช้า และพื้นที่ด้านนอกในรอบบ่าย

การแบ่งเขตการใช้งานของวัดมเหยงคณ์ มีทั้งหมด 3 ส่วน คือ ส่วนโบราณสถานเดิม ส่วนวัดปัจจุบัน และส่วนสถานปฏิบัติธรรม

ผังแสดงการจัดการพื้นที่ของวัดมเหยงคณ์

เขตโบราณสถานของวัดมเหยงคณ์ ปัจจุบันมีอุโบสถและเจดีย์ อยู่บริเวณทิศตะวันตกของวัด โดยปกติจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในตอนกลางวัน แต่ได้ทำเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัด คือมีการแบ่งจำนวนคนในแต่ละกลุ่มปฏิบัติ ไปสวดมนต์นั่งสมาธิในบริเวณอุโบสถเก่า และมีกิจกรรมเวียนเทียนรอบโบราณสถาน

ภาพถ่ายเขตโบราณสถานวัดมเหยงคณ์

ภาพแสดงการปฏิบัติธรรมและเวียนเทียนในเขตโบราณสถานวัดมเหยงคณ์

(ที่มา: <http://www.dhammathai.org/watthai/>

[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2559)

เขตวัดมเหยงคณ์ ปัจจุบันมีวิหาร(อุโบสถเก่า) และอุโบสถหลังใหม่ อยู่บริเวณทิศตะวันออก
ของวัดละเขตสังฆาวาสอยู่บริเวณทิศใต้ของวัดเป็นลักษณะกุฏิหมู่

ผังแสดงเขตวัดปัจจุบันของวัดเม็ขงคณ

เขตสถานปฏิบัติธรรมของวัดเม็ขงคณ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนที่พักหญิงและ ส่วนที่พักชาย ในส่วนกลางจะประกอบด้วยอาคารปฏิบัติ ลานธรรม ส่วนสำนักงาน ที่จอดรถและ ร้านค้าอำนวยความสะดวก

ผังแสดงเขตสถานปฏิบัติธรรมและที่พักของวัดเม็ขงคณ

ในส่วนที่พิกมที่พัก 2 แบบ คือแบบอาคารรวมและแบบกุฏิแยกหลังสำหรับผู้ปฏิบัติระดับสูง ซึ่งส่วนที่พักแบบแยกหลังนั้นจะมีน้ำล้อมรอบ เพื่อความปลอดภัย นอกจากนี้ตามจุดต่างๆจะมี รมภ. ปฏิบัติหน้าที่

ภาพถ่ายแสดงเขตสถานปฏิบัติธรรมและที่พักของวัดมเหยงคณ์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ: นางสาวพัชรนันท์ จันทร์ไทย

วันเดือนปีและสถานที่เกิด: 19 เดือนกันยายน พ.ศ. 2531 จังหวัดสิงห์บุรี

ที่อยู่ปัจจุบัน: 2 หมู่ 1 ตำบลอินทร์บุรี อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี 16110

E- mail Address: yzak_jules@hotmail.com

ประวัติการศึกษา:ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสิงห์บุรี ต.บางมัญ อ.เมือง จ.
สิงห์บุรี ปีการศึกษา 2546 (สายวิทย์-คณิต)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสิงห์บุรี ต.บางมัญ อ.เมือง จ.
สิงห์บุรี ปีการศึกษา 2549 (สายวิทย์-คณิต)

ระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง จ.กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2554 สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต